

MINISTERIE VAN TEWERKSTELLING EN ARBEID

Hoge Raad voor Preventie en Bescherming op het werk

Advies nr. 26 met betrekking tot een ontwerp van koninklijk besluit betreffende de tijdelijke of mobiele bouwplaatsen.

De Hoge Raad voor Preventie en Bescherming op het werk is een adviesorgaan zoals bedoeld in de wet van 20 juli 1990 ter bevordering van de evenwichtige aanwezigheid van mannen en vrouwen in organen met adviserende bevoegdheid (Belgisch Staatsblad van 9 oktober 1990; erratum Belgisch Staatsblad van 23 november 1990), gewijzigd bij de wet van 17 juli 1997 (Belgisch Staatsblad van 31 juli 1997).

Bij toepassing van artikel 2bis, §2 van hogervermelde wet werd voor de Hoge Raad voor Preventie en Bescherming op het werk een afwijking gevraagd op de vereiste dat ten hoogste twee derde van de leden van het adviesorgaan van hetzelfde geslacht mogen zijn.

De afwijking door de Ministerraad werd verkregen op 23 december 1999.

De afwijking is gesteund op de volgende motivering:

"Overwegende dat aan de werkzaamheden van de Hoge Raad een groot aantal personen deelnemen waarop de voordrachtprocedure niet van toepassing is en die met raadgevende stem zitting hebben in de Hoge Raad;

Overwegende dat die personen hetzij werden aangewezen uit hoofde van hun functie en dat die functies praktisch uitsluitend door mannen worden uitgeoefend, hetzij werden gekozen, uit hoofde van hun deskundige inbreng, uit de wetenschappelijke middens waarin deze deskundigen werkzaam zijn en waar er te weinig vrouwen zijn die de vereiste kwalificaties bezitten;

Overwegende dat, ter vervanging van de Hoge Raad voor veiligheid, gezondheid en verfraaiing van de werkplaatsen, de Hoge Raad voor Preventie en Bescherming op het werk werd opgericht en dat de procedure tot benoeming van de leden van die nieuwe Hoge Raad nog lopend is."

I. VOORSTEL EN MOTIVERING

De bepalingen van de richtlijn 92/57/EEG van de Raad van 24 juni 1992 betreffende de minimumvoorschriften inzake veiligheid en gezondheid voor tijdelijke of mobiele bouwplaatsen (achtste bijzondere richtlijn in de zin van artikel 16, lid 1, van richtlijn 89/391/EEG) (P.B. nr. L 245 van 26 augustus 1992), dienden uiterlijk op 31 december 1993 in intern recht omgezet te zijn.

De wettelijke basis werd gelegd in de wet van 4 augustus 1996 betreffende het welzijn van de werknemers bij de uitvoering van hun werk – Hoofdstuk V: Bijzondere bepalingen betreffende tijdelijke of mobiele bouwplaatsen (Belgisch Staatsblad van 18 september 1996).

Het koninklijk besluit van 3 mei 1999 betreffende de tijdelijke of mobiele bouwplaatsen (Belgisch Staatsblad van 11 mei 1999), gewijzigd bij het koninklijk besluit van 4 augustus 1999 (Belgisch Staatsblad van 14 augustus 1999), zet de hogervermelde richtlijn om in Belgisch recht.

De Hoge Raad heeft, bij brief van 15 juli 1998, een advies uitgebracht met betrekking tot het ontwerp van koninklijk besluit betreffende de tijdelijke of mobiele bouwplaatsen.⁽¹⁾

Het hogervermeld koninklijk besluit van 3 mei 1999 werd door de Raad van State met zijn arrest nr. 84.150 van 16 december 1999 vernietigd (Belgisch Staatsblad van 13 april 2000).

Bij brief van 20 maart 2000 heeft Mevrouw de Minister aan de Voorzitter van de Hoge Raad een ontwerp van koninklijk besluit betreffende de tijdelijke of mobiele bouwplaatsen toegestuurd met het verzoek het advies van de Hoge Raad terzake in te winnen binnen de termijn van twee maanden.

Het advies moet beperkt blijven tot de wijzigingen die aan het vernietigd besluit van 3 mei 1999 zijn aangebracht.

Het ontwerp van koninklijk besluit werd op 26 april 2000 aan het Uitvoerend Bureau voorgelegd.

Het Uitvoerend Bureau besliste om het ontwerp van koninklijk besluit, na onderzoek door een werkgroep van de Hoge Raad waarin de geïnteresseerde partijen vertegenwoordigd zijn, aan de Hoge Raad voor te leggen.

De werkgroep is bijeengekomen op 2, 4 en 5 mei 2000.

Op de vergadering van de Hoge Raad van 16 mei 2000 hebben de vertegenwoordigers van de werkgevers- en werknemersorganisaties gevraagd om, gelet op de korte tijdruimte voor het uitbrengen van het advies, het advies tegen 20 mei 2000 schriftelijk te mogen uitbrengen.

Rekening houdend met de wens van de sociale partners om over de nodige tijdruimte voor het onderling overleg te kunnen beschikken heeft Mevrouw de Minister de Voorzitter van de Hoge Raad verzocht de Hoge Raad opnieuw bijeen te roepen.

Mevrouw de Minister heeft de wens uitgedrukt dat het advies van de Hoge Raad een maximum aan consensus zou bevatten, te vertalen in het koninklijk besluit.

Op de vergadering van de Hoge Raad van 13 juni 2000 hebben de vertegenwoordigers van de werkgevers- en werknemersorganisaties beslist om hun advies uiterlijk op 20 juni 2000 schriftelijk toe te sturen.

II. ADVIES UITGEBRACHT DOOR DE HOGE RAAD VOLGENS DE SCHRIFTELIJKE PROCEDURE
(zie hierna)

I

**AVIS ECRITS COMMUNIQUEES A LA
REUNION DU CONSEIL SUPERIEUR
DU 16 MAI 2000 OU SUIVANT
IMMEDIATEMENT CETTE REUNION;**

I

**SCHRIFTELIJKE ADVIEZEN
MEEGEDEELD OP DE VERGADERING
VAN DE HOGE RAAD VAN 16 MEI 2000
OF ONMIDDELIJK AANSLUITEND
BIJ DIE VERGADERING**

Werkgeversstandpunt m.b.t. het nieuwe ontwerp-KB tijdelijke of mobiele bouwplaatsen

Inleiding

Het K.B. van 3 mei 1999 betreffende de tijdelijke of mobiele bouwplaatsen werd gepubliceerd in het Staatsblad van 11 mei 1999. Het bedoelde K.B. wenste uitvoering te geven aan de Europese richtlijn 92/57 van 24 juni 1992 die de coördinatie van de veiligheid in zowel de ontwerp- als de uitvoeringsfase regelde. Dit K.B. werd door de Raad van State op 16 december 1999 vernietigd.

Op 20 maart 2000 verzocht het kabinet van vice-eerste minister en minister van werkgelegenheid Onkelinx een door de administratie voorbereid nieuw ontwerp, ter advies voor te leggen aan de Hoge Raad voor Preventie en bescherming op het werk. Hierbij werd erop gewezen dat de Hoge Raad zijn advies dient te beperken tot de wijzigingen die aan het vernietigd besluit van 3 mei 1999 zijn aangebracht. Het advies dient binnen de twee maanden te worden verstrekt.

De ad hoc-werkgroep opgericht door de Hoge Raad vergaderde op 2, 4 en 5 mei jl.

Op basis van de besprekingen in deze ad-hoc werkgroep en aanvullende interne werkgroepvergaderingen kwamen de werkgevers tot volgend standpunt over het voorliggende ontwerp van KB.

Algemeen oordeel

De werkgevers staan achter de doelstellingen van de Europese richtlijn 92/57 EEG van 24 juni 1992, waarvan het hoofdstuk V van de Welzijnswet de omzetting in Belgisch recht verzekert.

De algemene principes van de Europese richtlijn zijn, volgens de werkgevers, van een grote toegevoegde waarde wat betreft de organisatie van de voorkoming van de risico's van arbeidsongevallen op tijdelijke en mobiele bouwplaatsen. Daarom is het belangrijk te waken over de reële toepassing van deze algemene principes op basis van eenvoudige en duidelijke uitvoeringsmodaliteiten die een daadwerkelijke toepassing op het terrein mogelijk maken.

De uitvoeringsmaatregelen voor België moeten daarom volgens de werkgevers beantwoorden aan volgende doelstellingen:

- de algemene principes van de richtlijn moeten behouden blijven
- vermijden dat maatregelen opgenomen worden waarvan het doel niet strookt met deze principes
- op de meest precieze manier het algemeen toepassingsgebied van het besluit bepalen evenals van de bijzondere toepassingsgebieden m.b.t. de verschillende verplichtingen
- de rol van de verschillende tussenkomende partijen en de omvang van hun respectievelijke verplichtingen bepalen, rekening houdend met de concrete principes van bouwplaatsorganisatie
- coördinatieprocedures organiseren in functie van de te bereiken resultaten inzake risicovoorkoming en -beheersing, wat betekent dat de acties 'ten velde'

- bevoorrecht en de administratieve formaliteiten beperkt worden
- ingeval de tijdelijke en mobiele bouwplaatsen gesitueerd zijn in de context van een meer omvattende algemene veiligheids(coördinatie)structuur van een onderneming, moeten de specifieke verplichtingen m.b.t. de bouwplaats naadloos ingepast kunnen worden in de algemene veiligheidsstructuur
- de voorwaarden van toetreding tot de functie van coördinator bepalen door middel van realistische eisen, m.b.t. ervaring, kennis en vaardigheden, afgestemd op de te bereiken doelstellingen

Het voorliggende ontwerp van KB beantwoordt volgens de werkgevers onvoldoende aan de hierboven gestelde uitgangspunten. Bovendien beperkt het feit dat alleen over de wijzigingen kan gesproken worden, en niet over de essentie zelf van het KB, dat toch een "geharmoniseerde" omzetting moet zijn van de betreffende Europese richtlijn, de mogelijkheden van een gezonde bijsturing. Het is een gemiste kans om het besluit grondig te herzien, meer in overeenstemming te brengen met de Europese richtlijn en het beter werkbaar te maken na de vernietiging van het eerder besluit door de Raad van State.

De tekst bevat teveel elementen die niets te maken hebben met de kern van de zaak en is daardoor veel te lang, onoverzichtelijk en te complex. Samen met het hoge detailniveau maakt dit de toepassing ervan in de praktijk zeer moeilijk, zodanig zelfs dat met deze benadering een echte meerwaarde voor de veiligheid van werknemers op tijdelijke en mobiele bouwplaatsen veraf lijkt. Bovendien is het toepassingsgebied van het ontwerpbesluit te ruim gedefinieerd en omvat het bepaalde werken (bv aan nutsleidingen) die niet expliciet door de Richtlijn geviseerd zijn. De werkgevers pleiten er daarom voor om terug te keren naar de geest van de EG richtlijn en niet teveel in detail te treden. De tendens om te evolueren naar resultaatsverbintenissen mag hier niet omgedraaid worden. De nadruk ligt bovendien teveel op administratieve formaliteiten en dit op een ogenblik dat de regering administratieve vereenvoudiging als een van haar prioriteiten beschouwt.

Het uitgangspunt moet dus ten allen tijde zijn : coördinatie tussen de verschillende betrokkenen bij het ontwerp en de uitvoering van bouwwerken met als doel een betere bescherming van de veiligheid en de gezondheid van de werknemers. Of nog : het vermijden van inadequate bouwkundige en/of organisatorische keuzen of een slechte planning van de werken bij het opzet en de uitvoering van het project.

De werkgevers erkennen wel en waarderen dat de opstellers van het KB getracht hebben om met deze tekst tegemoet te komen aan een aantal problemen die in de praktijk gesignaleerd werden bij de toepassing van het eerdere besluit. Het nieuwe ontwerpbesluit geeft dan ook een positief antwoord op een aantal vragen.

Artikelsgewijze opmerkingen

Art. 2 § 1, 6°:

Dit punt is een toevoeging van een activiteit die niet opgesomd werd in de richtlijn. Deze activiteit is een vaste opeenvolging van een aantal repetitieve deelactiviteiten; elke werf voor het leggen van leidingen gebeurt volgens hetzelfde stramien en met dezelfde opeenvolging van activiteiten. De coördinatie is dus op de eerste dag volledig identiek aan deze op de laatste dag. De toegevoegde waarde om voor dit soort activiteiten dezelfde veiligheidscoördinatie te voorzien kan daarom in vraag gesteld worden. Daarenboven is het ontwerp van K.B. op een aantal punten onaangepast en onwerkzaam voor de talrijke kleine werken die nodig zijn voor nutsleidingen, zoals bvb. huisaansluitingen.

Art. 2 § 2 3°:

Deze passage creëert onduidelijkheid. Volgens dit artikel vallen werken bedoeld in artikel 1 § 1 van het KB die door één aannemer uitgevoerd worden in een inrichting waar de opdrachtgever werknemers tewerkstelt, immers niet onder de toepassing van het KB. In afdeling V worden de bepalingen opgesomd voor bouwplaatsen waar werken worden uitgevoerd door één enkele aannemer. Het is bijgevolg niet duidelijk of de werkzaamheden uitgevoerd door één aannemer in de inrichting waar de opdrachtgever werknemers tewerkstelt nu wel of niet onder het KB vallen.

Verder moet benadrukt worden dat het begrip aannemer geen leveranciers en dergelijke omvat, zoals tijdens de werkgroepvergadering door sommigen werd gesuggereerd.

Art. 4, 1° en 2°:

De nieuwe bepalingen in de punten 1° en 2° van de 2de alinea bieden de mogelijkheid om het toepassingsgebied van de coördinatieverplichting beter te omschrijven. De aanvaarding ervan zal met name toelaten een aantal misleidende interpretaties te vermijden.

De bewoordingen van 2° zouden nochtans moeten worden aangepast, aangezien het einde van de zin een dubbelzinnigheid bevat. De plaats kan zich immers niet "in volledig afgewerkte toestand en gereed voor gebruik of exploitatie" bevinden, aangezien verondersteld wordt dat een ander werk, dat totaal verschillend is van het eerste, zou kunnen worden uitgevoerd op deze plaats door een andere aannemer die later op de bouwplaats komt.

Het einde van deze zin zou bijgevolg vervangen moeten worden door de volgende tekst: "... op voorwaarde dat elke aannemer zijn werk volledig beëindigd heeft en de plaats in voltooide staat verlaten heeft vooraleer de volgende aannemer zijn werk aanvangt".

Art. 5 § 2: 2° en 3°:

Deze bepalingen stellen ernstige interpretatieproblemen en bieden dus geen enkele rechtszekerheid. De door deze bepalingen gestichte verwarring wordt versterkt door het ontbreken van een definitie van de term "promotor" en door het feit dat de promotoren en verhuurders in huurkoop ook de hoedanigheid van opdrachtgever kunnen hebben.

Overeenkomstig het in de werkgroep van de Raad gedane voorstel, zouden de

bepalingen van de punten 2° en 3° moeten worden geschrapt. Zo zou § 2 nog één enkele bepaling bevatten, nl. die in verband met de overdracht van de aanstellingsverplichting aan de bouwdirectie belast met het ontwerp, indien het gaat om werkzaamheden uitgevoerd voor rekening van een particulier.

Art. 5 § 3:

Deze bepalingen kunnen in de praktijk aanleiding geven tot onnodige vertragingen en discussies. Daarom is het beter volgende meer doelgerichte formulering te gebruiken:

§ 3. Wanneer op eenzelfde plaats gelijktijdig bouwwerken of werken van burgerlijke bouwkunde worden uitgevoerd voor rekening van meerdere opdrachtgevers, zorgen zij van bij het begin van de gezamenlijke uitwerkingsfase van het ontwerp van het bouwwerk in onderling overleg voor het aanstellen van een coördinator-ontwerp en de financiering ervan.

Noot: het moet duidelijk zijn dat het niet de bedoeling is de coördinator-ontwerp aan te stellen vanaf het eerste voorontwerp, maar vanaf het ogenblik dat de uitwerkingsfase van het ontwerp een aanvang neemt.

Art. 6:

Zoals de besprekingen in de werkgroep van de Raad voldoende hebben aangetoond, dragen de aangebrachte wijzigingen immers niets bij tot het principe van de bepaling, en bovendien kunnen zij verschillende problemen van juridische aard doen rijzen, onder meer in geval van vervanging van de persoon die in de aanstellingsovereenkomst aangeduid werd als plaatsvervanger. De toevoeging in vet dient daarom geschrapt te worden.

Zoals tijdens de werkzaamheden van de werkgroep van de Raad werd aangetoond, zou de globale doelstelling van de wijzigingen trouwens in alle veiligheid kunnen worden bereikt door volgende tekstwijziging: "De coördinator-ontwerp wordt aangesteld ten laatste vóór dat het definitieve ontwerp waarop de offerteaanvraag is gebaseerd, wordt opgesteld. De bouwdirectie belast met het ontwerp mag dit ontwerp niet aanvatten of verderzetten, zolang deze aanstelling niet is gebeurd".

Art. 9:

De oorspronkelijke tekst van deze alinea, opgenomen in het besluit van 3 mei 1999, zou moeten worden behouden. Voor de toepassing van de reglementering over de tijdelijke of mobiele bouwplaatsen en, in het bijzonder, voor het bepalen van de aanstellingswijze van de coördinator, is er immers geen enkele reden om een onderscheid in te voeren naargelang van de aard van de opdracht (overheids- of privé-opdracht).

Men dient in te zien dat de aanstelling steeds op dezelfde wijze - namelijk door opstelling van een specifieke schriftelijke overeenkomst - dient te geschieden, afgezien van de aard van de opdracht.

Art. 10 § 1 en § 2:

"het bestek" schrappen omdat dit de terminologie vereenvoudigt (cfr. art. 9 1^e lid).

Art. 11 2°:

De verwijzing naar art. 29 is niet correct (gaat over verwezenlijking en niet over ontwerp).

Art. 15 § 2 lid 1:

Naar analogie met art. 5, 2° en 3° schrappen.

Art. 15 § 2 lid 2:

De in deze alinea bepaalde aanstellingsregels kunnen ernstige praktische problemen stellen in alle gevallen waarin een aannemer de werken aanvat zonder te weten of andere aannemers achteraf tussenbeide zullen komen in de verwezenlijking van het ontwerp van de opdrachtgever.

Om deze problemen te voorkomen, bestaat het meest aangewezen alternatief erin de opdrachtgever-particulier de toestemming te verlenen zelf de coördinator aan te stellen. Deze oplossing is logisch, aangezien de opdrachtgever het best geplaatst is om, vanaf het begin der werken, te weten of verschillende aannemers zullen deelnemen aan de verwezenlijking van het bouwwerk.

Indien deze oplossing niet aanvaard zou worden, dient op zijn minst alinea 3 van paragraaf 2 te worden geschrapt en vervangen te worden door een nieuwe bepaling, opgesteld als volgt: "Elke bouwdirectie werkt mee aan de toepassing van de bepalingen van artikel 17, naargelang van haar aandeel in de verwezenlijking van de werken".

Mot

In de praktijk zal dit in veel gevallen onmogelijk te realiseren zijn. Voorstel: de opdrachtgever-particulier stelt zelf de coördinator aan.

Art. 15 § 2 lid 3 en 4:

Aanpassen als gevolg van de opmerking hierboven m.b.t. lid 2. Men dient het tevens te hebben over de bouwdirecties belast met de uitvoering (en niet de bouwdirectie).

Art. 15 § 3:

Aanpassen naar analogie met art. 5 § 3 behalve dat hier de tekst niet moet verwijzen naar een gezamenlijke uitvoering.

Art. 16 § 1:

De door deze paragraaf aan de opdrachtgevers gestelde eis is niet aanvaardbaar. Het is niet relevant voor de veiligheid en daarom niet gerechtvaardigd de beoordelingsbevoegdheid van de opdrachtgever bij de uitoefening van zijn prerogatieven en verantwoordelijkheid te beperken. Het is dus van belang de opdrachtgever de vrije keuze te laten over de wijze van oproep tot kandidaten, in de wetenschap dat de aanstelling van de coördinator in ieder geval aanleiding moet geven tot de opstelling van een specifieke overeenkomst.

Deze paragraaf moet dus worden geschrapt en vervangen door een bepaling die het volgende preciseert: "de opdrachtgever, die een oproep doet tot kandidaat-coördinatoren via het voor de opdracht van werken opgestelde bestek, moet alle taken in verband met de coördinatie-opdracht beschrijven in een afzonderlijke post van dit bestek".

Art. 16 § 2:

Aanpassen cfr. opmerking bij art 6.

Art. 20:

Voor de tekst van artikel 20, 1e lid: zou de oorspronkelijke tekst van het besluit van 3 mei 1999 moeten worden hernomen. Zoals immers reeds werd opgemerkt voor artikel 9, moet de reglementering op dezelfde wijze worden toegepast op overheidsopdrachten als op privé-opdrachten. Meer in het bijzonder in verband met de aanstellingsprocedure, dient men zich te houden aan het enig principe van de aanstelling van de coördinator door een specifieke schriftelijke overeenkomst. Dezelfde aanpassing in art. 21.

Art. 23:

...bedoeld in artikel 22, 7° (i.p.v. 4°, b: vergissing in de tekstredactie.)

Art. 25:

OK

De notie "geheel van documenten" laat vb. toe dat het globale V&G-plan van de opdrachtgever kan gebruikt worden als het V&G-plan van de tijdelijke of mobiele bouwplaats, voor zover de minimum elementen van het V&G-plan zijn opgenomen in dit globale plan.

Deze benadering moet consequent doorgetrokken worden naar alle instrumenten bij de coördinatie (cfr. de algemene opmerking i.v.m. tijdelijke tijdelijke en mobiele bouwplaatsen gesitueerd in de context van een meer omvattende algemene veiligheids(coördinatie)structuur).

Art. 26 §1:

Dit artikel blijft ongewijzigd t.o.v. de eerdere versie van het KB en maakt dus strikt genomen geen deel uit van de adviesvraag. Toch wijzen de werkgevers op het bijzonder belang van dit artikel en de noodzaak om het op enkele punten aan te passen.

§ 1, 10°: exacte formulering van de richtlijn overnemen nl: 'werkzaamheden in verband met de montage of demontage van zware geprefabriceerde elementen' en dit omwille van de rechtszekerheid en om te vermijden dat zware verplichtingen (volledig V&G plan, eisen aanvullende vorming coördinator) zouden opgelegd worden bij het monteren van lichte geprefabriceerde elementen.

Er moeten eveneens vragen worden gesteld bij de waarde van de in de punten a) en c) van lid 2 vastgestelde drempels. In dit verband is het nuttig eraan te herinneren dat de Europese richtlijn (zoals trouwens wordt aangetoond door de bewoordingen zelf van artikel 26, § 1, lid 1, 1° van het ontwerpbesluit) werken in de hoogte en in de diepte als risicoactiviteiten bestempelt, niet door te verwijzen naar één of andere afmeting, maar op grond van de vergroting van het gevaar van vallen of bedelving, ten gevolge van de toegepaste procédés, de aard van de werkzaamheden of de bijzondere omgeving van de arbeidsplaats. In dit verband wijzen de werkgevers erop dat zij geenszins de reële risico's betwisten van werken in de hoogte of in de diepte, risico's die in ieder geval moeten worden vermeden door gepaste veiligheidsmaatregelen. Wel dient er ook hier op gewezen te worden dat de koppeling met V & G plan en de eisen inzake aanvullende vorming van de coördinator niet gerechtvaardigd lijkt voor werken in de hoogte en in de diepte in arbeidsomstandigheden die geen verzwaring van het risico inhouden.

De werkgevers stellen voor om voor de definitie van deze vergrote gevaren, hier de volgende cijfermatige indicaties in te voeren (cfr. de Duitse Baustellenverordnung van 10 juni 1998):

- graven van sleuven of putten van meer dan 5 m diepte;
- het werken met een valgevaar van een hoogte van 7 m of meer;
- werkzaamheden op minder dan 5 m van elektrische hoogspanningslijnen- of kabels;
- werkzaamheden in verband met de montage of demontage van zware geprefabriceerde elementen van meer dan 10 ton/stuk.

In dat verband kan er ook op gewezen worden dat art. 437bis van het ARAB waarop § 1, 2^e lid punt a) is gebaseerd het graven van sleuven of putten van meer dan 1,2 m diepte koppelt aan een minimumduur blootstelling van 5 dagen.

§ 2 2^e lid: de bedoeling van de tekst is duidelijk (gevallen van stock-aanbestedingen of raamcontracten), maar de tekst moet verduidelijkt worden. Voorbeelden moeten opgenomen worden in het nog op te stellen P-blad.

Art. 27 §1 5° en art. 28 5°:

De vertegenwoordigers van de industrie zijn van mening dat het volledig externaliseren van kosten van beschermingsmaatregelen en -middelen indruist tegen een geïntegreerde benadering van de veiligheidsproblematiek en kan leiden tot afwenteling van de eigen verantwoordelijkheid van de aannemers door een onmiddellijke en integrale prijsstijging van alle contracten.

Een goed V en G-plan is een levende documentenset. Een goede risicoanalyse en het vastleggen van de daarmee samengaande preventiemaatregelen is geen eenmalige activiteit maar het resultaat van een voortdurend terugkoppelen van het geplande aan de werkelijkheid en dit in de documentenset aan te tonen. De bedoeling in dit KB de beschermingsmiddelen samenhangend met de offerte te laten opnemen is alleen van financiële aard en roept alleen onbeantwoorbare vragen op :

- welke maatregelen/veiligheidsmaatregelen moeten in de offerte worden opgenomen;
- wat met de maatregelen die zowel van technische als van veiligheidstechnische aard zijn;
- wat met de door de coördinator realisatie voorgestelde maatregelen.

De vertegenwoordigers van de industrie vragen daarom dit punt als volgt gewijzigd zou worden:

'die beschermingsmaatregelen en -middelen waarvoor in de offertes een prijsberekening wordt gevraagd'.

De Confederatie Bouw deelt dit standpunt niet en is van mening dat het eisen van een afzonderlijke prijsberekening voor de door het veiligheidsplan bepaalde beschermingsmaatregelen en -middelen een noodzakelijke voorwaarde is voor een goed verloop van de coördinatie op de bouwplaats en bijgevolg moet worden goedgekeurd zonder voorbehoud.

De omschrijving van de bepaling in punt 5° is nochtans niet aanvaardbaar, aangezien zij de coördinator een beoordelingsbevoegdheid geeft die de maatregel zinloos dreigt te maken en die, in ieder geval, aanleiding zal geven tot verschillende en soms willekeurige interpretaties. De bepaling van 5° zou bijgevolg moeten worden geschrapt en vervangen door een nieuwe bepaling, die moet opgenomen worden in

een aparte alinea en als volgt zou kunnen luiden: "De door het veiligheids- en gezondheidsplan bepaalde beschermingsmaatregelen en -middelen, met uitzondering van de individuele beschermingsmaatregelen en -middelen, moeten het voorwerp uitmaken van een afzonderlijke prijsberekening in de offerten".

Tevens zou het verstandig zijn om bijvoorbeeld in omzendbrieven te herinneren aan de verplichting die de coördinatoren zal worden opgelegd om in toepassing van § 1, 3° van dit artikel, in hun veiligheidsplannen een precieze beschrijving te geven van alle maatregelen en middelen die zullen worden toegepast tijdens de uitvoeringsfase van de werken.

Art. 31 § 1:

De notie "coördinatiedagboek" is niet terug te vinden noch in de Richtlijn noch in de wet 6.08.1996. In het kader van de administratieve vereenvoudiging stellen de werkgevers dan ook voor dit dagboek niet op te leggen.

Alternatief voorstel: aanpassing definitie van coördinatiedagboek: "Het coördinatieregister is het document of geheel van documenten dat door de coördinator wordt bijgehouden dat de gegevens en aantekeningen vermeldt betreffende de coördinatie en de gebeurtenissen op de bouwplaats".

Belangrijk is dat de bouwbetrokkene zelf kunnen uitmaken onder welke vorm zij het coördinatieregister wensen bij te houden. Om duidelijk te maken dat het niet elke dag moet bijgehouden worden, wordt ook best de notie "dagboek" achterwege gelaten. Ook de notie "op genummerde bladzijden" is verouderd gezien de moderne communicatietechnologie.

Art. 31 § 2:

Er kan worden herinnerd aan de reeds voor andere bepalingen gestelde vraag om elke discriminatie op basis van de soort van de opdracht, waarop de reglementering van toepassing is, te vermijden. De in deze paragraaf vermelde afwijking zou bijgevolg moeten worden uitgebreid tot alle overheids- of privé-opdrachten waarvoor een dagboek der werken wordt bijgehouden.

Art. 35:

Om elke verwarring te vermijden tussen de beide gevallen waarin een postinterventiedossier moet worden bijgehouden, zou het wenselijk zijn de verwijzing naar artikel 43, vermeld achteraan in dit artikel, te schrappen.

Art. 39:

10° wordt 9° (vergissing in de tekstredactie)

Art. 42 § 2, 3°:

Wordt in de Franstalige tekst: "... qu' il y ait une collaboration...".

Art. 42 § 3, 3°:

Het is niet duidelijk waarom deze nieuwe bepaling precies werd opgenomen. Zij legt de aannemer immers een verplichting op die de verplichting van de opdrachtgever om een postinterventiedossier bij te houden, lijkt te overlappen. De verplichting komt overigens enkel voor in het gedeelte van de reglementering dat betrekking heeft op werken, uitgevoerd door één enkele aannemer, terwijl zij niet is opgenomen in het gedeelte in verband met werken, uitgevoerd door verschillende aannemers.

Bovendien is het afzonderlijk becijferen van geïntegreerde veiligheidsmaatregelen per definitie een bijzondere moeilijke oefening.

Meer fundamenteel, stelt deze bepaling twee soorten van juridische problemen. Het eerste betreft de gevolgen van de toepassing van de maatregel bij het vergelijken van de door de inschrijvers ingediende offerten: de verplichting om in de offerte meer op te nemen dan de in het bestek vermelde lasten zal een vergelijking van de offerten bemoeilijken en zal de regel van de laagste inschrijver bij overheidsopdrachten vervalsen.

De tweede soort problemen betreft de juridische basis van de bepaling, in die zin dat men vragen kan stellen bij de wettelijkheid van een maatregel die een aannemer verplicht aanvullende offerten op te stellen, terwijl de opdrachtgever het recht heeft deze zonder meer af te wijzen.

Om deze verschillende redenen, zou de bepaling van 3° van § 3 van artikel 42 moeten worden geschrapt.

Art. 45 1°:

Tekst aanvullen: "...en waarvan de totale voorzijene duur vijf werkdagen overschrijdt." De fundamentele vraag blijft echter wat de toegevoegde waarde is van een massa aan kennisgevingen? De Richtlijn laat hier de mogelijkheid om een drempel in te bouwen. In het kader van de administratieve vereenvoudiging dient daarom een realistische drempel voorzien te worden zodat enkel nog kennisgevingen hoeven te gebeuren in de gevallen waar dit echt een meerwaarde kan opleveren zowel voor de administratie als voor de veiligheid. Anders bestaat het risico dat de administratie bedolven wordt onder een massa kennisgevingen voor werken die veelal uitgevoerd zijn op het ogenblik dat zij kunnen opgenomen worden in de controleplanning. Anderzijds kan opgemerkt worden dat de nieuwe tekst van artikel 45 de regels uniformeert inzake kennisgeving van bouwplaatsen van minder dan 500 mandagen met risicoactiviteiten.

Art. 46:

Het behoud in deze bepaling van minimumtermijnen voor de kennisgeving en aanplakking stelt voor de aannemers een toepassingsprobleem. Deze termijnen van 15 en 10 dagen kunnen vaak niet worden nageleefd, wegens de te korte termijn die doorgaans verloopt tussen de beslissing van de opdrachtgever en het tijdstip waarop de aannemer de werken dient aan te vangen.

Meer in het bijzonder wat de aanplakking betreft, kan men enkel gissen naar de objectieve reden van een voorafgaande minimumtermijn, aangezien deze aanplakking, die voornamelijk bestemd is voor alle tussenkomende partijen, werkelijk enkel nuttig is vanaf het ogenblik dat de werken aanvangen.

Zonder het voorafgaand karakter van de kennisgeving te betwisten, zou moeten worden aanvaard dat een termijn van 5 dagen volstaat om de inspectiediensten (die gedecentraliseerd zijn) toe te laten hun werk te organiseren op basis van de door hen ontvangen openingsberichten.

Nog in verband met de termijnen, is het nuttig te herinneren aan de gerechtvaardigde vraag naar een administratieve vereenvoudiging door een uniformisering van de door de verschillende reglementeringen opgelegde kennisgevingsprocedures van bouwplaatsen. De werkgevers dringen aan op de noodzaak om de ondernemingen

snel de mogelijkheid te bieden om via elektronische weg één enkele globale kennisgeving te verrichten, terwijl het centraliserend organisme de taak heeft de kennisgeving over te maken aan de betrokken instellingen.

Art. 48

Schrappen van het woord 'notariële'. In sommige gevallen gebeurt de overdracht immers niet via notariële akte (vb. overdracht gewestweg van gewest naar gemeente).

Art. 50 tot 56:

De werkgevers dringen erop aan het huidige ontwerpbesluit te ontlasten van een reeks bepalingen die geen rechtstreeks verband hebben met het hoofddoel van de reglementering door een verwijzing naar de respectieve KB's zoals dit nu in de tekst enkel gebeurt is voor mobiele arbeidsmiddelen en arbeidsmiddelen voor het hijsen en heffen van lasten (art. 53 §9).

Afdeling VII Voorwaarden voor de uitoefening van de functie van coördinator

De werkgevers stellen voor om de nadruk niet op verplichte aanvullende vorming te leggen maar terug te keren naar de basisfilosofie van het advies van de sociale partners van 1998, nl. het behalen van een bekwaamheidcertificaat d.m.v. een examen (twee niveaus) waarvan de eindtermen zijn vastgelegd. De eindtermen moeten ook vaardigheden bevatten (voornamelijk i.v.m. coördinatie) en mogen niet te juridisch of te technisch opgevat zijn (het gaat om coördinatie, niet om specialisten in deze of gene materie). De erkenning en het toezicht op de exameninstellingen kan uitgewerkt worden onder een vorm (kan geïnspireerd zijn op de erkenning van instellingen voor VCA-examinering) die veel meer garanties biedt met betrekking tot de kwaliteit van de afgelegde bekwaamheidsproef dan momenteel het geval is voor de opleidingen aan instellingen die erkend voor de organisatie van cursussen aanvullende vorming overeenkomstig het KB van 10 augustus 1978. In deze optiek zal vorming hoe dan ook noodzakelijk blijven, zij het niet verplichtende en is het aan de 'markt' om gepaste opleidingsprogramma's te ontwikkelen. In het licht hiervan is het noodzakelijk dat zo snel mogelijk, nog voor de inwerkingtreding van het besluit een akkoord bereikt wordt over de inhoud en de modaliteiten m.b.t. de bekwaamheids-certificatie, zodanig dat de gepaste niet verplichte opleidingsprogramma's kunnen ontwikkeld worden.

Concreet stellen de werkgevers voor om te eisen dat voor elke eerste aanstelling, vanaf een datum drie jaar na inwerkingtreding van dit besluit, als coördinator van een tijdelijke of mobiele bouwplaats waarvoor een veiligheids- en gezondheidsplan vereist is in toepassing van artikel 26, § 1 of § 2, men in het bezit moet zijn van een bekwaamheids-certificaat.

In de overgangsperiode volstaat als aanvullende vorming :

- niveau 1 resp. niveau 2 (cfr vorig KB)
- hetzij niet-erkende vorming met inhoud volgens de materies in bijlage en met een afsluitende proef
- hetzij hoger vermeld certificaat vanaf het moment dat er erkende exameninstellingen zijn.

Daarnaast blijft ook een overgangsregeling noodzakelijk voor personen die op het

ogenblik van inwerkingtreding van dit KB reeds coördinatie-activiteiten uitvoerden :

- niveau 1 resp. niveau 2 te behalen binnen drie jaar
- hetzij hoger vermeld certificaat te behalen binnen het jaar vanaf het moment dat er erkende exameninstellingen zijn, en zonder eisen i.v.m. hun basisdiploma.

Art 57:

De toegangsmogelijkheden tot de functie van coördinator zouden moeten uitgebreid worden tot de personen die een lange beroepservaring hebben maar die niet noodzakelijk beschikken over een diploma van een onderwijsinstelling.

Dit voorstel is gerechtvaardigd door het feit dat een lange ervaring in bouwplaatsbeheer of in het leiden van werken een even goed kwalificatiecriterium is als de combinatie van een diploma en een ervaring van korte duur.

Hiertoe werd voorgesteld de bepalingen van artikel 57 aan te passen als volgt:

- aan § 1 een punt 4° toevoegen als volgt: "15 jaar beroepservaring voor de houders van een diploma van het lager secundair onderwijs".
- aan § 2 een punt 4° toevoegen als volgt: "10 jaar beroepservaring voor de personen die niet beschikken over een diploma van een onderwijsinstelling".

De werkgevers zouden zich nochtans kunnen aansluiten bij een compromisvoorstel van de Voorzitter van de Hoge Raad, dat erop neerkomt de toegang op basis van enkel en alleen de beroepservaring slechts toe te laten in het kader van door het ontwerpbesluit bepaalde overgangsbepalingen.

In het kader van het voorstel van de Voorzitter, zouden de hierboven gesuggereerde amendementen aan artikel 57 wegvallen en vervangen worden door de aanpassing van de twee volgende artikels van het ontwerpbesluit:

- In artikel 66: toevoeging van een alinea 2, opgesteld als volgt: "In afwijking van de bepalingen van artikel 57, kunnen de personen die voldoen aan de bepalingen van artikel 62 en die beschikken over een beroepservaring van minstens 15 jaar, binnen een termijn van 3 jaar na de datum van inwerkingtreding van dit besluit, toegelaten worden tot het in artikel 61 bedoelde examen van coördinator".
- In artikel 68: toevoeging van een § 1 bis, opgesteld als volgt: "Voor de toepassing van de bepalingen van § 1, worden de personen die op de datum van inwerkingtreding van dit besluit beschikken over een beroepservaring van minstens 15 jaar, vrijgesteld van de in artikel 57 vastgestelde voorwaarden".

Opmerking: er zou moeten worden nagegaan of de termen "lager en hoger secundair onderwijs", die verscheidene malen voorkomen in artikel 57, nog aangepast zijn aan de nieuwe organisatie van het onderwijs.

Art 64:

Deze bepaling speelt in op de noodzakelijke vereenvoudiging van het coördinatiestelsel op kleine bouwplaatsen. Het is dus de bedoeling van deze bepalingen zo goed mogelijk tegemoet te komen aan de talrijke toepassingsmoeilijkheden die het besluit van 3 mei 1999 stelde op de kleine bouwplaatsen. Het is dan ook van het grootste belang ervoor te zorgen dat deze bepaling het beoogde resultaat zo goed mogelijk bereikt. Hiertoe is het aangewezen enkele wijzigingen aan te brengen in de tekst, als

volgt:

- De uitbreiding van de bepaling tot de werknemers van het bedrijf: aangezien de persoon die de onderneming leidt niet noodzakelijk de vereiste beroepservaring heeft (onder meer in bedrijven met een bepaalde omvang), is het noodzakelijk een gekwalificeerde werknemer de mogelijkheid te bieden de functie van coördinator waar te nemen op bouwplaatsen van minder dan één miljoen BEF. Ter vergelijking wordt erop gewezen dat de vestigingsreglementering in een gelijkaardige oplossing voorziet.
Om deze bepaling op te nemen in het ontwerp, zou het nuttig zijn artikel 64 onder te verdelen in twee paragrafen; de eerste zou de huidige bepaling bevatten, evenwel aangepast aan de hierna geformuleerde opmerkingen; de tweede zou als volgt kunnen luiden:

"§ 2. In afwijking van de bepalingen van § 1, mag een werknemer van één van de met de uitvoering belaste bouwdirecties de functie van coördinator uitvoeren op de tijdelijke of mobiele bouwplaatsen, waar krachtens artikel 26, § 1 een veiligheids- en gezondheidsplan vereist is, op voorwaarde dat voldaan wordt aan de volgende voorwaarden:

- 1° De werknemer bezit een nuttige beroepservaring van 10 jaar inzake de werken, bedoeld in de artikels 2, § 1 en 26, § 1, waarvoor de functie van coördinator wordt uitgeoefend.
  - 2° De werknemer is belast met de organisatie en het beheer van de in 1° bedoelde werken.
  - 3° De werknemer heeft met gunstig gevolg één der vormingen, bedoeld in § 1, 1°, d), gevolgd.
  - 4° De totale prijs van de werken voldoet aan de voorwaarden, vastgesteld in § 1, 2°.
- De duur van de vereiste beroepservaring: de vereiste duur van 20 jaar is niet gerechtvaardigd aangezien de coördinatie in het kader van de toepassing van artikel 64 nog steeds betrekking zal hebben op hetzelfde type activiteiten en toestanden. In die context is het normaal dat wordt afgeweken van de logica van de algemene regels van artikel 57 (in casu de regel van de progressiviteit van de minimale beroepservaring), die juist gerechtvaardigd zijn door de universaliteit van de activiteiten en de ongelijkheid van de toestanden waarmee de coördinator zal worden geconfronteerd bij de uitoefening van zijn functie. Het behoud van deze regel zou onvermijdelijk tot gevolg hebben dat, voor talrijke aannemers, het ogenblik wordt uitgesteld waarop zij gebruik zullen kunnen maken van dit artikel. De duur van de vereiste beroepservaring zou bijgevolg moeten worden vastgesteld op 10 jaar.
  - De sancties: zonder het principe van de uitsluiting, bedoeld in punt c) van artikel 64, te betwisten, moet er toch voor worden gezorgd dat de uitsluitingsmaatregel gerechtvaardigd is door reële tekortkomingen aan de veiligheidsverplichtingen vanwege de aannemer. Zo zou het bijvoorbeeld niet gerechtvaardigd zijn de aannemer, die een administratieve boete kreeg wegens een geringe tekortkoming, die de veiligheid op de arbeidsplaats niet in het gedrang bracht, uit te sluiten van de coördinatie-opdracht.
In de tekst van punt c) zou bijgevolg moeten worden gepreciseerd dat het gaat om "zware of herhaaldelijke inbreuken".

- Bijkomende opmerking: de opsomming van de in punt d) van het artikel bedoelde vormen zou kunnen worden aangevuld met de vermelding van het industrieel leerlingwezen.

Art 65:

Overeenkomstig de in de werkgroep van de Raad geformuleerde voorstellen, zou de toepassing van dit artikel moeten worden uitgebreid tot alle in artikel 57, § 1 bedoelde personen, met gebruik van dezelfde soort van logica voor de vaststelling van de minimumduur van de als adjunct-coördinator te verwerven beroepservaring.

Art. 67:

Deze mogelijkheid dient te behouden te blijven tot op het moment dat er erkende exameninstellingen zijn (cfr. supra).

Art 68:

De datum van 1 augustus 1999, vermeld in de §§ 1 en 4 van het artikel, zou moeten worden vervangen door de datum van inwerkingtreding van het nieuwe besluit. Er is immers geen enkele reden om de personen die sinds augustus 1999 coördinatieactiviteiten hebben uitgeoefend, uit te sluiten van de toepassing van de overgangsbepalingen.

Art. 73 § 1:

Het principe van een inwerkingtreding van het nieuwe besluit op de dag van bekendmaking in het Staatsblad kan niet worden aanvaard. Het dient immers te worden erkend dat de toepassing van de nieuwe reglementering noodzakelijk voorafgegaan zal moeten worden door een ruime informatieverbreiding in de verschillende kringen die betrokken zijn bij de toepassing ervan. Bovendien mag niet uit het oog worden verloren dat de aanstellingsprocedures van de coördinatoren, voorafgaand aan de uitwerking van een ontwerp of aan de uitvoering van de werken, eveneens tijd in beslag nemen. Het is bijgevolg noodzakelijk voor dit besluit dezelfde regel toe te passen als voor het besluit van 3 mei 1999, te weten een inwerkingtreding de 1ste dag van de 3de maand volgend op de datum van bekendmaking van het besluit in het Staatsblad.

Het lijkt overigens noodzakelijk ervoor te zorgen dat de informatie in verband met het programma van de aanvullende vormen en de specifieke examens ruim worden verspreid vóór de verschijning van het besluit in het Staatsblad, om de betrokken instellingen de mogelijkheid te bieden zich te organiseren, om zo snel mogelijk te kunnen inspelen op de vraag naar vorming en examens.

Art. 73 § 2 en 3:

De opengelaten ruimte in de tekst van § 2 en § 3, 1° zou moeten worden aangevuld met de vermelding nieuw koninklijk besluit. Het is voor de werkgevers immers ondenkbaar dat het oude besluit van 3 mei 1999 tijdelijk opnieuw in werking zou worden gesteld, in afwachting van de verschijning van het nieuwe besluit. Een dergelijke toestand zou aanleiding geven tot de grootste verwarring en zou de betrokken partijen ertoe verplichten een reglementering toe te passen die, kort nadien, vervangen wordt door een nieuw besluit. Het spreekt vanzelf dat de praktische en juridische problemen die zulks zou meebrengen, heel wat groter zullen zijn dan de problemen die een herinvoering van het oude besluit zouden kunnen

rechtvaardigen.

Bijlage V:

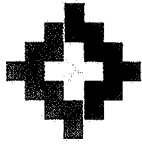
De programma's van de cursusmodule "aanvulling tot coördinator" en van de specifieke aanvullende vorming, opgenomen in de delen A en B van bijlage V van het ontwerpbesluit, zouden moeten worden beperkt tot die materies die betrekking hebben op de uitoefening van de functie van coördinator.

De studie van de wetgevingen in verband met overheidsopdrachten of de opstelling van overeenkomsten behoort niet tot deze materies. Mochten deze materies toch behouden blijven, dan zouden zij voorafgegaan moeten worden door de vermelding "kort overzicht van de wetgevingen...".

Men kan overigens opmerken dat de gevolgen van de burgerlijke of strafrechterlijke aansprakelijkheid van de coördinator en van de andere tussenkomende partijen in het coördinatieproces tot op heden nog onbekend zijn.

Slotopmerking:

Het zou goed zijn om in het ontwerp van besluit het beginsel op te nemen van de indexering – volgens een regeling die kan worden vastgesteld door een ministerieel uitvoeringsbesluit – van de door het ontwerp van besluit vastgestelde bedragen van de prijs van de werken (100 miljoen en 1 miljoen).

Monsieur M. RAEKELBOOM
Conseiller général
Administration de la sécurité du travail
Ministère de l'Emploi et du Travail
Rue Belliard 51-53

1040 BRUXELLES

Nos réf.: A.C./69.197.
Bruxelles, le 12 mai 2000.

Monsieur le Conseiller général,
Cher Monsieur Raekelboom,

**PROJET DE NOUVEL ARRETE SUR LES CHANTIERS TEMPORAIRES OU
MOBILES – CONSULTATION DU CONSEIL SUPERIEUR – POSITION DE LA
CONFEDERATION**

Suivant la procédure adoptée au terme de la phase de consultation des interlocuteurs sociaux au sein du Conseil supérieur, les organisations représentées ont communiqué au Conseil leurs observations sur les dispositions du projet de nouvel arrêté relatif aux chantiers temporaires ou mobiles.

Nous nous permettons de vous adresser le document comportant les observations que la Confédération a transmises au Conseil.

Vous remerciant de l'attention que vous voudrez bien réserver à ces observations, nous vous prions de croire, Monsieur le Conseiller général, cher Monsieur Raekelboom, à l'assurance de nos sentiments les meilleurs.

David LANOVE,
Directeur coordinateur.

859/761-Raekelboom-let12052000

PROJET DE NOUVEL ARRÊTÉ ROYAL SUR LES CHANTIERS TEMPORAIRES OU MOBILES

Consultation du Conseil Supérieur de Prévention et de Protection

Position de la Confédération Construction

1. Observations générales

La Confédération tient en premier lieu à adresser ses remerciements à l'Administration et au Cabinet pour le travail de révision du texte de l'arrêté du 3 mai 1999 qu'ils ont accompli.

Le projet de nouvel arrêté rencontre certaines des préoccupations que la Confédération avait exprimées dans son mémorandum de décembre '99, en particulier celles relatives aux conditions de formation des coordinateurs.

Dans ce contexte, les nouvelles règles inscrites dans le projet contribueront à réduire le risque d'un manque important de coordinateurs au cours des premières années d'application de la réglementation. A ce propos, et afin de réduire davantage encore ce risque, notamment durant les premiers mois de l'entrée en vigueur de l'arrêté, il conviendrait d'accorder la plus grande attention aux propositions constructives que les membres du groupe de travail du Conseil supérieur ont formulées sur l'ensemble des conditions d'accès à la fonction de coordinateur.

La problématique de la coordination sur les petits chantiers reste, quant à elle, un sujet de préoccupations pour la Confédération. Si celle-ci se réjouit de l'adoption dans le projet de deux nouvelles dispositions susceptibles d'assouplir le régime de la coordination sur les petits chantiers (l'exemption pour les travaux successifs sans lien entre eux et la coordination par l'entrepreneur sur les chantiers de moins d'un million), elle ne peut cependant que regretter l'absence dans le projet de tout mécanisme dérogatoire ou de toute formule alternative (voir l'exemple français du remplacement de l'obligation de coordination par une obligation de collaboration étroite entre les entrepreneurs) trouvant à s'appliquer aux petits travaux, notamment ceux exécutés pour le compte de particuliers.

Sur d'autres aspects nouveaux du projet de réglementation, la Confédération a notamment relevé avec satisfaction l'inscription dans le projet d'une règle – dont la portée devrait toutefois être adaptée – concernant l'établissement de postes de prix pour les mesures de prévention déterminées par le plan de sécurité. Elle s'est par contre inquiétée de l'adoption dans le projet de nouvelles modalités, en particulier dans le domaine de la procédure de désignation du coordinateur, qui lui paraissent inadaptées.

2. Observations sur les dispositions du projet d'arrêté

Article 4

Les nouvelles dispositions visées au 1° et au 2° de l'alinéa 2 permettent de mieux préciser le champ d'application de l'obligation de coordination. Leur adoption permettra notamment d'éviter certaines interprétations abusives que la Confédération avait dénoncées dans son mémorandum.

Le libellé du 2° devrait cependant être revu, dans la mesure où la fin de la phrase comporte une équivoque. En effet les lieux ne peuvent pas se trouver dans un état "complètement fini et prêt à l'utilisation ou l'exploitation" puisque, par hypothèse, un autre travail, totalement distinct du premier, pourrait être effectué dans ces lieux par un autre entrepreneur intervenant plus tard.

Il conviendrait dès lors de remplacer cette fin de phrase par le membre de phrase suivant: "*... à condition que chaque entrepreneur ait complètement terminé ses travaux et qu'il ait quitté les lieux dans un état achevé avant l'intervention de l'entrepreneur suivant*".

Article 5

- § 2: les dispositions du 2° et du 3° posent de sérieux problèmes d'interprétation et ne présentent donc aucune sécurité juridique. L'absence de définition du terme "promoteur" et le fait que les promoteurs et loueurs en location-vente peuvent également avoir la qualité de maître d'ouvrage renforcent la confusion créée par ces dispositions.

Il conviendrait, conformément à la proposition formulée au sein du groupe de travail du Conseil, de supprimer les dispositions du 2° et du 3°. Le § 2 comporterait ainsi une disposition unique, qui traite du transfert de l'obligation de désignation au maître d'œuvre chargé de la conception dans le cas de travaux entrepris pour le compte d'un particulier.

- § 3: l'exigence d'une convention mutuelle écrite, imposée par l'alinéa 2, est trop formaliste et ne correspond pas aux usages en vigueur. Cette exigence devrait être remplacée par celle "**d'un commun accord**".

Article 6

Il conviendrait de rétablir cet article dans sa version initiale de l'arrêté du 3 mai 1999. En effet, comme les discussions au sein du groupe de travail du Conseil l'ont suffisamment démontré, les modifications introduites n'apportent rien au principe de la disposition et peuvent, en outre, soulever divers problèmes d'ordre juridique, notamment en cas de changement de la personne désignée comme remplaçant dans la convention de désignation.

Par ailleurs, comme les remarques formulées durant les travaux du groupe du Conseil l'ont montré, on pourrait réaliser, en toute sécurité, l'objectif global poursuivi par les modifications, en insérant simplement les mots "**ou poursuivre**" après le terme "**entamer**".

Article 9, al. 1er

Cet alinéa devrait être rétabli dans sa version initiale de l'arrêté du 3 mai 1999. Il n'y a en effet aucune raison d'introduire une distinction fondée sur le type de marché (public ou privé) pour l'application de la réglementation sur les chantiers temporaires ou mobiles, et en particulier pour la détermination du mode de désignation du coordinateur.

Il doit être admis que la désignation doit toujours se faire de la même manière - à savoir par l'établissement d'une convention écrite spécifique -, quel que soit le type de marché de travaux concerné par la coordination.

Article 10

Le libellé de cet article doit être adapté en fonction de l'observation formulée à propos de l'article 9, al. 1er.

Article 11, 2°

La référence à l'article 29 (figurant au 2°) devrait être supprimée, dans la mesure où cet article traite des adaptations du plan de sécurité pendant la phase de réalisation des travaux.

Article 15

- § 2, al. 1er: les 2° et 3° de cet alinéa 1er devraient être supprimés, pour les mêmes raisons que celles qui ont été précisées à propos de l'article 5, § 2.
- § 2, al. 2 et 3: les modalités de désignation définies par ces alinéas peuvent poser de sérieux problèmes pratiques dans toutes les situations où un entrepreneur entame les travaux sans savoir si d'autres entrepreneurs interviendront ultérieurement dans la réalisation du projet du maître d'ouvrage.

Pour éviter la survenance de ces problèmes, l'alternative la plus indiquée est de permettre au particulier – maître d'ouvrage de désigner lui-même le coordinateur. Cette solution est logique puisque le maître d'ouvrage est la personne la mieux placée pour savoir, dès le début des travaux, si plusieurs entrepreneurs interviendront pour la réalisation de l'ouvrage.

Au cas où cette solution ne pourrait pas être retenue, il conviendrait à tout le moins de supprimer l'**alinéa 3 du paragraphe 2** et de le remplacer par une nouvelle disposition libellée comme suit: "**Chaque maître d'œuvre collabore à l'application des dispositions de l'article 17 en fonction de sa part dans la réalisation des travaux**".

§ 2, al. 4: il convient de parler dans cet alinéa **des** maîtres d'œuvre chargés de l'exécution (et non pas du maître d'œuvre).

Article 16

- § 1er: l'exigence imposée aux maîtres d'ouvrage par ce paragraphe n'est pas acceptable. En effet, comme les représentants de la Confédération et les délégués des pouvoirs régionaux l'ont précisé au cours des réunions du groupe de travail du Conseil, il n'est pas justifié de limiter le pouvoir d'appréciation du maître d'ouvrage dans l'exercice de ses prérogatives et responsabilités.
Il importe donc de laisser au maître d'ouvrage le libre choix de la formule d'appel aux candidats, sachant qu'en tout état de cause la désignation du coordinateur devra donner lieu à l'établissement d'une convention spécifique.
Ce paragraphe doit donc être supprimé. Il convient toutefois de le remplacer par une disposition précisant que: "*le maître d'ouvrage doit, lorsqu'il fait appel à un candidat coordinateur par le biais du cahier des charges établi pour un marché de travaux, décrire toutes les sujétions relatives à la mission de coordination dans un poste séparé de ce cahier*".
- § 2: il conviendrait, comme pour l'article 6, de rétablir la disposition de ce paragraphe dans sa version initiale de l'arrêté du 3 mai 1999. Ici aussi, on pourrait utilement ajouter les mots "**ou ne peuvent être poursuivis**" après les termes "**ne peuvent débiter**".

Article 20

La disposition de l'article 20, **alinéa 1er** devrait être rétablie dans sa version initiale de l'arrêté du 3 mai 1999. En effet, comme il a déjà été relevé à propos de l'article 9, la réglementation doit être appliquée de la même manière dans les marchés publics et dans les marchés privés. S'agissant plus particulièrement de la procédure de désignation, il convient de s'en tenir au principe unique de la désignation du coordinateur par une convention écrite spécifique.

Article 26, § 1er

Il conviendrait en premier lieu de rétablir la conformité du texte de cette disposition à celui de la directive européenne en insérant, **au point 10** de l'énumération de l'alinéa 1er, le terme "**lourds**" après les mots "**éléments préfabriqués**". Cet ajout est indispensable pour restaurer la sécurité juridique et éviter ainsi l'imposition d'exigences (plan complet de sécurité et formation complémentaire du coordinateur) démesurées par rapport à l'absence de risque particulier dans les travaux de placement d'éléments préfabriqués légers.

Il conviendrait également de s'interroger sur la valeur des seuils fixés **aux points a) et c) de l'alinéa 2**. A cet égard, il est bon de rappeler que la directive européenne (comme le montrent d'ailleurs les termes mêmes de l'article 26, § 1er, al. 1er, 1° du projet d'arrêté) qualifie d'activité à risque les travaux en hauteur et en profondeur, non pas par référence à une quelconque mesure, mais bien en raison de **l'aggravation** du danger de chute ou d'ensevelissement **qui résultent** des procédés mis en œuvre, de la nature de l'activité ou de l'environnement particulier du poste de travail.

Dans ce contexte, la Confédération tient à faire remarquer qu'elle ne conteste nullement la réalité des risques liés aux travaux en hauteur ou en profondeur, risques qui doivent, en tout état de cause, être évités par l'adoption des mesures de sécurité adéquates. Son observation, qui doit être placée dans le contexte de la liaison que le projet d'arrêté établit entre les activités à risque et l'exigence d'une formation complémentaire du coordinateur, a uniquement pour but de souligner qu'une telle liaison ne semble pas justifiée pour les travaux en hauteur et en profondeur dans les situations de travail qui ne présentent aucune aggravation du risque.

Article 27, § 1er, 5°

L'exigence d'un calcul de prix séparé pour les mesures et moyens de prévention déterminés par le plan de sécurité est une condition nécessaire au bon déroulement de la coordination sur le chantier et doit donc être approuvée sans réserve.

Le libellé de la disposition reprise sous le 5° n'est cependant pas correct, dans la mesure où il donne au coordinateur un pouvoir d'appréciation qui risque de priver la mesure de son sens et qui, en tout état de cause, donnera lieu à des interprétations différentes et parfois arbitraires.

Il conviendrait dès lors de supprimer la disposition du 5° et de la remplacer par une nouvelle disposition, devant faire l'objet d'un alinéa distinct, qui serait libellée comme suit: "*Les mesures et les moyens de prévention déterminés par le plan de santé et de sécurité, à l'exception des mesures et moyens de protection individuelle, doivent faire l'objet d'un calcul de prix séparé dans les offres*".

On notera également qu'il serait bon de rappeler, dans des circulaires interprétatives, par exemple, l'obligation qu'auront les coordinateurs, en application du § 1er, 3° de cet article, de décrire avec précision dans leurs plans de sécurité chacune des mesures et moyens de prévention qui s'appliqueront pendant la phase de réalisation des travaux.

Article 28, 5°

Les remarques et propositions d'adaptation de texte faites à propos de l'article 27, §1er, 5° valent également pour cette disposition.

Article 30

Le nouveau libellé de cet article est plus précis et mieux adapté que l'ancien texte.

Article 31, § 2

On rappellera la demande, déjà formulée à propos d'autres dispositions, d'éviter toute discrimination fondée sur le type de marchés où la réglementation s'applique. En conséquence, il conviendrait d'étendre la dérogation visée par ce paragraphe à toutes les situations de marchés publics ou privés où un journal des travaux est tenu.

Article 35

Pour éviter toute confusion entre les deux situations où un dossier d'intervention ultérieure doit être tenu, il serait préférable de supprimer la référence à l'article 43 mentionnée à la fin de cette disposition.

Article 42, § 3, 3°

La motivation qui est à la base de cette nouvelle disposition n'apparaît pas clairement. En effet, elle impose à l'entrepreneur une obligation qui semble faire double emploi avec celle imposée au maître d'ouvrage de tenir un dossier d'intervention ultérieure. Par ailleurs, elle trouve à s'appliquer dans la partie de la réglementation qui traite des travaux exécutés par un seul entrepreneur alors qu'elle n'est pas prévue dans la partie de cette réglementation relative aux travaux exécutés par plusieurs entrepreneurs.

Plus fondamentalement, cette disposition soulève deux types de problèmes juridiques. Le premier concerne les conséquences que l'application de la mesure envisagée entraîneraient sur le plan de la comparaison des offres remises par les soumissionnaires: l'obligation de compléter l'offre au-delà des sujétions du cahier des charges nuira à la comparabilité des offres et faussera la règle du moins disant dans les marchés publics.

Le deuxième type de problème porte sur la base juridique de la disposition, en ce sens qu'il est permis de s'interroger sur la légalité d'une mesure qui impose à un entrepreneur d'établir des offres complémentaires tout en réservant au maître d'ouvrage le droit de les écarter d'office.

Pour ces différentes raisons, il conviendrait de supprimer la disposition du 3° du § 3 de l'article 42.

Article 45

La nouvelle disposition de l'article 45 doit être approuvée sans réserve, dans la mesure où elle unifie les règles applicables à la notification des chantiers de moins de 500 hommes – jour comportant des activités à risque.

Article 46

Le maintien dans cette disposition des délais minimaux de notification et d'affichage pose un problème d'application pour les entrepreneurs. Comme cela a été dit à maintes reprises, nombreuses seront les situations où ces délais de 15 et 10 jours ne pourront pas être respectés en raison du court laps de temps qui sépare généralement la décision du maître d'ouvrage du moment auquel l'entrepreneur est tenu de commencer les travaux.

Par ailleurs, s'agissant plus particulièrement de l'affichage, on s'interrogera sur la raison objective d'un délai minimum préalable, dans la mesure où cet affichage, qui est essentiellement destiné à l'ensemble des intervenants, n'a réellement d'utilité qu'à partir du moment où les travaux débutent.

Sans remettre en cause le caractère préalable de la notification, il conviendrait de considérer qu'un délai de 5 jours est suffisant pour permettre aux services d'inspection (qui sont décentralisés) d'organiser leur travail en fonction des avis d'ouverture qui leur parviennent.

Il est bon également de rappeler, dans le contexte des délais, la demande légitime de simplification administrative à réaliser par le biais d'une uniformisation des procédures de notification des chantiers imposées par diverses réglementations distinctes. La Confédération insiste sur la nécessité de permettre rapidement aux entreprises de procéder à une seule notification globale par voie électronique, à charge

pour l'organisme récepteur de répercuter la notification aux autres institutions concernées.

Articles 50 à 56

Ces articles, repris sous la sous-section IV "Obligations spécifiques des entrepreneurs", pourraient utilement faire l'objet d'un arrêté royal distinct, à prendre sur la base du chapitre V de la loi sur le bien-être. Comme cela a été précisé pendant les réunions du groupe de travail du Conseil, cette technique permettrait d'alléger le présent projet d'arrêté d'une série de dispositions qui n'ont pas un rapport direct avec l'objet principal de la réglementation.

Article 57

Durant les réunions du groupe de travail du Conseil, la Confédération a proposé d'étendre les possibilités d'accès à la fonction de coordinateur aux personnes qui ont une longue expérience professionnelle mais qui ne disposent pas nécessairement d'un diplôme scolaire.

Cette proposition est motivée par le fait qu'une longue expérience dans la gestion des chantiers ou la direction des travaux constitue un critère de qualification aussi valable que celui qui résulte de la combinaison d'un diplôme et d'une expérience de faible durée.

Dans cette optique, la proposition consistait à adapter les dispositions de l'article 57 de la manière suivante:

- au § 1er: ajouter un 4° libellé comme suit: "15 ans d'expérience professionnelle pour les titulaires d'un diplôme de l'enseignement secondaire inférieur".
- au § 2 : ajouter un 4° libellé comme suit: "10 ans d'expérience professionnelle pour les personnes qui ne disposent pas d'un diplôme de l'enseignement".

La Confédération pourrait toutefois se rallier à la **proposition de compromis** qui a été formulée par le Président du Conseil supérieur et qui consiste à n'autoriser l'accès sur la base de la seule expérience professionnelle que dans le cadre des dispositions transitoires déterminées par le projet d'arrêté.

Dans le contexte de la proposition du Président, les amendements à l'article 57 suggérés ci-dessus devraient être écartés et remplacés par des adaptations à apporter aux deux articles suivants du projet d'arrêté:

- **A l'article 66:** un alinéa 2, libellé comme suit, devrait être ajouté: *"Par dérogation aux dispositions de l'article 57, les personnes qui satisfont aux dispositions de l'article 62 et qui disposent d'une expérience professionnelle d'au moins 15 ans peuvent, dans un délai de 3 ans après la date d'entrée en vigueur du présent arrêté, être admis à l'examen de coordinateur visé à l'article 61"*.

- **A l'article 68:** un § 1 bis, libellé comme suit, devrait être ajouté: *"Pour l'application des dispositions du § 1er, les personnes qui disposent d'une expérience professionnelle d'au moins 15 ans à la date d'entrée en vigueur du présent arrêté sont dispensées de répondre aux conditions fixées par l'article 57"*.

Remarque: il conviendrait de vérifier si les termes "d'enseignement secondaire inférieur et supérieur" figurant à divers endroits de l'article 57 sont encore adaptés à la nouvelle organisation des cycles scolaires.

Articles 60 et 61

Conformément à la demande exprimée durant les réunions du groupe de travail du Conseil, il conviendrait de permettre aux candidats coordinateurs de se présenter aux examens sans avoir obligatoirement suivi les formations complémentaires.

Par ailleurs, la règle de l'unanimité pour l'adoption de l'avis des membres de la Commission d'agrément, visée notamment à l'article 60, § 1er, al. 2, devrait être remplacée par une règle de majorité qualifiée.

Article 64

Cette disposition s'inscrit dans un objectif de simplification de l'application du régime de la coordination sur les petits chantiers. Sa motivation est donc de répondre au mieux aux nombreuses difficultés d'application que l'arrêté du 3 mai 1999 avaient suscitées sur les petits chantiers et que la Confédération avait soulignées dans son mémorandum de décembre 1999.

Dans ce contexte, il est primordial de veiller à ce que cette disposition puisse répondre, de la manière la plus large possible, à l'objectif qui lui est assigné.

A cet effet, il importe de procéder à quelques adaptations du texte, qui peuvent être présentées comme suit:

- **L'extension de la disposition aux travailleurs de l'entreprise:** étant donné que la personne qui dirige l'entreprise n'a pas nécessairement l'expérience professionnelle requise (notamment dans les entreprises d'une certaine dimension), il est indispensable de permettre à un travailleur qualifié de l'entreprise d'exercer la fonction de coordinateur sur les chantiers de moins d'un million de BEF. A titre de comparaison, on retiendra qu'une solution similaire est prévue par la réglementation relative à l'accès à la profession.

Pour réaliser cette insertion dans le projet, il serait utile de subdiviser l'article 64 en deux paragraphes, dont le premier comporterait la disposition actuelle – adaptée

toutefois en fonction des autres remarques formulées ci-après -, et dont le second pourrait être libellé comme suit:

"§ 2. Par dérogation aux dispositions du § 1er un travailleur d'un des maîtres d'œuvre chargés de l'exécution peut exercer la fonction de coordinateur sur les chantiers temporaires ou mobiles où un plan de sécurité et de santé est exigé en application de l'article 26, § 1er, pour autant que les conditions suivantes soient remplies:

1° Le travailleur dispose d'une expérience utile de 10 ans dans les travaux visés aux articles 2, § 1er et 26, § 1er, pour lesquels la fonction de coordinateur est exercée.

2° Le travailleur est chargé de l'organisation et de la gestion des travaux visés au 1°.

3° Le travailleur a terminé avec fruit une des formations visées au § 1er, 1°, d).

4° Le prix global des travaux répond aux conditions fixées par le § 1er, 2°".

- **La durée de l'expérience professionnelle requise:** l'exigence d'une durée de 20 ans n'est pas justifiée, dans la mesure où la coordination, dans le cadre de l'application de l'article 64, portera toujours sur le même genre d'activités et de situations. Dans ce contexte, il est normal de s'écarter de la logique des règles générales fixées par l'article 57 (en l'occurrence celle de la progressivité de l'expérience professionnelle minimale), qui sont précisément justifiées par l'universalité des activités et la disparité des situations auxquelles le coordinateur sera confronté dans l'exercice de sa fonction. Le maintien de cette règle aurait inévitablement pour conséquence de postposer, pour de nombreux entrepreneurs, le moment où ils pourront bénéficier de l'application de cet article. Il conviendrait dès lors de fixer à **10 ans** la durée de l'expérience professionnelle requise.
- **Les sanctions:** sans remettre en cause le principe de l'exclusion visée au **point c)** de l'article 64, il importe de veiller à ce que la mesure d'exclusion soit justifiée par de réels manquements aux obligations de sécurité constatées dans le chef de l'entrepreneur. Ainsi, par exemple, serait-il injustifié d'écarter de la mission de coordination l'entrepreneur qui s'est vu infliger une amende administrative pour un manquement mineur qui ne met pas en cause la sécurité sur les lieux de travail. Il conviendrait dès lors de préciser, dans la disposition du point c, qu'il s'agit "d'infractions graves ou répétées".
- **Remarque complémentaire:** l'énumération des formations visées au point d) de l'article pourrait être complétée par la mention de l'apprentissage industriel.

Article 65

Conformément aux propositions formulées au sein du groupe de travail du Conseil, il conviendrait d'étendre l'application de cet article à l'ensemble des personnes visées à l'article 57, § 1er en utilisant le même type de logique pour l'établissement de la durée minimale de l'expérience à acquérir en qualité de coordinateur-adjoint.

Article 66

- Ajout d'un alinéa

Cet article devra être complété par un nouvel alinéa, dont le libellé proposé est repris dans les observations faites à propos de l'article 57.

Article 67

Les formations visées par cet article n'ayant pas été agréées, il pourrait être opportun de soumettre les bénéficiaires de ces formations à l'exigence d'une réussite à l'examen visé à l'article 68, § 2.

Article 68

- Il conviendrait de remplacer la date du 1er août 1999, mentionnée aux §§ 1er et 4 de l'article, par la date d'entrée en vigueur du nouvel arrêté. Il n'y a en effet aucune raison d'exclure de l'application de la disposition transitoire les personnes qui ont exercé des activités de coordination à partir du mois d'août 1999.
- Ajout d'un nouveau paragraphe

Cet article devra être complété par un § 1bis, dont le libellé proposé est repris dans les observations faites à propos de l'article 57.

Article 73

- § 1er: Le principe de l'entrée en vigueur du nouvel arrêté au jour de sa publication au Moniteur ne peut être admis.
Il convient en effet de reconnaître que la nouvelle réglementation devra nécessairement être précédée d'une large information dans les différents milieux concernés par son application. En outre, il ne faut pas perdre de vue que les procédures de désignation des coordinateurs, préalables à l'élaboration du projet ou à l'exécution des travaux, prennent également du temps.

Pour ces raisons, il est nécessaire d'appliquer à cet arrêté la même règle que celle retenue par l'arrêté du 3 mai 1999, à savoir une entrée en vigueur au 1er jour du 3e mois qui suit celui de la publication de l'arrêté au Moniteur.

Par ailleurs, il semble indispensable de veiller à ce que les informations relatives aux programmes des formations complémentaires et des examens spécifiques soient largement diffusées **avant** la parution de l'arrêté au Moniteur, de manière à permettre aux institutions concernées de s'organiser pour répondre le plus rapidement possible aux demandes de formation et d'examen.

- **§§ 2 et 3:** il conviendrait de compléter les espaces laissés dans le texte du § 2 et du § 3, 1° par l'indication de l'intitulé du **nouvel** arrêté royal. Il n'est en effet pas concevable pour la Confédération que l'ancien arrêté du 3 mai 1999 soit temporairement remis en vigueur dans l'attente de la parution du nouvel arrêté. Une telle situation créerait en effet la plus grande confusion dans les esprits et amènerait les parties concernées à devoir appliquer une réglementation qui sera, peu de temps après, remplacée par le nouvel arrêté. Il est évident que les problèmes pratiques et juridiques que cette situation entraînera seront plus importants que ceux qui pourraient justifier une remise en vigueur de l'ancien arrêté.

Remarques concernant l'annexe V du projet d'arrêté

Les programmes du module de cours "complément pour coordinateur" et de la formation complémentaire spécifique, figurant dans les parties A et B de l'annexe V du projet d'arrêté, devraient être circonscrits aux seules matières qui se rapportent à l'exercice de la fonction de coordinateur.

L'étude des législations relatives aux marchés publics ou à l'élaboration des contrats ne relèvent pas de ces matières. Leur maintien éventuel dans le programme devrait, à tout le moins, être précédé de la mention "bref aperçu des législations...".

Par ailleurs, on notera que les implications de la responsabilité civile ou pénale du coordinateur et des autres intervenants dans le processus de coordination ne sont pas encore connues aujourd'hui.

3. Observation finale

Il serait bon d'inscrire dans le projet d'arrêté le principe de l'indexation – selon des modalités qui peuvent être définies par un arrêté ministériel d'exécution – des montants du prix des travaux (100 millions et 1 million) fixés par le projet d'arrêté.

ONTWERP VAN BESLUIT BETREFFENDE DE TIJDELIJKE OF MOBIELE BOUWPLAATSEN

Raadpleging van de Hoge Raad voor Preventie en Bescherming

Standpunt van de Confederatie Bouw

1. Algemene opmerkingen

De Confederatie wenst in de eerste plaats de administratie en het kabinet te danken voor het werk dat zij verricht hebben in verband met de herziening van de tekst van het besluit van 3 mei 1999.

Het nieuwe ontwerpbesluit geeft een positief antwoord op een aantal vragen die de Confederatie stelde in haar memorandum van december 99, in het bijzonder wat de vormingsvoorwaarden van de coördinatoren betreft.

De nieuwe regels die ter zake zijn opgenomen in het ontwerp zullen ertoe bijdragen het risico op een aanzienlijk tekort aan coördinatoren tijdens de eerste jaren dat de reglementering wordt toegepast, te beperken. Om dit risico nog sterker te beperken, met name tijdens de eerste maanden na de inwerkingtreding van het besluit, zou bijzondere aandacht moeten worden besteed aan de constructieve voorstellen die de leden van de werkgroep van de Hoge Raad geformuleerd hebben over alle toegangsvoorwaarden tot de functie van coördinator.

Het probleem van de coördinatie op de kleine bouwplaatsen van zijn kant blijft zorgwekkend voor de Confederatie. Zij verheugt zich weliswaar over de opneming in het ontwerp van twee nieuwe bepalingen die het coördinatiestelsel op kleine bouwplaatsen versoepelen (de uitzondering voor achtereenvolgende werken zonder onderling verband en de coördinatie door de aannemer op de bouwplaatsen van minder dan één miljoen), maar betreurt dat het ontwerp geen afwijkende regelingen of andere alternatieve formules (zie de Franse oplossing inzake vervanging van de coördinatieverplichting door een verplichte nauwe samenwerking tussen de aannemers) bevat ten

bate van de kleine werken, onder meer die welke worden uitgevoerd voor rekening van particulieren.

In verband met andere nieuwe aspecten van de ontwerpreglementering, heeft de Confederatie met genoegen acte genomen van de inschrijving in het ontwerp van een regel - waarvan de draagwijdte nochtans zou moeten worden aangepast - betreffende de opstelling van prijsposten voor de door het veiligheidsplan bepaalde beschermingsmaatregelen. Zij is daarentegen verontrust over de opneming in het ontwerp van nieuwe voorwaarden, in het bijzonder in verband met de aanstellingsprocedure van de coördinator, die haar onaangepast lijken.

2. Opmerkingen over de bepalingen van het ontwerpbesluit

Artikel 4

De nieuwe bepalingen in de punten 1° en 2° van de 2de alinea bieden de mogelijkheid om het toepassingsgebied van de coördinatieverplichting beter te omschrijven. De aanvaarding ervan zal met name toelaten een aantal misleidende interpretaties, die de Confederatie aanklaagde in haar memorandum, te vermijden.

De bewoordingen van 2° zouden nochtans moeten worden aangepast, aangezien het einde van de zin een dubbelzinnigheid bevat. De plaats kan zich immers niet "in volledig afgewerkte toestand en gereed voor gebruik of exploitatie" bevinden, aangezien verondersteld wordt dat een ander werk, dat totaal verschillend is van het eerste, zou kunnen worden uitgevoerd op deze plaats door een andere aannemer die later op de bouwplaats komt.

Het einde van deze zin zou bijgevolg vervangen moeten worden door de volgende tekst: "*... op voorwaarde dat elke aannemer zijn werk volledig beëindigd heeft en de plaats in voltooide staat verlaten heeft vooraleer de volgende aannemer zijn werk aanvangt*".

Artikel 5

- § 2: de bepalingen van de punten 2° en 3° stellen ernstige interpretatieproblemen en bieden dus geen enkele rechtszekerheid. De door deze bepalingen gestichte verwarring wordt versterkt door het ontbreken van een definitie van de term "promotor" en door het feit dat de promotoren en verhuurders in huurkoop ook de hoedanigheid van opdrachtgever kunnen hebben.

Overeenkomstig het in de werkgroep van de Raad gedane voorstel, zouden de bepalingen van de punten 2° en 3° moeten worden geschrapt. Zo zou § 2 nog één enkele bepaling bevatten, nl. die in verband met de overdracht van de aanstellings-

verplichting aan de bouwdirectie belast met het ontwerp, indien het gaat om werkzaamheden uitgevoerd voor rekening van een particulier.

- § 3: het eisen van een onderlinge schriftelijke overeenkomst, bepaald in de 2de alinea, is te formalistisch en stemt niet overeen met de gebruiken ter zake. Deze eis zou moeten worden vervangen door "**een onderling akkoord**".

Artikel 6

De oorspronkelijke in het besluit van 3 mei 1999 opgenomen tekst van dit artikel zou moeten worden hernomen. Zoals de besprekingen in de werkgroep van de Raad voldoende hebben aangetoond, dragen de aangebrachte wijzigingen immers niets bij tot het principe van de bepaling, en bovendien kunnen zij verschillende problemen van juridische aard doen rijzen, onder meer in geval van vervanging van de persoon die in de aanstellingsovereenkomst aangeduid werd als plaatsvervanger.

Zoals tijdens de werkzaamheden van de werkgroep van de Raad werd aangetoond, zou de globale doelstelling van de wijzigingen trouwens in alle veiligheid kunnen worden bereikt door gewoonweg de woorden "**of voortzetten**" toe te voegen na "**aanvatten**".

Artikel 9, 1ste al.

De oorspronkelijke tekst van deze alinea, opgenomen in het besluit van 3 mei 1999, zou moeten worden behouden. Voor de toepassing van de reglementering over de tijdelijke of mobiele bouwplaatsen en, in het bijzonder, voor het bepalen van de aanstellingswijze van de coördinator, is er immers geen enkele reden om een onderscheid in te voeren naargelang van de aard van de opdracht (overheids- of privé-opdracht).

Men dient in te zien dat de aanstelling steeds op dezelfde wijze - namelijk door opstelling van een specifieke schriftelijke overeenkomst - dient te geschieden, afgezien van de aard van de opdracht.

Artikel 10

De tekst van dit artikel moet worden aangepast, rekening houdend met de opmerking nopens artikel 9, 1ste al.

Artikel 11, 2°

De verwijzing naar artikel 29 (in punt 2°) zou geschrapt moeten worden, aangezien dit artikel de aanpassingen in het veiligheidsplan tijdens de fase van de verwezenlijking van de werken behandelt.

Artikel 15

- § 2, 1ste al.: de punten 2° en 3° van de 1ste alinea zouden moeten worden geschrapt om dezelfde redenen als opgegeven voor artikel 5, § 2.
- § 2, al. 2 en 3: de in deze alinea's bepaalde aanstellingsregels kunnen ernstige praktische problemen stellen in alle gevallen waarin een aannemer de werken aanvat zonder te weten of andere aannemers achteraf tussenbeide zullen komen in de verwezenlijking van het ontwerp van de opdrachtgever.

Om deze problemen te voorkomen, bestaat het meest aangewezen alternatief erin de opdrachtgever-particulier de toestemming te verlenen zelf de coördinator aan te stellen. Deze oplossing is logisch, aangezien de opdrachtgever het best geplaatst is om, vanaf het begin der werken, te weten of verschillende aannemers zullen deelnemen aan de verwezenlijking van het bouwwerk.

Indien deze oplossing niet aanvaard zou worden, dient op zijn minst **alinea 3 van paragraaf 2** te worden geschrapt en vervangen te worden door een nieuwe bepaling, opgesteld als volgt: "**Elke bouwdirectie werkt mee aan de toepassing van de bepalingen van artikel 17, naargelang van haar aandeel in de verwezenlijking van de werken**".

§ 2, al. 4: in deze alinea dient men het te hebben over de bouwdirecties belast met de uitvoering (en niet de bouwdirectie).

Artikel 16

- § 1: de door deze paragraaf aan de opdrachtgevers gestelde eis is niet aanvaardbaar. Zoals de vertegenwoordigers van de Confederatie en de afgevaardigden van de gewestelijke overheid opmerkten tijdens de vergaderingen van de werkgroep van de Raad, is het niet gerechtvaardigd de beoordelingsbevoegdheid van de opdrachtgever bij de uitoefening van zijn prerogatieven en verantwoordelijkheden te beperken.

Het is dus van belang de opdrachtgever de vrije keuze te laten over de wijze van oproep tot kandidaten, in de wetenschap dat de aanstelling van de coördinator in ieder geval aanleiding moet geven tot de opstelling van een specifieke overeenkomst.

Deze paragraaf moet dus worden geschrapt. Hij moet echter worden vervangen door een bepaling die het volgende preciseert: *"de opdrachtgever, die een oproep doet tot kandidaat- coördinatoren via het voor de opdracht van werken opgestelde bestek, moet alle taken in verband met de coördinatie-opdracht beschrijven in een afzonderlijke post van dit bestek"*.

- § 2: zoals voor artikel 6, zou voor deze paragraaf opnieuw de oorspronkelijke tekst van het besluit van 3 mei 1999 moeten worden hernomen. Ook hier zou het nuttig zijn na de woorden "**slechts aangevat**" de woorden "**of voortgezet**" toe te voegen.

Artikel 20

Voor de tekst van artikel 20, **1ste alinea** zou de oorspronkelijke tekst van het besluit van 3 mei 1999 moeten worden hernomen. Zoals immers reeds werd opgemerkt voor artikel 9, moet de reglementering op dezelfde wijze worden toegepast op overheidsopdrachten als op privé-opdrachten. Meer in het bijzonder in verband met de aanstellingsprocedure, dient men zich te houden aan het enig principe van de aanstelling van de coördinator door een specifieke schriftelijke overeenkomst.

Artikel 26, § 1

In de eerste plaats zou de tekst van deze bepaling in overeenstemming moeten worden gebracht met die van de Europese richtlijn door, **in punt 10** van de opsomming van alinea 1, de term "**zware**" toe te voegen voor de woorden "**geprefabriceerde elementen**". Deze toevoeging is noodzakelijk wil men zorgen voor rechtszekerheid en vermijden dat eisen worden opgelegd (volledig veiligheidsplan en aanvullende opleiding van de coördinator), die schromelijk overdreven zijn, rekening houdend met het ontbreken van bijzondere risico's bij het plaatsen van lichte geprefabriceerde elementen.

Er moeten eveneens vragen worden gesteld bij de waarde van de **in de punten a) en c) van alinea 2** vastgestelde drempels. In dit verband is het nuttig eraan te herinneren dat de Europese richtlijn (zoals trouwens wordt aangetoond door de bewoordingen zelf van artikel 26, § 1, al.1, 1° van het ontwerpbesluit) werken in de hoogte en in de diepte als risicoactiviteiten bestempelt, niet door te verwijzen naar één of andere afmeting, maar op grond van de **vergroting** van het gevaar van vallen of bedelving, **ten gevolge van de toegepaste procédés**, de aard van de werkzaamheden of de bijzondere omgeving van de arbeidsplaats.

In dit verband wenst de Confederatie erop te wijzen dat zij geenszins de reële risico's betwist van werken in de hoogte of in de diepte, risico's die in ieder geval moeten worden vermeden door gepaste veiligheidsmaatregelen. Haar opmerking, gemaakt in

het kader van het door het ontwerpbesluit gelegde verband tussen de risicoactiviteiten en het eisen van een aanvullende vorming van de coördinator, heeft enkel tot doel te onderstrepen dat een dergelijke koppeling niet gerechtvaardigd lijkt voor werken in de hoogte en in de diepte in arbeidsomstandigheden die geen verzwaring van het risico inhouden.

Artikel 27, § 1, 5°

Het eisen van een afzonderlijke prijsberekening voor de door het veiligheidspan bepaalde beschermingsmaatregelen en -middelen is een noodzakelijke voorwaarde voor een goed verloop van de coördinatie op de bouwplaats en moet bijgevolg worden goedgekeurd zonder voorbehoud.

De omschrijving van de bepaling in punt 5° is nochtans niet aanvaardbaar, aangezien zij de coördinator een beoordelingsbevoegdheid geeft die de maatregel zinloos dreigt te maken en die, in ieder geval, aanleiding zal geven tot verschillende en soms willekeurige interpretaties.

De bepaling van 5° zou bijgevolg moeten worden geschrapt en vervangen door een nieuwe bepaling, die moet opgenomen worden in een aparte alinea en als volgt zou kunnen luiden: *"De door het veiligheids- en gezondheidsplan bepaalde beschermingsmaatregelen en -middelen, met uitzondering van de individuele beschermingsmaatregelen en -middelen, moeten het voorwerp uitmaken van een afzonderlijke prijsberekening in de offerten"*.

Tevens zou het verstandig zijn om bijvoorbeeld in omzendbrieven te herinneren aan de verplichting die de coördinatoren zal worden opgelegd om in toepassing van § 1, 3° van dit artikel, in hun veiligheidsplannen een precieze beschrijving te geven van alle maatregelen en middelen die zullen worden toegepast tijdens de uitvoeringsfase van de werken.

Artikel 28, 5°

De opmerkingen en voorgestelde aanpassingen in verband met artikel 27, § 1, 5° gelden eveneens voor deze bepaling.

Artikel 30

De nieuwe tekst van dit artikel is nauwkeuriger en beter aangepast dan de oude tekst.

Artikel 31, § 2

Er kan worden herinnerd aan de reeds voor andere bepalingen gestelde vraag om elke discriminatie op basis van de soort van de opdracht, waarop de reglementering van toepassing is, te vermijden. De in deze paragraaf vermelde afwijking zou bijgevolg moeten worden uitgebreid tot alle overheids- of privé-opdrachten waarvoor een dagboek der werken wordt bijgehouden.

Artikel 35

Om elke verwarring te vermijden tussen de beide gevallen waarin een postinterventiedossier moet worden bijgehouden, zou het wenselijk zijn de verwijzing naar artikel 43, vermeld achteraan in dit artikel, te schrappen.

Artikel 42, § 3, 3°

Het is niet duidelijk waarom deze nieuwe bepaling precies werd opgenomen. Zij legt de aannemer immers een verplichting op die de verplichting van de opdrachtgever om een postinterventiedossier bij te houden, lijkt te overlappen. De verplichting komt overigens enkel voor in het gedeelte van de reglementering dat betrekking heeft op werken, uitgevoerd door één enkele aannemer, terwijl zij niet is opgenomen in het gedeelte in verband met werken, uitgevoerd door verschillende aannemers.

Meer fundamenteel, stelt deze bepaling twee soorten van juridische problemen. Het eerste betreft de gevolgen van de toepassing van de maatregel bij het vergelijken van de door de inschrijvers ingediende offerten: de verplichting om in de offerte meer op te nemen dan de in het bestek vermelde lasten zal een vergelijking van de offerten bemoeilijken en zal de regel van de laagste inschrijver bij overheidsopdrachten vervalsen.

De tweede soort problemen betreft de juridische basis van de bepaling, in die zin dat men vragen kan stellen bij de wettelijkheid van een maatregel die een aannemer verplicht aanvullende offerten op te stellen, terwijl de opdrachtgever het recht heeft deze zonder meer af te wijzen.

Om deze verschillende redenen, zou de bepaling van 3° van § 3 van artikel 42 moeten worden geschrapt.

Artikel 45

De nieuwe tekst van artikel 45 dient zonder voorbehoud te worden goedgekeurd, aangezien hij de regels uniformiseert inzake kennisgeving van bouwplaatsen van minder dan 500 mandagen met risicoactiviteiten.

Artikel 46

Het behoud in deze bepaling van minimumtermijnen voor de kennisgeving en aanplakking stelt voor de aannemers een toepassingsprobleem. Zoals reeds herhaaldelijk gezegd, zullen deze termijnen van 15 en 10 dagen dikwijls niet kunnen worden nageleefd, wegens de te korte termijn die doorgaans verloopt tussen de beslissing van de opdrachtgever en het tijdstip waarop de aannemer de werken dient aan te vangen. Meer in het bijzonder wat de aanplakking betreft, kan men enkel gissen naar de objectieve reden van een voorafgaande minimumtermijn, aangezien deze aanplakking, die voornamelijk bestemd is voor alle tussenkomende partijen, werkelijk enkel nuttig is vanaf het ogenblik dat de werken aanvangen.

Zonder het voorafgaand karakter van de kennisgeving te betwisten, zou moeten worden aanvaard dat een termijn van 5 dagen volstaat om de inspectiediensten (die gedecentraliseerd zijn) toe te laten hun werk te organiseren op basis van de door hen ontvangen openingsberichten.

Nog in verband met de termijnen, is het nuttig te herinneren aan de gerechtvaardigde vraag naar een administratieve vereenvoudiging door een uniformisering van de door de verschillende reglementeringen opgelegde kennisgevingsprocedures van bouwplaatsen. De Confederatie dringt aan op de noodzaak om de ondernemingen snel de mogelijkheid te bieden om via elektronische weg één enkele globale kennisgeving te verrichten, terwijl het centraliserend organisme de taak heeft de kennisgeving over te maken aan de betrokken instellingen.

Artikels 50 tot 56

Het zou nuttig zijn mochten deze artikels, gegroepeerd in onderafdeling IV "Specifieke verplichtingen van de aannemers", het voorwerp uitmaken van een afzonderlijk koninklijk besluit, uit te vaardigen op basis van hoofdstuk V van de wet op het welzijn. Zoals werd aangegeven op de vergaderingen van de werkgroep van de Raad, zou deze techniek toelaten het huidige ontwerpbesluit te ontlasten van een reeks bepalingen die geen rechtstreeks verband hebben met het hoofddoel van de reglementering.

Artikel 57

Op de vergaderingen van de werkgroep van de Raad, heeft de Confederatie voorgesteld de toegangsmogelijkheden tot de functie van coördinator uit te breiden tot de personen die een lange beroepservaring hebben maar die niet noodzakelijk beschikken over een diploma van een onderwijsinstelling. Dit voorstel is gerechtvaardigd door het feit dat een lange ervaring in bouwplaatsbeheer of in het leiden van werken een even goed kwalificatiecriterium is als de combinatie van een diploma en een ervaring van korte duur.

Hiertoe werd voorgesteld de bepalingen van artikel 57 aan te passen als volgt:

- aan § 1 een punt 4° toevoegen als volgt: "15 jaar beroepservaring voor de houders van een diploma van het lager secundair onderwijs".
- aan § 2 een punt 4° toevoegen als volgt: "10 jaar beroepservaring voor de personen die niet beschikken over een diploma van een onderwijsinstelling".

De Confederatie zou zich nochtans kunnen aansluiten bij een **compromisvoorstel** van de Voorzitter van de Hoge Raad, dat erop neerkomt de toegang op basis van enkel en alleen de beroepservaring slechts toe te laten in het kader van door het ontwerpbesluit bepaalde overgangsbepalingen.

In het kader van het voorstel van de Voorzitter, zouden de hierboven gesuggereerde amendementen aan artikel 57 wegvallen en vervangen worden door de aanpassing van de twee volgende artikels van het ontwerpbesluit:

- **In artikel 66**: toevoeging van een alinea 2, opgesteld als volgt: "*In afwijking van de bepalingen van artikel 57, kunnen de personen die voldoen aan de bepalingen van artikel 62 en die beschikken over een beroepservaring van minstens 15 jaar, binnen een termijn van 3 jaar na de datum van inwerkingtreding van dit besluit, toegelaten worden tot het in artikel 61 bedoelde examen van coördinator*".
- **In artikel 68**: toevoeging van een § 1 bis, opgesteld als volgt: "*Voor de toepassing van de bepalingen van § 1, worden de personen die op de datum van inwerkingtreding van dit besluit beschikken over een beroepservaring van minstens 15 jaar, vrijgesteld van de in artikel 57 vastgestelde voorwaarden*".

Opmerking: er zou moeten worden nagegaan of de termen "lager en hoger secundair onderwijs", die verscheidene malen voorkomen in artikel 57, nog aangepast zijn aan de nieuwe organisatie van het onderwijs.

Artikels 60 en 61

Rekening houdend met de vraag die werd gesteld op de vergaderingen van de werkgroep van de Hoge Raad, zou kandidaat-coördinatoren de mogelijkheid moeten worden geboden deel te nemen aan de examens, zonder verplichting om vooraf de aanvullende opleidingen te volgen.

Voorts zou de eenparigheidsregel voor de aanvaarding van het advies van de leden van de Erkenningscommissie waarvan onder meer sprake is in **artikel 60, § 1, al. 2**, moeten worden vervangen door een regel van gekwalificeerde meerderheid.

Artikel 64

Deze bepaling speelt in op de noodzakelijke vereenvoudig van het coördinatiestelsel op kleine bouwplaatsen. Het is dus de bedoeling van deze bepalingen zo goed mogelijk tegemoet te komen aan de talrijke toepassingsmoeilijkheden die het besluit van 3 mei 1999 stelde op de kleine bouwplaatsen, waarop de Confederatie wees in haar memorandum van december 1999.

Het is dan ook van het grootste belang ervoor te zorgen dat deze bepaling het beoogde resultaat zo goed mogelijk bereikt. Hiertoe is het aangewezen enkele wijzigingen aan te brengen in de tekst, als volgt:

→ **De uitbreiding van de bepaling tot de werknemers van het bedrijf:** aangezien de persoon die de onderneming leidt niet noodzakelijk de vereiste beroepservaring heeft (onder meer in bedrijven met een bepaalde omvang), is het noodzakelijk een gekwalificeerde werknemer de mogelijkheid te bieden de functie van coördinator waar te nemen op bouwplaatsen van minder dan één miljoen BEF. Ter vergelijking wordt erop gewezen dat de vestigingsreglementering in een gelijkaardige oplossing voorziet.

Om deze bepaling op te nemen in het ontwerp, zou het nuttig zijn artikel 64 onder te verdelen in twee paragrafen; de eerste zou de huidige bepaling bevatten, evenwel aangepast aan de hierna geformuleerde opmerkingen; de tweede zou als volgt kunnen luiden:

"§ 2. In afwijking van de bepalingen van § 1, mag een werknemer van één van de met de uitvoering belaste bouwdirecties de functie van coördinator uitvoeren op de tijdelijke of mobiele bouwplaatsen, waar krachtens artikel 26, § 1 een veiligheids- en gezondheidsplan vereist is, op voorwaarde dat voldaan wordt aan de volgende voorwaarden:

1° De werknemer bezit een nuttige beroepservaring van 10 jaar inzake de werken, bedoeld in de artikels 2, § 1 en 26, § 1, waarvoor de functie van coördinator wordt uitgeoefend.

2° De werknemer is belast met de organisatie en het beheer van de in 1° bedoelde werken.

3° De werknemer heeft met gunstig gevolg één der vormingen, bedoeld in § 1, 1°, d), gevolgd.

4° De totale prijs van de werken voldoet aan de voorwaarden, vastgesteld in § 1, 2°.

- **De duur van de vereiste beroepservaring:** de vereiste duur van 20 jaar is niet gerechtvaardigd aangezien de coördinatie in het kader van de toepassing van artikel 64 nog steeds betrekking zal hebben op hetzelfde type activiteiten en toestanden. In die context is het normaal dat wordt afgeweken van de logica van de algemene regels van artikel 57 (in casu de regel van de progressiviteit van de minimale beroepservaring), die juist gerechtvaardigd zijn door de universaliteit van de activiteiten en de ongelijkheid van de toestanden waarmee de coördinator zal worden geconfronteerd bij de uitoefening van zijn functie. Het behoud van deze regel zou onvermijdelijk tot gevolg hebben dat, voor talrijke aannemers, het ogenblik wordt uitgesteld waarop zij gebruik zullen kunnen maken van dit artikel. De duur van de vereiste beroepservaring zou bijgevolg moeten worden vastgesteld op **10 jaar**.
- **De sancties:** zonder het principe van de uitsluiting, bedoeld in punt c) van artikel 64, te betwisten, moet er toch voor worden gezorgd dat de uitsluitingsmaatregel gerechtvaardigd is door reële tekortkomingen aan de veiligheidsverplichtingen vanwege de aannemer. Zo zou het bijvoorbeeld niet gerechtvaardigd zijn de aannemer, die een administratieve boete kreeg wegens een geringe tekortkoming, die de veiligheid op de arbeidsplaats niet in het gedrang bracht, uit te sluiten van de coördinatie-opdracht.
In de tekst van punt c) zou bijgevolg moeten worden gepreciseerd dat het gaat om “zware of herhaaldelijke inbreuken”.
- **Bijkomende opmerking:** de opsomming van de in punt d) van het artikel bedoelde vormingen zou kunnen worden aangevuld met de vermelding van het industrieel leerlingwezen.

Artikel 65

Overeenkomstig de in de werkgroep van de Raad geformuleerde voorstellen, zou de toepassing van dit artikel moeten worden uitgebreid tot alle in artikel 57, § 1 bedoelde personen, met gebruik van dezelfde soort van logica voor de vaststelling van de minimumduur van de als adjunct-coördinator te verwerven beroepservaring.

Artikel 66

- Toevoeging van een alinea

Aan dit artikel zou een nieuwe alinea moeten worden toegevoegd, waarvan de voorgestelde tekst opgenomen is bij de opmerkingen in verband met artikel 57.

Artikel 67

Aangezien de in dit artikel bedoelde vormingen niet werden erkend, zou het wenselijk kunnen zijn van de personen die deze vormingen hebben gevolgd, te eisen dat zij slagen voor het examen, bedoeld in artikel 68, § 2.

Artikel 68

- De datum van 1 augustus 1999, vermeld in de §§ 1 en 4 van het artikel, zou moeten worden vervangen door de datum van inwerkingtreding van het nieuwe besluit. Er is immers geen enkele reden om de personen die sinds augustus 1999 coördinatie-activiteiten hebben uitgeoefend, uit te sluiten van de toepassing van de overgangsbepalingen.
- Toevoeging van een alinea

Dit artikel zou aangevuld moeten worden met een § 1bis, waarvan de voorgestelde tekst opgenomen is bij de opmerkingen in verband met artikel 57.

Artikel 73

- § 1: Het principe van een inwerkingtreding van het nieuwe besluit op de dag van bekendmaking in het Staatsblad kan niet worden aanvaard.
Het dient immers te worden erkend dat de toepassing van de nieuwe reglementering noodzakelijk voorafgegaan zal moeten worden door een ruime informatieverspreiding in de verschillende kringen die betrokken zijn bij de toepassing ervan.
Bovendien mag niet uit het oog worden verloren dat de aanstellingsprocedures van de coördinatoren, voorafgaand aan de uitwerking van een ontwerp of aan de uitvoering van de werken, eveneens tijd in beslag nemen.
Het is bijgevolg noodzakelijk voor dit besluit dezelfde regel toe te passen als voor het besluit van 3 mei 1999, te weten een inwerkingtreding de 1ste dag van de 3de maand volgend op de datum van bekendmaking van het besluit in het Staatsblad.

Het lijkt overigens noodzakelijk ervoor te zorgen dat de informatie in verband met het programma van de aanvullende vormingen en de specifieke examens ruim worden verspreid vóór de verschijning van het besluit in het Staatsblad, om de betrokken instellingen de mogelijkheid te bieden zich te organiseren, om zo snel mogelijk te kunnen inspelen op de vraag naar vorming en examens.

- §§ 2 en 3: de opengelaten ruimte in de tekst van § 2 en § 3, 1° zou moeten worden aangevuld met de vermelding **nieuw** koninklijk besluit. Het is voor de Confederatie immers ondenkbaar dat het oude besluit van 3 mei 1999 tijdelijk opnieuw in werking zou worden gesteld, in afwachting van de verschijning van het nieuwe besluit. Een dergelijke toestand zou aanleiding geven tot de grootste verwarring en zou de betrokken partijen ertoe verplichten een reglementering toe te passen die, kort nadien, vervangen wordt door een nieuw besluit. Het spreekt vanzelf dat de praktische en juridische problemen die zulks zou meebrengen, heel wat groter zullen zijn dan de problemen die een herinvoering van het oude besluit zouden kunnen rechtvaardigen.

Opmerkingen betreffende bijlage V bij het ontwerpbesluit

De programma's van de cursusmodule "aanvulling tot coördinator" en van de specifieke aanvullende vorming, opgenomen in de delen A en B van bijlage V van het ontwerpbesluit, zouden moeten worden beperkt tot die materies die betrekking hebben op de uitoefening van de functie van coördinator.

De studie van de wetgevingen in verband met overheidsopdrachten of de opstelling van overeenkomsten behoort niet tot deze materies. Mochten deze materies toch behouden blijven, dan zouden zij voorafgegaan moeten worden door de vermelding "kort overzicht van de wetgevingen...".

Men kan overigens opmerken dat de gevolgen van de burgerlijke of strafrechterlijke aansprakelijkheid van de coördinator en van de andere tussenkomende partijen in het coördinatieproces tot op heden nog onbekend zijn.

3. Slotopmerking

Het zou goed zijn om in het ontwerp van besluit het beginsel op te nemen van de indexerings – volgens een regeling die kan worden vastgesteld door een ministerieel uitvoeringsbesluit – van de door het ontwerp van besluit vastgestelde bedragen van de prijs van de werken (100 miljoen en 1 miljoen).

NACEBO-voorstellen tot aanpassing van het nieuwe ontwerp-KB tijdelijke of mobiele bouwplaatsen

Inleiding

Het K.B. van 3 mei 1999 betreffende de tijdelijke of mobiele bouwplaatsen werd gepubliceerd in het Staatsblad van 11 mei 1999. Het bedoelde K.B. gaf uitvoering aan de Europese richtlijn 92/57 van 24 juni 1992 die de coördinatie van de veiligheid in zowel de ontwerp- als de projectfase regelde. Dit K.B. werd door de Raad van State op 16 december 1999 vernietigd.

Op 20 maart 2000 verzocht het kabinet van vice-eerste minister en minister van werkgelegenheid Onkelinx een door de administratie voorbereid nieuw ontwerp, ter advies voor te leggen aan de Hoge Raad voor Preventie en bescherming op het werk. Hierbij werd gespecificeerd dat de Hoge Raad zijn advies dient te beperken tot de wijzigingen die aan het vernietigd besluit van 3 mei 1999 zijn aangebracht. Het advies dient binnen de twee maanden te worden verstrekt.

De ad hoc-werkgroep opgericht door de Hoge Raad vergaderde op 2, 4 en 5 mei jl.

NACEBO beklemtoont dat het nieuwe ontwerp-KB op een aantal vlakken tegemoet komt aan de vragen van de bouwbetrokkene maar wenst bijgaande bemerkingen te maken. Deze bemerkingen hebben tot doel een vlotte en correcte toepassing van het KB door alle bouwbetrokkene te realiseren.

Artikelsgewijze bespreking

Art. 2

§ 2, 3°: OK

De vroegere definitie had tot gevolg dat de eigenaar die zijn zaak verhuurde aan een werkgever, waarbij de eigenaar werken laat uitvoeren, onder H. IV (werken met derden) viel, wat niet de bedoeling was. De huidige tekstwijziging maakt de uitsluiting exclusiever.

Art. 4

1° en 2°:

Dit zijn verduidelijkingen t.o.v. het vroegere KB van 3.05.1999

De volgende tekstwijziging wordt voorgesteld in 2°, laatste zin: ".....op voorwaarde dat elke aannemer zijn werk volledig beëindigd heeft en de plaats in voltooide staat verlaten heeft vooraleer de volgende aannemer zijn werk aanvangt."

Art. 5

§ 1: Het is de bedoeling dat er slechts één coördinator wordt aangesteld. Conform de Richtlijn 92/57 (art. 2 e, overgenomen in de Wet van 4.08.1996 in art. 16) moet echter vermeld worden dat de verplichting om een coördinator-ontwerp aan te stellen moet gebeuren vanaf de uitwerkingsfase van het ontwerp, en niet vanaf de studiefase.

§ 2: Wij vragen dat de verplichting tot het aanstellen van een coördinator steeds ten laste valt van de opdrachtgever: § 2, 1° dient dus geschrapt.

§ 2, 2° en 3°: over deze begrippen heerst juridische onzekerheid; het best is dus deze te laten wegvallen.

§ 3: tussenvoegen "...stellen zij van bij het begin van de gezamenlijke studiefase van het ontwerp van het bouwwerk één gemeenschappelijke coördinator-ontwerp in onderling overleg aan".

In de laatste zin: "onderlinge" schrappen.

Art. 6

Textwijziging: "De bouwdirectie belast met het ontwerp mag de studiefase van het ontwerp niet aanvatten of verderzetten, zolang de coördinator-ontwerp niet is aangesteld". De toevoeging in vet wordt geschrapt.

Art. 9

1^e lid: de notie "schriftelijke overeenkomst" is voldoende. De toevoeging in vet wordt geschrapt.

2^e lid: toevoegen: "...op basis van een document, ondertekend door beide partijen."

Art. 10

§ 1: "het bestek" schrappen omdat dit de terminologie vereenvoudigt (cfr. art. 9).

Art. 11

4°: OK

Art. 15

§ 2, 1ste al.: de punten 2° en 3° van de 1ste alinea zouden moeten worden geschrapt om dezelfde redenen als opgegeven voor artikel 5, § 2.

§ 2, al. 2 en 3: de in deze alinea's bepaalde aanstellingsregels kunnen ernstige praktische problemen stellen in alle gevallen waarin een aannemer de werken aanvat zonder te weten of andere aannemers achteraf tussenbeide zullen komen in de verwezenlijking van het ontwerp van de opdrachtgever.

Om deze problemen te voorkomen, bestaat het meest aangewezen alternatief erin de opdrachtgever-particulier de toestemming te verlenen zelf de coördinator aan te stellen. Deze oplossing is logisch, aangezien de opdrachtgever het best geplaatst is om, vanaf het begin der werken, te weten of verschillende aannemers zullen deelnemen aan de verwezenlijking van het bouwwerk.

Art. 16

§ 1: De bedoeling is om gecombineerde prijsvragen (uitvoeren van de werken / uitoefenen coördinatorfunctie) tegen te gaan, zodat de opdrachtgever een zicht krijgt op de prijs van de veiligheidsvoorzieningen. Deze opdeling in 2 contracten laat ook toe dat een aannemer meedingt, die niet geïnteresseerd is in de coördinatorfunctie. NACEBO is uitgesproken voorstander van het behoud van deze paragraaf in het nieuwe ontwerp-KB.

§ 2: zoals voor artikel 6, zou voor deze paragraaf opnieuw de oorspronkelijke tekst van het besluit van 3 mei 1999 moeten worden hemomen. Ook hier zou het nuttig zijn na de woorden "slechts aangevat" de woorden "of voortgezet" toe te voegen.

Art. 20

1^e lid: cfr. art. 9: enkel de notie "schriftelijke overeenkomst" is voldoende. Dezelfde aanpassing in art. 21.

Art. 23

...bedoeld in artikel 22, 7° (i.p.v. 4°, b: vergissing in de tekstredactie.)

Art. 25

OK

De notie "geheel van documenten" laat vb. toe dat het globale V&G-plan van de opdrachtgever kan gebruikt worden als het V&G-plan van de tijdelijke of mobiele bouwplaats, voor zover de minimum elementen van het V&G-plan zijn opgenomen in dit globale plan.

Art. 26

Dit artikel ondergaat geen wijzigingen t.o.v. de vroegere tekst maar NACEBO wenst toch de volgende aanpassing in te dienen:

§ 1, 10°: werkzaamheden in verband met de montage of demontage van zware geprefabriceerde elementen (cfr. de formulering in de Richtlijn)

§ 1, 2^e lid: bijzonder vergrote gevaren:

- a) het graven van sleuven of putten van meer dan 1,2 m diepte: Nacebo is voorstander van het optrekken van deze diepte. Het is duidelijk dat de aannemer de nodige veiligheidsmaatregelen moet nemen bij het werken op deze minimum-diepte. Hieraan de koppeling voegen van de verplichte opstelling van een V&G-plan gaat te ver.
- c) het werken met een valgevaar van een hoogte van 5 m of meer: idem opmerking als onder a).

Zoals vroeger reeds gesteld is NACEBO voorstander om voor de definitie van deze vergrote gevaren, hier de volgende cijfermatige indicaties in te voeren (cfr. de Duitse Baustellenverordnung van 10 juni 1998):

- graven van sleuven of putten van meer dan 5 m diepte;
- het werken met een valgevaar van een hoogte van 7 m of meer;
- werkzaamheden op minder dan 5 m van elektrische hoogspanningslijnen- of kabels;
- werkzaamheden in verband met de montage of demontage van zware geprefabriceerde elementen van meer dan 10 ton/stuk.

Als alternatief voorstel kan eventueel bekeken worden of deze cijfermatige indicaties behouden kunnen blijven (1,2 m diepte, valgevaar van 5 m of meer) maar dan in combinatie met de duurtijd dat de werknemers blootgesteld zijn aan deze vergrote gevaren, zodat de opstelling van een V&G-plan slechts verplicht wordt indien deze minimumduur bereikt wordt.

§ 2:

2^e lid: de bedoeling van de tekst is duidelijk (gevallen van stock-aanbestedingen of raamcontracten), maar de tekst moet verduidelijkt worden. Voorbeelden moeten opgenomen worden in het nog op te stellen P-blad.

Art. 27

§ 1, 5°: Deze bepaling is voor NACEBO essentieel: veiligheidsmaatregelen moeten buiten de concurrentie gehouden worden. NACEBO stelt voor aan te vullen: "de door het veiligheids- en gezondheidsplan bepaalde beschermingsmaatregelen en –middelen, met uitzondering van de individuele beschermingsmaatregelen en –middelen, moeten het voorwerp uitmaken van een afzonderlijke prijsberekening in de offerten, bij voorkeur onder de vorm van stelposten."

Art. 28

5°: zelfde opmerking als onder art. 27, § 1, 5°.

Art. 30

OK

Art. 31

De notie "coördinatiedagboek" is niet terug te vinden noch in de Richtlijn noch in de wet 6.08.1996. In het kader van de administratieve vereenvoudiging stelt NACEBO dan ook voor dit dagboek niet op te leggen.

Alternatief voorstel:

§ 1: aanpassing definitie van coördinatiedagboek: "Het coördinatieregister is het document of geheel van documenten dat door de coördinator wordt bijgehouden dat de gegevens en aantekeningen vermeldt betreffende de coördinatie en de gebeurtenissen op de bouwplaats".

Belangrijk is dat de bouwbetrokkene zelf kunnen uitmaken onder welke vorm zij het coördinatieregister wensen bij te houden. Om duidelijk te maken dat het niet elke dag moet bijgehouden worden, wordt ook best de notie "dagboek" achterwege gelaten. Ook de notie "op genummerde bladzijden" is verouderd gezien de moderne communicatietechnologie.

Art. 35

aanvulling in vet schrappen (art. 43 is duidelijk en heeft betrekking op de bouwplaatsen waar de werken door één aannemer worden uitgevoerd).

Art. 37

NACEBO stelt voor het bedrag van 2,5 miljoen euro aan te passen aan de evolutie van het indexcijfer.

Art. 39

10° wordt 9° (vergissing in de tekstredactie)

Art. 42

§ 2, 3°: wordt in de Franstalige tekst: "... qu' il y ait une collaboration...".

§ 3, 3°: De bedoeling zou moeten zijn dat de aannemer de mogelijkheid heeft om in de offerte geïntegreerde veiligheidsvoorzieningen op te nemen.

Deze mogelijkheid moet een nauwere uitwisseling inzake informatie mogelijk maken tussen de bouwbetrokkene: architect, aannemer en opdrachtgever.

Zoals nu geformuleerd omvat deze bepaling een verplichting. NACEBO stelt voor deze bepaling te herformuleren als een optie voor de aannemer, ofwel 6 3, 3° volledig te schrappen.

Art. 45

1° de bedoeling is een vereenvoudiging bij werken van minder dan 5 dagen. Tekst aanvullen: ....en waarvan de totale voorziene duur vijf werkdagen overschrijdt."

Deze tekstaanpassing is een vereenvoudiging: werken met een hoger risico (art. 26) die korter duren dan 5 dagen moeten nu niet meer gemeld worden.

Art. 46

De voorafgaande melding dient minstens 15 dagen vooraf gedaan te worden: NACEBO stelt dat dit veelal onmogelijk is omdat er heel wat werken worden uitgevoerd waarvan het bevel tot aanvang nauwelijks enkele dagen vooraf aan de aannemer wordt gegeven.

Ook de aanplakking van de kennisgeving (minstens 10 dagen vooraf) is een bepaling waarvan NACEBO stelt dat vele aannemers deze verplichting gewoon niet kunnen naleven.

Verder wordt ook de vraag gesteld naar de zin van dergelijke aanplakking indien het gaat om louter particuliere werken binnenshuis.

NACEBO stelt voor dat de verplichte kennisgeving minstens 5 dagen vooraf moet gebeuren (i.p.v. 15 dagen). Inzake de aanplakking stelt NACEBO voor dat, conform de Richtlijn, hiervoor geen termijn wordt bepaald.

Art. 48

Deze tekst is onvolledig: in sommige gevallen gebeurt de overdracht niet via notariële akte (vb. overdracht gewestweg van gewest naar gemeente).

Art. 53 en 54

De bedoeling is om aan de zelfstandigen dezelfde verplichtingen inzake het gebruik van arbeidsmiddelen op te leggen als aan de werkgevers. Juridisch gezien kan dit niet via een gewone verwijzing naar het KB van 12.08.1993, maar moet alles expliciet hernomen worden in de tekst.

NACEBO stelt toch voor om deze artikelen uit het nieuwe ontwerp-KB te lichten en hiervoor een apart KB op te stellen.

Art. 57

Notie "middelbaar onderwijs" is niet correct: er moet rekening gehouden worden met de verdeling in graden (3 graden van telkens 2 jaar). Er moet ook nagegaan worden of de terminologie niet verschillend is tussen de Gewesten.

Daarnaast wensen de sociale partners ook de mogelijkheid te voorzien dat de functie van coördinator ook kan uitgeoefend worden door personen die geen diploma behaald hebben, maar wel een minimum aantal jaren ervaring hebben opgedaan. NACEBO stelt in dit verband een termijn van 15 jaar beroepservaring voor.

NACEBO kan zich aansluiten bij het standpunt van het VBO dat wenst dat er een toetsing gebeurt aan de hand van de examens, i.p.v. het expliciteren van de vorming. Dit betekent dat het vroegere gemeenschappelijk standpunt van de sociale partners (van 15 juli 1998) voor wat deze bepalingen betreft (art. 36 – 41) wordt hernomen. Indien deze piste wordt gevolgd is het absoluut noodzakelijk dat de sociale partners toezicht uitoefenen over de examencriteria opdat deze eenvormig toegepast worden.

Art. 60

§ 1, 2° lid: "eenparig" schrappen en vervangen door "... op advies bij bijzondere meerderheid..."

Art. 63

OK

Art. 64

1° lid: NACEBO stelt voor een bepaling in te voegen om dit bedrag aan te passen aan de evolutie van het indexcijfer.

2° lid, 1°, a: 20 jaar is een te lange periode. NACEBO stelt voor deze periode te beperken tot 10 jaar

2° lid, 1°, b: aanvullen "...hebben geleid of een leidinggevende functie hebben uitgeoefend die één of meer...". Dit laat ook toe dat de functie van coördinator voor deze kleine werken kan uitgeoefend worden door vb. een ploegbaas, aangezien de aannemer in een aantal gevallen eerder als manager optreedt en niet meer daadwerkelijk elke dag op de bouwplaats aanwezig is.

2° lid, 1° c: "...bevel tot gerechtvaardigde stopzetting ..."

2° lid, 1°, d: zinsconstructie wijzigen, beginnen met "met gunstig gevolg hetzij, ..."

Art. 65

§ 1, 2°, b: tekstcorrectie: "...het welzijn op het werk op tijdelijke..."

Ook degenen die in het bezit zijn van een diploma bedoeld in art. 57, §1, 2° en 3°, moeten de mogelijkheid hebben als adjunct-coördinator op treden; dit moet gekoppeld worden aan een aantal jaren ervaring.

Art. 67

§ 1: de datum van 1 augustus 2000 vervangen door de datum van inwerkingtreding van dit besluit.

Art. 68

§§ 1 en 4: de datum van 1 augustus 1999 vervangen door de datum van inwerkingtreding van het nieuwe KB.

§ 5. Toevoegen: "De instellingen die de examens organiseren moeten de ambtenaren bedoeld in art. 70 op de hoogte brengen van de data van de examens en de verdediging van de eindwerken."

Verder wordt voorgesteld de beoordelingscriteria voor de examens op te nemen in bijlage V.

§ 6: een instelling die het examen organiseert moet in dit geval wel beroep kunnen indienen.

Het is ook mogelijk dat de overheid een door dergelijke instelling afgeleverd getuigschrift niet erkent.

Art. 72

Inzake de datum van inwerkingtreding stelt NACEBO voor dat een voldoende termijn wordt voorzien om de betrokkenen te informeren: "...hebben uitwerking met ingang van de eerste dag van de derde maand volgend op de publicatie in het Belgisch Staatsblad."

In ieder geval is een datum die midden in de vakantie valt (1 augustus) onmogelijk.

Art. 73

Cfr. opmerking onder art. 72

NACEBO stelt de volgende tekstwijziging voor: "Dit besluit treedt in werking op de eerste dag van de derde maand volgend op de publicatie in het Belgisch Staatsblad."

Bijlage V

Deel A:

De cursusmodule "aanvulling tot coördinator" is enkel bedoeld voor personen die reeds preventie-adviseur niv. I of II hebben gevolgd. Een opleiding inzake de wetgeving overheidsopdrachten is hier niet op zijn plaats: 1 a) wordt dus best geschrapt.

Om de belangrijkheid van de inhoud van deze module te beklemtonen, wordt voorgesteld de opsomming te laten beginnen met de punten 3, 4 en 5.

Deel B

Onder afdeling I, B, 2: toevoegen: "De algemene principes van de reglementeringen..."

NACEBO
9 mei 2000

DE ONDERVOORZITTER

Brussel , 12 mei 2000 ;

Dr Christian DE BROUWER

Voorzitter Hoge Raad en
Werkgroep Tijdelijke of Mobiele Bouwplaatsen
Voor Preventie en Bescherming op het werk

P.a. Federaal Ministerie van Tewerkstelling en Arbeid
Belliardstraat 51
1000 BRUSSEL

De Heer Millès RAEKELBOOM

Adviseur – Generaal

P.a. Federaal Ministerie van Tewerkstelling en Arbeid
Belliardstraat 51
1000 BRUSSEL

Mevrouw Laurette ONKELINX

Vice-Eerste Minister en
Minister van Tewerkstelling en Arbeid

P.a. Federaal Ministerie van Tewerkstelling en Arbeid
Belliardstraat 51
1000 BRUSSEL

Kopie aan :

De Heer Jaak GABRIELS

Minister van Landbouw en Middenstand

P.a. Maria – Theresiastraat 1
1000 BRUSSEL

De Heer Erik VAN LAER

Studiedienst NCMV vzw

P.a. Spastraat 8
1000 BRUSSEL

O.ref. NAV/NCMV/PT/KBt&mb/Wgr

Geachte Mevrouw, Geachte Heren ;

**Betreft : Deelname aan de werkgroep betreffende het nieuw
K.B. Tijdelijke of Mobiele Bouwplaatsen; mededeling
bemerkingen .**

Gevolg aan uw verzoek aan de werkgroep om haar bemerkingen op het nieuw ontwerp van K.B. op de Tijdelijke of Mobiele Bouwplaatsen mede te delen voor 16 mei aanstaande en in naam van de vzw NAV, de Vlaamse Architectenorganisatie, partner binnen het NCMV, laat ik U bij deze de bemerkingen en voorstellen van onze beroepsvereniging geworden .

Met aandrang verzoeken wij U om deze bemerkingen en voorstellen binnen de Hoge Raad te onderzoeken en te weerhouden bij de definitieve opmaak van vermeld koninklijk besluit .

1/6

Conform Art. 19 § 2. van de Wet van 4 augustus 1996 (1), wet betreffende het welzijn van de werknemers bij de uitvoering van hun werk, verzoeken wij met aandrang om de definitieve tekst van het nieuwe Koninklijk Besluit voor advies voor te leggen aan de Heer Jaak GABRIELS, de Minister van Middenstand, onder wiens bevoegdheid de architecten vallen .

Bemerkingen en voorstellen

Afdeling III – De coördinatie op de bouwplaats .

Onderafdeling I – De coördinatie van het ontwerp van het bouwwerk .

Art.5.-§1.- ... stelt de opdrachtgever van bij het begin van de studiefase van het ontwerp van het bouwwerk één coördinator – ontwerp aan .

Bemerkingen :

- De Europese Richtlijn 92/57/EEG van de Raad vermeldt in Artikel 2 e) ... belast is om tijdens de uitwerkingsfase van het ontwerp van het bouwwerk ...
- Art. 16. van de Wet van 4 augustus 1996 (1) vermeldt duidelijk onder 1° : .. stelt een coördinator inzake veiligheid en gezondheid tijdens de uitwerkingsfase van het ontwerp van het bouwwerk aan..
- Wij vragen dat de term "uitwerkingsfase" in het nieuwe K.B. zou behouden blijven. De term studiefase is zeer vaag en kan tot allerhande misverstanden leiden, en is ons inziens een ongeoorloofde en belangrijke wijziging van art. 16 van de Wet van 4 augustus 1996 .
- Elke bouwheer begint met een studie van een mogelijk bouwproject, dikwijls jaren voor dat hij terzake een architect aanspreekt. Dikwijls wordt een bouwproject na diverse voorontwerpen opgeschort om diverse redenen, o.a. van budgettaire of functionele aard. Het kan niet de bedoeling van de Wetgever zijn dat een coördinator wordt aangesteld wanneer het project nog in de embryonale fase verkeert .
- Wij nemen akte van de verklaring van de Heer Raekelboom tijdens de werkvergaderingen; dat b.v. bij wedstrijdontwerpen, de coördinator pas wordt aangesteld nadat de laureaat - architect werd aangeduid en belast met de opdracht. Dit ligt volledig in de geest van de term "uitwerkingsfase"; namelijk bij de goedkeuring van het laatste voorontwerp en voor de aanvang van de bouwplannen en voor de fase van het uitvoeringsontwerp .

*Art.5.-§2.- De in § 1 bedoelde verplichting van de opdrachtgever valt ten laste van :
1° De bouwdirectie belast met het ontwerp, wanneer het bouwwerk niet bestemd is voor professioneel of commercieel gebruik en de werkzaamheden ondernomen worden voor rekening van een particulier ;*

Bemerkingen :

- 1) Wat betreft de aanstelling door de bouwdirectie belast met het ontwerp :
- Wij vragen met aandrang dat de verplichting tot het aanstellen van een coördinator steeds ten laste valt van de opdrachtgever ((2) buiten de gevallen vermeld onder 2° en 3°), om redenen :
  - Heel wat bouwprojecten van particulieren worden op regelmatige wijze zonder de tussenkomst van een architect gepland en uitgevoerd. Onlangs werd de lijst van werken, waarvoor de tussenkomst van een architect niet is vereist, uitgebreid. In dergelijke gevallen is er geen bouwdirectie belast met het ontwerp (en/of de uitvoering) en neemt de bouwheer deze taak en functie op zich .
  - Deze verplichting, aan de architect opgelegd, is strijdig met de Wet van 20 februari 1939, wet op de bescherming van de titel en het beroep van de architect, i.h.b. van artikel 4; en is strijdig met het Reglement van Beroepsplichten, i.h.b. de artikelen 4 en 24. De architect is, als adviseur van de bouwheer, geen partij in de bouwovereenkomst tussen bouwheer en aannemer .
  - Met deze verplichting, i.h.b. met de artikelen 7 & 9 van het nieuwe K.B. wordt de architect contractpartner van de coördinator, en kan er een tegenstrijdigheid van belangen ontstaan tussen de bouwheer, de architect en de coördinator; wat zeker niet de bedoeling van de Wetgever kan zijn .
  - Al deze en andere problemen kunnen vermeden door steeds de aanstelling ten laste te leggen van de opdrachtgever (2) .

2/6

- 2) Wat betreft het onderscheid tussen een al dan niet professioneel gebruik :
- Is een wijk-kruidentier die zijn zaak verbouwt meer bekwaam dan een universitair die zijn woning verbouwt of een klein appartementsgebouw optrekt met zijn spaarcenten ?
  - Door de aanvullingen 2° en 3° wordt een voldoende differentiatie gemaakt tussen opdrachtgevers .

Art.5.-§3.- ... voor rekening van meerdere opdrachtgevers, stellen zij ...

Bemerkingen :

- Volgens deze paragraaf moet een, al dan niet gehuwd, particulier stel; dat een niet - professioneel of – commercieel bouwproject aanvat; zelf een coördinator aanstellen .
- Dit beantwoordt volledig aan ons verzoek hierboven vermeld bij de bespreking van art.5.-§2.-1° 1); maar blijft onduidelijk geformuleerd .

Art.6.- ... en de identiteit van de natuurlijke persoon die de functie van coördinator-ontwerp uitoefent en van zijn plaatsvervangers in geval van zijn onbeschikbaarheid door overmacht, ...

Bemerkingen :

- De verplichting plaatsvervangers aan te duiden is duidelijk opgedrongen door de Openbare Besturen en is zeker voor private werken onuitvoerbaar en zinloos. Voor openbare werken kan deze verplichting gemakkelijk bij overeenkomst en bestek worden opgelegd door het Bestuur; dit hoeft niet in het Koninklijk Besluit te worden opgenomen .
- Wat wanneer de plaatsvervanger vroegtijdig sterft, moet ook op voorhand in zijn vervanging worden voorzien ?

Onderafdeling II – De coördinatie van de verwezenlijking van het bouwwerk

Algemene Bemerking :

- De bemerkingen hierboven geformuleerd met betrekking tot de coördinator – ontwerp gelden eveneens voor de coördinator – verwezenlijking .

Art.15.-§2.-1° Zie onze bemerkingen op Art.5.-§2.-1° .

Art.15.-§3.- Zie onze bemerkingen op Art.5.-§3 .

Art.16.-§2.- Zie onze bemerkingen op Art.6.- .

Art.24.- *Indien toepassing gemaakt werd van artikel 15.-§2.-1°, maakt de betrokken bouwdirectie het postinterventiedossier over aan de opdrachtgever .*

Bemerkingen :

- Dit artikel komt te vervallen, zo onze voorgaande bemerkingen op Art.15.-§2.1° worden weerhouden .

Afdeling IV – De instrumenten bij de coördinatie
Onderafdeling I.- Het veiligheids- en gezondheidsplan

Art.26.-61.-1°a) *Voor de toepassing van het eerste lid, 1° worden inzonderheid als bijzonder vergrote gevaren beschouwd :*

- a) *Het graven van sleuven of putten van meer dan 1,20 m diepte en het werken aan of in deze putten ;*
- c) *Het werken met een valgevaar van een hoogte van 5 m of meer .*

Bemerkingen :

- Hierbij verwijzen wij naar de Duitse wetgeving terzake, die spreekt van bijzonder gevaarlijke werken; voor sleuven of putten van meer dan 5 m diepte en valgevaar van meer als 7 m hoogte. (Verordning vom 10 juni 1998, Anhang II) .

3/6

DE ONDERVOORZITTER

- Wij pleiten voor een overname van bovenvermelde Duitse criteria .
- Voor de bepaling van de Belgische criteria heeft men teruggegrepen naar het ARAB, meerbepaald naar de veiligheidsvoorschriften van Afdeling III A. Bouw- en onderhoudswerken. Hierbij vermengt men in het nieuw Koninklijk Besluit veiligheidsvoorschriften en coördinatievoorschriften. In het ARAB worden bijzondere voorschriften opgelegd, voor allerhande werken, diepten (vanaf 1,50 m) en hoogten (vanaf 2,00 m), zonder onderscheid tussen en definiëring van meer of minder gevaarlijke werken en zonder bijzondere vermelding van putten van 1,20 m of hoogten van 5 m. Zo deze voorschriften uit het ARAB worden toegepast kunnen de werken veilig en zonder verhoogd gevaar worden uitgevoerd .
- Het geschrapte artikel 437bis van het ARAB koppelt putten van meer dan 1,20 m diepte aan een minimumduur van 5 dagen. In het nieuw Koninklijk Besluit wordt geen onderscheid gemaakt tussen kortstondige werken en werken van lange duur. Hiermede denken wij aan het kortstondig graven van een put voor de nutsvoorzieningen (gas, water, elektriciteit) of het inbouwen van een regenwatercisterne, een septische put en/of dgl. (duur dezer werken: gemiddeld één à drie uur afhankelijk van het type werk). Een aanpassing van het K.B. terzake is ons inziens aangewezen .
- Quasi voor alle bouwwerken moet, al dan niet kortstondig, een put van 1,20 m of meer gegraven worden. De noodzaak om, alleen gezien deze werken, een uitgebreid veiligheids- en gezondheidsplan te verplichten voor het geheel van het bouwproject, wordt door ons in vraag gesteld .

Art.26.-§1.-10° Werkzaamheden in verband met de montage of demontage van geprefabriceerde elementen .

Bemerkingen :

- Dit subartikel ontbreekt volledig aan duidelijkheid. In elk bouwproject worden geprefabriceerde elementen gebruikt, gaande van nagels en vijzen, over binnendeuren en allerhande in te bouwen geprefabriceerde kleine en grote materialen, tot volledige gevelementen in zwaar beton .
- Een nadere omschrijving van het bedoelde type geprefabriceerde elementen is onontbeerlijk .

Art.27.-§1.-5° de beschermingsmaatregelen en -middelen waarvoor de offertes een prijsberekening moeten bevatten.

Bemerkingen (op huidig en volgende artikelen met zelfde thema (Art.30.- Art.42.-§3.-3°) :

- Het is nuttig dat de veiligheidsmaatregelen het voorwerp uitmaken van een afzonderlijke begroting. Wij vrezen echter dat, bij gebrek aan een duidelijkere omschrijving, de gevraagde gedetailleerde prijsberekening het voorwerp zal uitmaken van talrijke betwistingen en procedures, in het bijzonder bij openbare werken .

Onderafdeling II – Het coördinatiedagboek

Art.31.-§1.- en volgende :

Bemerkingen :

- Wij steunen het voorstel gemaakt binnen de werkgroep om dit document een andere naam te geven, namelijk : “ Coördinatieregister “ .
- Verder moet het mogelijk zijn om dit document via telefax en E-mail te verspreiden. Een dagboek zoals op heden nog gebruikelijk bij openbare werken is volledig uit de tijd .
- Ook met losbladige en elektronisch verspreide documenten is nummering en ondertekening mogelijk .

Afdeling V – Bouwplaatsen waar de werken door één enkele aannemer worden uitgevoerd

Art.41.- en volgende :

Bemerkingen :

- Volgens de Heer Raekelboom moet elke leverancier van materialen, zoals een betonleverancier en een leverancier van geprefabriceerde elementen, worden aanzien als een aannemer in de geest van huidig Koninklijk Besluit. Wij maken volledig voorbehoud voor deze zienswijze .
- Een nadere omschrijving terzake is zeker noodzakelijk .

4/6

DE ONDERVOORZITTER

- Zo deze zienswijze wordt weerhouden, zal quasi geen enkel bouwproject, hoe klein ook, onder deze afdeling vallen; daar uitgevoerd door meer dan één " (al dan niet) aannemer " .

*Afdeling VI – Bepalingen van toepassing op alle bouwplaatsen
Onderafdeling II – Voorafgaande kennisgeving*

Art.46.- *De voorafgaande kennisgeving wordt ten minste vijftien kalenderdagen voor het begin van de werken ...*

Bemerkingen :

- De gevraagde termijn zal voor veel werken met dringend karakter niet houdbaar zijn. Wij maken terzake voorbehoud. Een kortere termijn wordt bij deze gevraagd .

Onderafdeling III – De overdracht, de terbeschikkingstelling en de opvraging van het postinterventiedossier

Art.48.- *Deze overhandiging wordt in de notariële akte die de overdracht bevestigt, opgetekend*

Bemerkingen :

- Wat, wanneer er geen postinterventiedossier wordt (kan worden) overgemaakt of bestaat ? Mag de akte verleden worden ? Zijn er sancties voorzien ?
- Zo de eigenaar het postinterventiedossier aan elke huurder moet overhandigen, zal dit document geen lang leven beschoren zijn. In de praktijk zijn meestal, bij navraag, de oude notariële akten en bouwplannen zoek of onvindbaar .

*Afdeling VII – Voorwaarden voor de uitoefening van de functie van coördinator
Onderafdeling II – Aanvullende vorming*

Bemerkingen :

- Wij zijn van oordeel dat de coördinator voor tijdelijke of mobiele bouwplaatsen een opleiding moet krijgen, specifiek opgesteld voor de bouwsector. De bouwsector is voldoende belangrijk en uitgebreid om een afzonderlijke opleiding; met voorziening van specialisaties voor specifieke industriële projecten, petrochemie, chemie en dgl., voor waterwerken, wegeniswerken enz. .
- De uitzondering gemaakt voor ondergrondse nutsleidingen voorzien in artikel 63, moet doorgetrokken worden voor andere specifieke sectoren .
- Evenzo keuren wij, specifiek voor de bouw, de opdeling in klassen A, B en C, goed .
- Voor kleine werken, de zogenaamde " badkamerwerken "; moet een eenvoudige procedure worden voorzien, anders dan deze voorzien in artikel 64.- *Werken met een totale waarde kleiner dan 25.000 EURO.*
- Het opleidingspakket voor aanvullende vorming, bedoeld in artikel 59.-1° a), bevat een hoop leerstof dat totaal vreemd is aan het welzijn op tijdelijke of mobiele bouwplaatsen .

Onderafdeling III – Bijzondere gevallen

Art.64.-1°a) *Werken met een totale waarde kleiner dan 25.000 EURO*

Bemerkingen :

- De beroepservaring van minstens twintig jaar is een te strenge eis gezien de koppeling met b) en c). Het zal opdrachtgevers aanzetten om kleine beginnende aannemers uit te sluiten. Ons inziens mag de ervaring onder a) verminderd worden naar minimum 10 jaar beroepservaring .
- Architecten en ingenieurs met specialisatie bouw, met minstens vijf jaar ervaring zouden eveneens voor dergelijke kleine werken als coördinator moeten aanvaard worden, mits zij een aanvullende opleiding coördinatie zoals voorzien in artikel 60 " Aanvulling tot coördinator " met vrucht zouden hebben gevolgd .
- Wij stellen tevens voor om het maximumbedrag van deze kleine werken te indexeren en te verhogen tot 40.000 EURO, BTW exclusief .

5/6

Art.68.-§1.- De personen die op 1 augustus 1999 ...

Bemerkingen :

- Het is aangewezen deze datum te vervangen door de datum van invoeging van het K.B., teneinde de potentiële coördinatoren die na 1 augustus 1999 ervaring hebben opgedaan niet te benadeligen .

Afdeling VIII – Slotbepalingen

Bemerkingen :

- Het principe, van de inwerkingtreding van het Koninklijk Besluit te koppelen aan de publicatiedatum in het Belgisch Staatsblad, is onaanvaardbaar .
- De inwerkingtreding moet minstens behouden worden zoals in het eerste K.B. : Op de eerste dag van de derde maand die volgt op de datum van de publicatie in het Belgisch Staatsblad .
- Tevens moeten de opleidings- en examencriteria duidelijk en zo snel mogelijk gepubliceerd worden teneinde zo snel mogelijk degelijk opgeleide coördinatoren te vormen en verdere misverstanden en commerciële wantoestanden in de toekomst te vermijden .

Bijlage V

Bemerkingen :

- Zowel bij deel A als bij deel B is het nuttig de kandidaat – coördinatoren inzicht te geven in de wetgevingen, gebruiken en voorschriften, betreffende zowel overheidsopdrachten als private opdrachten. Dit dient echter beperkt te blijven tot wat noodzakelijk en dienstig is voor de uitoefening van de coördinatieopdrachten .

Voor de vzw NAV, de Vlaamse Architectenorganisatie ;

Pierre TUYPENS
Ondervoorzitter

NAV / NCMV

12 mei 2000

6/6

Dienst Onderneming

ALGEMEEN CHRISTELIJK VAKVERBOND
Haachtsesteenweg 579
1031 BRUSSEL

Telefoon : 02/246.31.11
Telefax : 02/246.30.10

Kris Van Eyck
15 mei 2000

Advies van het ACV met betrekking tot het nieuwe ontwerp van koninklijk besluit betreffende de tijdelijke of mobiele bouwplaatsen.

1. Algemene opmerkingen

Voor het ACV was reeds lang duidelijk dat sterk moest ingegrepen worden in de wijze waarop de veiligheid en de gezondheid van de werknemers wordt nagestreefd op de tijdelijke en mobiele bouwplaatsen. Twee elementen zijn hierbij van groot belang:

- reeds vanaf het prille begin, zo vroeg mogelijk bij het ontwerp van een bouwwerk, moet de veiligheid en de gezondheid van de werknemers centraal staan. De risico's moeten vooraf onderkend worden en de nodige preventiemaatregelen moeten voorzien worden.
- er moet gewerkt worden aan een verbetering van het overleg. Op gestructureerde wijze moeten alle aspecten van de veiligheid en gezondheid besproken worden tussen de betrokken partijen.

Een belangrijk uitgangspunt van het ACV is ook dat er geen sprake kan zijn van een veiligheidscoördinatie op twee snelheden. In de praktijk is duidelijk dat er weinig of geen verschil bestaat tussen de risico's op kleine of op grote bouwplaatsen. Meer nog, precies op de kleinere bouwplaatsen bestaat er geen traditie op het vlak van overleg. Wij zijn dan ook tegen verregaande uitzonderingsmaatregelen voor deze kleine bouwplaatsen.

Met enige tevredenheid moeten we vaststellen dat de ontwerptekst tegemoet komt aan deze belangrijke principes en evenwichtig is opgebouwd. Het ACV wenst dan ook geen grote veranderingen aan te brengen aan de tekst. In wat volgt vindt u nog een aantal suggesties om de tekst te verbeteren en beter toepasbaar te maken.

We vragen tot slot dat met spoed werk wordt gemaakt van een publicatieblad waarin bijkomende praktische uitleg en een duidelijke interpretatie van de tekst wordt opgenomen. De moeilijkheidsgraad van de tekst en de brede waaier aan interpretatiemogelijkheden vragen hierom. Gezien het belang van een goed en evenwichtig p-blad vragen we dat de sociale partners zouden betrokken worden bij de voorbereidende werkzaamheden.

---

2. Bemerkingen per artikel

2.1. Artikel 4, 2°.

Het ACV kan deze toevoeging aan het KB volledig onderschrijven. Naar onze mening moet echter wel verduidelijkt worden wat bedoeld wordt met "in volledig afgewerkte toestand achterlaten".

Van belang is dat de bouwplaats geen risico's meer vertoont als gevolg van de voltooide werkzaamheden. Daarom stellen we voor de laatste zin van artikel 4 als volgt te formuleren: "**... op voorwaarde dat elke aannemer die zijn werken heeft beëindigd, de plaats zonder restrisico's en gereed voor gebruik of exploitatie, achterlaat.**"

2.2. Artikel 5 §2, 2° en 3°.

Het ACV heeft geen probleem met de schrapping van deze punten, zoals overeengekomen in de werkgroep van de Hoge Raad. Wel vragen we met nadruk dat een duidelijke interpretatie van dit artikel voor de in deze punten bedoelde gevallen wordt opgenomen in het P-blad.

2.3. Artikel 5 §3.

Het ACV staat volledig achter de voorgestelde tekst en vraagt dan ook het behoud van de expliciete vermelding van de schriftelijke overeenkomst. Dit om voldoende garanties te hebben dat hierover duidelijke afspraken gemaakt worden.

2.4. Artikel 6.

Het ACV kan akkoord gaan met het schrappen van de notie plaatsvervanger, zoals werd gesuggereerd in de werkgroep. De volgende elementen zijn echter van belang:

- a) dat de identiteit van de coördinator vooraf gekend is;
- b) dat de continuïteit van de werkzaamheden van de coördinator verzekerd is. De tekst moet zodanig worden aangepast dat duidelijk wordt dat de werkzaamheden niet kunnen worden verdergezet bij afwezigheid van een coördinator. Wanneer met andere woorden de coördinator om welke reden dan ook wegvalt, moet onmiddellijk overgegaan worden tot de aanstelling van een plaatsvervanger. Zolang dit niet gebeurt, worden de werkzaamheden stopgezet.

2.5. Artikel 9.

De toevoeging in de eerste alinea kan geschrapt worden, zoals besproken in de werkgroep.

Het ACV wenst wel dat de tweede alinea met de volgende woorden wordt aangevuld: “ ... op basis van een document, **dat door de partijen is ondertekend.**”. Dit geeft meer zekerheid aan de werknemer-coördinator. Beide partijen geven zo aan dat ze akkoord gaan met de inhoud van het document.

2.6. Artikel 10.

Deze tekst moet aangepast worden aan de schrapping van de vette tekst in artikel 9, eerste alinea (cfr. Punt 2.5.).

2.7. Artikel 11, 2°.

De verwijzing naar artikel 29 is hier niet aangewezen omdat artikel 29 betrekking heeft op de uitvoeringsfase en niet op het ontwerp. We stellen dan ook de volgende alternatieve tekst voor:

“ 2° hij past het veiligheids- en gezondheidsplan aan aan elke wijziging aangebracht aan het ontwerp”

2.8. artikel 15

In §2 kunnen de punten 2° en 3° geschrapt worden mits duidelijke interpretatie in het p-blad (cfr. artikel 5, §2).

In §3, laatste alinea pleiten we voor het behoud van de schriftelijke overeenkomst (cfr. Artikel 5 §3).

Voor het overige hebben we geen bezwaren tegen de nieuwe tekst uit het voorstel.

2.9. Artikel 16

De tekst van §1 kan onze goedkeuring dragen omdat op deze wijze de kans groter is dat coördinatoren, die niet gebonden zijn aan de betrokken aannemers, zich aanbieden. Deze mogelijkheid tot meer ‘onafhankelijkheid’ van de coördinator lijkt ons een goede zaak.

Het ACV verzet zich niet tegen de schrapping van de notie plaatsvervanger in §2, mits verzekering van de continuïteit van de werkzaamheden van de coördinator (cfr. artikel 6).

2.5. Artikel 9.

De toevoeging in de eerste alinea kan geschrapt worden, zoals besproken in de werkgroep.

Het ACV wenst wel dat de tweede alinea met de volgende woorden wordt aangevuld: “ ... op basis van een document, **dat door de partijen is ondertekend.**”. Dit geeft meer zekerheid aan de werknemer-coördinator. Beide partijen geven zo aan dat ze akkoord gaan met de inhoud van het document.

2.6. Artikel 10.

Deze tekst moet aangepast worden aan de schrapping van de vette tekst in artikel 9, eerste alinea (cfr. Punt 2.5.).

2.7. Artikel 11, 2°.

De verwijzing naar artikel 29 is hier niet aangewezen omdat artikel 29 betrekking heeft op de uitvoeringsfase en niet op het ontwerp. We stellen dan ook de volgende alternatieve tekst voor:

“ 2° hij past het veiligheids- en gezondheidsplan aan aan elke wijziging aangebracht aan het ontwerp”

2.8. artikel 15

In §2 kunnen de punten 2° en 3° geschrapt worden mits duidelijke interpretatie in het p-blad (cfr. artikel 5, §2).

In §3, laatste alinea pleiten we voor het behoud van de schriftelijke overeenkomst (cfr. Artikel 5 §3).

Voor het overige hebben we geen bezwaren tegen de nieuwe tekst uit het voorstel.

2.9. Artikel 16

De tekst van §1 kan onze goedkeuring dragen omdat op deze wijze de kans groter is dat coördinatoren, die niet gebonden zijn aan de betrokken aannemers, zich aanbieden. Deze mogelijkheid tot meer ‘onafhankelijkheid’ van de coördinator lijkt ons een goede zaak.

Het ACV verzet zich niet tegen de schrapping van de notie plaatsvervanger in §2, mits verzekering van de continuïteit van de werkzaamheden van de coördinator (cfr. artikel 6).

2.5. Artikel 9.

De toevoeging in de eerste alinea kan geschrapt worden, zoals besproken in de werkgroep.

Het ACV wenst wel dat de tweede alinea met de volgende woorden wordt aangevuld: “ ... op basis van een document, **dat door de partijen is ondertekend.**”. Dit geeft meer zekerheid aan de werknemer-coördinator. Beide partijen geven zo aan dat ze akkoord gaan met de inhoud van het document.

2.6. Artikel 10.

Deze tekst moet aangepast worden aan de schrapping van de vette tekst in artikel 9, eerste alinea (cfr. Punt 2.5.).

2.7. Artikel 11, 2°.

De verwijzing naar artikel 29 is hier niet aangewezen omdat artikel 29 betrekking heeft op de uitvoeringsfase en niet op het ontwerp. We stellen dan ook de volgende alternatieve tekst voor:

“ 2° hij past het veiligheids- en gezondheidsplan aan aan elke wijziging aangebracht aan het ontwerp”

2.8. artikel 15

In §2 kunnen de punten 2° en 3° geschrapt worden mits duidelijke interpretatie in het p-blad (cfr. artikel 5, §2).

In §3, laatste alinea pleiten we voor het behoud van de schriftelijke overeenkomst (cfr. Artikel 5 §3).

Voor het overige hebben we geen bezwaren tegen de nieuwe tekst uit het voorstel.

2.9. Artikel 16

De tekst van §1 kan onze goedkeuring dragen omdat op deze wijze de kans groter is dat coördinatoren, die niet gebonden zijn aan de betrokken aannemers, zich aanbieden. Deze mogelijkheid tot meer ‘onafhankelijkheid’ van de coördinator lijkt ons een goede zaak.

Het ACV verzet zich niet tegen de schrapping van de notie plaatsvervanger in §2, mits verzekering van de continuïteit van de werkzaamheden van de coördinator (cfr. artikel 6).

2.10. Artikel.

In de eerste alinea kan de nieuwe tekst geschrapt worden en in de tweede alinea wensen we de volgende toevoeging: “ ... een document, **dat door de partijen is ondertekend**” (cfr. artikel 9).

2.11. Artikel 26.

Het ACV vraagt met aandrang om de tekst van §1 onveranderd te behouden. Deze tekst en de principes, die aan de basis ervan liggen, zijn een overname van het vorige KB en staan wat ons betreft niet meer ter discussie. Dit neemt niet weg dat voor een aantal termen een interpretatie kan opgenomen worden in het p-blad (bv. ‘geprefabriceerde elementen’).

Om onduidelijkheden te vermijden wordt de tweede alinea van §2 best op een alternatieve manier geschreven. We zijn akkoord met de inhoud en achterliggende bedoeling van de tekst.

2.12. Artikel 27, §1, 5°

Het ACV hecht belang aan het feit dat een duidelijke prijs geplakt wordt op de te nemen beschermingsmaatregelen. Dit biedt de meeste garanties dat deze maatregelen in de praktijk effectief worden toegepast. Daarom vragen we om 5° te schrappen en in een aparte bepaling vast te leggen dat **voor alle beschermingsmaatregelen en -middelen uit het veiligheids- en gezondheidsplan een prijsberekening moet worden opgenomen in de offertes.**

Dit sluit bovendien enige willekeur in de beoordeling van de coördinator uit. Indien dit nodig moest zijn voor de correcte toepassing van deze nieuwe bepaling, kan hierover een interpretatieve tekst opgenomen worden in het p-blad (bv. rond geïntegreerde veiligheid).

2.13. Artikel 28, 5°

cfr. artikel 27, §1, 5°

2.14. Artikel 42, §3, 3°

Gezien het belang van geïntegreerde veiligheid en de bescherming van werknemers bij latere werkzaamheden aan het gebouw, pleiten we hier voor het behoud van deze bepaling.

2.15. Artikel 45 en 46

We vragen het behoud van de tekst van het voorstel met inbegrip van de termijn van indiening van de voorafgaande kennisgeving

2.16. Artikel 47.

We kunnen ons vinden in de tekst van het artikel, maar vragen om 2 elementen toe te voegen ter verduidelijking:

- a) de volgende woorden: “..mededeling **aan de met het toezicht inzake arbeidsveiligheid belaste ambtenaar**” (cfr. de voorafgaande kennisgeving);
- b) de expliciete vermelding om ook bij onvoorziene en dringende werken een aanplakking te doen.

2.17. Artikel 57.

Het ACV kan akkoord gaan met de vraag van de werkgevers om ook personen met een lager diploma dan voorzien in artikel 57 toegang te verschaffen tot de functie van coördinator. Hieraan willen we echter wel twee voorwaarden verbinden:

- a) dat het aantal jaren beroepservaring voldoende hoog is;
- b) dat, zoals de voorzitter reeds voorstelde, geopteerd wordt voor een regeling via de overgangsmaatregelen zodanig dat deze uitzondering een uitdovend en geen permanent karakter heeft.

Mogen we ook vragen goed na te gaan of de bewoordingen voor de opleidingsniveaus overeenstemmen met de in de Gemeenschappen gangbare terminologie.

2.18. Artikel 60 en 61.

Het ACV vindt dat kwalitatief goede coördinatoren de beste garantie geven voor een verbetering van de veiligheid en de gezondheid van de werknemers op tijdelijke en mobiele bouwplaatsen. Daarom is het van belang dat coördinatoren over eenzelfde kennis- en ervaringsniveau beschikken onafhankelijk van de wijze waarop of waar ze deze kennis en ervaring hebben opgedaan. We denken dan ook dat vooraleer personen het attest van coördinator ontvangen, zij grondig op hun kennis en praktische ervaring moeten getest worden.

Tegelijk moeten we vaststellen (bv. bij de aanvullende vorming van preventieadviseurs) dat het zeer moeilijk is om de kwaliteit van de opleidingsprogramma's op te volgen en te controleren.

Daarom vinden we het aangewezen om op termijn te evolueren naar een systeem van examens waarin kandidaat-coördinatoren moeten slagen om een attest te bekomen. Hieraan moeten

---

natuurlijk een aantal voorwaarden verbonden worden:

- a) er worden duidelijke criteria vastgelegd zowel naar inhoud als vorm;
- b) er moet een systeem opgezet voor de kwaliteitscontrole van deze examens, uiteraard met inbreng en controle vanuit de sociale partners.

Wanneer zulk examen-systeem voldoende garanties biedt naar de kwaliteit van de coördinatoren, kan gedacht worden aan het loslaten van de verplichting om bepaalde aanvullende vormen te volgen.

We herhalen hier bovendien nogmaals het belang van de continue bijscholing van coördinatoren, ook nadat ze de nodige attesten behaalden. We vragen dan ook nogmaals om een verplichte jaarlijkse bijscholing op te nemen in het besluit (cfr. de milieucoördinatoren in het Vlaamse Gewest).

Wat de erkenningscommissie (KB 10/08/78) betreft vragen we dat het eenparig advies voorzien in alinea 2 van artikel 61§1 behouden blijft in de tekst. De ervaring leert dat dit absoluut noodzakelijk is voor de goede werking van de commissie. Een uitbreiding van dit eenparig advies naar de instellingen vermeld in de eerste alinea moet zeker ook in overweging genomen worden.

2.19. Artikel 64.

Het ACV kan zich verzoenen met de uitzonderingsmaatregelen voor de werken met een totale waarde kleiner dan 25.000 Euro. We vragen dan ook om dit artikel ongewijzigd op te nemen in het KB. Een versoepeling van deze uitzondering is niet aanvaardbaar.

2.20. Artikel 65.

De kwaliteit van de coördinatoren kan zeker verhogen wanneer zij hun vaardigheden als adjunct kunnen aanleren. Daarom vragen we de mogelijkheid om als adjunct-coördinator te werken uit te breiden tot alle personen bedoeld in artikel 57 §1. Deze regeling mag echter geen afbreuk doen aan het aantal jaren ervaring dat vereist wordt .

2.21. Artikel 67.

We steunen hier het voorstel van de werkgevers om de personen die deze opleidingen volgden, te verplichten het examen bedoeld in artikel 68 af te leggen.

2.22. *Artikel 73.*

Gegeven het feit dat:

- de inhoud van de Europese Richtlijn bijna 10 jaar gekend is;
  - sinds 1996 de algemene regels inzake tijdelijke en mobiele bouwplaatsen opgenomen werden in de Wet Welzijn;
  - reeds bijna een jaar de tekst van het vorige KB gekend is;
  - het nieuwe KB geen fundamentele wijzigingen zal aanbrengen aan de vorige tekst,
- zien wij geen enkele reden om de toepassing van het nieuwe KB langer dan nodig uit te stellen en pleiten we ook voor het behoud van de tekst van dit artikel. Temeer daar mag verondersteld worden dat in een beginperiode niet alle bepalingen zullen worden nageleefd, wat ook de datum van inwerkingtrede is.
-

Bruxelles, le mercredi 10 mai 2000

**NOTE A L'ATTENTION DU PRESIDENT DU CONSEIL SUPERIEUR
POUR LA PREVENTION ET LA PROTECTION AU TRAVAIL**

**Concerne : remarques de la F.G.T.B. relatives au projet d'Arrêté Royal
concernant les chantiers temporaires ou mobiles**

Remarques générales

Nous considérons positivement que le texte initial de l'Arrêté Royal du 3 mai 1999 n'ait pratiquement pas subi de modifications. Cela signifie que la philosophie générale qui a présidé à l'élaboration de cet arrêté est resté intacte, ce qui constitue pour nous un motif de satisfaction.

Les modifications et compléments apportés au projet se situent dans trois axes :

1. améliorer la sécurité juridique du texte, notamment par rapport aux marchés publics de travaux ;
2. préciser les conditions d'exercice de la fonction de coordinateur, notamment en matière de formation et d'expérience professionnelle ;
3. permettre un accès plus aisé à la fonction de coordinateur sur les petits chantiers (de moins de 25.000 EURO).

Bien que nous partagions pour l'essentiel les compléments apportés au texte initial, nous voudrions néanmoins formuler les remarques générales suivantes :

- Nous avons toujours estimé que pour pouvoir accomplir leurs missions correctement, les coordinateurs en phase projet et en phase exécution doivent disposer des moyens, mais également de l'autorité par rapport à l'ensemble des intervenants dans l'acte de construire.
Or, le projet ne tient pas suffisamment compte de ce dernier élément qui devrait figurer dans la *Section III. « La coordination sur le chantier »*.
- Le texte initial ayant été rédigé en néerlandais, la traduction française doit absolument être examinée attentivement afin d'en éliminer les erreurs de syntaxe ainsi que les traductions trop littérales qui pourraient conduire à des erreurs d'interprétation.

Remarques particulières

Pages 7 et 8

A l'article 10, la convention ou le contrat définissant les règles relatives à l'accomplissement des tâches de coordinateur, doit également préciser clairement le contenu de la ou des missions qui lui sont confiées, les moyens (à préciser : financiers, humains et matériels) que le maître d'ouvrage met à sa disposition, ainsi que les modalités de sa présence sur le chantier et aux différentes réunions.

Page 16 à 18 art. 26

Nous demandons le maintien **sans modification** de la liste des travaux considérés comme dangereux et nécessitant dans tous les cas un « *plan de sécurité et de santé* » (Cf. art 26 § 1er 1° à 10).

Page 21 et 22 Sous-section II – le journal de coordination

Face à la revendication patronale de supprimer cette notion, nous demandons le maintien de la notion et de la terminologie : « *journal de la coordination* ».

Page 26

Remplacer systématiquement dans l'article 42 les termes « *sécurité et santé* » par « *bien-être au travail* ». Il s'agit de se conformer à la nouvelle terminologie en vigueur dans la loi du 8/08/1996 relative au bien-être au travail.

Page 27 art. 45 « notification préalable »

La notification préalable est un incitant important à l'application des présentes dispositions.

Nous sommes d'avis que seul le caractère dangereux des travaux déterminé par une évaluation des risques, doit être prise en considération **quelle que soit leur durée**, pour qu'il y ait obligation de notifier.

Accepter que seuls les travaux d'une durée de 5 jours fassent l'objet d'une notification, signifie que quasiment tous les travaux de couverture échapperont à cette obligation. Ce qui est inacceptable compte tenu du nombre d'accidents dans ce secteur de la construction.

Quant à l'argument du manque d'effectifs et de moyen des services d'inspection, nous ne pouvons pas l'accepter. Il est temps que ce problème récurrent soit abordé par le Conseil Supérieur et par la Ministre.

Nous demandons dès lors le maintien du texte de l'art. 45 dans sa version de l'A.R. du 3 mai 1999.

Page 42 et 43 art. 60 « module de cours : complément pour coordinateur »

Au § 6. nous demandons de porter de 30 à 60 heures l'horaire d'un module de cours « *complément pour coordinateur* ».

En effet, il est impossible, sur 30 h, d'aborder sérieusement les cinq thèmes qui figurent à l'Annexe V Partie A !

Page 45 art. 61

Remarque identique au § 7. de l'article 60.

Les horaires des cours de formation complémentaire de niveau A et B doivent respectivement passer à 300 et 160 heures de cours (contre 150 et 80 dans le projet).

Il est impossible d'aborder sérieusement les matières reprises à l'Annexe V Partie B dans le laps de temps figurant à l'article 61.

Il en va de la crédibilité et de la compétence des futurs coordinateurs.

Page 47   **art. 64 d)**

Nous demandons que soit précisé le contenu de la « *formation de perfectionnement en matière de bien-être au travail* ».

Page 53   **art. 73**

Nous insistons pour que ce nouvel arrêté prenne ses effets le plus rapidement possible, il en va de la sécurité de dizaines de milliers de travailleurs, et par conséquent que l'on maintienne le texte du projet prévoyant une « *entrée en vigueur le jour de sa publication au moniteur belge* ».

ANNEXE V

Nous rappelons que le coordinateur est la pièce maîtresse de l'ensemble du dispositif de coordination mis en place lors des opérations de construction, il est dès lors essentiel de lui assurer une formation à la fois solide et complète.

Ce qui implique une durée de formation crédible compte tenu de la complexité de la fonction de coordinateur.

Dès lors nous sommes d'avis que la formation des coordinateurs doit s'organiser autour d'un certain nombre d'axes tels que :

- le cadre légal relatif aux travaux de construction et de génie civil : ce cadre comprend la législation relative aux marchés publics de travaux, de fourniture et de services, la réglementation en matière d'urbanisme, de sécurité sociale, etc.
- le cadre et les conditions dans lesquels s'organise l'action du coordinateur : doit comporter la connaissance des différents intervenants dans l'acte de bâtir, mais aussi le rôle et les missions du coordinateur par rapport à ces intervenants. Il doit également comporter l'approche institutionnelle et de concertation qui régit l'industrie de la construction.
- le cadre légal et technique relatif à la prévention des risques professionnels : comprend l'approche intégrée de la prévention dans les opérations de construction, la capacité d'évaluation des risques généraux, des risques liés à la présence simultanée ou successive de plusieurs entreprises, les risques lors d'interventions ultérieures sur l'ouvrage, etc.

- la coordination en phase projet : comprend l'intégration des principes de prévention aux choix architecturaux, techniques et organisationnels et ce dès la phase d'élaboration et de conception du projet.
- la coordination en phase réalisation : doit permettre d'anticiper les situations à risques, de définir les mesures de prévention, d'organiser concrètement la coordination sur le chantier, etc.

Comme nous le rappelions à propos de l'article 61, la durée impartie tant aux niveaux A et B est totalement insuffisante pour permettre une approche complète et crédible de ces différentes notions.

Pour la délégation F.G.T.B. au Conseil Supérieur :

D. DE MEY

B. MELCKMANS

C. SONDA

<p style="text-align: center;">II</p> <p>POSITION COMMUNE DES PARTENAIRES SOCIAUX, COMMUNIQUEE PAR E-MAIL PAR KRIS DE MEESTER LE 21 JUIN 2000</p>	<p style="text-align: center;">II</p> <p>GEMEENSCHAPPELIJK STANDPUNT VAN DE SOCIALE PARTNERS, MEEGEDEELD VIA E-MAIL DOOR KRIS DE MEESTER OP 21 JUNI 2000</p>
---	--

Gemeenschappelijk standpunt sociale partners m.b.t. het nieuwe ontwerp van koninklijk besluit tijdelijke of mobiele bouwplaatsen

Position Commune des partenaires sociaux sur le projet de nouvel arrêté royal chantiers temporaires ou mobiles

I. Remarques préalables

1. A la demande du Cabinet de Madame la Ministre de l'emploi, les partenaires sociaux ont accepté de mener une nouvelle concertation en vue d'aboutir à une position commune sur le projet de nouvel arrêté royal concernant les chantiers temporaires ou mobiles.

La présente position commune est le résultat des efforts supplémentaires consentis par les interlocuteurs. Ces efforts trouvent leur justification dans l'engagement pris par le cabinet d'adapter le texte du projet d'arrêté soumis au Conseil supérieur aux propositions et amendements soutenus par tous les partenaires sociaux.

2. Outre l'importance qu'ils accordent à la transposition de leur position commune dans le texte du projet d'arrêté, les interlocuteurs sociaux tiennent à préciser qu'ils ne peuvent en aucun cas accepter que de nouvelles dispositions, qui ne sont pas reprises dans la présente position, soient insérées dans le texte du projet d'arrêté qui a été soumis au Conseil supérieur et qui a été discuté au sein d'un groupe de travail du Conseil durant la première semaine du mois de mai 2000.

3. Les partenaires sociaux précisent également qu'ils maintiennent leurs positions respectives sur les quelques dispositions du projet d'arrêté pour lesquelles une position unanime n'a pas pu être dégagée. Toutefois, un effort de rapprochement a également été entrepris dans le contexte de certaines de ces dispositions. Le résultat de cet effort est indiqué dans la dernière partie de la position commune.

4. Les partenaires sociaux tiennent aussi à souligner qu'ils ne peuvent pas concevoir que l'ancien arrêté du 3 mai 1999 soit temporairement remis en vigueur dans l'attente de la parution du nouvel arrêté. Une telle situation créerait en effet la plus grande confusion dans les esprits et entraînerait de nombreuses difficultés d'ordre pratique et juridique.

5. Enfin, les partenaires tiennent à attirer l'attention des autorités compétentes sur le souci qu'ils ont de voir les coordinateurs bénéficier d'une couverture d'assurances en responsabilité civile dans l'exercice de leur mission. Il conviendrait dès lors de réfléchir à l'adoption de dispositions légales imposant le principe de l'assurance obligatoire pour les coordinateurs.

I. Voorafgaande opmerkingen

1. Op verzoek van het kabinet van de minister van Werkgelegenheid hebben de sociale partners aanvaard opnieuw overleg te plegen met het oog op een gemeenschappelijk standpunt over het ontwerp van nieuw koninklijk besluit betreffende de tijdelijke of mobiele bouwplaatsen.

Onderhavig gemeenschappelijk standpunt is het resultaat van de extra inspanningen van de gesprekspartners. Deze inspanningen vinden hun verantwoording in de verbintenis van het kabinet om de tekst van het ontwerp van besluit dat aan de Hoge raad wordt voorgelegd, aan te passen aan de voorstellen en amendementen die door alle sociale partners worden gesteund.

2. Naast het belang dat de sociale gesprekspartners hechten aan de omzetting van hun gemeenschappelijk standpunt in de tekst van het ontwerp van besluit, wensen zij te preciseren dat zij in geen geval kunnen aanvaarden dat nieuwe bepalingen die niet in dit standpunt zijn opgenomen, worden ingelast in de tekst van het ontwerp van besluit dat aan de Hoge raad werd voorgelegd en dat de eerste week van mei 2000 in de werkgroep van de Raad werd besproken.

3. De sociale partners preciseren ook dat zij hun respectieve standpunten behouden over de enkele bepalingen van het ontwerp van besluit waarover geen unaniem standpunt kon worden ingenomen.

Toch werd ook een inspanning tot toenadering geleverd voor sommige van die bepalingen. Het resultaat van die inspanning wordt uiteengezet in het laatste deel van het gemeenschappelijk standpunt.

4. Het is voor de sociale partners tevens ondenkbaar dat het oude besluit van 3 mei 1999 tijdelijk opnieuw in werking zou worden gesteld, in afwachting van het verschijnen van het nieuwe besluit. Een dergelijke toestand zou aanleiding geven tot de grootste verwarring en tot talrijke praktische en juridische problemen.

5. Ten slotte vragen de sociale partners de aandacht van de bevoegde overheden voor hun bezorgdheid dat de coördinatoren zouden verzekerd zijn tegen burgerlijke aansprakelijkheid bij de uitoefening van hun opdracht. Daarom moet worden nagedacht over wettelijke bepalingen die het beginsel van de verplichte verzekering voor coördinatoren opleggen.

II. Position commune sur les dispositions du projet d'arrêté

II. Gemeenschappelijk standpunt m.b.t. de bepalingen van het ontwerp van besluit

1. Art. 4, 2°:

Om de duidelijkheid te verhogen en elke dubbelzinnigheid te vermijden, vragen de sociale partners om het einde van de zin van dit artikel 4, 2° te vervangen door volgende tekst:

"... op voorwaarde dat elke aannemer zijn werk volledig beëindigd heeft en de plaats in voltooide staat en zonder restrisico's verlaten heeft vooraleer de volgende aannemer zijn werk aanvangt".

Afin d'éviter toute équivoque et de clarifier la portée de la disposition, les partenaires sociaux demandent de remplacer la fin de la phrase de cet article 4, 2° par le membre de phrase suivant:

"... à condition que chaque entrepreneur ait complètement terminé ses travaux et qu'il ait quitté les lieux dans un état achevé et sans risques résiduels avant l'intervention de l'entrepreneur suivant".

2. Art. 5 §1:

Il convient de modifier la fin du texte de ce paragraphe comme suit:

"..., le maître d'ouvrage désigne un seul coordinateur-projet lors de la phase d'étude du projet de l'ouvrage."

Het einde van de tekst van deze paragraaf zou als volgt moeten aangepast worden:

"..., stelt de opdrachtgever tijdens de studiefase van het ontwerp van het bouwwerk één coördinator-ontwerp aan."

3. Art. 5 §2, 2°- 3°:

Deze bepalingen stellen ernstige interpretatieproblemen en bieden dus geen enkele rechtszekerheid. De door deze bepalingen gestichte verwarring wordt versterkt door het ontbreken van een definitie van de term "promotor" en door het feit dat de promotoren en verhuurders in huurkoop ook de hoedanigheid van opdrachtgever kunnen hebben.

Overeenkomstig het in de werkgroep van de Raad gedane voorstel, zouden de bepalingen van de punten 2° en 3° van deze paragraaf moeten worden geschrapt.

Ces dispositions posent de sérieux problèmes d'interprétation et ne présentent donc aucune sécurité juridique. L'absence de définition du terme "promoteur" et le fait que les promoteurs et loueurs en location-vente peuvent également avoir la qualité de maître d'ouvrage renforcent la confusion créée par ces dispositions.

Il convient dès lors, conformément à la proposition formulée au sein du groupe de travail du Conseil, de supprimer les dispositions du 2° et du 3° de ce paragraphe.

4. Art. 5 §3:

De bepalingen van deze paragraaf kunnen in de praktijk aanleiding geven tot onnodige vertragingen en discussies. Daarom is het beter volgende aanpassingen door te voeren:

- **"§3. Wanneer op eenzelfde plaats gelijktijdig bouwwerken of werken van burgerlijke bouwkunde worden uitgevoerd voor rekening van meerdere opdrachtgevers, stellen zij tijdens de studiefase van het ontwerp van het bouwwerk één gemeenschappelijke coördinator-ontwerp aan via een schriftelijke overeenkomst."**
- **Het tweede lid komt te vervallen.**

Les dispositions de ce paragraphe peuvent dans la pratique donner lieu à des discussions et retards inutiles. Il convient dès lors de modifier le texte comme suit:

- **"§3. Lorsque, sur un même lieu, s'effectuent simultanément des travaux du bâtiment ou des travaux de génie civil pour le compte de plusieurs maîtres d'ouvrage, ils désignent lors de la phase d'étude du projet de l'ouvrage un seul coordinateur-projet commun dans une convention écrite."**
- **L'alinéa 2 doit être supprimé.**

5. Art. 6:

De aangebrachte wijzigingen brengen immers niets bij tot het principe van de bepaling, en bovendien kunnen zij verschillende problemen van juridische aard doen rijzen, onder meer in geval van vervanging van de persoon die in de aanstellingsovereenkomst aangeduid werd als plaatsvervanger. De toevoeging in vet dient daarom geschrapt te worden.

De globale doelstelling van de wijzigingen kan bereikt worden door volgende tekstwijziging:

"Art. 6: De bouwdirectie belast met het ontwerp mag de uitwerking van het project niet aanvatten of verderzetten, zolang de coördinator-ontwerp niet is aangesteld".

Les modifications introduites n'apportent rien au principe de la disposition et peuvent, en outre, soulever divers problèmes d'ordre juridique, notamment en cas de changement de la personne désignée comme remplaçant dans la convention de désignation.

L'objectif global poursuivi par les modifications peut être atteint en modifiant le texte comme suit:

"Art. 6: Le maître d'oeuvre chargé de la conception ne peut entamer ou poursuivre l'élaboration du projet tant que le coordinateur-projet n'est pas désigné."

6. Art. 9:

- **1e lid: De oorspronkelijke tekst van deze alinea, opgenomen in het besluit van 3 mei 1999, zou moeten worden behouden.**
- **1er al.: Cet alinéa devrait être rétabli dans sa version initiale de l'arrêté du 3 mai 1999.**
- **2de lid: De volgende woorden moeten op het einde van de tekst toegevoegd worden: "... document dat door de partijen is ondertekend."**
- **2e al.: Les termes suivants doivent être ajoutés à la fin du texte: "...document signé par les parties."**

7. Art. 10 §1 - §2:

De woorden "**het bestek**" moeten **geschrapt** worden (cfr. de aanpassing bij art. 9 1e lid).

Les termes « **le contrat** » et « **le cahier spécial des charges** » doivent être **supprimés** (cfr. la modification de l'art. 9 alinéa 1er).

8. Art. 11, 2°:

De verwijzing naar art. 29 is niet correct (gaat over verwezenlijking en niet over ontwerp). De tekst moet als volgt aangepast worden:

"2° hij past het veiligheids- en gezondheidsplan aan aan elke wijziging aangebracht aan het ontwerp;"

La référence à l'article 29 n'est pas correcte (il s'agit de la réalisation et non pas du projet). Le texte doit dès lors être adapté comme suit:

"2° il adapte le plan de sécurité et de santé à chaque modification apportée au projet;"

9. Art. 15 §2 lid 1:

Naar analogie met art. 5 §2, moeten de punten **2° en 3°** van dit lid **geschrapt** worden.

Les points **2° et 3°** de cet alinéa 1er doivent être **supprimés**, pour les mêmes raisons que celles qui ont été précisées à propos de l'article 5, §2.

10. Art. 15 §2 lid 2 en 3:

- **Lid 2:** de tekst van deze alinea moet worden vervangen door de volgende bepaling:

"Bij gebrek aan een bouwdirectie, belast met de controle van de uitvoering, stelt de eerste bouwdirectie die met de opdrachtgever een overeenkomst sluit en met de uitvoering is belast, één coördinator-verwezenlijking aan vóór het begin van de werkzaamheden".

- **Lid 3:** de tekst van deze alinea ("De bijdrage...") dient te worden geschrapt en vervangen te worden door een nieuwe bepaling, opgesteld als volgt:

"Elke bouwdirectie werkt mee, op basis van de schriftelijke overeenkomst of het document bedoeld in art. 20, aan de toepassing van de bepalingen van artikel 17, naargelang haar tussenkomst in de verwezenlijking van de werken".

Art. 15 § 2, al. 2 et 3

- **al.2:** le texte de cet alinéa doit être remplacé par la disposition suivante:

"A défaut de maître d'œuvre chargé du contrôle de l'exécution, le premier des maîtres d'œuvre chargés de l'exécution qui contracte avec le maître d'ouvrage désigne un seul coordinateur réalisation avant le début de l'exécution des travaux."

- **al. 3:** le texte de cet alinéa ("La contribution...") doit être supprimé et remplacé par une nouvelle disposition libellée comme suit:

"Chaque maître d'œuvre collabore, sur la base de la convention écrite ou du document visé à l'art. 20, à l'application des dispositions de l'article 17 en fonction de son intervention dans la réalisation des travaux".

11. Art. 15 §3:

De tekst van deze paragraaf moet aangepast worden overeenkomstig de aanpassingen die in het art. 5 §3 worden aangebracht.

Le texte de ce paragraphe doit être adapté conformément aux adaptations apportées au texte de l'article 5 §3.

12. Art. 16 §1:

Le texte de ce paragraphe doit être remplacé par le texte suivant:

“Art. 16 §1er: Le maître d'ouvrage peut faire appel aux candidats coordinateurs par le biais d'un cahier des charges établi spécifiquement pour l'exercice de la mission de coordination.

Lorsqu'il décide toutefois de faire appel à un candidat coordinateur par le biais du cahier des charges établi pour un marché de travaux, le maître d'ouvrage doit décrire toutes les tâches relatives à la mission de coordination dans un poste séparé de ce cahier.”

De tekst van deze paragraaf moet door de volgende tekst vervangen worden:

“Art. 16 §1: De opdrachtgever kan een oproep doen tot kandidaten voor de functie van coördinator aan de hand van een bestek dat afzonderlijk wordt opgesteld voor de uitoefening van de coördinatieopdracht.

De opdrachtgever die evenwel een oproep doet tot kandidaten voor de functie van coördinator aan de hand van een voor de opdracht van de werken opgesteld bestek, moet alle taken in verband met de coördinatieopdracht beschrijven in een afzonderlijke post van dit bestek.”

13. Art. 16 §2:

Conformément aux remarques formulées à propos de l'article 6, le texte du 2e paragraphe de l'article 16 doit être remplacé par le texte suivant:

“Art. 16 §2: Sauf en cas de force majeure, les travaux ne peuvent débuter ou se poursuivre sur les chantiers temporaires ou mobiles qu'après la désignation du coordinateur – réalisation.”

Naar analogie met de opmerkingen m.b.t. artikel 6, moet de tekst van de 2 de paragraaf van artikel 16 door de volgende tekst vervangen worden:

“Art. 16 §2: Behalve in geval van overmacht mogen de werken op de tijdelijke of mobiele bouwplaatsen slechts aangevat of voortgezet worden na de aanstelling van de coördinator – verwezenlijking.”

14. Art. 20:

- **Lid 1:** De oorspronkelijke tekst van het besluit van 3 mei 1999 moet worden hernomen (vet gedeelte schrappen).

- **Al. 1er:** La disposition de cet alinéa 1er doit être rétablie dans sa version initiale de l'arrêté du 3 mai 1999 (supprimer la partie en gras).
- **Lid 2:** De woorden « ...**document dat door de partijen is ondertekend** » moeten op het einde van de tekst toegevoegd worden.
- **Al. 2:** Les mots « ... **document signé par les parties** » doivent être ajoutés à la fin du texte.
- **Lid 3:** De verwijzing naar punt 1° van art. 15 §2 moet geschrapt worden.
- **Al. 3:** La référence au point 1° de l'article 15 §2 doit être supprimée.

15. Art. 21:

De woorden "**het bestek**" moeten **geschrapt** worden (cfr.opmerkingen m.b.t. art. 9 en 10)

Les mots « **le contrat** » et « **le cahier spécial des charges** » doivent être **supprimés** (cfr les remarques à propos des articles 9 et 10).

16. Art. 23:

De verwijzing naar art.22, 4° b moet vervangen worden door de verwijzing naar **art. 22, 7°**.

La référence à l'article 22, 4° b doit être remplacée par la référence à l'article 22, 7°.

17. Art. 24

De verwijzing naar punt 1° van art. 15 §2 moet geschrapt worden.

La référence au point 1° de l'art. 15 §2 doit être supprimée.

18. Art. 31 §1:

De tekst moet als volgt aangepast worden:

“ Het coördinatiedagboek is het document of geheel van documenten dat door de coördinator wordt bijgehouden en dat, op genummerde bladzijden, de gegevens en aantekeningen vermeldt betreffende de coördinatie en de gebeurtenissen op de bouwplaats”.

Le texte doit être modifié comme suit:

“ Le journal de coordination est le document ou l'ensemble des documents tenu par le coordinateur et reprenant, sur des pages numérotées, les données et les annotations concernant la coordination et les événements sur le chantier.”

19. Art. 31 §2:

Er kan worden herinnerd aan de reeds voor andere bepalingen gestelde vraag om elke discriminatie op basis van de soort van de opdracht, waarop de reglementering van toepassing is, te vermijden.

De sociale partners stellen daarom voor om deze paragraaf te schrappen.

On rappellera la demande, déjà formulée à propos d'autres dispositions, d'éviter toute discrimination fondée sur le type de marchés où la réglementation s'applique.

En conséquence, les partenaires sociaux proposent de supprimer le §2.

20. Art. 35:

Om elke verwarring te vermijden tussen de beide gevallen waarin een postinterventiedossier moet worden bijgehouden, is het wenselijk de verwijzing naar artikel 43, vermeld achteraan in dit artikel, te schrappen.

Pour éviter toute confusion entre les deux situations où un dossier d'intervention ultérieure doit être tenu, il est préférable de supprimer la référence à l'article 43 mentionnée à la fin de cette disposition.

21. Art. 39:

10° wordt 9° (verginging in de nummering).

Le 10° doit être le 9° (erreur de numérotation).

22. Art. 42

- **§2, 2°:** De woorden “veiligheid en gezondheid” moeten vervangen worden door het woord “**welzijn**”.
Les termes “santé et sécurité” doivent être remplacés par le terme “**Bien-être**”.
- **§2, 3°:** dans le texte français: remplacer les mots “qu’il soit collaboré” par les mots “**qu’il y ait une collaboration**”.
- **§3, 3°:** De sociale partners vragen om de juridische gegrondheid van deze bepaling na te gaan.
Les partenaires sociaux demandent que le bien-fondé juridique de cette disposition soit vérifié.
- **Remarque concernant le texte français:** à divers endroits de l’article, il convient de remplacer les mots “veiller que” par les mots “**veiller à ce que**”. En outre à la fin du §4, les mots “en question” devraient être supprimés.

23. Art. 46

A l’alinéa 2, il convient d’insérer les mots “**et à un endroit accessible pour le personnel**” après les mots “sur le chantier”.

In het 2de lid dienen de woorden “**op een voor het personeel gemakkelijk toegankelijke plaats**” na het woord “aangeplakt” toegevoegd te worden.

24. Art. 47:

De tekst van dit artikel moet door de volgende tekst vervangen worden:

” Art. 47: In geval van onvoorziene en dringende werken, of in geval de periode tussen de ontvangst van de opdracht en de datum van de effectieve aanvang der werken niet toelaat om de kennisgeving binnen de door artikel 46 voorziene termijn te doen, wordt de voorafgaande kennisgeving vervangen door een mededeling aan de met het toezicht inzake arbeidsveiligheid belaste ambtenaar, gedaan ten laatste de dag zelf van het begin van de werken bij wijze van een geschikt middel.

Een kopie van de mededeling moet zichtbaar op de bouwplaats worden aangeplakt op een voor het personeel gemakkelijk toegankelijke plaats, ten laatste de dag zelf van het begin van de werken. ”

Le texte de cet article doit être remplacé par le texte suivant:

“ En cas de travaux imprévus et urgents, ou si la période entre la date de réception de l’ordre pour entamer les travaux et la date effective du début des travaux ne permet pas de faire la notification dans le délai prévu par l’article 46, la notification préalable est remplacée par une communication

au fonctionnaire chargé de la surveillance relative à la sécurité du travail, faite au plus tard le jour même du début des travaux, par un moyen approprié.

Une copie de la communication doit être affichée sur le chantier de façon visible et à un endroit aisément accessible pour le personnel, au plus tard le jour même du début des travaux. »

25. Art. 48:

Het woord 'notariële' moet geschrapt worden. In sommige gevallen gebeurt de overdracht immers niet via notariële akte (vb. overdracht gewestweg van gewest naar gemeente).

Le terme "notarié" doit être supprimé. En effet, dans certains cas la cession ne s'opère pas par acte notarié (p.ex. la cession d'une route régionale à une commune).

26. Art. 50 tot 56:

Deze artikels, in de onderafdeling IV "Specifieke verplichtingen van de aannemers", hebben geen rechtstreeks verband met het hoofddoel van de reglementering. Zij verzwaren de tekst van het besluit en bemoeilijken onnodig de interpretatie ervan. **Derhalve moeten de bepalingen van artikel 50 tot 56 van het ontwerp van besluit worden geschrapt** en moet gewoon worden verwezen naar de bepalingen van de bestaande wetten en besluiten over de in deze artikelen bedoelde materies. Een alternatief zou kunnen zijn dat deze artikels worden opgenomen in een afzonderlijk koninklijk besluit, te nemen op basis van hoofdstuk V van de wet op het welzijn

Ces articles, repris sous la sous-section IV « Obligations spécifiques des entrepreneurs », n'ont pas un rapport direct avec l'objet principal de la réglementation. Ils alourdissent le texte de l'arrêté et compliquent inutilement sa lecture.

Il convient dès lors de supprimer les dispositions des articles 50 à 56 du projet d'arrêté et de faire une simple référence aux dispositions des lois et arrêtés existants qui traitent des matières visées par ces articles.

Une alternative pourrait être d'insérer ces articles dans un arrêté royal distinct, à prendre sur la base du chapitre V de la loi sur le bien-être.

27. Afdeling VII - Voorwaarden voor de uitoefening van de functie van coördinator

De sociale partners wijzen op de **noodzaak van een alternatief voor de verplichte opleiding in de vorm van een examencertificaat.**

De eindtermen van het examen en de inhoud en de programma's van de vorming moeten niet door het koninklijk besluit worden vastgelegd, maar door een ministerieel uitvoeringsbesluit dat moet worden genomen na advies van de Hoge raad. Dankzij

deze meer soepele techniek zullen in de toekomst de eindtermen en de opleidingsprogramma's sneller kunnen worden aangepast aan gewijzigde inzichten en technieken.

Om dit ministerieel besluit voor te bereiden, moet op korte termijn een specifieke werkgroep van de Hoge Raad worden opgericht. Deze groep, bestaande uit de sociale partners en de door hen gekozen experts, zal binnen een termijn van 3 à 4 maand de voorstellen uitwerken inzake de eindtermen van het examen, voorwaarden voor de erkenning van de exameninstellingen en de programma's van de vormingen.

Deze nieuwe aanpak van de problematiek van de uitoefening van de functie van coördinator impliceert belangrijke aanpassingen in de artikels 59 tot 68 van het ontwerp van besluit.

Les partenaires sociaux soulignent **la nécessité d'introduire une alternative à l'obligation de formation, sous la forme d'un certificat de réussite à un examen.**

Les termes finaux de l'examen et le contenu des programmes de formation ne doivent pas être définis par l'arrêté royal, mais bien par un arrêté ministériel d'exécution à prendre sur avis du Conseil supérieur. Cette technique, plus souple, permettra à l'avenir d'adapter plus rapidement les termes finaux et programmes de formation aux modifications de techniques ou de modes de conception.

Afin de préparer cet arrêté ministériel, un groupe de travail spécifique du Conseil supérieur devra être créé à bref délai. Ce groupe, constitué des partenaires sociaux et des experts qu'ils auront choisis, aura pour mission de formuler, dans un délai de trois à quatre mois maximum, les propositions relatives aux termes finaux de l'examen, aux conditions d'agrément des institutions chargées de l'organisation de l'examen et des programmes de formation.

Cette nouvelle approche de la problématique de l'accès à la fonction de coordinateur entraîne nécessairement d'importantes adaptations aux dispositions des articles 59 à 68 du projet d'arrêté.

28. Art. 57

Opmerking: er zou moeten worden nagegaan of de termen "lager en hoger secundair onderwijs", die verscheidene malen voorkomen, nog aangepast zijn aan de nieuwe organisatie van het onderwijs.

Remarque: il convient de vérifier si les termes "d'enseignement secondaire inférieur et supérieur" figurant à divers endroits de l'article 57 sont encore adaptés à la nouvelle organisation des cycles scolaires.

29. Art. 59:

Les adaptations suivantes doivent être apportées à cet article:

- Au 1° b: le texte doit être remplacé par le texte suivant:

"b) un module de cours agréé "complément pour coördinateur", dont les modalités d'examen sont fixées par arrêté ministériel pris sur avis du Conseil Supérieur de Prévention et de Protection au Travail."

- Au 2°: le texte doit être remplacé par le texte suivant:

"2° soit, il a terminé avec fruit un cours agréé de formation complémentaire spécifique pour coordinateurs en matière du bien-être sur les chantiers temporaires ou mobiles dont les modalités d'examen sont fixées par arrêté ministériel pris sur avis du Conseil Supérieur de Prévention et de Protection au Travail."

- Un 3°, dont le texte est libellé comme suit, doit être ajouté à cet article:

"3° soit il a réussi un examen spécifique de coordinateur dont les modalités sont fixées par arrêté ministériel pris sur avis du Conseil Supérieur de Prévention et de Protection au Travail."

Remarque: les partenaires sociaux proposeront d'inscrire dans l'arrêté ministériel le principe de l'obligation de formation préalable pour les candidats qui ont échoué une première fois à l'examen de coordinateur

De volgende wijzigingen moeten in dit artikel aangebracht worden:

- In punt 1° : de tekst moet door de volgende tekst vervangen worden:

"b) een erkende cursusmodule "aanvulling tot coördinator" waarvan de examenmodaliteiten vastgelegd zijn bij ministerieel besluit op advies van de Hoge Raad voor Preventie en Bescherming op het Werk."

- **In punt 2°** : de tekst moet door de volgende tekst vervangen worden:

“2° hetzij, met vrucht een erkende cursus van de specifieke aanvullende vorming voor coördinatoren inzake het welzijn op tijdelijke of mobiele bouwplaatsen beëindigd heeft, waarvan de examenmodaliteiten vastgelegd zijn bij ministerieel besluit op advies van de Hoge Raad voor Preventie en Bescherming op het Werk.”

- Een punt 3° moet aan dit artikel toegevoegd worden:

“3° geslaagd is in een specifiek examen voor coördinatoren waarvan de modaliteiten vastgelegd zijn bij ministerieel besluit op advies van de Hoge Raad voor Preventie en Bescherming op het Werk.”

Opmerking: de sociale partners zullen voorstellen om in het ministerieel besluit het beginsel op te nemen van de verplichte voorafgaande vorming voor de kandidaten die bij een eerste maal niet slagen voor het examen van coördinator.

30. Art. 60-61:

Ces articles doivent être supprimés.

Deze artikelen moeten geschrapt worden.

31. Art. 62:

Les adaptations suivantes doivent être apportées au texte de cet article:

- supprimer le terme “en outre”;
- supprimer la référence à l'article 59;
- Remplacer les termes “santé et sécurité” par le terme “bien-être”.

De volgende aanpassingen moeten in de tekst van dit artikel aangebracht worden:

- het woord “bovendien” schrappen;
- de verwijzing naar artikel 59 schrappen;
- de woorden "veiligheid en gezondheid" vervangen door het woord "welzijn".

32. Art 64:

Deze bepaling speelt in op de noodzakelijke vereenvoudig van het coördinatiestelsel op kleine bouwplaatsen. Het is dus de bedoeling van deze bepalingen zo goed mogelijk tegemoet te komen aan de talrijke toepassingsmoeilijkheden die het besluit van 3 mei 1999 stelde op de kleine bouwplaatsen. Het is dan ook van het grootste belang ervoor te zorgen dat deze bepaling het beoogde resultaat zo goed mogelijk bereikt. Hiertoe is het aangewezen enkele wijzigingen aan te brengen in de tekst, als volgt:

- **De uitbreiding van de bepaling tot de werknemers van het bedrijf:** aangezien de persoon die de onderneming leidt niet noodzakelijk de vereiste beroepservaring heeft (onder meer in bedrijven met een bepaalde omvang), is het noodzakelijk een gekwalificeerde werknemer de mogelijkheid te bieden de functie van coördinator waar te nemen op bouwplaatsen van minder dan één miljoen BEF. Ter vergelijking wordt erop gewezen dat de vestigingsreglementering in een gelijkaardige oplossing voorziet.
Om deze bepaling op te nemen in het ontwerp, zou het nuttig zijn artikel 64 onder te verdelen in twee paragrafen; de eerste zou de huidige bepaling bevatten, evenwel aangepast aan de hierna geformuleerde opmerkingen; de tweede zou als volgt kunnen luiden:

"§2. In afwijking van de bepalingen van §1, mag een werknemer van één van de met de uitvoering belaste bouwdirecties de functie van coördinator uitvoeren op de tijdelijke of mobiele bouwplaatsen, waar krachtens artikel 26, §1 een veiligheids- en gezondheidsplan vereist is, op voorwaarde dat voldaan wordt aan de volgende voorwaarden:

- 1° De werknemer bezit een nuttige beroepservaring van 15 jaar inzake de werken, bedoeld in de artikels 2, §1 en 26, §1, waarvoor de functie van coördinator wordt uitgeoefend.**
- 2° De werknemer is belast met de organisatie en het beheer van de in 1° bedoelde werken.**
- 3° De werknemer heeft met gunstig gevolg één der vormingen, bedoeld in §1, 1°, d), gevolgd.**
- 4° De totale prijs van de werken voldoet aan de voorwaarden, vastgesteld in §1, 2°."**

- Volgens de sociale partners dient de **duur van de vereiste beroepservaring** voor de natuurlijke persoon die één van de betrokken bouwdirecties leidt, beperkt te worden tot **15 jaar**.
- **De sancties:** zonder het principe van de uitsluiting, bedoeld in punt c) van artikel 64, te betwisten, moet er toch voor worden gezorgd dat de uitsluitingsmaatregel gerechtvaardigd is door reële tekortkomingen aan de veiligheidsverplichtingen vanwege de aannemer. De sociale partners stellen dan ook voor om te spreken over "**een niet vernietigd bevel tot stopzetting**".
- **Bijkomende opmerking:** de opsomming van de in punt d) van het artikel bedoelde vormingen dient te worden aangevuld met de vermelding van '**in het kader van het industrieel leerlingwezen**'.

Cette disposition s'inscrit dans un objectif de simplification de l'application du régime de la coordination sur les petits chantiers. Sa motivation est donc de répondre au mieux aux nombreuses difficultés d'application que l'arrêté du 3 mai 1999 avaient suscitées sur les petits chantiers et que la Confédération avait soulignées dans son mémorandum de décembre 1999.

Dans ce contexte, il est primordial de veiller à ce que cette disposition puisse répondre, de la manière la plus large possible, à l'objectif qui lui est assigné.

A cet effet, il importe de procéder à quelques adaptations du texte, qui peuvent être présentées comme suit:

- **L'extension de la disposition aux travailleurs de l'entreprise:** étant donné que la personne qui dirige l'entreprise n'a pas nécessairement l'expérience professionnelle requise (notamment dans les entreprises d'une certaine dimension), il est indispensable de permettre à un travailleur qualifié de l'entreprise d'exercer la fonction de coordinateur sur les chantiers de moins d'un million de BEF. A titre de comparaison, on retiendra qu'une solution similaire est prévue par la réglementation relative à l'accès à la profession. Pour réaliser cette insertion dans le projet, il serait utile de subdiviser l'article 64 en deux paragraphes, dont le premier comporterait la disposition actuelle – adaptée toutefois en fonction des autres remarques formulées ci-après -, et dont le second pourrait être libellé comme suit:

"§ 2. Par dérogation aux dispositions du § 1er un travailleur d'un des maîtres d'œuvre chargés de l'exécution peut exercer la fonction de coordinateur sur les chantiers temporaires ou mobiles où un plan de sécurité et de santé est exigé en application de l'article 26, § 1er, pour autant que les conditions suivantes soient remplies:

1° Le travailleur dispose d'une expérience utile de 15 ans dans les travaux visés aux articles 2, § 1er et 26, § 1er, pour lesquels la fonction de coordinateur est exercée.

2° Le travailleur est chargé de l'organisation et de la gestion des travaux visés au 1°.

3° Le travailleur a terminé avec fruit une des formations visées au § 1er, 1°, d).

4° Le prix global des travaux répond aux conditions fixées par le § 1er, 2°".

- Selon les partenaires sociaux, la **durée de l'expérience professionnelle** pour la personne physique dirigeant un des maîtres d'oeuvre doit être réduit à **15 ans**.
- **Les sanctions:** sans remettre en cause le principe de l'exclusion visée au point c) de l'article 64, il importe de veiller à ce que la mesure d'exclusion soit justifiée par de réels manquements aux obligations de sécurité constatées dans le chef de l'entrepreneur. Les partenaires sociaux proposent alors de parler de "**un ordre d'arrêt non annulé**".
- **Remarque complémentaire:** l'énumération des formations visées au point d) de l'article doit être complétée par la mention de **l'apprentissage industriel**.

33. Art 65:

Le texte de cet article doit être adapté en fonction des remarques suivantes:

Conformément aux propositions formulées au sein du groupe de travail du Conseil, il convient d'étendre l'application de cet article à l'ensemble des personnes visées à l'article 57, §1er en utilisant le même type de logique pour l'établissement de la durée minimale de l'expérience à acquérir en qualité de coordinateur-adjoint.

A cet effet, les modifications suivantes doivent être apportées au texte de l'article:

- Au § 1er, 1° : remplacer le texte par le texte suivant :

«1° Etre porteur d'un des diplômes visés à l'article 57 § 1er. »

- Au § 1er, 2° : remplacer la phrase «avoir terminé avec fruit un cours agréé» par la phrase:

«avoir réussi l'examen spécifique de coordinateur visé à l'article 59, 3° ou avoir terminé avec fruit un cours agréé.»

- Au § 2 : remplacer le texte de ce paragraphe par le texte suivant :

«§ 2 Par dérogation aux dispositions de l'article 57, § 1er, les personnes visées au § 1er du présent article qui ont assisté un coordinateur en qualité d'adjoint peuvent accéder, au terme des durées minimales requises par l'alinéa 2 du présent paragraphe, à la fonction de coordinateur – projet ou de coordinateur – réalisation, selon la nature des tâches auxquelles ils ont été formés par le coordinateur.

Pour accéder à la fonction de coordinateur, l'expérience acquise en qualité de coordinateur adjoint, en application des dispositions du présent article, est fixée comme suit:

- deux ans, pour les titulaires d'un diplôme visé à l'article 57, § 1er, 1°;**
- cinq ans, pour les titulaires d'un diplôme visé à l'article 57, § 1er, 2°;**
- dix ans, pour les titulaires d'un diplôme visé à l'article 57, § 1er, 3°.**

De tekst van dit artikel moet in functie van de volgende opmerkingen aangepast worden:

Overeenkomstig de in de werkgroep van de Raad geformuleerde voorstellen, zou de toepassing van dit artikel moeten worden uitgebreid tot alle in artikel 57, §1 bedoelde personen, met gebruik van dezelfde soort van logica voor de vaststelling van de minimumduur van de als adjunct-coördinator te verwerven beroepservaring.

Hiertoe moeten de volgende wijzigingen worden aangebracht in de tekst van het artikel:

- §1, 1°: vervangen door de volgende tekst:

"Houder zijn van één van de diploma's bedoeld in artikel 57, §1."

- §1, 2°: de woorden "met vrucht een erkende cursus hebben beëindigd" vervangen door :

"geslaagd zijn voor het in artikel 59, 3° bedoelde specifiek examen van coördinator of met vrucht een erkende cursus hebben beëindigd".

- §2: deze paragraaf vervangen door de volgende tekst:

"§2. In afwijking van de bepalingen van artikel 57, §1, mogen de personen bedoeld in §1 van dit artikel die een coördinator als adjunct hebben bijgestaan, na de minimumduur vereist door het tweede lid van deze paragraaf, de functie van coördinator-ontwerp of coördinator-verwezenlijking uitoefenen, afhankelijk van de aard van de taken waarvoor zij door de coördinator werden opgeleid.

Om de functie van coördinator uit te oefenen, wordt de vereiste ervaring als adjunct-coördinator, overeenkomstig de bepalingen van dit artikel, als volgt vastgesteld:

- twee jaar voor de houders van een in artikel 57, §1, 1° bedoeld diploma;

- vijf jaar voor de houders van een in artikel 57, §1, 2° bedoeld diploma;

- tien jaar voor de houders van een in artikel 57, §1, 3° bedoeld diploma.

34. Art. 66

De toegangsmogelijkheden tot de functie van coördinator zouden moeten uitgebreid worden tot de personen die een lange beroepservaring hebben maar die niet noodzakelijk beschikken over een diploma van een onderwijsinstelling. De sociale partners stellen daarom voor om deze mensen via de overgangsmaatregelen tijdelijk ook in de gelegenheid te stellen coördinator te worden. Dit kan door toevoeging van een alinea 2, opgesteld als volgt:

"In afwijking van de bepalingen van artikel 57, kunnen de personen die voldoen aan de bepalingen van artikel 62 en die beschikken over een beroepservaring van minstens 15 jaar, binnen een termijn van 3 jaar na de datum van inwerkingtreding van dit besluit, toegelaten worden tot het in artikel 59, 3° bedoelde examen van coördinator".

Les possibilités d'accès à la fonction de coordinateur doivent être étendues aux personnes qui ont une longue expérience professionnelle mais qui ne disposent pas nécessairement d'un diplôme scolaire. Les partenaires sociaux proposent dès lors d'autoriser l'accès de ces personnes à la fonction de coordinateur pendant la période transitoire. Cet objectif peut être atteint en ajoutant un alinéa 2, libellé comme suit:

"Par dérogation aux dispositions de l'article 57, les personnes qui satisfont aux dispositions de l'article 62 et qui disposent d'une expérience professionnelle d'au moins 15 ans peuvent, dans un délai de 3 ans après la date d'entrée en vigueur du présent arrêté, être admis à l'examen de coordinateur visé à l'article 59 3°".

35. Art. 67:

Les partenaires estiment **que les dispositions de l'article 67 devraient être supprimées**. Il appartient à l'autorité compétente, dans le cadre de l'arrête ministériel susmentionné et après avis du Conseil Supérieur de Prévention et de Protection au Travail, de définir clairement les conditions d'équivalence des cours et examens non agréées ainsi que les modalités de preuve de cette équivalence.

De partners zijn van oordeel **dat de bepalingen van artikel 67 moeten worden opgeheven**. Het is de bevoegde overheid die, in het kader van het hoger vermelde ministerieel besluit en na advies van de Hoge Raad voor Preventie en Bescherming op het Werk, duidelijk moet bepalen onder welke voorwaarden niet erkende cursussen en examens gelijkgesteld kunnen worden hoe de gelijkwaardigheid kan worden bewezen.

36. Art 68:

Les adaptations suivantes doivent être apportées à cet article:

- **au §1er**: la date du 1er août 1999 doit être remplacée par "**la date d'entrée en vigueur du nouvel arrêté**". Il n'y a en effet aucune raison d'exclure de l'application de la disposition transitoire les personnes qui ont exercé des activités de coordination à partir du mois d'août 1999.
- **Au §1er, 2°**: les termes "un examen spécifique alternatif visé au §2" doivent être remplacés par les termes "**l'examen visé à l'article 59, 3°**".
- **Au §2**: Les dispositions du §2 doivent être supprimées et remplacées par une nouvelle disposition libellée comme suit:

" §2. Pour l'application des dispositions du §1er, les personnes qui disposent d'une expérience professionnelle d'au moins 15 ans à la date d'entrée en vigueur du présent arrêté sont dispensées de répondre aux conditions fixées par l'article 57".

Les possibilités d'accès à la fonction de coordinateur doivent en effet, durant la période transitoire, pouvoir être étendues aux personnes qui ont une longue expérience professionnelle mais qui ne disposent pas nécessairement d'un diplôme scolaire.

- **Aux §§3 à 6**: les dispositions de ces paragraphes doivent être supprimées.

De volgende aanpassingen moeten aan dit artikel aangebracht worden:

- **§1**: De datum van 1 augustus 1999 moet worden vervangen door "**de datum van inwerkingtreding van dit besluit**". Er is immers geen enkele reden om de personen die sinds augustus 1999 coördinatieactiviteiten hebben uitgeoefend, uit te sluiten van de toepassing van de overgangsbepalingen.

- **§1, 2°:** De woorden “ een specifiek alternatief examen” moeten vervangen worden door de woorden “**het examen bedoeld in artikel 59, 3°**”.
- **§2:** De bepalingen van deze paragraaf moeten geschrapt worden en vervangen worden door de volgende bepaling:

" §2. Voor de toepassing van de bepalingen van §1, worden de personen die op de datum van inwerkingtreding van dit besluit beschikken over een beroepservaring van minstens 15 jaar, vrijgesteld van de in artikel 57 vastgestelde voorwaarden".

De toegangsmogelijkheden tot de functie van coördinator moeten immers uitgebreid worden, tijdens de duur van de overgangperiode, tot de personen die een lange beroepservaring hebben maar die niet noodzakelijk beschikken over een diploma van een onderwijsinstelling.

- **§§3 tot 6:** De bepalingen van deze paragrafen moeten geschrapt worden.

37. Art. 73 §1:

Het principe van een inwerkingtreding van het nieuwe besluit op de dag van bekendmaking in het Staatsblad kan niet worden aanvaard. Het dient immers te worden erkend dat de toepassing van de nieuwe reglementering noodzakelijk voorafgegaan zal moeten worden door een ruime informatieverbreiding in de verschillende kringen die betrokken zijn bij de toepassing ervan. Bovendien mag niet uit het oog worden verloren dat de aanstellingsprocedures van de coördinatoren, voorafgaand aan de uitwerking van een ontwerp of aan de uitvoering van de werken, eveneens tijd in beslag nemen.

Het is bijgevolg noodzakelijk voor dit besluit dezelfde regel toe te passen als voor het besluit van 3 mei 1999, te weten een inwerkingtreding de 1ste dag van de 3de maand volgend op de datum van bekendmaking van het besluit in het Staatsblad.

De sociale partners dringen overigens wel aan op een zo spoedig mogelijke publicatie van het KB in het BS.

Le principe de l'entrée en vigueur du nouvel arrêté au jour de sa publication au Moniteur ne peut être admis.

Il convient en effet de reconnaître que la nouvelle réglementation devra nécessairement être précédée d'une large information dans les différents milieux concernés par son application. En outre, il ne faut pas perdre de vue que les procédures de désignation des coordinateurs, préalables à l'élaboration du projet ou à l'exécution des travaux, prennent également du temps.

Pour ces raisons, il est nécessaire d'appliquer à cet arrêté la même règle que celle retenue par l'arrêté du 3 mai 1999, à savoir une entrée en vigueur au 1er jour du 3e mois qui suit celui de la publication de l'arrêté au Moniteur.

Par ailleurs, les partenaires sociaux insistent pour que la publication du nouvel arrêté au Moniteur intervienne dans les meilleurs délais.

38. Art. 73 §§2 - 3:

- **§2 et §3, 1°:** Il conviendrait de compléter les espaces laissés libres dans le texte du §2 et du §3, 1° par l'indication de l'intitulé du nouvel arrêté royal. Il n'est en effet pas concevable pour les partenaires sociaux que l'ancien arrêté du 3 mai 1999 soit temporairement remis en vigueur dans l'attente de la parution du nouvel arrêté. Une telle situation créerait en effet la plus grande confusion dans les esprits et amènerait les parties concernées à devoir appliquer une réglementation qui sera, peu de temps après, remplacée par le nouvel arrêté. Il est évident que les problèmes pratiques et juridiques que cette situation entraînera seront plus importants que ceux qui pourraient justifier une remise en vigueur de l'ancien arrêté.
- **§3, 2°:** les espaces laissés libres dans le texte doivent être complétés par les termes **"au plus tard le dernier jour du 6è mois qui suit celui de l'entrée en vigueur du présent arrêté"**.
- **§2 en §3, 1°:** de opengelaten ruimte in de tekst van § 2 en § 3, 1° zou moeten worden aangevuld met de vermelding van de titel van het nieuw koninklijk besluit. Het is voor de sociale partners immers ondenkbaar dat het oude besluit van 3 mei 1999 tijdelijk opnieuw in werking zou worden gesteld, in afwachting van het verschijnen van het nieuwe besluit. Een dergelijke toestand zou aanleiding geven tot de grootste verwarring en zou de betrokken partijen ertoe verplichten een reglementering toe te passen die, kort nadien, vervangen wordt door het nieuw besluit. Het spreekt vanzelf dat de praktische en juridische problemen die zulks zou meebrengen, groter zullen zijn dan de problemen die een herinvoering van het oude besluit zouden kunnen rechtvaardigen.
- **§3, 2°:** de vrijgelaten ruimte in de tekst moeten worden aangevuld door de woorden **"uiterlijk de laatste dag van de zesde maand die volgt op de inwerkingtreding van onderhavig besluit"**.

39. Art. 74

Dit artikel kan geschrapt worden.

Cet article peut être supprimé.

III. Avis des interlocuteurs sociaux sur d'autres dispositions du projet d'arrêté

III. Advies van de sociale partners over andere bepalingen van het ontwerp van besluit.

1. Art. 26 §1er

Les partenaires sociaux marquent leur accord sur le maintien des dispositions de l'article 26 §1er. Ils demandent toutefois avec insistance que certains des éléments qui constituent la liste des travaux à risque soient rapidement précisés dans une feuille P.

La notion "**d'éléments préfabriqués**" figurant au point 10 de l'article 26 §1er fait incontestablement partie des éléments à clarifier, dans la mesure où il n'est pas concevable que cette notion englobe des éléments légers.

De sociale partners gaan akkoord met het behoud van de bepalingen van artikel 26, §1. Zij vragen niettemin met aandrang dat sommige elementen van de lijst van de risicowerkzaamheden snel worden gepreciseerd in een P-blad.

Het begrip "**geprefabriceerde elementen**" in punt 10 van artikel 26, §1, maakt ongetwijfeld deel uit van de te verduidelijken elementen, aangezien het ondenkbaar is dat dit begrip lichte elementen omvat.

2. Art. 27 §1er, 5° et 28, 5°

Les organisations représentatives des employeurs du secteur de la construction et les organisations représentatives des travailleurs estiment que l'exigence d'un calcul de prix séparé pour les mesures et moyens de prévention déterminés par le plan de sécurité est une condition nécessaire au bon déroulement de la coordination sur le chantier et doit donc être approuvée sans réserve.

Ces mêmes organisations estiment cependant que le libellé de la disposition reprise sous le 5° des articles 27 §1er et 28 n'est pas correct, dans la mesure où il donne au coordinateur un pouvoir d'appréciation qui risque de priver la mesure de son sens et qui, en tout état de cause, donnera lieu à des interprétations différentes et parfois arbitraires.

Il convient dès lors pour ces organisations de supprimer la disposition du 5° et de la remplacer par une nouvelle disposition, devant faire l'objet d'un alinéa distinct, qui serait libellée comme suit:

"Les mesures et les moyens de prévention déterminés par le plan de santé et de sécurité, y compris les mesures et moyens extraordinaires de protection individuelle, doivent faire l'objet d'un calcul de prix séparé dans les offres".

Ces organisations estiment également qu'il serait bon de rappeler, dans des circulaires interprétatives, par exemple, l'obligation qu'auront les coordinateurs, en application du §1er, 3° de cet article, de décrire avec précision dans leurs plans de

sécurité chacune des mesures et moyens de prévention qui s'appliqueront pendant la phase de réalisation des travaux.

De representatieve werkgeversorganisaties van de bouwsector en de representatieve organisaties van de werknemers zijn van oordeel dat het eisen van een afzonderlijke prijsberekening voor de door het veiligheidspan bepaalde beschermingsmaatregelen en -middelen een noodzakelijke voorwaarde is voor een goed verloop van de coördinatie op de bouwplaats en bijgevolg moet worden goedgekeurd zonder voorbehoud.

Diezelfde organisaties vinden nochtans dat de omschrijving van de bepaling in punt 5° van de artikelen 27, §1 en 28 niet correct is, aangezien zij de coördinator een beoordelingsbevoegdheid geeft die de maatregel zinloos dreigt te maken en die, in ieder geval, aanleiding zal geven tot verschillende en soms willekeurige interpretaties.

Derhalve moet volgens deze organisaties de bepaling van 5° worden geschrapt en vervangen door een nieuwe bepaling, die moet opgenomen worden in een aparte alinea en als volgt zou luiden:

"De door het veiligheids- en gezondheidsplan bepaalde preventiemaatregelen en -middelen, inbegrepen de buitengewone individuele beschermingsmaatregelen en -middelen, moeten het voorwerp uitmaken van een afzonderlijke prijsberekening in de offerten".

Tevens vinden deze organisaties het verstandig om bijvoorbeeld in omzendbrieven te herinneren aan de verplichting die de coördinatoren zullen hebben om in toepassing van §1, 3° van dit artikel, in hun veiligheidsplannen een precieze beschrijving te geven van alle preventiemaatregelen en -middelen die zullen worden toegepast tijdens de uitvoeringsfase van de werken.

De representatieve werkgeversorganisaties van de andere sectoren zijn van mening dat het volledig externaliseren van kosten van beschermingsmaatregelen en -middelen indruist tegen een geïntegreerde benadering van de veiligheidsproblematiek en kan leiden tot afwenteling van de eigen verantwoordelijkheid van de aannemers door een onmiddellijke en integrale prijsstijging van alle contracten.

Een goed Veiligheids- en Gezondheidsplan is een levende documentenset. Een goede risicoanalyse en het vastleggen van de daarmee samengaande preventiemaatregelen is geen eenmalige activiteit maar het resultaat van een voortdurend terugkoppelen van het geplande aan de werkelijkheid en dit in de documentenset aan te tonen. De bedoeling in dit KB de beschermingsmiddelen en maatregelen samenhangend met de offerte te laten opnemen is alleen van financiële aard en roept alleen onbeantwoordbare vragen op :

- welke maatregelen/veiligheidsmaatregelen moeten in de offerte worden opgenomen;
- wat met de maatregelen die zowel van technische als van veiligheidstechnische aard zijn;
- wat met de door de coördinator realisatie voorgestelde maatregelen.

De vertegenwoordigers van de industrie vragen daarom dit punt als volgt gewijzigd zou worden:

'die beschermingsmaatregelen en -middelen waarvoor in de offertes een prijsberekening wordt gevraagd'.

III	III
PROJET D'ARRETE ROYAL CONCERNANT LES CHANTIERS TEMPORAIRES OU MOBILES, ADAPTE PAR LES PARTENAIRES SOCIAUX CONFORMEMENT A LEUR POSITION COMMUNE ET ENVOYE PAR E-MAIL PAR KRIS DE MEESTER LE 21 JUIN 2000	ONTWERP VAN KONINKLIJK BESLUIT BETREFFENDE DE TIJDELIJKE OF MOBIELE BOUWPLAATSEN, AANGEPAST DOOR DE SOCIALE PARTNERS OVEREENKOMSTIG HUN GEMEENSCHAPPELIJK STANDPUNT EN OPGESTUURD VIA E-MAIL DOOR KRIS DE MEESTER OP 21 JUNI 2000

KONINKRIJK BELGIE

MINISTERIE VAN TEWERKSTELLING EN
ARBEID

Koninklijk besluit betreffende de tijdelijke of mobiele bouwplaatsen. (1)

ALBERT II, Koning der Belgen,
Aan allen die nu zijn en hierna wezen zullen,
ONZE GROET.

Gelet op de wet van 4 augustus 1996 betreffende het welzijn van de werknemers bij de uitvoering van hun werk, gewijzigd bij de wetten van 13 februari 1998, 28 februari 1999 en 5 maart 1999;

Gelet op de achtste bijzondere richtlijn 92/57/EEG van de Raad van de Europese Gemeenschappen van 24 juni 1992 betreffende de minimumvoorschriften inzake veiligheid en gezondheid voor tijdelijke en mobiele bouwplaatsen;

Gelet op het Algemeen Reglement voor de arbeidsbescherming, goedgekeurd bij de besluiten van de Regent van 11 februari 1946 en 27 september 1947, inzonderheid op artikel 437 bis, ingevoegd bij het koninklijk besluit van 29 november 1982 en op artikel 462 tredecies, ingevoegd bij het koninklijk besluit van 30 december 1959;

Op de voordracht van Onze Minister van Werkgelegenheid,

HEBBEN WIJ BESLOTEN EN BESLUITEN
WIJ:

ROYAUME DE BELGIQUE

MINISTERE DE L'EMPLOI ET DU
TRAVAIL

Arrêté royal concernant les chantiers temporaires ou mobiles. (1)

ALBERT II, Roi des Belges,
A tous, présents et à venir,
SALUT.

Vu la loi du 4 août 1996 concernant le bien-être des travailleurs lors de l'exécution de leur travail, modifiée par les lois des 13 février 1998, 28 février 1999 et 5 mars 1999;

Vu la huitième directive particulière 92/57/CEE du Conseil des Communautés européennes du 24 juin 1992 concernant les prescriptions minimales de sécurité et de santé à mettre en oeuvre sur les chantiers temporaires ou mobiles;

Vu le Règlement général pour la protection du travail, approuvé par les arrêtés royaux des 11 février 1946 et 27 septembre 1947, notamment l'article 437 bis, inséré par l'arrêté royal du 29 novembre 1982 et l'article 462 tredecies, inséré par l'arrêté royal du 30 décembre 1959;

Sur la proposition de Notre Ministre de l'Emploi,

NOUS AVONS ARRETE ET ARRETONS:

Afdeling I - Toepassingsgebied en definities

Section Ière - Champ d'application et définitions

Artikel 1.- Dit besluit is van toepassing op de werkgevers en de werknemers en de daarmee gelijkgestelde personen bedoeld in artikel 2, §1 van de wet, evenals op de personen die betrokken zijn bij de werkzaamheden betreffende tijdelijke of mobiele bouwplaatsen bedoeld in artikel 2, §2 en artikel 14 van de wet.

Article 1er.- Le présent arrêté s'applique aux employeurs et aux travailleurs et aux personnes assimilées aux travailleurs visés à l'article 2, §1er de la loi, ainsi qu'aux personnes qui sont concernées par les travaux relatifs aux chantiers temporaires ou mobiles visés à l'article 2, §2 et à l'article 14 de la loi.

Art. 2.- § 1.- Dit besluit is van toepassing op de tijdelijke of mobiele bouwplaatsen, namelijk de plaatsen waar de volgende bouwwerken of werken van burgerlijke bouwkunde worden uitgevoerd:

Art. 2.- § 1er.- Le présent arrêté s'applique aux chantiers temporaires ou mobiles, c'est-à-dire les lieux où s'effectuent les travaux du bâtiment ou de génie civil suivants:

- 1° graafwerken;
- 2° grondwerken;
- 3° funderings- en verstevigingswerken;
- 4° waterbouwkundige werken;
- 5° wegenwerken;
- 6° plaatsing van nutsleidingen, inzonderheid, riolen, gasleidingen, elektriciteitskabels, en tussenkomsten op deze leidingen, voorafgegaan door andere in deze paragraaf bedoelde werken;
- 7° bouwwerken;
- 8° montage en demontage van, inzonderheid, geprefabriceerde elementen, liggers en kolommen;
- 9° inrichtings- of uitrustingswerken;
- 10° verbouwingswerken;
- 11° vernieuwbouw;
- 12° herstellingswerken;

- 1° travaux d'excavation;
- 2° travaux de terrassement;
- 3° travaux de fondation et de renforcement;
- 4° travaux hydrauliques;
- 5° travaux de voirie;
- 6° pose de conduits utilitaires, notamment, des égouts, des conduits de gaz, des câbles électriques, et interventions sur ces conduits, précédées par d'autres travaux visés au présent paragraphe;
- 7° travaux de construction;
- 8° travaux de montage et démontage, notamment, d'éléments préfabriqués, de poutres et de colonnes;
- 9° travaux d'aménagement ou d'équipement;
- 10° travaux de transformation;
- 11° travaux de rénovation;
- 12° travaux de réparation;

13° ontmantelingswerken;

14° sloopwerken;

15° instandhoudingswerken;

16° onderhouds-, schilder- en reinigingswerken;

17° saneringswerken;

18° afwerkingswerkzaamheden behorende bij één of meer werken bedoeld in de punten 1° tot 17°.

§ 2.- Dit besluit is niet van toepassing op:

1° de boor- en winningswerkzaamheden in de winningsindustrieën;

2° de montage van installaties, inzonderheid productie-, transformatie-, transport- en behandelingsinstallaties en de tussenkomsten op deze installaties, met uitzondering van de werken bedoeld in §1, 6° en van de werken die betrekking hebben op de funderingen, op de beton- en de metselwerken en op de dragende structuren;

3° de werken bedoeld in §1 die door één enkele aannemer worden uitgevoerd in een inrichting waar de opdrachtgever werknemers tewerkstelt.

De bepalingen van afdeling VI zijn evenwel van toepassing op de werken bedoeld in het eerste lid, 3°.

Art. 3.- Voor de toepassing van dit besluit, wordt verstaan onder:

1° “wet”: de wet van 4 augustus 1996 betreffende het welzijn van de werknemers bij de uitvoering van hun werk;

2° “tussenkomen partij”: elke persoon bedoeld in artikel 14 van de wet, met uitzondering van de werknemers;

13° travaux de démantèlement;

14° travaux de démolition;

15° travaux de maintenance;

16° travaux d'entretien, de peinture et de nettoyage;

17° travaux d'assainissement;

18° travaux de finition se rapportant à un ou plusieurs travaux visés aux points 1° à 17°.

§ 2.- Le présent arrêté ne s'applique pas:

1° aux activités de forage et d'extraction dans les industries extractives;

2° au montage d'installations, notamment, les installations de production, de transformation, de transport et de traitement et aux interventions sur ces installations, à l'exception des travaux visés au §1er, 6° et des travaux se rapportant aux fondations, au bétonnage, à la maçonnerie et aux structures portantes;

3° aux travaux visés au §1er qui sont effectués par un seul entrepreneur dans un établissement où le maître d'ouvrage occupe des travailleurs.

Les dispositions de la section VI s'appliquent toutefois aux travaux visés au premier alinéa, 3°.

Art. 3.- Pour l'application du présent arrêté, on entend par:

1° “loi”: la loi du 4 août 1996 concernant le bien-être des travailleurs lors de l'exécution de leur travail;

2° “intervenante”: toute personne visée à l'article 14 de la loi, à l'exception des travailleurs;

- 3° “coördinator-ontwerp”: “coördinator inzake veiligheid en gezondheid tijdens de uitwerkingsfase van het ontwerp van het bouwwerk”, bedoeld in de wet;
- 4° “coördinator-verwezenlijking”: “coördinator inzake veiligheid en gezondheid tijdens de verwezenlijking van het bouwwerk”, bedoeld in de wet.

Afdeling II - Bouwplaatsen waar werken worden uitgevoerd door meerdere aannemers.

Art. 4.- De bepalingen van de afdelingen III en IV zijn van toepassing op de tijdelijke of mobiele bouwplaatsen waar werken worden uitgevoerd door ten minste twee verschillende aannemers, die tegelijkertijd of achtereenvolgens tussenkomen.

De bepalingen van de afdelingen III en IV zijn evenwel niet van toepassing op:

- 1° een geheel van meerdere tijdelijke of mobiele bouwplaatsen die voor rekening van eenzelfde opdrachtgever worden uitgevoerd, geen onderling verband hebben en waar, tegelijkertijd, de werken op elke bouwplaats door één aannemer worden uitgevoerd, op voorwaarde dat, ongeacht de voorziene preventie maatregelen, de activiteiten op elke bouwplaats, met inbegrip van inzonderheid de toeleveringsactiviteiten en de toegangs- en uitgangswegen, geen gevaar opleveren of kunnen opleveren voor de personen op de andere bouwplaatsen;
- 2° tijdelijke of mobiele bouwplaatsen gelegen op eenzelfde plaats en waar, zonder onderling verband, achtereenvolgens werken worden uitgevoerd, telkens door één enkele aannemer, op voorwaarde dat elke aannemer zijn werk volledig beëindigd heeft en de plaats in voltooide staat en zonder restrisico's verlaten heeft vooraleer de volgende aannemer zijn werk aanvangt

- 3° “coordinateur-projet”: “coordinateur en matière de sécurité et de santé pendant l’élaboration du projet de l’ouvrage” visé par la loi;
- 4° “coordinateur-réalisation”: “coordinateur en matière de sécurité et de santé pendant la réalisation de l’ouvrage” visé par la loi.

Section II - Chantiers où les travaux sont exécutés par plusieurs entrepreneurs.

Art. 4.- Les dispositions des sections III et IV sont applicables aux chantiers temporaires ou mobiles où s'effectuent des travaux exécutés par au moins deux entrepreneurs différents intervenant simultanément ou successivement.

Les dispositions des sections III et IV ne sont toutefois pas applicables:

- 1° à un ensemble de plusieurs chantiers temporaires ou mobiles qui sont exécutés pour le compte d'un même maître d'ouvrage, n'ont pas de rapport entre eux et où, simultanément, les travaux sur chaque chantier sont exécutés par un seul entrepreneur, à condition que, nonobstant les mesures de prévention prévues, les activités sur chaque chantier, y compris les activités de fournitures et les accès et issues, n'occasionnent ou ne peuvent occasionner un danger pour les personnes sur les autres chantiers;
- 2° aux chantiers temporaires ou mobiles sis sur un même lieu et où sont, sans rapport entre eux, successivement exécutés des travaux, chaque fois par un seul entrepreneur, à condition que chaque entrepreneur ait complètement terminé ses travaux et qu'il ait quitté les lieux dans un état achevé et sans risques résiduels avant l'intervention de l'entrepreneur suivant

Afdeling III - De coördinatie op de bouwplaats.

Onderafdeling I - De coördinatie van het ontwerp van het bouwwerk.

Art. 5. - § 1.- Behalve indien met zekerheid vaststaat dat de werken op de tijdelijke of mobiele bouwplaats door één enkele aannemer zullen worden uitgevoerd, stelt de opdrachtgever tijdens de studiefase van het ontwerp van het bouwwerk één coördinator-ontwerp aan

§ 2.- De in § 1 bedoelde verplichting van de opdrachtgever valt ten laste van de bouwdirectie belast met het ontwerp, wanneer het bouwwerk niet bestemd is voor professioneel of commercieel gebruik en de werkzaamheden ondernomen worden voor rekening van een particulier.

De aanstelling van de coördinator-ontwerp door de bouwdirectie belast met het ontwerp gebeurt voor rekening van de opdrachtgever.

§ 3.- Wanneer op eenzelfde plaats gelijktijdig bouwwerken of werken van burgerlijke bouwkunde worden uitgevoerd voor rekening van meerdere opdrachtgevers, stellen zij tijdens de studiefase van het ontwerp van het bouwwerk één gemeenschappelijke coördinator-ontwerp aan via een schriftelijke overeenkomst

Art. 6.- De bouwdirectie belast met het ontwerp mag de uitwerking van het project niet aanvangen of verderzetten, zolang de coördinator-ontwerp niet is aangesteld.

Art. 7.- § 1.- De personen belast met de aanstelling van de coördinator-ontwerp zien erop toe dat deze:

- 1° zijn opdrachten, bedoeld in artikel 11, te allen tijde volledig en adequaat vervult;
- 2° betrokken wordt bij alle etappes van de werkzaamheden betreffende de uitwerking, wijzigingen en aanpassingen van het ontwerp van het bouwwerk;

Section III -La coordination sur le chantier.

Sous-section Ière - La coordination du projet de l'ouvrage.

Art. 5. - § 1er.- Sauf dans les cas où il est établi avec certitude que les travaux sur le chantier temporaire ou mobile seront exécutés par un seul entrepreneur, le maître d'ouvrage désigne un seul coordinateur-projet lors de la phase d'étude du projet de l'ouvrage

§ 2.- L'obligation du maître d'ouvrage, visée au § 1er, incombe au maître d'oeuvre chargé de la conception, lorsque l'ouvrage n'est pas destiné à un usage professionnel ou commercial et que les travaux sont entrepris pour le compte d'un particulier.

La désignation du coordinateur-projet par le maître d'oeuvre chargé de la conception, se fait pour le compte du maître d'ouvrage.

§ 3.- Lorsque, sur un même lieu, s'effectuent simultanément des travaux du bâtiment ou des travaux de génie civil pour le compte de plusieurs maîtres d'ouvrage, ils désignent lors de la phase d'étude du projet de l'ouvrage un seul coordinateur-projet commun dans une convention écrite

Art. 6.- Le maître d'oeuvre chargé de la conception ne peut entamer ou poursuivre l'élaboration du projet tant que le coordinateur-projet n'est pas désigné.

Art. 7.- § 1.- Les personnes chargées de la désignation du coordinateur-projet veillent à ce que celui-ci:

- 1° remplisse, en tout temps et de façon adéquate, les tâches visées à l'article 11;
- 2° soit associé à toutes les étapes des activités relatives à l'élaboration, aux modifications et aux adaptations du projet de l'ouvrage;

3° alle informatie krijgt die nodig is voor de uitvoering van zijn opdrachten; hiertoe wordt de coördinator uitgenodigd op alle vergaderingen, georganiseerd door de bouwdirectie belast met het ontwerp, en ontvangt hij alle door deze bouwdirectie verwezenlijkte studies binnen een termijn die hem toelaat zijn opdrachten uit te voeren;

4° hen bij het einde van zijn opdracht een exemplaar van het geactualiseerde veiligheids- en gezondheidsplan, het geactualiseerde coördinatiedagboek en het postinterventiedossier overmaakt.

§ 2.- Zonder afbreuk te doen aan de verantwoordelijkheden van de verschillende tussenkomende partijen, zien de personen belast met de aanstelling van de coördinator-ontwerper op toe dat de verschillende tussenkomende partijen samenwerken en hun activiteiten coördineren, teneinde aan de coördinator de bevoegdheid, de middelen en de informatie te verzekeren, nodig voor de goede uitvoering van zijn opdrachten;

Art. 8.- De aangeduide coördinator-ontwerp kan bijgestaan worden door één of meerdere adjuncten.

Deze adjuncten zijn voor het vervullen van hun opdracht onderworpen aan dezelfde bepalingen als de coördinator-ontwerp.

Art. 9. - De aanstelling van de coördinator-ontwerp maakt het voorwerp uit van een schriftelijke overeenkomst.

Wanneer de coördinator-ontwerp een werknemer is van, hetzij, de opdrachtgever, hetzij, bij toepassing van artikel 5 § 2, van de persoon belast met zijn aanstelling, gebeurt de in het eerste lid bedoelde aanstelling van de coördinator op basis van een document dat door de partijen is ondertekend.

Wanneer, bij toepassing van artikel 5, §2, 1°, de natuurlijke persoon die de functie van bouwdirectie belast met het ontwerp uitoefent, ook de functie

3° reçoive toutes les informations nécessaires à l'exécution de ses tâches; à cet effet, le coordinateur est invité à toutes les réunions organisées par le maître d'oeuvre chargé de la conception et est rendu destinataire, dans un délai permettant l'exécution de ses tâches, de toutes les études réalisées par ce maître d'oeuvre;

4° leur remette, en fin de mission, un exemplaire du plan de sécurité et de santé actualisé, du journal de coordination actualisé, et du dossier d'intervention ultérieure.

§ 2.- Sans préjudice des responsabilités des différents intervenants, les personnes chargées de la désignation du coordinateur-projet veillent à ce que les différents intervenants coopèrent et coordonnent leurs activités, afin d'assurer au coordinateur la compétence, les moyens et les informations nécessaires à la bonne exécution de ses tâches;

Art. 8.- Le coordinateur-projet désigné peut être assisté par un ou plusieurs adjoints.

Ces adjoints sont soumis, pour l'accomplissement de leur mission, aux mêmes dispositions que le coordinateur-projet.

Art. 9. – La désignation du coordinateur-projet fait l'objet d'une convention écrite.

Lorsque le coordinateur-projet est un travailleur, soit, du maître d'ouvrage, soit, en cas d'application de l'article 5 § 2, de la personne chargée de sa désignation, la désignation du coordinateur fait l'objet d'un document signé par les parties.

Lorsque, en cas d'application de l'article 5, §2, 1°, la personne physique exerçant la fonction de maître d'oeuvre chargé de la conception exerce

van coördinator-ontwerp uitoefent, wordt dit vermeld in de schriftelijke overeenkomst waarbij de opdrachtgever de bouwdirectie belast met het ontwerp aanstelt.

In dit laatste geval wordt de schriftelijke overeenkomst, bedoeld in het eerste lid, niet opgesteld.

Art. 10. - § 1.- De overeenkomst of het document, bedoeld in artikel 9, eerste en tweede lid, bepalen de regels voor het vervullen van de opdrachten van de coördinator-ontwerp en de hem ter beschikking gestelde middelen.

Deze overeenkomst, of dit document mogen geen clausules bevatten, die de verantwoordelijkheden, welke krachtens de wet of dit besluit aan de andere tussenkomende partijen toekomen, geheel of gedeeltelijk aan de coördinator overdragen.

§ 2.- De overeenkomst, of het document bepalen inzonderheid nader:

- 1° de taken die de coördinator-ontwerp in toepassing van artikel 11 moet vervullen;
- 2° het ogenblik waarop de coördinator-ontwerp zijn opdracht aanvangt;
- 3° de verplichtingen van de personen belast met de aanstelling van de coördinator-ontwerp, voortvloeiend uit de bepalingen van artikel 7.

§ 3.- Het document bedoeld in artikel 9, tweede lid, bepaalt bovendien nader:

- 1° in voorkomend geval, het aantal adjuncten van de coördinator-ontwerp en de wijze waarop zij worden aangesteld;
- 2° in voorkomend geval, de medewerkers, lokalen en arbeidsmiddelen, die ter beschikking gesteld worden van de coördinator-ontwerp;

aussi la fonction de coordinateur-projet, ceci est mentionné dans la convention écrite par laquelle le maître d'ouvrage désigne le maître d'oeuvre chargé de la conception.

Dans ce dernier cas la convention écrite visée aux premier alinéa, n'est pas élaborée.

Art. 10. - § 1er.- La convention, le document, visé à l'article 9, premier et deuxième alinéas, définissent les règles relatives à l'accomplissement des tâches du coordinateur-projet, ainsi que les moyens mis à sa disposition.

Cette convention, ou ce document ne peuvent contenir de clauses qui transfèrent au coordinateur tout ou partie des responsabilités incombant aux autres intervenants en application de la loi ou du présent arrêté.

§ 2.- La convention, ou le document précisent notamment:

- 1° les tâches que le coordinateur-projet est tenu d'accomplir, en exécution de l'article 11;
- 2° le moment auquel le coordinateur-projet entame sa mission;
- 3° les obligations des personnes chargées de la désignation du coordinateur-projet, qui résultent des dispositions de l'article 7.

§ 3.- Le document visé à l'article 9, deuxième alinéa, précise en outre:

- 1° le cas échéant, le nombre d'adjoints du coordinateur-projet et leur mode de désignation;
- 2° le cas échéant, les collaborateurs, les locaux et les équipements de travail mis à la disposition du coordinateur-projet;

3° de tijd die de coördinator-ontwerp en zijn eventuele adjuncten en medewerkers voor het vervullen van de coördinatieopdracht ter beschikking gesteld wordt.

Art. 11.- Naast de uitvoering van de opdrachten bedoeld in artikel 18 van de wet is de coördinator-ontwerp, inzonderheid, belast met de volgende taken:

- 1° hij stelt het veiligheids- en gezondheidsplan op, overeenkomstig de bepalingen van de artikelen 25 en 27;
- 2° hij past het veiligheids- en gezondheidsplan aan aan elke wijziging aangebracht aan het ontwerp.
- 3° hij maakt de elementen uit het veiligheids- en gezondheidsplan over aan de tussenkommende partijen voor zover deze elementen hen betreffen;
- 4° hij controleert de overeenstemming van de delen van de offertes, bedoeld in artikel 30, tweede lid, met het veiligheids- en gezondheidsplan en stelt de opdrachtgever of, bij toepassing van artikel 5, § 2, de persoon belast met zijn aanstelling, in kennis van eventuele niet-overeenstemmingen;
- 5° hij opent het coördinatiedagboek en postinterventiedossier, houdt ze bij en vult ze aan overeenkomstig de bepalingen van de artikelen 31 tot 36;
- 6° hij draagt het veiligheids- en gezondheidsplan, het coördinatiedagboek en het postinterventiedossier over aan de opdrachtgever of, bij toepassing van artikel 5, § 2, aan de de persoon belast met zijn aanstelling en stelt die overdracht en het einde van het ontwerp van bouwwerk vast in het coördinatiedagboek en in een afzonderlijk document.

Art. 12.- De opdracht van de coördinator-ontwerp wordt beëindigd door de overdracht bedoeld artikel

3° le temps mis à la disposition du coordinateur-projet et de ses adjoints et collaborateurs éventuels pour l'exécution de la mission de coordination.

Art. 11.- Outre l'exécution des missions visées à l'article 18 de la loi le coordinateur-projet est, notamment, chargé des tâches suivantes:

- 1° il établit le plan de sécurité et de santé conformément aux dispositions des articles 25 et 27;
- 2° il adapte le plan de sécurité et de santé à chaque modification apportée au projet.
- 3° il transmet les éléments du plan de sécurité et de santé aux intervenants pour autant que ces éléments les concernent.
- 4° il vérifie la conformité des parties des offres, visées à l'article 30, deuxième alinéa, au plan de sécurité et de santé et notifie au maître d'ouvrage ou, en cas d'application de l'article 5, § 2, à la personne chargée de sa désignation, les éventuelles non-conformités;
- 5° il ouvre le journal de coordination et le dossier d'intervention ultérieure, les tient et les complète conformément aux dispositions des articles 31 à 36;
- 6° il transmet le plan de sécurité et de santé, le journal de coordination et le dossier d'intervention ultérieure au maître d'ouvrage ou, en cas d'application de l'article 5, § 2, à la personne chargée de sa désignation et acte cette transmission et la fin du projet de l'ouvrage dans le journal de coordination et dans un document distinct.

Art. 12.- La mission du coordinateur-projet prend fin par la transmission visée à l'article 11,

11, 6°.

Onderafdeling II - De coördinatie van de verwezenlijking van het bouwwerk

Art. 13.- De coördinatie, uitgevoerd in de loop van het ontwerp van het bouwwerk, wordt tijdens de verwezenlijking van het bouwwerk niet verdergezet, wanneer alle werken door één enkele aannemer worden uitgevoerd.

In dit geval passen de opdrachtgever en de aannemer de voorschriften van de artikelen 42 en 43 toe.

Art. 14.- Wanneer de werken op de tijdelijke of mobiele bouwplaatsen door één enkele aannemer worden uitgevoerd, moet, behalve in geval van overmacht, de verplichting bedoeld in artikel 15, § 1, worden nageleefd van zodra zich onvoorziene omstandigheden voordoen die de aannemer of de opdrachtgever ertoe aanzetten beroep te doen op één of meerdere bijkomende aannemers.

Art. 15.- § 1.- Vóór het begin van de uitvoering van de werken op de tijdelijke of mobiele bouwplaatsen stelt de opdrachtgever één coördinator-verwezenlijking aan.

§ 2.- De in § 1 bedoelde verplichting van de opdrachtgever valt ten laste van de bouwdirectie belast met de controle op de uitvoering of, bij ontstentenis, de bouwdirectie belast met de uitvoering, wanneer het bouwwerk niet bestemd is voor professioneel of commercieel gebruik en de werkzaamheden ondernomen worden voor rekening van een particulier.

Bij gebrek aan een bouwdirectie, belast met de controle van de uitvoering, stelt de eerste bouwdirectie die met de opdrachtgever een overeenkomst sluit en met de uitvoering is belast, één coördinator-verwezenlijking aan vóór het begin van de werkzaamheden.

6°.

Sous-section II - La coordination de la réalisation de l'ouvrage

Art. 13.- La coordination, exécutée au cours du projet de l'ouvrage, n'est pas poursuivie durant la réalisation de l'ouvrage lorsque tous les travaux sont exécutés par un seul entrepreneur.

Dans ce cas, le maître d'ouvrage et l'entrepreneur appliquent les prescriptions des articles 42 et 43.

Art. 14.- Lorsque les travaux sur les chantiers temporaires ou mobiles sont exécutés par un seul entrepreneur, l'obligation visée à l'article 15, § 1er, doit être respectée, sauf cas de force majeure, dès le moment de la survenance de circonstances imprévues qui amènent l'entrepreneur ou le maître d'ouvrage à faire appel à un ou à plusieurs entrepreneurs complémentaires.

Art. 15.- § 1er. – Avant le début de l'exécution des travaux sur le chantier temporaire ou mobile, le maître d'ouvrage désigne un seul coordinateur-réalisation.

§ 2.- L'obligation du maître d'ouvrage, visée au § 1er, incombe au maître d'oeuvre chargé du contrôle de l'exécution ou, à défaut, au maître d'oeuvre chargé de l'exécution, lorsque l'ouvrage n'est pas destiné à un usage professionnel ou commercial et que les travaux sont entrepris pour le compte d'un particulier.

A défaut du maître d'oeuvre chargé du contrôle de l'exécution, le premier des maîtres d'oeuvre chargés de l'exécution qui contracte avec le maître d'ouvrage désigne un seul coordinateur-réalisation avant le début de l'exécution des travaux.

Elke bouwdirectie werkt mee, op basis van de schriftelijke overeenkomst of van het document bedoeld in de artikel 20, aan de toepassing van de bepalingen van artikel 17, naargeleng haar tussenkomst in de verwezenlijking van de werken.

De aanstelling van de coördinator-verwezenlijking door de bouwdirectie belast met de controle op de uitvoering of, bij ontstentenis, door de bouwdirectie belast met de uitvoering, bedoeld in het eerste lid, 1°, gebeurt voor rekening van de opdrachtgever.

§ 3.- Wanneer op eenzelfde plaats gelijktijdig bouwwerken of werken van burgerlijke bouwkunde worden uitgevoerd voor rekening van meerdere opdrachtgevers, stellen zij tijdens de studiefase van het ontwerp van het bouwwerk één gemeenschappelijke coördinator-ontwerp aan via een schriftelijke overeenkomst.

Art. 16.- §1.- De opdrachtgever kan een oproep doen tot kandidaten voor de functie van coördinator aan de hand van een bestek dat specifiek is opgesteld voor de uitoefening van de coördinatieopdracht.

De opdrachtgever die evenwel een oproep tot kandidaten voor de functie van coördinator doet aan de hand van een voor de opdracht van de werken opgesteld bestek, moet alle taken in verband met de coördinatieopdracht beschrijven in een afzonderlijke post van dit bestek

§2.- Behalve in geval van overmacht mogen de werken op de tijdelijke of mobiele bouwplaatsen slechts aangevat worden na de aanstelling van de coördinator-verwezenlijking.

Art. 17.- § 1.- De personen belast met de aanstelling van de coördinator-verwezenlijking zien er op toe dat die coördinator in het bezit gesteld wordt van een exemplaar van het veiligheids- en gezondheidsplan, van het coördinatiedagboek en van het postinterventiedossier.

§ 2.- De personen belast met de aanstelling van de coördinator-verwezenlijking zien erop toe dat deze:

Chaque maître d'oeuvre collabore, sur la base de la convention écrite ou du document visé à l'article 20, à l'application des dispositions de l'article 17 en fonction de son intervention dans la réalisation des travaux.

La désignation du coordinateur-réalisation par le maître d'oeuvre chargé du contrôle de l'exécution ou, à défaut, par le maître d'oeuvre chargé de l'exécution, visée au premier alinéa, 1°, se fait pour le compte du maître d'ouvrage.

§ 3.- Lorsque, sur un même lieu, s'effectuent simultanément des travaux du bâtiment ou des travaux de génie civil pour le compte de plusieurs maîtres d'ouvrage, ils désignent lors de la phase d'étude du projet de l'ouvrage un seul coordinateur-projet commun dans une convention écrite.

Art. 16.- §1er.- Le maître d'ouvrage peut faire appel aux candidats coordinateurs par le biais d'un cahier des charges établi spécifiquement pour l'exercice de la mission de coordination.

Lorsqu'il décide toutefois de faire appel à un candidat coordinateur par le biais du cahier des charges établi pour un marché de travaux, le maître d'ouvrage doit décrire toutes les tâches relatives à la mission de coordination dans un poste séparé de ce cahier.

§2. - Sauf cas de force majeure, les travaux ne peuvent débiter ou se poursuivre sur les chantiers temporaires ou mobiles qu'après la désignation du coordinateur-réalisation.

Art. 17.- § 1er.- Les personnes chargées de la désignation du coordinateur-réalisation veillent à ce que ce coordinateur soit mis en possession d'un exemplaire du plan de sécurité et de santé, du journal de coordination et du dossier d'intervention ultérieure.

§ 2.- Les personnes chargées de la désignation du coordinateur-réalisation veillent à ce que

- 1° zijn opdrachten, bedoeld in artikel 22, te allen tijde volledig en adequaat vervult;
- 2° betrokken wordt bij alle etappes van de werkzaamheden betreffende de verwezenlijking van het bouwwerk;
- 3° alle informatie krijgt die nodig is voor de uitvoering van zijn opdrachten; hiertoe wordt de coördinator uitgenodigd op alle vergaderingen, georganiseerd door de bouwdirectie belast met de uitvoering of door de bouwdirectie belast met de controle op de uitvoering, en ontvangt hij alle door deze bouwdirecties verwezenlijkte studies binnen een termijn die hem toelaat zijn opdrachten uit te voeren;
- 4° hen bij het einde van zijn opdracht een exemplaar van het veiligheids- en gezondheidsplan, het coördinatiedagboek en het postinterventiedossier, allen aangepast overeenkomstig de bepalingen van artikel 22, 2° tot 4°, tegen ontvangstbewijs overmaakt.

§ 3.- Zonder afbreuk te doen aan de verantwoordelijkheden van de verschillende tussenkomenende partijen, zien de personen belast met de aanstelling van de coördinator-verwezenlijking erop toe dat de verschillende tussenkomenende partijen samenwerken en hun activiteiten coördineren, teneinde aan de coördinator de bevoegdheid, de middelen en de informatie te verzekeren, nodig voor de goede uitvoering van zijn opdrachten.

Art. 18.- De functies van coördinator-ontwerp en van coördinator-verwezenlijking mogen door eenzelfde persoon vervuld worden.

Art. 19.- De aangeduide coördinator-verwezenlijking kan bijgestaan worden door één of meerdere adjuncten.

Deze adjuncten zijn voor het vervullen van hun opdracht onderworpen aan dezelfde bepalingen als

celui-ci:

- 1° remplitte en tout temps et de façon adéquate ses missions, visées à l'article 22;
- 2° soit associé à toutes les étapes des activités relatives à la réalisation de l'ouvrage;
- 3° reçoive toutes les informations nécessaires à l'exécution de ses tâches; à cet effet, le coordinateur est invité à toutes les réunions, organisées par le maître d'oeuvre chargé de l'exécution ou par le maître d'oeuvre chargé du contrôle de l'exécution, et reçoit, dans un délai permettant l'exécution de ses tâches, toutes les études réalisées par ces maîtres d'oeuvre;
- 4° leur remette, en fin de mission, avec accusé de réception, un exemplaire du plan de sécurité et de santé, du journal de coordination et du dossier d'intervention ultérieure, adaptés conformément aux dispositions de l'article 22, 2° à 4°.

§ 3.- Sans préjudice des responsabilités des différents intervenants, les personnes chargées de la désignation du coordinateur-réalisation veillent à ce que les différents intervenants coopèrent et coordonnent leurs activités, afin d'assurer au coordinateur la compétence, les moyens et les informations nécessaires à la bonne exécution de ses tâches.

Art. 18.- Les fonctions de coordinateur-projet et de coordinateur-réalisation peuvent être remplies par une même personne.

Art. 19.- Le coordinateur-réalisation désigné peut être assisté par un ou plusieurs adjoints.

Ces adjoints sont soumis, pour l'accomplissement de leur mission, aux mêmes

de coördinator-verwezenlijking.

Art. 20. - De aanstelling van de coördinator-verwezenlijking maakt het voorwerp uit van een schriftelijke overeenkomst.

Wanneer de coördinator-verwezenlijking een werknemer is van, hetzij, de opdrachtgever, hetzij, bij toepassing van artikel 15 § 2, van de persoon belast met zijn aanstelling, maakt de aanstelling van de coördinator het voorwerp uit van een document dat door de partijen is ondertekend.

Wanneer, bij toepassing van artikel 15, §2, de natuurlijke persoon die, hetzij, de functie van bouwdirectie belast met de controle op de uitvoering, hetzij, bij ontstentenis, de functie van bouwdirectie belast met de uitvoering, uitoefent, ook de functie van coördinator-verwezenlijking uitoefent, wordt dit vermeld in de schriftelijke overeenkomst waarbij de opdrachtgever respectievelijk de bouwdirectie belast met de controle op de uitvoering en de bouwdirectie belast met de uitvoering, aanstelt.

In dit laatste geval wordt de schriftelijke overeenkomst, bedoeld in het eerste lid, niet opgesteld.

Art. 21. - § 1.- De overeenkomst, of het document, bedoeld in artikel 20, eerste en tweede lid, bepalen de regels voor het vervullen van de opdrachten van de coördinator-verwezenlijking en de hem ter beschikking gestelde middelen.

Deze overeenkomst, of dit document mogen geen clausules bevatten, die de verantwoordelijkheden, welke krachtens de wet of dit besluit aan de andere tussenkomende partijen toekomen, geheel of gedeeltelijk aan de coördinator overdragen.

§ 2.- De overeenkomst, of het document bepalen inzonderheid nader:

- 1° de taken die de coördinator-verwezenlijking in toepassing van artikel 22 moet vervullen;
- 2° het ogenblik waarop de coördinator-

dispositions que le coordinateur-réalisation.

Art. 20. - La désignation du coordinateur-réalisation fait l'objet d'une convention écrite.

Lorsque le coordinateur-réalisation est un travailleur, soit, du maître d'ouvrage, soit, en cas d'application de l'article 15 § 2, de la personne chargée de sa désignation, la désignation du coordinateur fait l'objet d'un document signé par les parties.

Lorsque, en cas d'application de l'article 15, §2, la personne physique exerçant, soit, la fonction de maître d'oeuvre chargé du contrôle de l'exécution, soit, à défaut, la fonction de maître d'oeuvre chargé de l'exécution, exerce aussi la fonction de coordinateur-réalisation, ceci est mentionné dans la convention écrite par laquelle le maître d'ouvrage désigne, respectivement, le maître d'oeuvre chargé du contrôle de l'exécution et le maître d'oeuvre chargé de l'exécution.

Dans ce dernier cas la convention écrite visée au premier alinéa n'est pas élaborée.

Art. 21. - § 1er.- La convention, ou le document, visé à l'article 20, premier et deuxième alinéas, définissent les règles relatives à l'accomplissement des tâches du coordinateur-réalisation, ainsi que les moyens mis à sa disposition.

Cette convention, ou ce document ne peuvent contenir de clauses qui transfèrent au coordinateur tout ou partie des responsabilités incombant aux autres intervenants en application de la loi ou du présent arrêté.

§ 2.- La convention, ou le document précisent notamment:

- 1° les tâches que le coordinateur-réalisation est tenu d'accomplir, en exécution de l'article 22;
- 2° le moment auquel le coordinateur-réalisation

verwezenlijking zijn opdracht aanvangt;

entame sa mission;

3° de verplichtingen van de personen belast met de aanstelling van de coördinator-verwezenlijking, voortvloeiend uit de bepalingen van artikel 17.

3° les obligations des personnes chargées de la désignation du coordinateur-réalisation, qui résultent des dispositions de l'article 17.

§ 3.- Het document bedoeld in artikel 20, tweede lid, bepaalt bovendien nader:

§ 3.- Le document visé à l'article 20, deuxième alinéa, précise en outre:

1° in voorkomend geval, het aantal adjuncten van de coördinator-verwezenlijking en de wijze waarop zij worden aangesteld;

1° le cas échéant, le nombre d'adjoints du coordinateur-réalisation et leur mode de désignation;

2° in voorkomend geval, de medewerkers, lokalen en arbeidsmiddelen, die ter beschikking gesteld worden van de coördinator-verwezenlijking;

2° le cas échéant, les collaborateurs, les locaux et les équipements de travail mis à la disposition du coordinateur-réalisation;

3° de tijd die de coördinator-verwezenlijking en zijn eventuele adjuncten en medewerkers voor het vervullen van de coördinatieopdracht ter beschikking gesteld wordt.

3° le temps mis à la disposition du coordinateur-réalisation et de ses adjoints et collaborateurs éventuels pour l'exécution de la mission de coordination.

Art. 22.- Naast de uitvoering van de opdrachten bepaald in artikel 22 van de wet is de coördinator-verwezenlijking belast met de volgende opdrachten:

Art. 22.- Outre l'exécution des missions visées à l'article 22 de la loi le coordinateur-réalisation est chargé des missions suivantes:

1° hij past het veiligheids- en gezondheidsplan aan overeenkomstig de bepalingen van artikel 29 en maakt de elementen van het aangepaste veiligheids- en gezondheidsplan over aan de tussenkommende partijen voor zover deze elementen hen aanbelangen;

1° il adapte le plan de sécurité et de santé conformément aux dispositions de l'article 29 et transmet les éléments du plan de sécurité et de santé adapté aux intervenants pour autant que ces éléments les concernent;

2° hij houdt het coördinatiedagboek bij en vult het aan overeenkomstig de bepalingen van de artikelen 31 tot 33;

2° il tient le journal de coordination et le complète conformément aux dispositions des articles 31 à 33;

3° hij noteert in het coördinatiedagboek de tekortkomingen van de tussenkommende partijen bedoeld in artikel 33, 6° en stelt de opdrachtgever of, bij toepassing van artikel 15, § 2, de persoon belast met zijn aanstelling, hiervan in kennis;

3° il inscrit les manquements des intervenants visés à l'article 33, 6° dans le journal de coordination et les notifie au maître d'ouvrage ou, en cas d'application de l'article 15, § 2, à la personne chargée de sa désignation;

4° hij noteert de opmerkingen van de aannemers in het coördinatiedagboek en laat ze door de betrokken partijen viseren;

4° il inscrit les remarques des entrepreneurs dans le journal de coordination et les laisse viser par les intéressés;

- 5° hij roept de coördinatiestructuur samen overeenkomstig de bepalingen van artikel 40;
- 6° hij vult het postinterventiedossier aan in functie van de elementen van het geactualiseerde veiligheids- en gezondheidsplan die voor de uitvoering van latere werkzaamheden aan het bouwwerk van belang zijn;
- 7° hij draagt, bij de voorlopige oplevering van de werken, of bij ontstentenis, bij de oplevering van de werken, het geactualiseerde veiligheids- en gezondheidsplan, het geactualiseerde coördinatiedagboek en het postinterventiedossier over aan de opdrachtgever, of bij toepassing van artikel 15, § 2, aan de persoon belast met zijn aanstelling en stelt die overdracht vast in een proces-verbaal dat bij het postinterventiedossier wordt gevoegd.

Art. 23.- De opdracht van de coördinator-verwezenlijking wordt beëindigd door de overdracht van de documenten bedoeld in artikel 22, 7, b.

Art. 24.- Indien toepassing gemaakt werd van artikel 15, § 2, maakt de betrokken bouwdirectie het postinterventiedossier over aan de opdrachtgever.

Afdeling IV - De instrumenten bij de coördinatie

Onderafdeling I.- Het veiligheids- en gezondheidsplan

Art. 25.- Het veiligheids- en gezondheidsplan is het document of het geheel van documenten dat de risico-analyse en de vast te stellen preventiemaatregelen bevat ter voorkoming van de

- 5° il convoque la structure de coordination conformément aux dispositions de l'article 40;
- 6° il complète le dossier d'intervention ultérieure en fonction des éléments du plan de sécurité et de santé actualisé qui présentent un intérêt pour l'exécution de travaux ultérieurs à l'ouvrage;
- 7° lors de la réception provisoire de l'ouvrage, ou à défaut, lors de la réception de l'ouvrage, il remet le plan de sécurité et de santé actualisé, le journal de coordination actualisé et le dossier d'intervention ultérieure au maître d'ouvrage ou, en cas d'application de l'art. 15, § 2, à la personne chargée de sa désignation et prend acte de cette remise dans un procès-verbal qu'il joint au dossier d'intervention ultérieure.

Art. 23.- La mission du coordinateur-réalisation prend fin par la remise des documents visés à l'article 22, 7, b.

Art. 24.- Lorsqu'il a été fait application de l'article 15, § 2, le maître d'oeuvre concerné remet le dossier d'intervention ultérieure au maître d'ouvrage.

Section IV - Les instruments lors de la coordination

Sous-section Ière.- Le plan de sécurité et de santé

Art. 25.- Le plan de sécurité et de santé est le document ou l'ensemble de documents qui contient l'analyse des risques et les mesures de prévention des risques auxquels les travailleurs

risico's waaraan de werknemers kunnen blootgesteld worden als gevolg van:

- 1° de uitvoering van het werk;
- 2° de wederzijdse inwerking van activiteiten van de diverse tussenkommende partijen die tegelijkertijd op de tijdelijke of mobiele bouwplaats aanwezig zijn;
- 3° de opeenvolging van activiteiten van de diverse tussenkommende partijen op een tijdelijke of mobiele bouwplaats wanneer een tussenkomst, na het beëindigen ervan, risico's laat bestaan voor de andere tussenkommende partijen die later zullen tussenkomen;
- 4° de wederzijdse inwerking van alle installaties of alle andere activiteiten op of in de nabijheid van de site waar de tijdelijke of mobiele bouwplaats is gevestigd, inzonderheid het openbaar of privaat goederen- of personenvervoer, het aanvatten of de voortzetting van het gebruik van een gebouw of de voortzetting van eender welke exploitatie;
- 5° de uitvoering van mogelijke latere werkzaamheden aan het bouwwerk.

Het veiligheids- en gezondheidsplan kan, in voorkomend geval, deel uitmaken van het globaal preventieplan van de opdrachtgever.

Art. 26.- § 1.- Ongeacht de voorziene preventiemaatregelen, is het opstellen en bijhouden van een veiligheids- en gezondheidsplan steeds verplicht voor de tijdelijke of mobiele bouwplaatsen waar één of meer van de volgende werkzaamheden uitgevoerd worden:

- 1° werkzaamheden, zoals bedoeld in het tweede lid, die de werknemers aan gevaren van bedelving, wegzinken of vallen blootstellen, gevaren die bijzonder vergroot worden door de aard van de werkzaamheden of van de toegepaste procédés of door de omgeving van de arbeidsplaats of de werken;

peuvent être exposés du fait de:

- 1° l'exécution du travail;
- 2° l'interférence des activités des divers intervenants qui sont simultanément présents sur le chantier temporaire ou mobile;
- 3° la succession des activités des divers intervenants sur un chantier temporaire ou mobile, lorsqu'une intervention laisse subsister après son achèvement, des risques pour les autres intervenants qui interviendront ultérieurement;
- 4° l'interférence de toutes les installations ou de toutes autres activités à l'intérieur ou à proximité du site sur lequel est implanté le chantier temporaire ou mobile, notamment, le transport public ou privé de biens ou de personnes, le début ou la poursuite de l'utilisation d'un bâtiment ou la poursuite d'une exploitation quelconque;
- 5° l'exécution d'éventuels travaux ultérieurs à l'ouvrage.

Le plan de sécurité et de santé peut, le cas échéant, faire partie du plan global de prévention du maître d'ouvrage.

Art. 26.- § 1er.- Nonobstant les mesures de prévention prévues, l'établissement et la tenue d'un plan de sécurité et de santé sont toujours obligatoires pour les chantiers temporaires ou mobiles où un ou plusieurs des travaux suivants sont exécutés:

- 1° travaux, tels que visés au second alinéa, qui exposent les travailleurs à des dangers d'ensevelissement, d'enlèvement ou de chute de hauteur, particulièrement aggravés par la nature de l'activité ou des procédés mis en oeuvre ou par l'environnement du poste de travail ou de l'ouvrage;

- 2° werkzaamheden die de werknemers blootstellen aan chemische of biologische agentia die een bijzonder risico voor de gezondheid en de veiligheid van de werknemers inhouden;
- 3° elk werk met ioniserende stralingen waarvoor de aanwijzing van gecontroleerde of bewaakte zones zoals bepaald in artikel 2 van het koninklijk besluit van 28 februari 1963 houdende algemeen reglement op de bescherming van de bevolking en van de werknemers tegen het gevaar van de ioniserende stralingen, vereist is;
- 4° werkzaamheden in de nabijheid van elektrische hoogspanningslijnen of -kabels;
- 5° werkzaamheden die de werknemers blootstellen aan een risico op verdrinking;
- 6° ondergrondse werken en tunnelwerken;
- 7° werkzaamheden met duikuitrusting;
- 8° werkzaamheden onder overdruk;
- 9° werkzaamheden waarbij springstoffen worden gebruikt;
- 10° werkzaamheden in verband met de montage of demontage van geprefabriceerde elementen.

Voor de toepassing van het eerste lid, 1° worden inzonderheid als bijzonder vergrote gevaren beschouwd:

- a) het graven van sleuven of putten van meer dan 1,20 m diepte en het werken aan of in deze putten;
- b) het werken in de onmiddellijke nabijheid van materialen zoals drijfzand of slib;
- c) het werken met een valgevaar van een hoogte van 5 m of meer.

§ 2.- Het opstellen en bijhouden van een

- 2° travaux exposant les travailleurs à des agents chimiques ou biologiques qui présentent un risque particulier pour la sécurité et la santé des travailleurs;
- 3° tout travail avec radiations ionisantes qui exige la désignation de zones contrôlées ou surveillées telles que définies à l'article 2 de l'arrêté royal du 28 février 1963 portant règlement général de la protection de la population et des travailleurs contre le danger des radiations ionisantes;
- 4° travaux à proximité de lignes ou câbles électriques à haute tension;
- 5° travaux exposant les travailleurs à un risque de noyade;
- 6° travaux de terrassements souterrains et de tunnels;
- 7° travaux en plongée appareillée;
- 8° travaux en caisson à air comprimé;
- 9° travaux comportant l'usage d'explosifs;
- 10° travaux de montage ou de démontage d'éléments préfabriqués.

Pour l'application du premier alinéa, 1° sont notamment considérés comme dangers particulièrement aggravés:

- a) le creusement de tranchées ou de puits dont la profondeur excède 1,20 m et les travaux à, ou dans ces puits;
- b) le travail dans les environs immédiats de matériaux tels que le sable mouvant ou la vase;
- c) le travail avec danger de chute d'une hauteur de 5 m ou plus.

§ 2.- L'établissement et la tenue d'un plan de

veiligheids- en gezondheidsplan is bovendien verplicht voor de tijdelijke of mobiele bouwplaatsen met zulke omvang dat:

- 1° hetzij, de vermoedelijke duur van de werkzaamheden langer dan dertig werkdagen is en waar meer dan twintig werknemers tegelijkertijd aan het werk zijn;
- 2° hetzij, het vermoedelijke werkvolume groter is dan 500 mandagen.

Voor de bepaling van de omvang van tijdelijke of mobiele bouwplaatsen die het voorwerp uitmaken van een continue opdracht of van een pakket opdrachten zonder onderling verband, wordt het geheel van de werken die een onderling verband hebben, als een afzonderlijke tijdelijke of mobiele bouwplaats beschouwd.

§ 3.- Voor de andere tijdelijke of mobiele bouwplaatsen dan deze bedoeld in §1 en §2, is het opstellen en bijhouden van een vereenvoudigd veiligheids- en gezondheidsplan verplicht.

Art. 27.- § 1.- Het veiligheids- en gezondheidsplan bevat inzonderheid volgende elementen:

- 1° de beschrijving van het te realiseren bouwwerk vanaf het ontwerp tot de volledige verwezenlijking ervan;
- 2° de beschrijving van de resultaten van de risico-analyse bedoeld in artikel 25;
- 3° de beschrijving van de preventiemaatregelen bedoeld in artikel 25. Deze beschrijving omvat:
  - a. het geheel van de preventieregels en -maatregelen, aangepast aan de kenmerken van het bouwwerk en voortvloeiend uit de toepassing van de algemene preventieprincipes bedoeld in de bijlage I van dit besluit;
  - b. de specifieke maatregelen met betrekking tot de werkzaamheden bedoeld in artikel 26, §1;

sécurité et de santé sont en outre obligatoires pour les chantiers temporaires ou mobiles d'une importance telle que:

- 1° soit, la durée présumée des travaux excède trente jours ouvrables et, où plus de vingt travailleurs sont occupés simultanément;
- 2° soit, le volume présumé des travaux est supérieur à 500 hommes-jour.

Pour la détermination de l'importance de chantiers temporaires ou mobiles faisant l'objet d'une mission continue ou d'un groupe de missions sans rapport entre eux, l'ensemble des travaux ayant un rapport entre eux est considéré comme un chantier temporaire ou mobile distinct.

§ 3.- Pour les chantiers temporaires ou mobiles, autres que ceux visés au § 1er et au §2, l'établissement et la tenue d'un plan simplifié de sécurité et de santé sont obligatoires.

Art. 27.- § 1er.- Le plan de sécurité et de santé contient, notamment, les éléments suivants:

- 1° la description de l'ouvrage à réaliser, du projet jusqu'à sa réalisation complète;
- 2° la description des résultats de l'analyse des risques visée à l'article 25;
- 3° la description des mesures de prévention visées à l'article 25. Cette description comprend:
  - a. l'ensemble des règles et mesures de prévention, adaptées aux caractéristiques du chantier et résultant de la mise en oeuvre des principes généraux de prévention visés à l'annexe I du présent arrêté;
  - b. les mesures spécifiques concernant les travaux visés à l'article 26, § 1er;

c. de instructies voor de tussenkomende partijen;

4° de raming van de verwezenlijkingduur van de verschillende werken of werkfasen die tegelijkertijd of na elkaar plaatsvinden;

5° de beschermingsmaatregelen en -middelen waarvoor de offertes een prijsberekening moeten bevatten.

§ 2.- Het veiligheids- en gezondheidsplan bevat eveneens:

1° de lijst met de namen en de adressen van alle opdrachtgevers, bouwdirecties en aannemers, vanaf het moment dat deze personen bij de bouwplaats betrokken worden;

2° de naam en het adres van de coördinator-ontwerp;

3° de naam en het adres van de coördinator-verwezenlijking vanaf het moment van zijn aanstelling.

Art. 28.- Het vereenvoudigd plan bevat ten minste volgende elementen :

1° de gegevens bedoeld in artikel 27, § 2;

2° de inventarisatie van de gevaren en de evaluatie van de risico's;

3° de maatregelen ter voorkoming van de risico's als gevolg van de werkuitvoering en de wederzijdse inwerking van de activiteiten van de diverse tussenkomende partijen;

4° de maatregelen ter voorkoming van de risico's als gevolg van de wederzijdse inwerking van alle installaties of alle andere activiteiten op of in de nabijheid van de site waar de tijdelijke of mobiele bouwplaats is gevestigd, inzonderheid het openbaar of privaat goederen- of personenvervoer, het aanvatten of de voortzetting van het gebruik van een gebouw of de voortzetting van eender welke exploitatie;

c. les instructions pour les intervenants;

4° l'estimation de la durée de la réalisation des différents travaux ou des phases du travail se déroulant simultanément ou successivement;

5° les mesures et moyens de prévention pour lesquelles les offres doivent contenir un calcul de prix.

§ 2.- Le plan de sécurité et de santé contient également:

1° la liste des noms et adresses de tous les maîtres d'ouvrage, maîtres d'oeuvre et entrepreneurs, à partir du moment où ces personnes sont concernées par le chantier;

2° le nom et l'adresse du coordinateur-projet;

3° le nom et l'adresse du coordinateur-réalisation dès le moment de sa désignation.

Art. 28.- Le plan simplifié contient au moins les éléments suivants:

1° les données visées à l'article 27, § 2;

2° l'inventaire des dangers et l'évaluation des risques;

3° les mesures de prévention contre les risques résultant de l'exécution du travail et de l'interférence des activités des divers intervenants;

4° les mesures de prévention contre les risques résultant de l'interférence de toutes les installations ou de toutes autres activités à l'intérieur ou à proximité du site sur lequel est implanté le chantier temporaire ou mobile, notamment le transport public ou privé de biens ou de personnes, le début ou la poursuite de l'utilisation d'un bâtiment ou la poursuite d'une exploitation quelconque;

5° de beschermingsmaatregelen en -middelen waarvoor de offertes een prijsberekening moeten bevatten.

Art. 29.- Het veiligheids- en gezondheidsplan wordt aangepast in functie van de volgende elementen:

- 1° in voorkomend geval, de wijzigingen in verband met de uitvoeringsmodaliteiten, overeengekomen tussen de tussenkomende partijen, waarvan de weerslag op het welzijn bij het werk dezelfde waarborgen biedt als de oorspronkelijk in het plan voorziene uitvoeringsmodaliteiten;
- 2° in voorkomend geval, de opmerkingen van de tussenkomende partijen aan wie de elementen uit het veiligheids- en gezondheidsplan, die hen aanbelangen, zijn overgemaakt;
- 3° de stand van de werken;
- 4° het identificeren van onvoorziene risico's of onvoldoende onderkende gevaren;
- 5° het optreden of het vertrek van tussenkomende partijen;
- 6° de eventueel aan het ontwerp of de werken aangebrachte wijzigingen.

Art. 30.- Het veiligheids- en gezondheidsplan maakt integrerend deel uit van, al naar gelang het geval, het bijzonder bestek, de prijsaanvraag, of de contractuele documenten en wordt hierin verplicht als een afzonderlijk en als dusdanig betiteld deel, opgenomen.

In hun offertes beschrijven de kandidaten, in een eerste afzonderlijk, naar het veiligheids- en gezondheidsplan verwijzend deel, de uitvoeringswijzen die zij voorstellen toe te passen in overeenstemming met de bepalingen van dit plan.

Bovendien vermelden de kandidaten, in een tweede afzonderlijk deel, de prijsberekening bedoeld in, al

5° les mesures et moyens de prévention pour lesquelles les offres doivent contenir un calcul de prix.

Art. 29.- Le plan de sécurité et de santé est adapté en fonction des éléments suivants:

- 1° le cas échéant, les modifications relatives aux modes d'exécution, convenues entre les intervenants, dont l'incidence sur le bien-être au travail offre les mêmes garanties que les modes d'exécution inscrits initialement dans le plan;
- 2° le cas échéant, les remarques des intervenants auxquels sont transmis les éléments du plan de sécurité et de santé qui les concernent;
- 3° l'évolution des travaux;
- 4° l'identification de risques imprévus ou de dangers insuffisamment reconnus;
- 5° l'arrivée ou le départ d'intervenants;
- 6° les modifications éventuelles apportées au projet ou aux travaux.

Art. 30.- Le plan de sécurité et de santé fait partie intégrante, suivant le cas, du cahier spécial de charges, de la demande de prix, ou des documents contractuels et y est obligatoirement repris dans une partie séparée, intitulée comme telle.

Dans leurs offres, les candidats décrivent, dans une première partie séparée référant au plan de sécurité et de santé, les modes d'exécution de l'ouvrage qu'ils proposent d'appliquer en conformité aux dispositions de ce plan.

En outre, les candidats mentionnent dans une deuxième partie séparée, le calcul de prix visé

naargelang het geval, artikel 27, §1, 5° of artikel 28, 5°.

Onderafdeling II.- Het coördinatiedagboek.

Art. 31.- Het coördinatiedagboek is het document of geheel van documenten dat door de coördinator wordt bijgehouden en dat, op genummerde bladzijden, de gegevens en aantekeningen vermeldt betreffende de coördinatie en gebeurtenissen op de bouwplaats.

Art. 32.- Het coördinatiedagboek is verplicht op alle bouwplaatsen waar een coördinatie moet worden georganiseerd.

Art. 33.- Het coördinatiedagboek vermeldt de volgende elementen:

- 1° de namen en adressen van de tussenkomende partijen, het ogenblik van hun tussenkomst op de bouwplaats en voor ieder van hen, het voorziene aantal op de bouwplaats tewerk te stellen werknemers evenals de voorziene duur van de werken;
- 2° de beslissingen, vaststellingen en gebeurtenissen die voor het ontwerp en de verwezenlijking van het bouwwerk van belang zijn;
- 3° de opmerkingen gemaakt aan de tussenkomende partijen en de gevolgen die ze eraan gegeven hebben;
- 4° de opmerkingen van de aannemers, aangevuld met het visum van de betrokken partijen;
- 5° de gevolgen gegeven aan de opmerkingen van de tussenkomende partijen en van de werknemersvertegenwoordigers die van belang zijn voor het ontwerp van het project en de verwezenlijking van het bouwwerk;
- 6° de tekortkomingen van de tussenkomende partijen tenopzichte van de algemene

suivant le cas, à l'article 27, §1er, 5° ou à l'article 28, 5°.

Sous-section II.- Le journal de coordination .

Art. 31.- Le journal de coordination est le document ou l'ensemble des documents tenu par le coordinateur et reprenant, sur des pages numérotées, les données et les annotations concernant la coordination et les événements sur le chantier.

Art. 32.- Le journal de coordination est obligatoire sur tous les chantiers où une coordination doit être organisée.

Art. 33.- Le journal de coordination reprend les éléments suivants:

- 1° les noms et les adresses des intervenants, le moment de leur intervention sur le chantier et, pour chacun d'eux, l'effectif prévu de travailleurs sur le chantier ainsi que la durée prévue des travaux;
- 2° les décisions, constatations et événements importants pour la conception du projet ou la réalisation de l'ouvrage;
- 3° les observations faites aux intervenants et les suites qu'ils y ont réservées;
- 4° les remarques des entrepreneurs, complétées par le visa des intéressés;
- 5° les suites réservées aux observations des intervenants et des représentants des travailleurs qui sont d'importance pour la conception du projet ou la réalisation de l'ouvrage;
- 6° les manquements des intervenants par rapport aux principes généraux de

preventiebeginselen, de toepasselijke regels en de concrete maatregelen aangepast aan de specifieke kenmerken van de tijdelijke of mobiele bouwplaats, of ten opzichte van het veiligheids- en gezondheidsplan;

7° de verslagen van de vergaderingen van de coördinatiestructuur bedoeld in artikel 37;

8° de ongevallen.

Onderafdeling III.- Het postinterventiedossier.

Art. 34.- Het postinterventiedossier is het dossier dat de voor de veiligheid en de gezondheid nuttige elementen bevat waarmee bij eventuele latere werkzaamheden moet worden rekening gehouden en dat aangepast is aan de kenmerken van het bouwwerk.

Art. 35.- Het postinterventiedossier is verplicht op alle bouwplaatsen waar een coördinatie moet worden georganiseerd

Art. 36.- Het postinterventiedossier bevat ten minste:

1° de architecturale, technische en organisatorische elementen in verband met de verwezenlijking, de instandhouding en het onderhoud van het bouwwerk;

2° de informatie voor de uitvoerders van te voorziene latere werkzaamheden, inzonderheid de herstelling, vervanging of ontmanteling van installaties of constructie-elementen;

3° de relevante verantwoording van de keuzen in verband met onder andere de toegepaste uitvoeringsmethoden, technieken, materialen of architecturale elementen.

prévention, aux règles applicables et mesures concrètes adaptées aux caractéristiques spécifiques du chantier temporaire ou mobile, ou par rapport au plan de sécurité et de santé;

7° les rapports des réunions de la structure de coordination visée à l'article 37;

8° les accidents.

Sous-section III.- Le dossier d'intervention ultérieure.

Art. 34.- Le dossier d'intervention ultérieure est le dossier qui contient les éléments utiles en matière de sécurité et de santé à prendre en compte lors d'éventuels travaux ultérieurs et qui est adapté aux caractéristiques de l'ouvrage.

Art. 35.- Le dossier d'intervention ultérieure est obligatoire sur tous les chantiers où une coordination doit être organisée

Art. 36.- Le dossier d'intervention ultérieure contient au moins:

1° les éléments architecturaux, techniques et organisationnels qui concernent la réalisation, la maintenance et l'entretien de l'ouvrage;

2° l'information pour les exécutants de travaux ultérieurs prévisibles, notamment la réparation, le remplacement ou le démontage d'installations ou d'éléments de construction;

3° la justification pertinente des choix en ce qui concerne entre autres les modes d'exécution, les techniques, les matériaux ou les éléments architecturaux.

Onderafdeling IV.- De coördinatiestructuur.

Sous-section IV.- La structure de coordination.

Art. 37.- Een coördinatiestructuur wordt opgericht op alle bouwplaatsen waarvan, hetzij, het vermoedelijk werkvolume meer dan 5000 mandagen bedraagt, hetzij de totale prijs van de werken, geschat door de bouwdirectie belast met het ontwerp, 2,5 miljoen EURO, BTW niet meegerekend bedraagt, en waar ten minste drie aannemers gelijktijdig werken uitvoeren.

Art. 37.- Une structure de coordination est instaurée sur tous les chantiers dont, soit, le volume présumé des travaux est supérieur à 5000 hommes-jour, soit, le prix total des travaux estimé par le maître d'oeuvre chargé de la conception excède 2,5 millions d'EURO, hors TVA, et où au moins trois entrepreneurs interviennent simultanément.

Op het gemotiveerd verzoek van de coördinator-verwezenlijking organiseert de opdrachtgever een coördinatiestructuur op andere bouwplaatsen dan deze bedoeld in het eerste lid.

A la demande motivée du coordinateur-réalisation, le maître d'ouvrage organise une structure de coordination sur d'autres chantiers que ceux visés au premier alinéa.

Art. 38.- De coördinatiestructuur draagt bij tot de organisatie van de coördinatie op de bouwplaats door inzonderheid:

Art. 38.- La structure de coordination contribue à l'organisation de la coordination sur le chantier, notamment:

- 1° te zorgen voor de vereenvoudiging van de informatie en de raadpleging van de verschillende tussenkomende partijen evenals van hun onderlinge communicatie;
- 2° te zorgen voor een efficiënt overleg tussen de tussenkomende partijen omtrent de toepassing van de preventiemaatregelen op de bouwplaats;
- 3° te zorgen voor de regeling van elke betwisting of onduidelijkheid inzake de naleving van de preventiemaatregelen op de bouwplaats;
- 4° adviezen inzake veiligheid en gezondheid uit te brengen.

- 1° en obtenant la simplification de l'information et de la consultation des différents intervenants ainsi que de la communication entre eux;
- 2° en obtenant une concertation efficace entre les intervenants quant à la mise en oeuvre des mesures de prévention sur le chantier;
- 3° en obtenant l'arrangement de tout litige ou toute imprécision en ce qui concerne le respect des mesures de prévention sur le chantier;
- 4° en émettant des avis en matière de sécurité et de santé.

Art. 39.- De coördinatiestructuur is samengesteld uit:

Art. 39.- La structure de coordination est composée:

- 1° de opdrachtgever of zijn vertegenwoordiger;
- 2° de coördinator-verwezenlijking;
- 3° de aanwezige aannemers of hun vertegenwoordigers;

- 1° du maître d'ouvrage ou de son représentant;
- 2° du coordinateur-réalisation;
- 3° des entrepreneurs présents ou de leurs représentants;

- 4° de bouwdirectie belast met de uitvoering;
- 5° de bouwdirectie belast met de controle op de uitvoering;
- 6° een vertegenwoordiger van elk comité voor preventie en bescherming op het werk, of bij ontstentenis, van elke syndicale afvaardiging van de op de bouwplaats aanwezige aannemers;
- 7° indien nodig, de preventieadviseurs van de opdrachtgever en van de op de bouwplaats aanwezige aannemers;
- 8° twee vertegenwoordigers van het comité voor Preventie en Bescherming op het werk van de onderneming van de opdrachtgever, wanneer de tijdelijke of mobiele bouwplaats gelegen is in een instelling of een site waar de opdrachtgever personeel tewerkstelt en waarvoor hij zulk comité heeft opgericht;
- 9° iedere andere persoon die door de opdrachtgever wordt uitgenodigd.

Art. 40.- De coördinator-verwezenlijking zit de coördinatiestructuur voor.

Hij roept ze samen op eigen initiatief of op het gemotiveerd verzoek van een lid of van de met het toezicht belaste ambtenaar.

Afdeling V - Bouwplaatsen waar de werken door één enkele aannemer worden uitgevoerd.

Art. 41.- De bepalingen van deze afdeling zijn van toepassing op de tijdelijke of mobiele bouwplaatsen waar de werken worden uitgevoerd door één enkele aannemer.

Art. 42.- § 1.- Bij de toepassing van artikel 13 is de opdrachtgever ertoe gehouden een exemplaar van het veiligheids- en gezondheidsplan aan de aannemer over te maken.

§ 2.- Wanneer het bouwwerk voor professioneel of

- 4° du maître d'oeuvre chargé de la réalisation;
- 5° du maître d'oeuvre chargé du contrôle de l'exécution;
- 6° d'un représentant de chacun des comités de prévention et de protection au travail ou, à défaut, des délégations syndicales des entrepreneurs présents;
- 7° si nécessaire, des conseillers en prévention du maître d'ouvrage et des entreprises présentes sur le chantier;
- 8° de deux représentants du comité de Prévention et de Protection au travail de l'entreprise du maître d'ouvrage, lorsque le chantier temporaire ou mobile est situé dans un établissement ou sur un site sur lequel le maître d'ouvrage occupe du personnel et pour lequel il a créé un tel comité;
- 9° de toute autre personne invitée par le maître d'ouvrage.

Art. 40.- Le coordinateur-réalisation préside la structure de coordination.

Il la convoque d'initiative ou à la demande motivée d'un membre ou du fonctionnaire chargé de la surveillance.

Section V - Chantiers où les travaux sont exécutés par un seul entrepreneur.

Art. 41.- Les dispositions de la présente section sont applicables aux chantiers temporaires ou mobiles où s'effectuent des travaux exécutés par un seul entrepreneur.

Art. 42.- § 1er.- Lors de l'application de l'article 13 le maître d'ouvrage est tenu de remettre un exemplaire du plan de sécurité et de santé à l'entrepreneur.

§ 2.- Lorsque l'ouvrage est destiné à un usage

commercieel gebruik bestemd is, is de opdrachtgever ertoe gehouden:

- 1° bij de toepassing van artikel 13, de bepalingen van het veiligheids- en gezondheidsplan die op hem, in de hoedanigheid van opdrachtgever, van toepassing zijn, na te leven;
- 2° erover te waken dat de aannemer de nodige informatie ontvangt met betrekking tot de risico's inzake het welzijn van de betrokken personen op de plaats waar de werken worden uitgevoerd;
- 3° indien de werken in een inrichting van een werkgever worden uitgevoerd, erover te waken dat de activiteiten op de plaats van uitvoering van de werken worden gecoördineerd en dat met de aannemer wordt samengewerkt bij de uitvoering van de maatregelen inzake veiligheid en gezondheid van de personen betrokken bij het uitvoeren van de werken;
- 4° in de andere dan de onder 3° bedoelde gevallen, de activiteiten op de plaats van uitvoering van de werken te coördineren en met de aannemer samen te werken bij de uitvoering van de maatregelen inzake veiligheid en gezondheid van de personen betrokken bij het uitvoeren van de werken.

§ 3.- De aannemer is ertoe gehouden:

- 1° bij toepassing van §2, aan de opdrachtgever de nodige informatie te verstrekken over de risico's eigen aan die werken;
- 2° zijn medewerking te verlenen aan de coördinatie en samenwerking bedoeld in § 2, 3° en 4°.
- 3° in zijn prijsofferte de voorzieningen voor te stellen die in de uit te voeren werken geïntegreerd kunnen worden en die toelaten latere werken aan het bouwwerk op een veiligere of gezondere wijze uit te voeren.

§ 4.- Bij de toepassing van § 2, 3°, is de werkgever, in wiens inrichting de werken worden verricht, ertoe gehouden zijn medewerking te verlenen aan

professionnel ou commercial, le maître d'ouvrage est tenu:

- 1° lors de l'application de l'article 13, de respecter les dispositions du plan de sécurité et de santé qui lui sont applicables en tant que maître d'ouvrage;
- 2° de veiller à ce que l'entrepreneur reçoive les informations nécessaires concernant les risques relatifs au bien-être des personnes concernées sur le lieu où sont exécutés les travaux;
- 3° lorsque les travaux sont exécutés dans l'établissement d'un employeur, de veiller à ce que les activités sur le lieu de leur exécution soient coordonnées et à ce qu'il y ait une collaboration avec l'entrepreneur lors de l'exécution des mesures relatives à la santé et la sécurité des personnes concernées par l'exécution des travaux;
- 4° dans les autres cas que ceux visés sous 3°, de coordonner les activités sur le lieu d'exécution des travaux et de collaborer avec l'entrepreneur lors de l'exécution des mesures relatives à la santé et la sécurité des personnes concernées par l'exécution des travaux.

§ 3.- L'entrepreneur est tenu:

- 1° lors de l'application du §2, de donner au maître d'ouvrage les informations nécessaires à propos des risques inhérents à ces travaux;
- 2° de coopérer à la coordination et à la collaboration visée au § 2, 3° et 4°.
- 3° de proposer dans son offre de prix des dispositifs pouvant être intégrés dans les travaux à exécuter et permettant d'exécuter les travaux ultérieurs à l'ouvrage de manière plus sûre ou plus saine.

§ 4.- lors de l'application du § 2, 3°, l'employeur dans l'établissement duquel les travaux sont exécutés, est tenu de coopérer à la

de coördinatie en samenwerking.

Art. 43.- § 1.- Een postinterventiedossier, waarvan de inhoud beantwoordt aan deze omschreven in de artikelen 34 en 36, wordt opgesteld voor de werken die betrekking hebben op de structuur, op de essentiële elementen van het bouwwerk, of op toestanden die een aantoonbaar gevaar inhouden.

§ 2.- Het in § 1 bedoelde postinterventiedossier wordt opgesteld door de opdrachtgever of door een door hem aangestelde derde.

De opdrachtgever ziet er tevens op toe dat het postinterventiedossier wordt aangepast aan de eventuele wijzigingen die tijdens de verwezenlijking van het bouwwerk aan het project worden aangebracht.

Afdeling VI - Bepalingen van toepassing op alle bouwplaatsen

Onderafdeling I.- Toepassingsgebied.

Art. 44.- De bepalingen van deze afdeling zijn van toepassing op de tijdelijke of mobiele bouwplaatsen waar werken door één of meerdere aannemers worden uitgevoerd.

Onderafdeling II - Voorafgaande kennisgeving.

Art. 45.- De bouwdirectie belast met de uitvoering doet een voorafgaande kennisgeving voor:

- 1° elke tijdelijke of mobiele bouwplaats waar één of meer werkzaamheden, opgesomd in artikel 26, § 1, uitgevoerd worden en waarvan de totale duur vijf werkdagen overschrijdt.

coordination et à la collaboration.

Art. 43.- § 1er.- Un dossier d'intervention ultérieure, dont le contenu répond à celui décrit aux articles 34 et 36, est établi pour les travaux qui se rapportent à la structure, aux éléments essentiels de l'ouvrage, ou à des situations contenant un danger décelable.

§ 2.- Le dossier d'intervention ultérieure visé au § 1er est établi par le maître d'ouvrage ou par un tiers qu'il désigne.

Le maître d'ouvrage veille également à ce que le dossier d'intervention ultérieure soit adapté aux éventuelles modifications apportées au projet durant la réalisation du projet.

Section VI - Dispositions applicables à tous les chantiers

Sous-section Ière.- Champ d'application.

Art. 44.- Les dispositions de la présente section sont applicables aux chantiers temporaires ou mobiles où s'effectuent des travaux exécutés par un ou plusieurs entrepreneurs.

Sous-section II - Notification préalable.

Art. 45.- Le maître d'oeuvre chargé de l'exécution fait une notification préalable pour:

- 1° chaque chantier temporaire ou mobile où sont exécutés un ou plusieurs des travaux énumérés à l'article 26, § 1er et dont la durée totale excède cinq jours ouvrables.

2° elke tijdelijke of mobiele bouwplaats waarvan de vermoedelijke omvang van de werken beantwoordt aan deze bedoeld in artikel 26, § 2.

Op tijdelijke of mobiele bouwplaatsen waar meerdere bouwdirecties belast met de uitvoering actief zijn, valt de in het eerste lid bedoelde kennisgeving ten laste van elke bouwdirectie die als eerste activiteiten op de bouwplaats uitvoert.

Art. 46.- De voorafgaande kennisgeving wordt ten minste vijftien kalenderdagen vóór het begin van de werken op de bouwplaats gedaan aan de met het toezicht inzake arbeidsveiligheid belaste ambtenaar en bevat ten minste de in de bijlage II van dit besluit opgesomde gegevens.

Een kopie van de voorafgaande kennisgeving moet zichtbaar op de bouwplaats op een voor het personeel gemakkelijk toegankelijke plaats, worden aangeplakt ten minste tien kalenderdagen vóór het begin van de werken.

Art. 47.- In geval van onvoorziene en dringende werken, of in geval de periode tussen de ontvangst van de opdracht en de datum van de effectieve aanvang der werken niet toelaat om de kennisgeving binnen de door artikel 46 voorziene termijn te doen, wordt de voorafgaande kennisgeving vervangen door een mededeling aan de met het toezicht inzake arbeidsveiligheid belaste ambtenaar, gedaan ten laatste de dag zelf van het begin van de werken bij wijze van een geschikt middel.

Een kopie van de mededeling moet zichtbaar op de bouwplaats worden aangeplakt op een voor het personeel gemakkelijk toegankelijke plaats, ten laatste de dag zelf van het begin van de werken.

De gegevens vervat in deze mededeling zijn dezelfde als deze van de bijlage II van dit besluit.

Onderafdeling III - De overdracht, de terbeschikkingstelling en de opvraging van het postinterventiedossier.

2° chaque chantier temporaire ou mobile dont l'importance présumée des travaux répond à celle visée à l'article 26, § 2.

Sur les chantiers temporaires ou mobiles où plusieurs maîtres d'oeuvre chargés de l'exécution sont actifs, l'obligation visée au premier alinéa est à charge de tout maître d'oeuvre qui exerce le premier des activités sur le chantier.

Art. 46.- La notification préalable est faite au fonctionnaire chargé de la surveillance relative à la sécurité du travail, au moins quinze jours calendriers avant le début des travaux sur le chantier et reprend au moins les données énumérées à l'annexe II du présent arrêté.

Une copie de la notification préalable doit être affichée visiblement sur le chantier à un endroit aisément accessible pour le personnel au moins dix jours calendriers avant le début des travaux.

Art. 47.- En cas de travaux imprévus et urgents, ou si la période entre la date de réception de l'ordre pour entamer les travaux et la date effective du début des travaux ne permet pas de faire la notification dans le délai prévu à l'article 46, la notification préalable est remplacée par une communication au fonctionnaire chargé de la surveillance relative à la sécurité du travail, faite au plus tard le jour même du début des travaux, par un moyen approprié.

Une copie de la communication doit être affichée sur le chantier de façon visible et à un endroit aisément accessible pour le personnel, au plus tard le jour même du début des travaux.

Les données contenues dans cette communication sont les mêmes que celles de l'annexe II du présent arrêté.

Sous-section III - La transmission, la mise à disposition et la réclamation du dossier d'intervention ultérieure.

Art. 48.- Bij elke gehele of gedeeltelijke overdracht van het bouwwerk overhandigt de persoon of overhandigen de personen, die het bouwwerk afstaan of overdragen, het postinterventiedossier aan de nieuwe eigenaar.

Deze overhandiging wordt in de akte die de overdracht bevestigt, opgetekend.

Tevens houdt elke eigenaar van het geheel of een gedeelte van het bouwwerk een exemplaar van het postinterventiedossier ter beschikking van elke persoon die hierin als opdrachtgever van latere werken aan het bouwwerk mag optreden, inzonderheid, een huurder.

Art. 49.- § 1.- De opdrachtgever is ertoe gehouden de delen van het postinterventiedossier die hen aanbelangen, ter beschikking te stellen van de coördinator of, bij ontstentenis, van de aannemer op het ogenblik dat deze personen betrokken worden bij de coördinatie of de uitvoering van de latere werken aan het bouwwerk.

§ 2.- Vooraleer een later werk aan het bouwwerk aan te vatten, vragen de coördinator of, bij ontstentenis, de aannemer aan de opdrachtgever dat de delen van het postinterventiedossier die hen aanbelangen, te hunner beschikking zou worden gesteld.

Onderafdeling IV - Specifieke verplichtingen van de aannemers.

Art. 50-54. Opgeheven

Onderafdeling V - Specifieke verplichtingen van de tussenkommende partijen.

Art. 55-56. Opgeheven

Art. 48.- Lors de chaque mutation totale ou partielle de l'ouvrage, la personne ou les personnes qui cèdent l'ouvrage, remettent le dossier d'intervention ultérieure au nouveau propriétaire.

Cette remise est enregistrée dans l'acte confirmant la mutation.

Aussi chaque propriétaire de l'ensemble ou d'une partie de l'ouvrage tient un exemplaire du dossier d'intervention ultérieure à la disposition de toute personne pouvant y intervenir en tant que maître d'ouvrage de travaux ultérieurs, notamment, un locataire.

Art. 49.- § 1er.- Le maître d'ouvrage est tenu de mettre les parties du dossier d'intervention ultérieure qui les concernent, à la disposition du coordinateur ou, à défaut, de l'entrepreneur, au moment où ces personnes sont concernées par la coordination ou l'exécution de travaux ultérieurs à l'ouvrage.

§ 2.- Avant d'entamer un travail ultérieur à l'ouvrage, le coordinateur ou, à défaut, l'entrepreneur demande au maître d'ouvrage que les parties du dossier d'intervention ultérieure qui les concernent, soient mises à leur disposition.

Sous-section IV - Obligations spécifiques des entrepreneurs.

Art. 50-54. Annulés

Sous-section V - Obligations spécifiques des intervenants.

Art. 55-56. Annulés

Afdeling VII - Voorwaarden voor de uitoefening van de functie van coördinator.

Section VII - Conditions d'exercice de la fonction de coordinateur.

Onderafdeling I.- Basisvorming en nuttige beroepservaring.

Sous-section Ière.- Formation de base et expérience professionnelle utile.

Art. 57. - § 1.- De personen die de functie van coördinator willen uitoefenen op een tijdelijke of mobiele bouwplaats waar een veiligheids- en gezondheidsplan vereist is in toepassing van artikel 26, § 1 of § 2, moeten het bewijs kunnen leveren dat zij voldoen aan de volgende vereisten inzake nuttige beroepservaring en diploma's:

- 1° twee jaar beroepservaring voor de houders van een diploma van burgerlijk ingenieur of een einddiploma van het hoger technisch onderwijs van universitair niveau of van het hoger technisch of kunstonderwijs van het lange type;
- 2° vijf jaar beroepservaring voor de houders van een einddiploma van het hoger technisch onderwijs van het korte type;
- 3° tien jaar beroepservaring voor de houders van een diploma van het hoger secundair onderwijs.

§2.- De personen die de functie van coördinator willen uitoefenen op een andere tijdelijke of mobiele bouwplaats dan deze bedoeld in § 1, moeten het bewijs kunnen leveren dat zij voldoen aan de volgende vereisten inzake nuttige beroepservaring en diploma's:

- 1° één jaar beroepservaring voor de houders van één van de diploma's bedoeld in §1, 1° en 2°;

Art. 57.- § 1er.- Les personnes qui veulent exercer la fonction de coordinateur sur un chantier temporaire ou mobile pour lequel un plan de sécurité et de santé est exigé en application de l'article 26, § 1er ou § 2, doivent pouvoir apporter la preuve qu'ils satisfont aux exigences suivantes en matière d'expérience professionnelle utile et de diplômes:

- 1° deux ans d'expérience professionnelle pour les titulaires d'un diplôme d'ingénieur civil ou d'un diplôme de fin d'études de l'enseignement technique supérieur de niveau universitaire ou de l'enseignement technique ou artistique supérieur de type long;
- 2° cinq ans d'expérience professionnelle pour les titulaires d'un diplôme de fin d'études de l'enseignement technique supérieur de type court;
- 3° dix ans d'expérience professionnelle pour les titulaires d'un diplôme de l'enseignement secondaire supérieur.

§ 2.- Les personnes qui veulent exercer la fonction de coordinateur sur un chantier temporaire ou mobile autre que celui visé au § 1er, doivent pouvoir apporter la preuve qu'ils satisfont aux exigences suivantes en matière d'expérience professionnelle utile et de diplômes:

- 1° un an d'expérience professionnelle pour les titulaires d'un des diplômes visés au § 1er, 1° et 2°;

- 2° drie jaar beroepservaring voor de houders van een diploma van het hoger secundair onderwijs;
- 3° vijf jaar beroepservaring voor de houders van een diploma van het lager secundair onderwijs.

Art. 58.- Voor de toepassing van artikel 57 wordt onder beroepservaring verstaan:

- 1° voor de functie van coördinator-ontwerp: een beroepservaring in verband met het ontwerp van een bouwproject of met engineering;
- 2° voor de functie van coördinator-verwezenlijking: een beroepservaring in verband met de leiding van een tijdelijke of mobiele bouwplaats of het beheer en de opvolging van de werken op zulke bouwplaats;
- 3° voor de functie van coördinator-ontwerp en verwezenlijking: een beroepservaring in verband met de twee onder de punten 1° en 2° vermelde activiteitstypes.

Onderafdeling II.- Aanvullende vorming.

Art. 59.- De coördinator van een tijdelijke of mobiele bouwplaats waarvoor een veiligheids- en gezondheidsplan vereist is in toepassing van artikel 26, § 1 of § 2, moet bovendien het bewijs kunnen leveren dat hij:

- 1° hetzij, met vrucht elk van de volgende vormingen heeft beëindigd:
  - a) een erkende cursus van aanvullende vorming, bedoeld in het koninklijk besluit van 10 augustus 1978 tot vaststelling van een aanvullende vorming opgelegd aan de diensthoofden voor veiligheid, gezondheid en verfraaiing van de werkplaatsen en aan hun adjuncten;

- 2° trois ans d'expérience professionnelle pour les titulaires d'un diplôme de l'enseignement secondaire supérieur;
- 3° cinq ans d'expérience professionnelle pour les titulaires d'un diplôme de l'enseignement secondaire inférieur.

Art. 58.- Pour l'application de l'article 57, on entend par expérience professionnelle:

- 1° pour la fonction de coordinateur-projet: une expérience professionnelle relative à la conception d'un projet d'ouvrage ou à l'ingénierie;
- 2° pour la fonction de coordinateur-réalisation: une expérience professionnelle relative à la direction d'un chantier temporaire ou mobile ou à la gestion et au suivi des travaux sur un tel chantier;
- 3° pour la fonction de coordinateur-projet et réalisation: une expérience professionnelle relative aux deux types d'activités visées sous les points 1° et 2°.

Sous-section II.- Formation complémentaire.

Art. 59.- Le coordinateur d'un chantier temporaire ou mobile pour lequel un plan de sécurité et de santé est exigé en application de l'article 26, § 1er ou § 2, doit en outre pouvoir apporter la preuve que:

- 1° soit, il a terminé avec fruit chacune des formations suivantes :
  - a) un cours agréé de formation complémentaire, visé à l'arrêté royal du 10 août 1978 déterminant la formation complémentaire imposée aux chefs des services de sécurité, d'hygiène et d'embellissement des lieux de travail et à leurs adjoints;

Het bewijs betreft een aanvullende vorming van het eerste niveau wanneer voor de bouwplaats een coördinatiestructuur vereist is in uitvoering van artikel 37, eerste lid, en van het tweede niveau in de andere in vorig lid bedoelde gevallen;

b) een erkende cursusmodule “aanvulling tot coördinator” waarvan de modaliteiten van examen vastgelegd zijn bij ministerieel besluit op advies van de Hoge Raad voor Preventie en Bescherming op het Werk.

2° hetzij, met vrucht een erkende cursus van de specifieke aanvullende vorming voor coördinatoren inzake het welzijn op tijdelijke of mobiele bouwplaatsen beëindigd heeft, waarvan de examenmodaliteiten vastgelegd zijn bij ministerieel besluit op advies van de Hoge Raad voor Preventie en Bescherming op het Werk.

3° hetzij geslaagd is in een specifiek examen voor coördinatoren waarvan de modaliteiten vastgelegd zijn bij ministerieel besluit op advies van de Hoge Raad voor Preventie en Bescherming op het Werk.

Art. 60. Opgeheven

Art. 61. Opgeheven

Art. 62.- De in artikel 57 bedoelde personen moeten kunnen aantonen dat zij een voldoende kennis bezitten van de reglementering en de technieken inzake welzijn op de tijdelijke of mobiele bouwplaatsen.

Onderafdeling III.- Bijzondere gevallen.

Art. 63.- Ondergrondse nutsleidingen.

In afwijking van de bepalingen van artikel 58 volstaat een nuttige beroepservaring inzake elk van de werken opgesomd in artikel 2, §1, 1°, 2° en 6°,

La preuve concerne une formation complémentaire du premier niveau lorsque pour le chantier une structure de coordination est exigée en application de l'article 37, premier alinéa, et du deuxième niveau dans les autres cas visés au précédent alinéa;

b) un module de cours agréé “complément pour coördinateur” dont les modalités d'examen sont fixées par arrêté ministériel sur avis du Conseil Supérieur de Prévention et de Protection au Travail.

2° soit, il a terminé avec fruit un cours agréé de formation complémentaire spécifique pour coordinateurs en matière de bien-être sur les chantiers temporaires ou mobiles dont les modalités d'examen sont fixées par arrêté ministériel sur avis du Conseil Supérieur de Prévention et de Protection au Travail.

3° soit, il a réussi un examen spécifique de coordinateur dont les modalités sont fixées par arrêté ministériel sur avis du Conseil Supérieur de Prévention et de Protection au Travail.

Art. 60. Annulé

Art. 61. Annulé

Art.62.- Les personnes visées à l' article 57 doivent pouvoir apporter la preuve qu'elles disposent d'une connaissance suffisante de la réglementation et des techniques en matière de bien-être sur les chantiers temporaires ou mobiles.

Sous-section III.- Cas particuliers.

Art. 63.- Conduites utilitaires souterraines.

Par dérogation aux dispositions de l'article 58, une expérience professionnelle utile relative à chacun des travaux énumérés à l'article 2, §1er,

wanneer de tijdelijke of mobiele bouwplaats geen andere werken omvat dan de ondergrondse werken bedoeld in artikel 2, §1, 6°.

Art. 64.- Werken met een totale waarde kleiner dan 25.000 EURO.

§ 1 In afwijking van de bepalingen van de artikelen 57, 58 en 59 mag op de tijdelijke of mobiele bouwplaatsen waar een veiligheids- en gezondheidsplan vereist is in toepassing van artikel 26, § 1 de natuurlijke persoon die één van de betrokken bouwdirecties belast met de uitvoering leidt, de functie van coördinator uitoefenen, indien aan de volgende voorwaarden voldaan is:

1° hij moet het bewijs kunnen leveren dat hij voldoet aan de volgende vereisten:

a) ten minste vijftien jaar nuttige beroepservaring bezitten inzake de soorten werken, bedoeld in de artikelen 2, § 1 en 26, §1, waarvoor de functie van coördinator wordt uitgeoefend;

b) gedurende ten minste vijf jaar een onderneming hebben geleid die één of meer van de in artikel 2, § 1, bedoelde werken als voorwerp had;

c) gedurende de in punt b) bedoelde periode, of, gedurende de laatste vijf jaar op de tijdelijke of mobiele bouwplaatsen waar hij de functie van coördinator heeft uitgeoefend, en wegens inbreuken op de voorschriften betreffende het welzijn van de werknemers bij de uitvoering van hun werk, niet het voorwerp hebben uitgemaakt van:

- hetzij, een veroordeling;
- hetzij, een administratieve geldboete;
- hetzij, een niet vernietigd bevel tot stopzetting der werken in toepassing van de bepalingen van artikel 3 van de wet van 16 november 1972 betreffende de arbeidsinspectie;

1°, 2°, et 6°, suffit lorsque le chantier temporaire ou mobile ne comporte aucun travail, autre que les travaux souterrains visés à l'article 2, §1er, 6°.

Art. 64.- Travaux d'une valeur inférieure à 25.000 EURO.

§ 1 Par dérogation aux dispositions des articles 57, 58 et 59, la personne physique, dirigeant un des maîtres d'oeuvre chargés de l'exécution concernés, peut exercer la fonction de coordinateur sur les chantiers temporaires ou mobiles où un plan de sécurité et de santé est exigé en application de l'article 26, § 1er, si les conditions suivantes sont respectées:

1° il doit pouvoir apporter la preuve qu'il satisfait aux exigences suivantes:

a) avoir au moins quinze ans d'expérience utile dans les types de travaux, visés aux articles 2, § 1er, et 26, § 1er, pour lesquels la fonction de coordinateur est exercée;

b) avoir dirigé pendant au moins cinq ans une entreprise ayant un ou plusieurs des travaux visés à l'article 2, § 1er, comme objet;

c) n'avoir pas fait, pendant la période visée sous le point b), ou, pendant les cinq dernières années sur les chantiers temporaires ou mobiles où il a exercé la fonction de coordinateur, et en raison d'infractions aux dispositions relatives au bien-être des travailleurs lors de l'exécution de leur travail, l'objet:

- soit, d'une condamnation;
- soit, d'une amende administrative;
- soit, d'un ordre d'arrêt non annulé des travaux en application des dispositions de l'article 3 de la loi du 16 novembre 1972 concernant l'inspection du travail;

d) hetzij, een vervolmakingsvorming inzake het welzijn op het werk, hetzij, een opleiding in een erkend centrum voor middenstandsopleiding, een opleiding in de kader van een industriële leerlingenwezen of een andere beroepsopleiding, met gunstig gevolg hebben beëindigd, waarin ten minste de volgende onderwerpen werden behandeld:

- de wettelijke en reglementaire voorschriften inzake het welzijn van de werknemers bij de uitvoering van hun werk op tijdelijke of mobiele bouwplaatsen;
- de veiligheidsrisico's op bouwplaatsen;
- de gezondheidsrisico's op bouwplaatsen;
- het uitvoeren van risico-analyses en het integreren en vaststellen van passende preventiemaatregelen, met inbegrip van deze nodig voor het uitvoeren van latere werkzaamheden aan het bouwwerk;
- de instrumenten bij de coördinatie en coördinatiepraktijken;

2° de globale prijs van de werken, geschat door de bouwdirectie belast met het ontwerp, en van de geleverde of geïnstalleerde goederen bedraagt minder dan 25.000 EURO, BTW niet meegerekend.

§ 2. In afwijking van de bepalingen van § 1, mag een werknemer van één van de met de uitvoering belaste bouwdirecties de functie van coördinator uitvoeren op de tijdelijke of mobiele bouwplaatsen, waar krachtens artikel 26, § 1 een veiligheids- en gezondheidsplan vereist is, op voorwaarde dat voldaan wordt aan de volgende voorwaarden:

1° De werknemer bezit een nuttige beroepservaring van 15 jaar inzake de werken, bedoeld in de artikels 2, § 1 en 26, § 1, waarvoor de functie van coördinator wordt uitgeoefend.

d) avoir terminé avec fruit, soit, une formation de perfectionnement en matière de bien-être au travail, soit, une formation dans un centre agréé pour la formation des classes moyennes, un apprentissage industriel ou une autre formation professionnelle, laquelle formation traite au moins les sujets suivants:

- les dispositions légales et réglementaires concernant le bien-être des travailleurs lors de l'exécution de leur travail sur les chantiers temporaires ou mobiles;
- les risques en matière de sécurité sur les chantiers de construction;
- les risques en matière de santé sur les chantiers de construction;
- la réalisation d'analyses de risques et l'intégration et la détermination de mesures adéquates de prévention, y compris celles nécessaires pour l'exécution de travaux ultérieurs à l'ouvrage;
- les instruments lors de la coordination et les pratiques de coordination;

2° le prix global des travaux, estimé par le maître d'oeuvre chargé de la conception, et des biens fournis ou installés est inférieur à 25.000 EURO, hors TVA.

§ 2. Par dérogation aux dispositions du § 1er un travailleur d'un des maîtres d'oeuvre chargés de l'exécution peut exercer la fonction de coordinateur sur les chantiers temporaires ou mobiles où un plan de sécurité et de santé est exigé en application de l'article 26, § 1er, pour autant que les conditions suivantes soient remplies:

1° Le travailleur dispose d'une expérience utile de 15 ans dans les travaux visés aux articles 2, § 1er et 26, § 1er, pour lesquels la fonction de

2° De werknemer is belast met de organisatie en het beheer van de in 1° bedoelde werken.

3° De werknemer heeft met gunstig gevolg één der vormingen, bedoeld in § 1, 1°, d), gevolgd.

4° De totale prijs van de werken voldoet aan de voorwaarden, vastgesteld in § 1, 2°.

Art. 65.- §1.- In afwijking van de bepalingen van de artikelen 8, tweede lid, en 19, tweede lid, kunnen personen op tijdelijke of mobiele bouwplaatsen een coördinator, onder zijn leiding en zijn verantwoordelijkheid, als adjunct bijstaan, indien zij aan elk van de volgende voorwaarden voldoen:

1° houder zijn van één van de diploma's bedoeld in artikel 57, § 1.

2° geslaagd zijn voor het in artikel 59, 3° bedoelde specifiek examen van coördinator of met vrucht een erkende cursus hebben beëindigd :

a) hetzij, van aanvullende vorming van het eerste niveau en een erkende cursusmodule "aanvulling tot coördinator", bedoeld in artikel 59, 1°, waarbij de vrijstelling bedoeld in artikel 66 van toepassing is;

b) hetzij, van de specifieke aanvullende vorming van niveau A voor coördinatoren inzake het welzijn op tijdelijke of mobiele bouwplaatsen, bedoeld in artikel 59, 2°.

§ 2.- In afwijking van de bepalingen van artikel 57, § 1, mogen de personen bedoeld in § 1 van dit artikel die een coördinator als adjunct hebben bijgestaan, na de minimumduur veresit doot het tweede lid van deze paragraaf, de functie, van coördinator-ontwerp of coördinator-verwezenlijking uitoefenen, afhankelijk van de aard van de taken waarvoor zij door de coördinator werden opgeleid.

Om de functie van coördinator uit te oefenen, wordt de veresit ervaring als adjunct-coördinator, overeenkomstig de bepalingen van dit artikel als volgt vastgesteld :

coördinateur est exercée.

2° Le travailleur est chargé de l'organisation et de la gestion des travaux visés au 1°.

3° Le travailleur a terminé avec fruit une des formations visées au § 1er, 1°, d).

4° Le prix global des travaux répond aux conditions fixées par le § 1er, 2°.

Art. 65.- §1er.- Par dérogation aux dispositions des articles 8, deuxième alinéa, et 19, deuxième alinéa, peuvent assister en tant qu'adjoint un coordinateur, sous sa direction et sa responsabilité, sur un chantier temporaire ou mobile, les personnes répondant à chacune des conditions suivantes:

1° être porteur d'un des diplômes visés à l'article 57, § 1.

2° avoir réussi l'examen spécifique de coordinateur vise à l'article 59, 3° ou avoir terminé avec fruits un cours agréé:

a) soit, de formation complémentaire du premier niveau et un module agréé "complément pour coordinateur" visés à l'article 59, 1°, avec application de la dispension visée à l'article 66.

b) soit, de formation complémentaire spécifique de niveau A pour coordinateur en matière du bien-être sur les chantiers temporaires ou mobiles, visé à l'article 59, 2°.

§ 2.- Par dérogation aux dispositions de l'article 57, § 1er les personnes visées au § 1er du présent article qui ont assisté un coordinateur en qualité d'adjoint peuvent accéder, au terme des durées minimales requises par l'alinéa 2 du présent paragraphe, à la fonction de coordinateur – projet ou de coordinateur – réalisation, selon la nature des tâches auxquelles ils ont été formés par le coordinateur.

Pour accéder à la fonction de coordinateur, l'expérience acquise en qualité de coordinateur adjoint , en application des dispositions du présent article, est fixée comme suit:

-twee jaar voor de houders van een in artikel 57, §1, 1° bedoeld diploma;
-vijf jaar voor de houders van een in artikel 57, §1, 2° bedoeld diploma;
-tien jaar voor de houders van een in artikel 57, §1, 3° bedoeld diploma;

- deux ans, pour les titulaires d'un diplôme visé à l'article 57, § 1er, 1°;
- cinq ans, pour les titulaires d'un diplôme visé à l'article 57, § 1er, 2°;
- dix ans, pour les titulaires d'un diplôme visé à l'article 57, § 1er, 3°. “

Onderafdeling IV.- Overgangsmatregelen.

Sous-section IV.- Mesures transitoires.

Art. 66.- De personen die aan de bepalingen van de artikelen 57 en 62 voldoen en in staat zijn binnen een termijn van drie jaar na de datum van inwerkingtreding van dit besluit het bewijs te leveren, bedoeld in artikel 59, 1°, a), zijn voor de uitoefening van de functie van coördinator vrijgesteld van het leveren van het bewijs bedoeld in artikel 59, 1°, b).

Art. 66.- Les personnes qui satisfont aux dispositions des articles 57 et 62 et qui peuvent, dans un délai de trois ans après la date d'entrée en vigueur du présent arrêté, apporter la preuve visée à l'article 59, 1°, a), sont dispensées, pour l'exercice de la fonction de coordinateur, de la production de la preuve visée à l'article 59, 1°, b).

In afwijking van de bepalingen van artikel 57, kunnen de personen die voldoen aan de bepalingen van artikel 62 en die beschikken over een beroepservaring van minstens 15 jaar, binnen een termijn van 3 jaar na de datum van inwerkingtreding van dit besluit, toegelaten worden tot het in artikel 59,3° bedoelde examen van coördinator.

Par dérogation aux dispositions de l'article 57, les personnes qui satisfont aux dispositions de l'article 62 et qui disposent d'une expérience professionnelle d'au moins 15 ans peuvent, dans un délai de 3 ans après la date d'entrée en vigueur du présent arrêté, être admis à l'examen de coordinateur visé à l'article 59,3°

Art. 67. Opgeheven

Art. 67. Annulé

Art. 68.- §1.- De personen die op de datum van inwerkingtreding van dit besluit reeds coördinatie-activiteiten, waarin de toepassing van de algemene preventiebeginselen is geïntegreerd, uitvoerden, mogen de functie van coördinator uitoefenen mits zij voldoen aan de voorwaarden gesteld in artikelen 57 en 62 en binnen een termijn van drie jaar na de datum van inwerkingtreding van dit besluit in staat zijn:

Art. 68.- §1er.- Les personnes, qui à la date d'entrée en vigueur du présent arrêté, exerçaient déjà des activités de coordination dans lesquelles est intégrée l'application des principes généraux de prévention, peuvent exercer la fonction de coordinateur, pour autant qu'elles répondent aux conditions fixées aux articles 57 et 62 et que, dans un délai de trois ans après la date d'entrée en vigueur du présent arrêté, elles soient en mesure:

1° hetzij het bewijs te leveren bedoeld in artikel

1° soit, de produire la preuve visée à l'article

59, 1°, a), en, binnen een termijn van één jaar na de datum van inwerkingtreding van dit besluit het bewijs van inschrijving voor te leggen voor het volgen van een erkende cursus aanvullende vorming, zoals bedoeld in het voormelde koninklijk besluit van 10 augustus 1978;

2° hetzij het bewijs te leveren geslaagd te zijn in het examen bedoeld in artikel 59, 3°, en binnen een termijn van één jaar na de datum van inwerkingtreding van dit besluit een door hen ondertekende verklaring op eer voor te leggen waaruit hun intentie blijkt vóór het verstrijken van de voormelde termijn van drie jaar aan zulk examen deel te nemen.

§ 2. Voor de toepassing van de bepalingen van § 1, worden de personen die op de datum van inwerkingtreding van dit besluit beschikken over een beroepservaring van minstens 15 jaar, vrijgesteld van de in artikel 57 vastgestelde voorwaarden.

Afdeling VIII - Slotbepalingen.

Art. 69.- Worden opgeheven in het Algemeen Reglement voor de arbeidsbescherming:

1° artikel 437bis, ingevoegd bij het koninklijk besluit van 29 november 1982;

2° artikel 462tredecies, ingevoegd bij het koninklijk besluit van 30 december 1959.

Art. 70.- Zijn belast met het toezicht op de naleving van de bepalingen van dit besluit:

1° de ingenieurs, industrieel ingenieurs, technisch ingenieurs en technisch controleurs van de Technische Inspectie van de Administratie van de arbeidsveiligheid;

2° de geneesheren-arbeidsinspecteurs en de sociaal controleurs arbeidshygiëne van de Medische Inspectie van de Administratie van

59, 1°, a) ,et, dans un délai d'un an après la date d'entrée en vigueur du présent arrêté, de soumettre la preuve de l'inscription pour suivre un cours agréé de formation complémentaire, visé à l'arrêté royal précité du 10 août 1978;

2° soit, de produire la preuve d'avoir réussi l'examen visé à l'article 59, 3°et, dans un délai d'un an après la date d'entrée en vigueur du présent arrêté, de soumettre une déclaration sur l'honneur signée de leur main, d'où il apparaît leur intention de participer à tel examen avant la fin du délai précité de trois ans.

§ 2. Pour l'application des dispositions du § 1er, les personnes qui disposent d'une expérience professionnelle d'au moins 15 ans à la date d'entrée en vigueur du présent arrêté sont dispensées de répondre aux conditions fixées par l'article 57.

Section VIII - Dispositions finales.

Art. 69.- Sont abrogés dans le Règlement général pour la protection du travail:

1° l'article 437bis, inséré par l'arrêté royal du 29 novembre 1982;

2° l'article 462tredecies, inséré par l'arrêté royal du 30 décembre 1959.

Art. 70.- Sont chargés de la surveillance des dispositions du présent arrêté:

1° les ingénieurs, ingénieurs industriels, ingénieurs techniciens et contrôleurs techniques de l'Inspection technique de l'Administration de la sécurité du travail;

2° les médecins inspecteurs du travail et les contrôleurs sociaux d'hygiène de l'Inspection médicale de l'Administration de

de arbeidshygiëne en -geneeskunde.

l'hygiène et de la médecine du travail.

Art.71.- De bepalingen van de artikelen 1 tot 70 van dit besluit en zijn bijlagen vormen titel III, hoofdstuk V, van de Codex over het welzijn op het werk, met de volgende opschriften:

- 1° "Titel III: Arbeidsplaatsen."
- 2° "Hoofdstuk V: Tijdelijke of mobiele bouwplaatsen."

Art. 72.- De bepalingen van hoofdstuk V "Bijzondere bepalingen betreffende tijdelijke of mobiele bouwplaatsen" van de wet van 4 augustus 1996 betreffende het welzijn van de werknemers bij de uitvoering van hun werk, hebben uitwerking met ingang van .....

Het koninklijk besluit van 28 juni 1999 houdende vaststelling van de datum van inwerkingtreding van hoofdstuk V van de wet van 4 augustus 1996 betreffende het welzijn van de werknemers bij de uitvoering van hun werk wordt ingetrokken.

Art. 73.- §1.- Dit besluit treedt in werking de 1ste dag van de 3de maand volgend op de datum van bekendmaking van het besluit in het Staatsblad

§2.- In afwijking van §1 zijn de bepalingen van dit besluit niet van toepassing op de tijdelijke of mobiele bouwplaatsen waarvan het bijzonder bestek, de prijsaanvraag, of de contractuele documenten, bedoeld in artikel 30, op datum van de inwerkingtreding van dit koninklijk besluit, reeds het voorwerp hebben uitgemaakt, hetzij van de publicatie van een bericht van aanbesteding, hetzij van een uitnodiging tot prijsofferte of tot kandidatuurstelling.

§ 3. In afwijking van § 1 zijn de bepalingen van afdeling III, onderafdeling I van dit besluit niet van toepassing op de tijdelijke of mobiele bouwplaatsen die tegelijkertijd aan de volgende voorwaarden voldoen:

- 1° het ontwerp van het bouwwerk is aangevat

Art.71.- Les dispositions des articles 1 à 70 du présent arrêté et ses annexes forment le titre III, chapitre V, du Code sur le bien-être au travail, intitulé comme suit:

- 1° "Titre III: Lieux de travail."
- 2° "Chapitre V: Chantiers temporaires ou mobiles."

Art. 72.- Les dispositions du chapitre V "Dispositions spécifiques concernant les chantiers temporaires ou mobiles" de la loi du 4 août 1996 concernant le bien-être des travailleurs lors de l'exécution de leur travail, produisent leur effet le .....

L'arrêté royal du 28 juin 1999 fixant la date d'entrée en vigueur du chapitre V de la loi du 4 août 1996 concernant le bien-être des travailleurs lors de l'exécution de leur travail est rapporté.

Art. 73.- §1er.- Le présent arrêté entre en vigueur au 1er jour du 3e mois qui suit celui de la publication de l'arrêté au Moniteur

§2.- Par dérogation au §1er, les dispositions du présent arrêté ne s'appliquent pas aux chantiers temporaires ou mobiles pour lesquels le cahier spécial des charges, la demande de prix, ou les documents contractuels, visés à l'article 30, ont déjà fait l'objet, à la date d'entrée en vigueur du présent arrêté, soit de la publication d'un avis de marché, soit d'une invitation à remettre offre ou à présenter une candidature.

§ 3. Par dérogation au § 1er, les dispositions de la section III, sous-section Ière du présent arrêté ne sont pas applicables aux chantiers temporaires ou mobiles qui satisfont simultanément aux conditions suivantes:

- 1° le projet de l'ouvrage est entamé avant la

vóór de datum van de inwerkingtreding van dit besluit;

date d'entrée en vigueur du présent arrêté;

2° het bijzonder bestek, de prijsaanvraag, of de contractuele documenten, bedoeld in artikel 30, maken uiterlijk de laatste dag van de zesde maand die volgt op de inwerkingtreding van onderhavig besluit, het voorwerp uit, hetzij van de publicatie van een bericht van aanbesteding, hetzij van een uitnodiging tot prijsofferte of tot kandidatuurstelling.

2° le cahier spécial des charges, la demande de prix, ou les documents contractuels, visés à l'article 30, font l'objet de la publication d'un avis de marché, soit d'une invitation à remettre offre ou à présenter une candidature, au plus tard le dernier jour du 6ème mois qui suit celui de l'entrée en vigueur du présent arrêté.

Art. 74. Opgeheven

Art. 75.- Onze Minister van Werkgelegenheid is belast met de uitvoering van dit besluit.

Art. 74. Annulé

Art. 75.- Notre Ministre de l'Emploi est chargé de l'exécution du présent arrêté.

Gegeven te

Donné à

VAN KONINGSWEGE :
De Minister van Werkgelegenheid,

PAR LE ROI :
La Ministre de l'Emploi,

L. ONKELINX.

BIJLAGE I

Niet-limitatieve lijst bedoeld in artikel 27, § 1, 3°, a

- 1°) de algemene maatregelen betreffende de organisatie van de tijdelijke of mobiele bouwplaats die vastgesteld zijn door de opdrachtgever en de bouwdirecties in samenspraak met de coördinator-ontwerp en de coördinator-verwezenlijking;
- 2°) de algemene maatregelen die voortvloeien uit de verplichtingen die worden opgelegd door de opdrachtgever in wiens inrichting activiteiten betreffende een tijdelijke of mobiele bouwplaats worden verricht;
- 3°) de vereisten die voortvloeien uit de wederzijdse inwerking van de activiteiten inzake gebruik en exploitatie op het terrein zelf of in de nabijheid van het terrein waar de tijdelijke of mobiele bouwplaats is gevestigd;
- 4°) de coördinatiemaatregelen die inzonderheid betrekking hebben op :
  - de horizontale, verticale of andere verplaatsingsroutes of -zones of verkeersroutes of -zones;
  - het hanteren van materialen en materieel, in het bijzonder de problemen van de wederzijdse inwerking tussen hefwerktuigen op de bouwplaats of in de nabijheid ervan;
  - het beperken van het beroep doen op het manueel hanteren van lasten;
  - de afbakening en inrichting van opslagzones voor verschillende materialen, met name als het om gevaarlijke stoffen of producten gaat;
  - de voorwaarden voor het opslaan, verwijderen of afvoeren van aarde, afval, puin en gruis;
  - de voorwaarden voor de verwijdering van gevaarlijke materialen;
  - het installeren en gebruiken van collectieve beschermingsmiddelen en van tijdelijke toegangswegen;
  - het gebruik van de algemene elektrische installatie;
  - de wisselwerking met gebruiksactiviteiten op de site van de bouwplaats, inzonderheid het gebruik van gemeenschappelijke stellingen en toegangsmiddelen;
  - de wisselwerking met gebruiks- of exploitatieactiviteiten op de site van de bouwplaats of in de omgeving ervan;
  - het in goede orde houden van de bouwplaats;

- 5°) de algemene modaliteiten ter verzekering van het in goede orde en met voldoende bescherming van de gezondheid in stand houden van de bouwplaats, inzonderheid de vastgestelde voorschriften en maatregelen tot vastlegging van de voorwaarden opdat de lokalen, bestemd voor het personeel op de bouwplaats in overeenstemming zouden zijn met de erop toepasselijke voorschriften inzake veiligheid, gezondheid en arbeidsvoorwaarden;
- 6°) de praktische inlichtingen die specifiek zijn voor de bouwplaats wat betreft de hulpverlening, evacuatie van personen, evenals de gemeenschappelijke organisatorische maatregelen die terzake zijn getroffen;
- 7°) de algemene modaliteiten (tijdstippen, plaatsen, frequentie) voor overleg en samenwerking op de bouwplaats tussen de verschillende tussenkomende partijen en desgevallend de exploitanten of beheerders die een activiteit uitoefenen op de bouwplaats zelf of in de nabijheid ervan; evenals de algemene regels betreffende het verspreiden van informatie, instructies en bevelen aan deze personen en de algemene regels inzake het toezicht op de tenuitvoerlegging ervan;
- 8°) de algemene regels (tijdstippen, plaatsen, frequentie) voor samenwerking en overleg op de bouwplaats tussen de werkgevers en werknemers evenals deze betreffende de informatie van de werknemers en het verspreiden van de instructies die voor hen bestemd zijn.

Gezien om te worden gevoegd bij Ons besluit van

VAN KONINGSWEGE :
De Minister van Werkgelegenheid,

Mevr. L. ONKELINX.

BIJLAGE II

Voorafgaande kennisgeving bedoeld in 45

1. Datum van de mededeling: .....
2. Volledig adres van de bouwplaats: .....
3. Opdrachtgever(s) (naam/namen, adres(sen) en telefoon- en faxnummer(s)): .....
.....
4. Aard van het bouwwerk: .....
5. Bouwdirectie(s) (naam/namen, adres(sen) en telefoon- en faxnummer(s)): .....
.....
6. Coördinator(en) inzake veiligheid en gezondheid tijdens de uitwerkingsfase van het ontwerp van het bouwwerk (naam/namen, adres(sen) en telefoon- en faxnummer(s)): .....
.....
7. Coördinator(en) inzake veiligheid en gezondheid tijdens de verwezenlijkingsfase van het bouwwerk (naam/namen, adres(sen) en telefoon- en faxnummer(s)): .....
.....
8. Vermoedelijke datum van aanvang der werkzaamheden op de bouwplaats : .....
9. Vermoedelijke duur van de werkzaamheden op de bouwplaats : .....
10. Vermoedelijk maximumaantal werknemers op de bouwplaats : .....

11. Gepland aantal ondernemingen en zelfstandingen op de bouwplaats : .....

12. **Identificatie** van de reeds geselecteerde ondernemingen : .....

Gezien om te worden gevoegd bij Ons besluit van

VAN KONINGSWEGE :
De Minister van Werkgelegenheid,

Mevr. L. ONKELINX.

BIJLAGE III

Minimumvoorschriften inzake veiligheid en gezondheid van toepassing op bouwplaatsen, zoals bedoeld in artikel 50

DEEL A

ALGEMENE MINIMUMVOORSCHRIFTEN VOOR DE ARBEIDSPLAATSEN OP BOUWPLAATSEN

1. Stabiliteit en stevigheid

- 1.a. De materialen, de outillage en algemeen gesproken elk element dat bij welke verplaatsing dan ook de veiligheid en gezondheid van de werknemers in gevaar kan brengen, moeten op passende veilige wijze worden gestabiliseerd.
- 1.b. De toegang tot elke oppervlakte bestaande uit materialen die onvoldoende weerstand bieden, is slechts toegestaan indien de benodigde uitrusting of passende middelen worden geleverd om de werkzaamheden op een veilige manier te verwezenlijken.

2. Installaties voor energiedistributie.

- 2.a. Deze installaties dienen zodanig te zijn ontworpen en uitgevoerd en te worden gebruikt dat zij geen brand- of ontploffingsgevaar opleveren en dat personen op afdoende wijze worden beschermd tegen het gevaar van elektrocutie door directe of indirecte aanraking.
- 2.b. Bij het ontwerp, de uitvoering en de keuze van het materiaal en de beschermingsvoorzieningen dient rekening te worden gehouden met de aard en het vermogen van de verdeelde energie, externe invloeden en de deskundigheid van de personen die tot delen van de installatie toegang hebben.

3. Vluchtroutes en nooduitgangen

- 3.a. Vluchtroutes en nooduitgangen dienen vrij te zijn van obstakels en via de kortste weg naar een veiligheidszone te voeren.
- 3.b. Bij gevaar moeten alle werkplekken snel en onder maximale veiligheidsomstandigheden kunnen worden geëvacueerd.

3.c. Het aantal, de verdeling en de afmetingen van de vluchtroutes en uitgangen zijn afhankelijk van de bestemming, de outillage en de afmetingen van de bouwplaats en de ruimten alsmede van het maximale aantal personen dat zich aldaar kan ophouden.

3.d. De specifieke vluchtroutes en nooduitgangen dienen gemarkeerd te zijn in overeenstemming met de bepalingen betreffende de veiligheids- of gezondheidssignalering op het werk.

Deze markering dient duurzaam te zijn en op daarvoor in aanmerking komende plaatsen te worden aangebracht.

3.e. De vluchtroutes en nooduitgangen alsmede de verkeersroutes en de deuren die daarop uitkomen dienen vrij te zijn van obstakels zodat ze te allen tijde zonder belemmering kunnen worden gebruikt.

3.f. Vluchtroutes en nooduitgangen waar verlichting noodzakelijk is, dienen te worden voorzien van een veiligheidsverlichting die bij het uitvallen van de elektrische stroom voldoende lichtsterkte bezit.

4. Brandmelding en -bestrijding

4.a. Afhankelijk van de kenmerken van de bouwplaats en de afmetingen en het gebruik van de ruimten, de aanwezige uitrusting, de fysische en chemische eigenschappen van de aanwezige stoffen of materialen alsmede het maximale aantal personen dat aanwezig kan zijn, dient er een voldoende aantal passende brandbestrijdingsmiddelen en voor zover nodig brandmelders en alarmsystemen te worden geplaatst.

4.b. Deze brandbestrijdingsmiddelen, brandmelders en alarmsystemen dienen regelmatig te worden gecontroleerd en onderhouden.

Op gezette tijden moeten testen en relevante oefeningen plaatsvinden.

4.c. De niet automatische brandbestrijdingsmiddelen dienen gemakkelijk bereikbaar en te gebruiken te zijn.

Zij dienen te worden voorzien van een markering in overeenstemming met de bepalingen betreffende de veiligheids- of gezondheidssignalering op het werk.

Deze markering dient duurzaam te zijn en op de daarvoor in aanmerking komende plaatsen te worden aangebracht.

5. Ventilatie

De werknemers dienen men inachtneming van de werkmethoden en de fysieke belemmeringen waaraan zij zijn onderworpen, over voldoende verse lucht te beschikken.

Bij gebruik van een ventilatie-inrichting dient deze in gebruiksklare toestand te worden gehouden en de werknemers niet bloot te stellen aan luchtstromingen die de gezondheid schaden.

Een controlesysteem dient storingen te melden wanneer dat voor de gezondheid van de werknemers nodig is.

6. Blootstelling aan bijzondere risico's

6.a. De werknemers mogen niet worden blootgesteld aan een schadelijk geluidsniveau noch aan schadelijke invloeden van buitenaf (bij voorbeeld gassen, dampen of stof).

6.b. Indien werknemers een zone moeten betreden waar de atmosfeer mogelijk een giftige of schadelijke stof of onvoldoende zuurstof bevat, of ontvlambaar kan zijn, dient de atmosfeer in deze zone te worden gecontroleerd en moeten passende maatregelen worden genomen om elk gevaar te voorkomen.

6.c. Een werknemers mag in geen enkel geval worden blootgesteld aan een atmosfeer met verhoogd risico.

Hij moet in ieder geval permanent van buitenaf worden geobserveerd en alle passende voorzorgsmaatregelen moeten worden getroffen opdat hem onmiddellijk op doeltreffende wijze hulp kan worden geboden.

7. Temperatuur

De temperatuur dient, rekening houdende met de toegepaste werkmethode en de van de werknemers verlangde lichaamsinspanningen, tijdens het werken te zijn afgestemd op het menselijk organisme.

8. Natuurlijke en kunstverlichting van werkplekken, ruimten en verkeersroutes op de bouwplaats.

8.a. Werkplekken, ruimten en verkeersroutes dienen zoveel mogelijk en voldoende natuurlijk te worden verlicht en 's nachts en overdag wanneer het daglicht niet volstaat op passende en voldoende wijze met kunstlicht te worden verlicht. Eventueel dienen verplaatsbare, schokbestendige lichtbronnen te worden gebruikt.

De voor de kunstverlichting gebruikte kleur mag de waarneming van de markeringstekens of -borden niet wijzigen of beïnvloeden.

8.b. De installaties voor de verlichting van ruimten, werkplekken en verkeersroutes dienen zodanig te zijn geplaatst dat het type verlichting voor de werknemers geen ongevalrisico meebrengt.

8.c. Ruimten, werkplekken en verkeersroutes waar het uitvallen van de kunstverlichting grote risico's voor de werknemers kan opleveren dienen met een toereikende noodverlichting te zijn uitgerust.

9. Deuren en poorten

9.a. Schuifdeuren moeten voorzien zijn van een veiligheidssysteem waardoor verhinderd wordt dat zij uit de rails lopen en omvallen.

9.b. Deuren en poorten die naar boven toe opengaan dienen te zijn voorzien van een veiligheidssysteem waardoor zij niet kunnen terugvallen.

9.c. Deuren en poorten in het tracé van vluchtroutes dienen op passende wijze te zijn gemarkeerd.

9.d. In de onmiddellijke omgeving van poorten die hoofdzakelijk voor het verkeer van voertuigen zijn bestemd, dienen zich, althans wanneer de doorgang voor voetgangers niet veilig is, deuren voor voetgangers te bevinden die duidelijk zichtbaar als zodanig dienen te zijn gemarkeerd en te allen tijde toegankelijk dienen te zijn.

9.e. Automatische deuren en poorten dienen zodanig te functioneren dat zij geen gevaar voor de werknemers opleveren.

Zij dienen te zijn voorzien van gemakkelijk herkenbare en bereikbare noodstopvoorzieningen en dienen, behalve wanneer zij bij stroomonderbreking automatisch opengaan, met de hand te kunnen worden geopend.

10. Verkeersroutes - gevarenczones

10.a. Verkeersroutes, met inbegrip van trappen, vaste ladders en laadplatforms en -hellingen, moeten zodanig worden berekend, gesitueerd, ingericht en gereedgemaakt dat zij gemakkelijk, volledig veilig en overeenkomstig hun bestemming kunnen worden gebruikt en dat de werknemers die zich in de buurt van deze verkeersroutes bevinden geen enkel risico lopen.

10.b. De afmetingen van voor het verkeer van personen en/of goederen bestemde verkeersroutes, inclusief die waar wordt gelost of geladen, dienen te worden afgestemd op het mogelijke aantal gebruikers en de aard van het werk.

Wanneer op deze verkeersroutes vervoermiddelen worden gebruikt, dient voor de andere op de bouwplaats aanwezige personen een voldoende veiligheidsafstand in acht te worden genomen of dienen passende beschermende maatregelen te worden getroffen.

De routes dienen duidelijk te worden gemarkeerd, regelmatig gecontroleerd en onderhouden.

10.c. De voor voertuigen bestemde verkeersroutes dienen op voldoende afstand te zijn gelegen van deuren, poorten, doorgangen voor voetgangers, gangen en trappen.

10.d. Indien de bouwplaats zones bevat waarvoor een beperkte toegang geldt, dienen deze zones te worden uitgerust met voorzieningen die verhinderen dat onbevoegde werknemers deze zones betreden.

Er dienen de nodige maatregelen te worden getroffen om werknemers die gevarenczones mogen betreden te beschermen.

Gevarenczones dienen zeer duidelijk gemarkeerd te worden.

11. Laadplatforms en -hellingen

11.a. Laadplatforms en -hellingen dienen aangepast te zijn aan de omvang van de te vervoeren lasten.

11.b. Laadplatforms dienen over ten minste één uitgang te beschikken.

11.c. Laadhellingen dienen zo veilig te zijn dat werknemers er niet ten val kunnen komen.

12. Bewegingsruimte op de werkplek

Het oppervlak van de werkplek moet zodanig zijn ingedeeld dat de werknemers rekening houdend met de aanwezige noodzakelijke uitrusting of materialen, voldoende bewegingsvrijheid voor hun werkzaamheden hebben.

13. Eerste hulp

13.a. De werkgever dient ervoor te zorgen dat er op elk moment gekwalificeerd personeel aanwezig is om eerste hulp te verlenen.

Er dienen maatregelen te worden getroffen om werknemers die betrokken zijn bij een ongeval of die plotseling onwel worden, te kunnen vervoeren voor medische verzorging.

13.b. Wanneer de omvang van de bouwplaats of de aard van de werkzaamheden dat noodzakelijk maakt, dienen een of meer ruimten beschikbaar te zijn voor het verlenen van eerste hulp.

13.c. De voor het verlenen van eerste hulp bestemde ruimten dienen te worden voorzien van de uitrusting en de materialen die voor deze hulp absoluut noodzakelijk zijn en dienen gemakkelijk met brancards toegankelijk te zijn.

Zij moeten worden gemarkeerd overeenkomstig de bepalingen betreffende de veiligheids- en gezondheidssignalering op het werk.

13.d. Ook op alle plaatsen waar de arbeidsomstandigheden dat vereisen dient materiaal voor eerste hulp aanwezig te zijn.

Dit materiaal dient te zijn voorzien van een passende markering en dient gemakkelijk bereikbaar te zijn.

Het adres en het telefoonnummer van de plaatselijke eerste hulppost moeten duidelijk zichtbaar zijn aangegeven.

14. Sanitaire voorzieningen

14.a. Kleedkamers en garderobekasten

14.a.1°. Indien de werknemers speciale werkkleding moeten dragen en hun uit gezondheids- of betamelijkheidsoverwegingen niet kan worden verzocht zich in een andere ruimte om te kleden, dienen er voor hen geschikte kleedruimten beschikbaar gesteld te worden.

De kleedruimten dienen gemakkelijk toegankelijk, ruim genoeg en van zitplaatsen voorzien te zijn.

14.a.2°. De kleedruimten dienen groot genoeg te zijn en zodanig te zijn uitgerust dat de werknemers eventueel hun werkkleding alsmede hun eigen kleding en persoonlijke eigendommen kunnen laten drogen en deze achter slot en grendel kunnen opbergen.

Indien de omstandigheden zulks vereisen (gevaarlijke stoffen, vocht en vuil) dienen werkkleding en eigen kleding en persoonlijke eigendommen afzonderlijk te kunnen worden bewaard.

14.a.3°. Er dienen aparte kleedruimten voor mannen en vrouwen te worden ingericht of die ruimten dienen gescheiden te worden gebruikt.

14.a.4°. Wanneer er geen kleedkamers in de zin van punt 14.a.1°, eerste alinea, nodig zijn, dient elke werknemer te kunnen beschikken over een ruimte waar hij zijn eigen kleding en persoonlijke eigendommen achter slot en grendel kan bewaren.

14.b. Douches en wastafels

14.b.1° Wanneer de aard van het werk of de zorg voor de gezondheid dat noodzakelijk maakt, dienen er voldoende geschikte douches tot beschikking van de werknemers te worden gesteld.

Voor mannen en vrouwen dienen aparte doucheruimten te worden ingericht of de doucheruimten dienen gescheiden te worden gebruikt.

14.b.2° De doucheruimten dienen groot genoeg te zijn om elke werknemer in staat te stellen zonder belemmeringen en onder passende hygiënische omstandigheden toilet te maken.

De douchecellen dienen van warm en koud stromend water te zijn voorzien.

14.b.3°. Wanneer er geen douches in de zin van punt 14.b.1°, eerste alinea, noodzakelijk zijn, dienen in de nabijheid van de werkplekken en de kleedruimten voldoende geschikte wastafels met stromend (zo nodig warm) water te worden geplaatst.

Voor mannen en vrouwen dienen er aparte wastafels te worden geplaatst of de wastafels dienen gescheiden te worden gebruikt, wanneer de betamelijkheid zulks vereist.

14.b.4°. Indien de douche- of wasruimten en de kleedruimten van elkaar gescheiden zijn, dienen deze ruimten onderling met elkaar in verbinding te staan.

14.c. Toiletten en wasgelegenheid

De werknemers dienen in de nabijheid van hun werkplek te kunnen beschikken over verpozingsruimten, kleedkamers en douche- of wasruimten en speciale ruimten voorzien van voldoende toiletten en wastafels.

Voor mannen en vrouwen dienen aparte toiletten te worden ingericht of de toiletten dienen gescheiden te worden gebruikt.

15. Verpozingsruimten en onderkomens

15.a. Wanneer de veiligheid of de gezondheid van de werknemers zulks met name vanwege de aard van het werk of het aantal werknemers of vanwege de afgelegenheid van de bouwplaats noodzakelijk maakt, dienen de werknemers de beschikking te hebben over gemakkelijk bereikbare verpozingsruimten en/of onderkomens.

15.b. De verpozingsruimten en/of onderkomens dienen voldoende ruim bemeten te zijn en uitgerust met een gezien het aantal werknemers voldoende aantal tafels en stoelen met rugleuning.

15.c. Bij ontbreken van dergelijke ruimten dienen de werknemers de beschikking te hebben over andere faciliteiten waar zij zich tijdens werkpauses kunnen ophouden.

15.d. Vaste onderkomens moeten voldoende sanitaire voorzieningen, een eetruimte en een ontspanningsruimte omvatten, behalve indien zij slechts bij uitzondering worden gebruikt.

Zij moeten uitgerust zijn met bedden, kasten, tafels en stoelen met rugleuning met inachtneming van het aantal werknemers, en bij de verdeling moet rekening worden gehouden met de eventuele aanwezigheid van werknemers van beide seksen.

15.e. In de verpozingsruimten en onderkomens dienen de nodige maatregelen te worden getroffen om niet-rokers te beschermen tegen de door tabaksrook veroorzaakte overlast.

16. Zwangere vrouwen en zogende moeders

Zwangere vrouwen en zogende moeders moeten de gelegenheid hebben om onder passende omstandigheden te gaan liggen om uit te rusten.

17. Gehandicapte werknemers

Bij de inrichting van werkplaatsen dient, in voorkomend geval, rekening te worden gehouden met gehandicapte werknemers.

Dit geldt met name voor deuren, verkeersroutes, trappen, douches, wastafels en toiletten en werkplekken die door gehandicapte werknemers worden gebruikt en werkplekken waar zij rechtstreeks werkzaam zijn.

18. Voorschriften van uiteenlopende aard

18.a. De omgeving en de omtrek van de bouwplaats dienen te worden gemarkeerd en te zijn omgeven door afzettingen, zodat zij duidelijk zichtbaar en als zodanig herkenbaar zijn.

18.b. De werknemers dienen zowel op de bouwplaats, als in de verschillende ruimten en in de nabijheid van de werkplek, over voldoende drinkwater en eventueel over een andere geschikte, alcoholvrije drank te kunnen beschikken.

18.c. De werknemers dienen :

- over faciliteiten te beschikken om hun maaltijden onder bevredigende omstandigheden te kunnen nuttigen;
- zo nodig over faciliteiten te beschikken om hun maaltijden onder bevredigende omstandigheden te kunnen bereiden.

DEEL B

SPECIFIEKE MINIMUMVOORSCHRIFTEN VOOR DE WERKPLEKKEN OP BOUWPLAATSEN

Inleidende opmerking

Indien specifieke omstandigheden zulks vereisen, moet de indeling van de minimumvoorschriften in twee afdelingen, zoals hierna is gedaan, niet bindend worden geacht.

Afdeling I

Werkplekken in ruimten op de bouwplaatsen

1. Stabiliteit en stevigheid

De ruimten moeten een constructie en een stabiliteit bezitten die aangepast zijn aan de aard van het gebruik dat ervan wordt gemaakt.

2. Deuren van nooduitgangen

De deuren van nooduitgangen dienen naar buiten open te gaan.

Deze deuren moeten op zodanige wijze zijn gesloten dat ze gemakkelijk en onmiddellijk kunnen worden geopend door iedereen die ze in geval van nood moet gebruiken.

Schuif- en draaideuren mogen niet als nooduitgang worden gebruikt.

3. Ventilatie

Indien klimaatregelings- of mechanische ventilatie-inrichtingen worden gebruikt moeten deze zodanig functioneren dat de werknemers niet aan hinderlijke luchtstromen worden blootgesteld.

Stortplaatsen van vuil en verontreinigingen die als gevolg van de vervuiling van de in te ademen lucht een direct gevaar voor de gezondheid van de werknemers kunnen opleveren, dienen snel te worden verwijderd.

4. Temperatuur

4.a. De temperatuur van verpozingsruimten, ruimten voor personeelsleden die avond- of nachtdienst hebben, sanitaire ruimten, kantines en ruimten voor eerste hulp dient op de specifieke bestemming van deze ruimten te worden afgestemd.

4.b. Ramen, bovenlichten en glazen wanden dienen zodanig te worden geconstrueerd dat, rekening houdende met de aard van het werk en het gebruik van de ruimte, een te grote zonsinstraling kan worden voorkomen.

5. Natuurlijke en kunstverlichting

De werkplaatsen dienen zoveel mogelijk met voldoende natuurlijk licht te worden verlicht en uitgerust te zijn met voorzieningen voor kunstverlichting die geschikt zijn om de veiligheid en de gezondheid van de werknemers te beschermen.

6. Vloeren, muren en plafonds van de ruimten

6.a. De vloeren van de ruimten mogen geen oneffenheden, gaten of gevaarlijke hellingen vertonen; zij moeten vast, stabiel en niet glad zijn.

6.b. De oppervlakken van vloeren, muren en plafonds in de ruimten moeten gereinigd en afgekrabd kunnen worden om de juist hygiënische omstandigheden te beteiken.

6.c. Transparante of lichtdoorlatende wanden en met name volledig glazen wanden in de ruimten of in de onmiddellijke omgeving van werkplekken en verkeersroutes, dienen duidelijk te worden gemarkeerd en

van veiligheidsmateriaal vervaardigd te zijn of goed gescheiden te zijn van deze werkplekken en verkeersroutes en wel zodanig dat de werknemers niet met deze wanden in aanraking kunnen komen en niet gewond kunnen raken bij verbrijzeling ervan.

7. Ramen en bovenlichten van de ruimten

- 7.a. Ramen, bovenlichten en ventilatie-inrichtingen dienen door de werknemers zonder risico te kunnen worden geopend, gesloten, geregeld en vastgezet.

In geopende stand mogen zij geen gevaar voor de werknemers opleveren.

- 7.b. Ramen en bovenlichten dienen zodanig te zijn ontworpen en uitgerust dat zij kunnen worden schoongemaakt zonder gevaar voor de werknemers die dit schoonmaakwerk verrichten of voor de aanwezige werknemers.

8. Deuren en poorten

- 8.a. De lokatie, het aantal, de gebruikte materialen en de afmetingen van deuren en poorten zijn afhankelijk van de aard en de bestemming van de ruimten.

- 8.b. Op doorzichtige deuren dient op ooghoogte een markering te worden aangebracht.

- 8.c. Klapdeuren en poorten moeten transparant zijn of van transparante kijkvensters zijn voorzien.

- 8.d. Wanneer de transparante of lichtdoorlatende oppervlakten van deuren en poorten niet van veiligheidsmateriaal zijn vervaardigd en de vrees bestaat dat werknemers bij het verbrijzelen van een van deze oppervlakten gewond kunnen raken, dienen deze oppervlakten tegen indrukken of induwen te zijn beschermd.

9. Verkeersroutes

Voor zover gebruik en uitrusting van de ruimten dat noodzakelijk maken om de veiligheid van de werknemers te garanderen, dienen de verkeersroutes duidelijk te worden afgebakend.

10. Specifieke maatregelen voor roltrappen en -paden

Roltrappen en -paden moeten veilig functioneren.

Zij dienen van de nodige veiligheidsinrichtingen te zijn voorzien.

Zij dienen met gemakkelijk herkenbare en toegankelijke noodstopvoorzieningen te zijn uitgerust.

11. Afmetingen en luchtvolume van de ruimten

Arbeidsruimten dienen een zodanige oppervlakte en hoogte te bezitten dat de werknemers zonder gevaar voor hun veiligheid, gezondheid of welzijn hun werk kunnen doen.

Afdeling II

Werkplekken in de open lucht op bouwplaatsen

1. Stabiliteit en stevigheid

1.a. Hoger of lager gesitueerde mobiele of vaste werkplekken moeten stevig en stabiel zijn, waarbij rekening wordt gehouden met :

- het aantal werknemers dat zich op een plek bevindt,
- de maximale belasting en de verdeling daarvan,
- eventuele externe invloeden.

Indien de ondersteunende en de andere samenstellende delen van deze werkplekken zelf niet stabiel zijn, moet men voor stabiliteit zorgen door middel van geschikte, veilige bevestigingsmiddelen ten einde een toevallige of ongewilde verplaatsing van de gehele werkplek of delen ervan te voorkomen.

1.b. Controle

De stabiliteit en de stevigheid moeten adequaat en vooral na een eventuele wijziging van de hoogte of van de diepte van de werkplek worden gecontroleerd.

2. Installaties voor energiedistributie

2.a. Op de bouwplaats aanwezige installaties voor energiedistributie, met name die welke aan externe invloeden blootstaan, dienen regelmatig te worden gecontroleerd en onderhouden.

2.b. Installaties die al voor het begin van de werkzaamheden op de bouwplaats aanwezig waren dienen te worden geïdentificeerd, gecontroleerd en duidelijk gekenmerkt.

- 2.c. Wanneer er bovengrondse elektriciteitsleidingen zijn, dienen deze zoveel mogelijk hetzij buiten de bouwplaats om te worden geleid, hetzij spanningloos te worden gemaakt.

Indien dit niet mogelijk is, moeten er hekken of waarschuwingen worden geplaatst om voertuigen en installaties op een afstand te houden.

Wanneer voertuigen op de bouwplaats onder elektriciteitsleidingen door moeten rijden, dienen passende waarschuwingen en een bescherming onder deze draden te zijn aangebracht.

3. Ongunstige weeromstandigheden

De werknemers moeten worden beschermd tegen ongunstige weersomstandigheden die hun veiligheid en gezondheid in gevaar kunnen brengen.

4. Vallende voorwerpen

De werknemers moeten, wanneer dat technisch mogelijk is, als groep met algemene middelen tegen vallende voorwerpen worden beschermd.

Materialen en uitrusting moeten zodanig worden geplaatst of gestapeld dat zij niet kunnen instorten, verschuiven, omvallen of kantelen.

Zo nodig moet er op de bouwplaats in overdekte doorgangen worden voorzien of moet de toegang tot gevaarlijke zones onmogelijk worden gemaakt.

5. Naar beneden vallen van een hoogte

- 5.a. Het vallen van een hoogte moet materieel worden voorkomen door met name stevige leuning die hoog genoeg zijn en ten minste een kantplank, een handleuning en een tussenregel of een andere gelijkwaardige voorziening hebben.

- 5.b. Werkzaamheden op een hoogte mogen in beginsel alleen worden uitgevoerd met behulp van adequate uitrusting en algemene beschermingsmiddelen zoals leuning, platforms en vangnetten.

Indien het gebruik van dergelijke uitrustingen is uitgesloten op grond van de aard van de werkzaamheden, dient te worden voorzien in passende toegangsmiddelen en gebruik te worden gemaakt van een hangtuig of andere veiligheidsvoorzieningen met verankering.

6. Bouwsteigers en ladders

- 6.a. Iedere steiger moet naar behoren zijn ontworpen, geconstrueerd en onderhouden, zodat hij niet kan instorten of bij toeval gaan schuiven.
- 6.b. De platforms, doorgangen en ladders van de bouwsteiger moeten dusdanig worden geconstrueerd, gedimensioneerd, beschermd en gebruikt dat niemand kan vallen of door vallende voorwerpen kan worden getroffen.
- 6.c. De steigers moeten door een bevoegd persoon worden geïnspecteerd :
- 1°) voor hun ingebruikname;
  - 2°) daarna, op gezette tijden;
  - 3°) na iedere wijziging, periode van niet-gebruiken, blootstelling aan weer en wind of aardschokken, of andere omstandigheden waardoor de stevigheid of stabiliteit ervan mogelijk is aangetast.
- 6.d. De ladders moeten stevig genoeg zijn en op de juiste wijze worden onderhouden.
- Zij moeten op de juiste wijze worden gebruikt op de plaatsen waarvoor zij bestemd zijn.
- 6.e. De verrijdbare steigers moeten worden beveiligd tegen ongewilde verplaatsingen.

7. Hefwerktuigen

- 7.1. Ieder hefwerktuig en elk hulpstuk, met inbegrip van de bestanddelen, bevestigingspunten, verankeringen en steunen moeten :
- 1°) goed zijn ontworpen en geconstrueerd en stevig genoeg zijn voor het gebruik dat ervan wordt gemaakt;
  - 2°) op de juiste wijze worden geïnstalleerd en gebruikt;
  - 3°) in een goede staat van onderhoud zijn;
  - 4°) overeenkomstig de vigerende wetsvoorschriften regelmatig worden nagekeken en aan tests en controles worden onderworpen;
  - 5°) worden bediend door gekwalificeerde werknemers die hiervoor speciaal zijn opgeleid.
- 7.b. Op elk hefwerktuig en elk hulpstuk moet het maximumlaadvermogen duidelijk zichtbaar zijn aangegeven.

7.c. De hefwerktuigen en de hulpstukken mogen niet voor andere doeleinden worden gebruikt dan die waarvoor zij bestemd zijn.

8. Voertuigen en grondverzet- en materiaalverladingsmachines

8.a. Alle voertuigen en grondverzet- en materiaalverladingsmachines moeten :

1°) vakkundig zijn ontworpen en geconstrueerd, waarbij zoveel mogelijk rekening is gehouden met de beginselen van de ergonomie;

2°) in een goede staat van onderhoud zijn;

3°) op de juiste wijze worden gebruikt.

8.b. De bestuurders en bedieners van voertuigen en machines voor grondverzetwerkzaamheden en materiaalverlading moeten hiervoor speciaal zijn opgeleid.

8.c. Er moeten voorzorgsmaatregelen worden getroffen om te voorkomen dat voertuigen of machines voor grondverzetwerkzaamheden en materiaalverlading in uitgravingen of in het water terechtkomen.

8.d. Evenwel moeten grondverzet- en materiaalverladingsmachines voorzien zijn van een constructie die moet voorkomen dat de bestuurder, ingeval de machine omslaat, wordt verpletterd en die bescherming biedt tegen vallende voorwerpen.

9. Installaties, machines en uitrustingen

9.a. Installaties, machines en uitrustingen, met inbegrip van al dat niet gemotoriseerde handwerktuigen, moeten:

1°) vakkundig zijn ontworpen en geconstrueerd, waarbij zoveel mogelijk rekening is gehouden met de beginselen van de ergonomie;

2°) in een goede staat van onderhoud zijn;

3°) uitsluitend worden gebruikt voor werkzaamheden waarvoor zij zijn ontworpen;

4°) worden bediend door werknemers die hiervoor speciaal zijn opgeleid.

9.b. Installaties en toestellen onder druk moeten, overeenkomstig de vigerende wetsvoorschriften, regelmatig worden nagekeken en aan tests en controles worden onderworpen.

10. Uitgravingen, bouwputten, ondergrondse werkzaamheden, tunnels, grondverzetwerkzaamheden

10.a. Bij een uitgraving, bouwput, ondergronds werk of tunnel moeten passende voorzorgsmaatregelen worden genomen :

1°) door middel van passende stut- of taludwerkzaamheden;

2°) om gevaren in verband met het vallen van personen, materiaal of voorwerpen dan wel overstromingsgevaar te voorkomen;

3°) om te zorgen voor voldoende ventilatie op alle werkplekken zodat er een gezonde werkomgeving ontstaat die niet gevaarlijk of schadelijk is voor de luchtwegen;

4°) om de werknemers de gelegenheid te bieden om zich in geval van brand, overstroming of instorting in veiligheid te brengen.

10.b. Vóór het begin van de grondverzetwerkzaamheden moeten maatregelen worden getroffen om gevaren in verband met ondergrondse kabels en andere distributiesystemen op te sporen en tot een minimum te beperken.

10.c. Er moeten veilige wegen naar en vanuit de uitgraving worden aangelegd.

10.d. De uitgegraven aarde, het materiaal en de voertuigen die in gebruik zijn moeten op veilige afstand van de uitgravingen worden gehouden; in voorkomend geval moet passend hekwerk worden geplaatst.

11. Sloopwerkzaamheden

Indien de sloop van een gebouw of een werk gevaar kan opleveren :

1°) moeten passende voorzorgen, methoden en procedures worden aanvaard;

2°) mogen de werkzaamheden slechts worden gepland en uitgevoerd onder toezicht van een bevoegd persoon.

12. Metaal- en betonconstructies, bekisting en zware prefabelementen

12.a. Metaal- en betonconstructies en hun onderdelen, bekistingen, prefabelementen of tijdelijke stutten en schoren mogen slechts worden gemonteerd of gedemonteerd onder toezicht van een bevoegd persoon.

12.b. Er moeten toereikende voorzorgsmaatregelen worden getroffen om de werknemers te beschermen tegen gevaren die samenhangen met de breekbaarheid of de tijdelijke instabiliteit van een werk.

12.c. Bekistingen, tijdelijke stutten en schoren moeten zodanig ontworpen, berekend, geïnstalleerd en onderhouden worden dat zij zonder gevaar de spanning kunnen dragen waaraan zij kunnen blootstaan.

13. Bouwkuipen en caissons

13.a. Alle bouwkuipen en caissons moeten :

1°) goed geconstrueerd zijn, met geschikt en stevig materiaal dat voldoende resistent is;

2°) voorzien zijn van een adequate uitrusting die de werknemers in staat stelt een veilig onderkomen te vinden wanneer water of materiaal binnendringt.

13.b. Een bouwkuip of caisson mag slechts worden gebouwd, geïnstalleerd, aangepast of gedemonteerd onder toezicht van een bevoegd persoon.

13.c. Alle bouwkuipen en caissons moeten regelmatig door een bevoegd persoon worden geïnspecteerd.

14. Werken op het dak

14.a. Indien zulks nodig is om risico's te voorkomen of wanneer de hoogte of de helling de waarden vastgesteld in de artikelen 462, 434.7. en 434.9.1. van het Algemeen Reglement voor de arbeidsbescherming overschrijden, moeten algemeen preventieve maatregelen worden getroffen om te vermijden dat werknemers, werktuigen of andere voorwerpen of materialen vallen.

14.b. Indien werknemers moeten werken op of in de nabijheid van een dak of een ander oppervlak van breekbaar materiaal waar men door kan vallen, moeten preventieve maatregelen worden getroffen om te voorkomen dat zij het oppervlak van breekbaar materiaal per vergissing betreden of ten val komen.

Gezien om te worden gevoegd bij Ons besluit van

VAN KONINGSWEGE :
De Minister van Werkgelegenheid,

Mevr. L. ONKELINX.

BIJLAGE IV

Minimumvoorschriften bedoeld in artikel 53, § 4, tweede lid

1. Voorafgaande opmerking.

De in deze bijlage genoemde verplichtingen zijn van toepassing met inachtneming van de voorschriften van dit besluit en wanneer het overeenkomstig gevaar voor het betrokken arbeidsmiddel bestaat.

2. Voor deze bijlage verstaat men onder :

2.a. gevaarlijke zone : elke zone in of rondom een arbeidsmiddel waar de aanwezigheid van een blootgestelde persoon een gevaar voor diens veiligheid of gezondheid oplevert;

2.b. bij het gebruik van een arbeidsmiddel blootgestelde persoon : elke persoon die zich geheel of gedeeltelijk in een gevaarlijke zone bevindt;

2.c. bediener : de perso(o)n(en) die tot taak heeft (hebben) een arbeidsmiddel te gebruiken.

3. Algemene minimumvoorschriften voor de arbeidsmiddelen.

3.a. De bedieningssystemen van een arbeidsmiddel die van invloed zijn op de veiligheid, moeten duidelijk zichtbaar en herkenbaar zijn en, waar nodig, op passende wijze zijn gemerkt.

De bedieningssystemen dienen zich buiten de gevaarlijke zones te bevinden, behalve zo nodig in bepaalde gevallen, en zodanig te zijn geplaatst dat de bediening geen extra gevaren met zich brengt. Zij mogen bij onopzettelijke handelingen geen gevaar opleveren.

Zo nodig, moet de bediener vanaf de hoofdbedieningspost kunnen vaststellen of zich personen in de gevaarlijke zones bevinden.

Indien dit onmogelijk is, moet elke inschakeling automatisch worden voorafgegaan door een veilig systeem zoals een waarschuwend geluids- of lichtsignaal.

De blootgestelde persoon moet de tijd en/of middelen hebben om het gevaar dat ontstaat door het starten en/of stoppen van het arbeidsmiddel snel te ontlopen.

De bedieningssystemen moeten veilig zijn.

Een storing of beschadiging van de bedieningssystemen mag niet tot een gevaarlijke situatie leiden.

- 3.b. Het in werking stellen van een arbeidsmiddel mag alleen kunnen geschieden door een opzettelijk verrichte handeling met een hiervoor bestemd bedieningssysteem.

Dit geldt ook :

- voor het opnieuw in werking stellen na stilstand, ongeacht de oorzaak daarvan;
- voor het bewerkstelligen van een belangrijke wijziging in de werking (bijvoorbeeld snelheid, druk, enz.);

behalve indien dit opnieuw in werking stellen of deze wijziging geen risico voor de blootgestelde personen inhoudt.

Het opnieuw in werking stellen of wijzigen van de werking in het kader van het normale programma van een automatische cyclus valt niet onder dit voorschrift.

- 3.c. Elk arbeidsmiddel moet voorzien zijn van een bedieningssysteem waarmee het op veilige wijze volledig kan worden stopgezet.

De bediening van deze systemen moet geplaatst zijn binnen handbereik van de bediener.

Elke werkpost moet voorzien zijn van een bedieningssysteem waarmee, naargelang van het risico, hetzij het gehele arbeidsmiddel, hetzij een deel daarvan kan worden stilgelegd, zodat het arbeidsmiddel in veilige toestand is.

De stopopdracht aan het arbeidsmiddel moet voorrang hebben op startopdrachten.

Wanneer het arbeidsmiddel of de gevaarlijke onderdelen ervan tot stilstand zijn gekomen, moet de energievoorziening van de betrokken aandrijfmechanismen onderbroken zijn.

- 3.d. Indien dit nodig is met het oog op de gevaren van het arbeidsmiddel en de normale uitschakeltijd, moet een arbeidsmiddel voorzien zijn van een noodstopinrichting.

- 3.e. Een arbeidsmiddel dat gevaar van vallende of wegschietende voorwerpen oplevert, moet voorzien zijn van geschikte veiligheidsinrichtingen die op dat gevaar zijn afgestemd.

Een arbeidsmiddel dat gevaar van gas-, damp- of stofontwikkeling dan wel het vrijkomen van vloeistoffen oplevert, moet voorzien zijn van geschikte opvang- en/of afvoerinrichtingen nabij de bron van die gevaren.

- 3.f. Arbeidsmiddelen en hun onderdelen moeten, door bevestiging of met andere middelen, gestabiliseerd zijn, indien zulks noodzakelijk is voor de veiligheid of de gezondheid van de personen.

- 3.g. Indien het risico bestaat dat delen van het arbeidsmiddel uiteenspringen of breken, waardoor reële gevaren voor de veiligheid of de gezondheid van de personen zouden kunnen ontstaan, moeten passende beveiligingsmiddelen worden genomen.

De gereedschappen van werktuigmachines die aan de invloed van de middelpuntvliedende kracht onderworpen zijn moeten zodanig bevestigd zijn dat zij niet uitgeslingerd kunnen worden.

- 3.h. Wanneer bij bewegende delen van een arbeidsmiddel het risico bestaat van mechanisch contact waardoor zich ongelukken zouden kunnen voordoen, moeten zij uitgerust zijn met schermen of inrichtingen waarmee de toegang tot de gevaarlijke zones wordt verhinderd of de bewegingen van gevaarlijke delen worden stilgezet voordat de gevaarlijke zones worden bereikt.

De schermen en beveiligingsinrichtingen :

- moeten stevig zijn uitgevoerd;
- mogen geen bijkomende gevaren met zich brengen;
- mogen niet op eenvoudige wijze omzeild of buiten werking kunnen worden gesteld;
- moeten voldoende ver van de gevaarlijke zone verwijderd zijn;
- moeten het zicht op het verloop van het werk zo min mogelijk belemmeren;
- moeten de noodzakelijke handelingen voor het aanbrengen en/of de vervanging van de delen alsmede voor de verzorgingswerkzaamheden mogelijk maken, waarbij de toegang wordt beperkt tot de sector waar het werk moet worden verricht en, zo mogelijk, demontage van het scherm of de beveiligingsinrichting niet nodig is.

- 3.i. De werk- en onderhoudspunten van een arbeidsmiddel moeten voor de te verrichten werkzaamheden voldoende zijn verlicht.

- 3.j. Delen van een arbeidsmiddel met een hoge of zeer lage temperatuur moeten zo nodig tegen gevaar van aanraking of nabijheid van de betrokken personen zijn beveiligd.

- 3.k. De alarmsignalen van het arbeidsmiddel moeten gemakkelijk en zonder onduidelijkheid waarneembaar en te begrijpen zijn.

- 3.l. Een arbeidsmiddel mag niet worden gebruikt voor bewerkingen en onder omstandigheden waarvoor het niet geschikt is.

- 3.m. Onderhoudswerkzaamheden moeten kunnen plaatsvinden wanneer het arbeidsmiddel uitgeschakeld is.

Indien dat niet mogelijk is, moeten er passende beveiligingsmaatregelen voor het verrichten van deze werkzaamheden worden genomen of moeten de werkzaamheden buiten de gevaarlijke zones kunnen plaatsvinden.

Terwijl de werktuigen of toestellen in beweging zijn, is het verboden :

- ze te reinigen of te herstellen;
- de wiggen, bouten of andere dergelijke stukken vast te draaien, wanneer deze verrichtingen ongevallen kunnen veroorzaken of indien zij op of nabij gevaarlijke, in beweging zijnde werktuigdelen moeten geschieden.

Het is insgelijks verboden de in werking zijnde gevaarlijke delen der drijfwerken, drijf- of andere machines te smeren, tenzij de daarvoor aangenomen procédés al de wenselijke veiligheidswaarborgen bieden.

Bij arbeidsmiddelen horende onderhoudsboekjes dienen consequent te worden bijgehouden.

- 3.n. Elk arbeidsmiddel moet voorzien zijn van duidelijk identificeerbare inrichtingen waarmee het van elk van zijn krachtbronnen kan worden losgekoppeld.

De herverbinding mag geen gevaar voor de betrokken personen opleveren.

- 3.o. Arbeidsmiddelen moeten voorzien zijn van de waarschuwingen en signaleringen die noodzakelijk zijn voor de veiligheid van de personen.
- 3.p. Voor het verrichten van productie-, afstel- en onderhoudswerkzaamheden met of aan de arbeidsmiddelen moeten de eraan verbonden personen onder voortdurend veilige omstandigheden alle nodige punten kunnen bereiken.
- 3.q. Elk arbeidsmiddel moet de personen op passende wijze beschermen tegen de gevaren van brand of verhitting van de arbeidsmiddelen, gas-, stof- of dampontwikkeling dan wel het vrijkomen van vloeistoffen of andere stoffen die in het arbeidsmiddel worden gebruikt of opgeslagen.
- 3.r. Elk arbeidsmiddel moet op passende wijze voorkomen dat er risico's van ontploffing van het arbeidsmiddel of van in het arbeidsmiddel vrijkomende, gebruikte of opgeslagen stoffen bestaat.

3.s. Elk arbeidsmiddel moet de blootgestelde personen op passende wijze beschermen tegen het gevaar van rechtstreeks of indirect contact met elektriciteit.

Gezien om te worden gevoegd bij Ons besluit van

VAN KONINGSWEGE :
De Minister van Werkgelegenheid,

Mevr. L. ONKELINX.

ANNEXE I

Liste non limitative visée à l'article 27, § 1, 3°, a

- 1°) les mesures générales relatives à l'organisation du chantier et arrêtées par le maître d'ouvrage et les maîtres d'oeuvre en concertation avec le coordinateur-projet et le coordinateur-réalisation;
- 2°) les mesures générales découlant des obligations imposées par le maître d'ouvrage dans l'établissement duquel des activités relatives à un chantier temporaire ou mobile ont lieu;
- 3°) les sujétions découlant des interférences avec des activités d'utilisation et d'exploitation sur le site à l'intérieur ou à proximité duquel est implanté le chantier temporaire ou mobile;
- 4°) les mesures de coordination concernant notamment:
  - les voies ou zones de déplacement ou de circulation horizontales, verticales ou autres;
  - la manutention de matériaux et matériels, en particulier les problèmes d'interférence entre appareils de levage sur le chantier ou à sa proximité;
  - la limitation du recours aux manutentions manuelles de charges;
  - la délimitation et l'aménagement des zones de stockages des différents matériaux notamment, s'il s'agit de matières ou de substances dangereuses;
  - les conditions de stockage, d'élimination ou d'évacuation des terres, déchets, gravats et décombres;
  - les conditions d'enlèvement des matériaux dangereux;
  - l'installation et l'utilisation des moyens de protection collective et d'accès provisoires;
  - l'utilisation de l'installation électrique générale;
  - les interactions avec les activités d'utilisation sur le site du chantier notamment l'utilisation d'échafaudages et de moyens d'accès communs;
  - l'interaction avec les activités d'utilisation ou d'exploitation sur le site du chantier ou à proximité de celui-ci;
  - la maintenance du chantier en bon ordre;
- 5°) les modalités générales en vue d'assurer le maintien du chantier en bon ordre et en état de salubrité satisfaisant, notamment les prescriptions et mesures arrêtées pour établir des conditions de sorte que les

locaux destinés au personnel du chantier soient conformes aux prescriptions qui leur sont applicables en matière de sécurité, de santé et de conditions du travail;

- 6°) les renseignements pratiques spécifiques au chantier concernant les secours, l'évacuation des personnes, ainsi que les mesures communes d'organisation prises en la matière;
- 7°) les modalités générales (moments, lieux, fréquence) de la concertation et de la coopération sur le chantier entre les divers intervenants et, le cas échéant, les exploitants ou gestionnaires éventuels exerçant une activité sur le site à l'intérieur ou à proximité duquel est implanté le chantier; ainsi que les modalités générales relatives à la diffusion d'information, d'instructions et d'ordres à ces personnes ainsi que celles du contrôle de leur mise en oeuvre;
- 8°) les modalités générales (moments, lieux, fréquence) de la collaboration et de la concertation sur le chantier entre les employeurs et les travailleurs ainsi que celles relatives à l'information des travailleurs et à la diffusion des instructions qui leur sont destinées.

Vu pour être annexé à Notre arrêté du

PAR LE ROI :
La Ministre de l'Emploi,

Mme. L. ONKELINX.

ANNEXE II

Notification préalable visée à l'article 45

1. Date de communication: .....
2. Adresse complète du chantier: .....
3. Maître(s) d'ouvrage [nom(s), adresse(s) et numéros de téléphone et de fax]: .....
.....
4. Nature de l'ouvrage: .....
5. Maître(s) d'oeuvre [nom(s), adresse(s) et numéros de téléphone et de fax]: .....
.....
6. Coordinateur(s) en matière de sécurité et de santé pendant l'élaboration du projet de l'ouvrage [nom(s),
adresse(s) et numéros de téléphone et de fax]: .....
.....
7. Coordinateur(s) en matière de sécurité et de santé pendant la réalisation de l'ouvrage
[nom(s), adresse(s) et numéros de téléphone et de fax]: .....
.....
8. Date présumée du début des travaux sur le chantier: .....
9. Durée présumée des travaux sur le chantier: .....
10. Nombre maximal présumé de travailleurs sur le chantier: .....
11. Nombre d'entreprises et d'indépendants prévus sur le chantier: .....

12. Identification des entreprises déjà sélectionnées: .....

Vu pour être annexé à Notre arrêté du

PAR LE ROI :
La Ministre de l'Emploi,

Mme. L. ONKELINX.

Annexe III

Prescriptions minimales de sécurité et de santé applicables sur les chantiers, visées à l'article 50

PARTIE A

PRESCRIPTIONS MINIMALES GENERALES POUR LES LIEUX DE TRAVAIL SUR LES CHANTIERS

1. Stabilité et solidité
  - 1.a. Les matériaux, équipements et, d'une manière générale, tout élément qui, lors d'un déplacement quelconque, peuvent affecter la sécurité et la santé des travailleurs doivent être stabilisés d'une manière appropriée et sûre.
  - 1.b. L'accès sur toute surface en matériaux n'offrant pas une résistance suffisante n'est autorisé que si des équipements ou des moyens appropriés sont fournis pour que le travail soit réalisé de manière sûre.
2. Installations de distribution d'énergie
  - 2.a. Les installations doivent être conçues, réalisées et utilisées de façon à ne pas constituer un danger d'incendie ni d'explosion et à ce que les personnes soient protégées de manière adéquate contre les risques d'électrocution par contacts directs ou indirects.
  - 2.b. La conception, la réalisation et le choix du matériel et des dispositifs de protection doivent tenir compte du type et de la puissance de l'énergie distribuée, des conditions d'influences externes et de la compétence des personnes ayant accès à des parties de l'installation.
3. Voies et issues de secours
  - 3.a. Les voies et issues de secours doivent rester dégagées et déboucher le plus directement possible dans une zone de sécurité.

- 3.b. En cas de danger, tous les postes de travail doivent pouvoir être évacués rapidement et dans des conditions de sécurité maximale par les travailleurs.
- 3.c. Le nombre, la distribution et les dimensions des voies et issues de secours dépendent de l'usage, de l'équipement et des dimensions du chantier et des locaux ainsi que du nombre maximal de personnes pouvant y être présentes.
- 3.d. Les voies et issues spécifiques de secours doivent faire l'objet d'une signalisation conforme aux dispositions concernant la signalisation de sécurité ou de santé au travail.

Cette signalisation doit être suffisamment résistante et être apposée aux endroits appropriés.

- 3.e. Les voies et issues de secours, de même que les voies de circulation et les portes y donnant accès, ne doivent pas être obstruées par des objets, de façon qu'elles puissent être utilisées à tout moment sans entrave.
- 3.f. Les voies et issues de secours qui nécessitent un éclairage doivent être équipées d'un éclairage de sécurité d'une intensité suffisante en cas de panne d'éclairage.

4. Détection et lutte contre l'incendie

- 4.a. Selon les caractéristiques du chantier et selon les dimensions et l'usage des locaux, les équipements présents, les caractéristiques physiques et chimiques des substances ou matériaux présents ainsi que le nombre maximal de personnes pouvant y être présentes, un nombre suffisant de dispositifs appropriés pour combattre l'incendie et, en tant que de besoin, de détecteurs d'incendie et de système d'alarme doit être prévu.
- 4.b. Ces dispositifs de lutte contre l'incendie, détecteurs d'incendie et systèmes d'alarme doivent être régulièrement vérifiés et entretenus.

Des essais et des exercices appropriés doivent avoir lieu à intervalles réguliers.

- 4.c. Les dispositifs non automatiques de lutte contre l'incendie doivent être d'accès et de manipulation faciles.

Ils doivent faire l'objet d'une signalisation conforme aux dispositions concernant la signalisation de sécurité ou de santé au travail.

Cette signalisation doit être suffisamment résistante et apposée aux endroits appropriés.

5. Aération

Il faut veiller, compte tenu des méthodes de travail et des contraintes physiques imposées aux travailleurs, à ce qu'ils disposent d'un air sain en quantité suffisante.

Si une installation d'aération est utilisée, elle doit être maintenue en état de fonctionner et ne pas exposer les travailleurs à des courants d'air qui nuisent à la santé.

Un système de contrôle doit signaler toute panne lorsque cela est nécessaire pour la santé des travailleurs.

6. Exposition à des risques particuliers

6.a. Les travailleurs ne doivent pas être exposés à des niveaux sonores nocifs ni à une influence extérieure nocive (par exemple gaz, vapeurs, poussières).

6.b. Si des travailleurs doivent pénétrer dans une zone dont l'atmosphère est susceptible de contenir une substance toxique ou nocive, ou d'être d'une teneur insuffisante en oxygène ou, encore, d'être inflammable, l'atmosphère confinée doit être contrôlée et des mesures appropriées doivent être prises pour prévenir tout danger.

6.c. Un travailleur ne peut en aucun cas être exposé à une atmosphère confinée à risque accru.

Il doit au moins être surveillé en permanence de l'extérieur et toutes les précautions adéquates doivent être mises en oeuvre afin qu'un secours efficace et immédiat puisse lui être apporté.

7. Température

La température doit être adéquate pour l'organisme humain pendant le temps de travail, compte tenu des méthodes de travail appliquées et des contraintes physiques imposées aux travailleurs.

8. Eclairage naturel et artificiel des postes de travail, des locaux et des voies de circulation sur le chantier

8.a. Les postes de travail, les locaux et les voies de circulation doivent autant que possible disposer d'une lumière naturelle suffisante et être éclairés de façon appropriée et suffisante à la lumière artificielle durant la nuit et lorsque la lumière du jour ne suffit pas; le cas échéant, des sources de lumière portatives protégées contre les chocs sont à utiliser.

La couleur utilisée pour l'éclairage artificiel ne peut altérer ou influencer la perception des signaux ou des panneaux de signalisation.

- 8.b. Les installations d'éclairage des locaux, de postes de travail et des voies de circulation doivent être placées de façon à ce que le type d'éclairage prévu ne présente pas de risque d'accident pour les travailleurs.
- 8.c. Les locaux, les postes de travail et les voies de circulation dans lesquels les travailleurs sont particulièrement exposés à des risques en cas de panne d'éclairage artificiel doivent posséder un éclairage de sécurité d'une intensité suffisante.

9. Portes et portails

- 9.a. Les portes coulissantes doivent posséder un système de sécurité les empêchant de sortir de leurs rails et de tomber.
- 9.b. Les portes et portails s'ouvrant vers le haut doivent posséder un système de sécurité les empêchant de retomber.
- 9.c. Les portes et portails situés sur le parcours des voies de secours doivent être marqués de façon appropriée.
- 9.d. A proximité immédiate des portails destinés essentiellement à la circulation des véhicules, il doit exister, à moins que le passage ne soit sûr pour les piétons, des portes pour la circulation des piétons, lesquelles doivent être signalées de manière bien visible et être dégagées en permanence.
- 9.e. Les portes et portails mécaniques doivent fonctionner sans risques d'accident pour les travailleurs.

Ils doivent posséder des dispositifs d'arrêt d'urgence facilement identifiables et accessibles et pouvoir également, sauf s'ils s'ouvrent automatiquement en cas de panne d'énergie, être ouverts manuellement.

10. Voies de circulation - Zones de danger

- 10.a. Les voies de circulation, y compris les escaliers, les échelles fixes et les quais et rampes de chargement, doivent être calculés, placés, aménagés et rendus praticables de telle façon qu'il puissent être utilisés facilement, en toute sécurité et conformément à leur affectation, et que les travailleurs employés à proximité de ces voies de circulation ne courent aucun risque.
- 10.b. Les dimensions des voies servant à la circulation de personnes et/ou de marchandises, y compris celles où ont lieu des opérations de chargement ou de déchargement, doivent être prévues pour le nombre potentiel d'utilisateurs et le type d'activité.

Lorsque des moyens de transport sont utilisés sur des voies de circulation, une distance de sécurité suffisante ou des moyens de protection adéquats doivent être prévus pour les autres usagers du site.

Les voies doivent être clairement signalées, régulièrement vérifiées et entretenues.

10.c. Les voies de circulation destinées aux véhicules doivent passer à une distance suffisante des portes, portails, passages pour piétons, couloirs et escaliers.

10.d. Si le chantier comporte des zones d'accès limité, ces zones doivent être équipées de dispositifs évitant que les travailleurs non autorisés puissent y pénétrer.

Les mesures appropriées doivent être prises pour protéger les travailleurs qui sont autorisés à pénétrer dans les zones de danger.

Les zones de danger doivent être signalées de manière bien visible.

11. Quais et rampes de chargement

11.a. Les quais et rampes de chargement doivent être appropriés en fonction des dimensions des charges à transporter.

11.b. Les quais de chargement doivent posséder au moins une issue.

11.c. Les rampes de chargement doivent offrir une sécurité telle que les travailleurs ne puissent pas chuter.

12. Espace pour la liberté de mouvement sur le poste de travail

La superficie du poste de travail doit être prévue de telle façon que les travailleurs disposent de suffisamment de liberté de mouvement pour les activités, compte tenu de tout équipement ou matériel nécessaires présents.

13. Premiers secours

13.a. Il incombe à l'employeur de s'assurer que les premiers secours, y compris le personnel formé à cette fin, peuvent être fournis à tout moment.

Des mesures doivent être prises pour assurer l'évacuation, pour soins médicaux, des travailleurs accidentés ou victimes d'un malaise soudain.

13.b. Lorsque la taille du chantier ou lorsque les types d'activités le requièrent, un ou plusieurs locaux destinés aux premiers secours doivent être prévus.

13.c. Les locaux destinés aux premiers secours doivent être équipés d'installations et de matériels de premiers secours indispensables et être facilement accessibles avec des brancards.

Ils doivent faire l'objet d'une signalisation conforme aux dispositions concernant la signalisation de sécurité ou de santé au travail.

13.d. Un matériel de premiers secours doit être disponible également dans tous les endroits où les conditions de travail le requièrent.

Il doit faire l'objet d'une signalisation appropriée et doit être facilement accessible.

Une signalisation clairement visible doit indiquer l'adresse et le numéro de téléphone du service de secours d'urgence local.

14. Equipements sanitaires

14.a. Vestiaires et armoires pour les vêtements

14.a.1°. Des vestiaires appropriés doivent être mis à la disposition des travailleurs lorsque ceux-ci doivent porter des vêtements de travail spéciaux et qu'on ne peut leur demander, pour des raisons de santé ou de décence, de se changer dans un autre espace.

Les vestiaires doivent être facilement accessibles, avoir une capacité suffisante et être équipés de sièges.

14.a.2°. Les vestiaires doivent être de dimensions suffisantes et posséder des équipements permettant à chaque travailleur de faire sécher, s'il y a lieu, ses vêtements de travail ainsi que ses vêtements et effets personnels et de les mettre sous clef.

Si les circonstances l'exigent (par exemple substances dangereuses, humidité, saleté), les vêtements de travail doivent pouvoir être rangés séparément des vêtements et effets personnels.

14.a.3°. Des vestiaires séparés ou une utilisation séparée des vestiaires doivent être prévus pour les hommes et pour les femmes.

14.a.4°. Lorsque des vestiaires ne sont pas nécessaires au sens du point 14.1.1 premier alinéa, chaque travailleur doit pouvoir disposer d'une aire de rangement pour mettre ses vêtements et effets personnels sous clé.

14.b. Douches, lavabos

14.b.1°. Des douches appropriées et en nombre suffisant doivent être mises à la disposition des travailleurs lorsque le type d'acti-vité ou la salubrité l'exigent.

Des salles de douches séparées ou une utilisation séparée des salles de douche doivent être prévues pour les hommes et pour les femmes.

14.b.2°. Les salles de douches doivent être de dimensions suffisantes pour permettre à chaque travailleur de faire sa toilette sans aucune entrave et dans des conditions d'hygiène appropriées.

Les douches doivent être équipées d'eau courante chaude et froide.

14.b.3°. Lorsque les douches ne sont pas nécessaires au sens du point 14.2.1 premier alinéa, des lavabos appropriés avec eau courante (chaude, si nécessaire) et en nombre suffisant doivent être placés à proximité des postes de travail et des vestiaires.

Des lavabos séparés ou une utilisation séparée des lavabos doivent être prévus pour les hommes et pour les femmes lorsque cela est nécessaire pour des raisons de décence.

14.b.4°. Si les salles de douches ou de lavabos et les vestiaires sont séparés, ces pièces doivent aisément communiquer entre elles.

14.c. Cabinets d'aisance et lavabos

Les travailleurs doivent disposer, à proximité de leurs postes de travail, de locaux de repos, de vestiaires et de salles de douches ou de lavabos, de locaux spéciaux équipés d'un nombre suffisant de cabinets d'aisance et de lavabos.

Des cabinets d'aisance séparés ou une utilisation séparée des cabinets d'aisance doivent être prévus pour les hommes et pour les femmes.

15. Locaux de repos et/ou d'hébergement

15.a. Lorsque la sécurité ou la santé des travailleurs, notamment en raison du type d'activité ou des effectifs dépassant un certain nombre de personnes et de l'éloignement du chantier, l'exigent, les travailleurs doivent pouvoir disposer de locaux de repos et/ou d'hébergement facilement accessibles.

15.b. Les locaux de repos et/ou d'hébergement doivent être de dimensions suffisantes et être équipés d'un nombre de tables et de sièges à dossier tenant compte du nombre des travailleurs.

15.c. S'il n'existe pas de tels locaux, d'autres facilités doivent être mises à la disposition du personnel pour qu'il puisse s'y tenir pendant l'interruption du travail.

15.d. Les locaux d'hébergement fixes, à moins qu'ils ne soient utilisés qu'à titre exceptionnel, doivent comporter des équipements sanitaires en nombre suffisant, une salle de repas et une salle de détente.

Ils doivent être équipés de lits, d'armoires, de tables et de chaises à dossier en tenant compte du nombre de travailleurs et être affectés en prenant en considération, le cas échéant, la présence de travailleurs de deux sexes.

15.e. Dans les locaux de repos et/ou d'hébergement, des mesures appropriées de protection des non-fumeurs contre la gêne due à la fumée de tabac doivent être mises en place.

16. Femmes enceintes et mères allaitantes

Les femmes enceintes et les mères allaitantes doivent avoir la possibilité de se reposer en position allongée dans des conditions appropriées.

17. Travailleurs handicapés

Les lieux de travail doivent être aménagés compte tenu, le cas échéant, des travailleurs handicapés.

Cette disposition s'applique notamment aux portes, voies de communication, escaliers, douches, lavabos, cabinets d'aisance et postes de travail utilisés ou occupés directement par des travailleurs handicapés.

18. Dispositions diverses

18.a. Les abords et le périmètre du chantier devront être signalés et matérialisés de sorte à être clairement visibles et identifiables.

18.b. Les travailleurs doivent disposer sur le chantier d'eau potable et, éventuellement, d'une autre boisson appropriée et non alcoolisée en quantité suffisante dans les locaux occupés ainsi qu'à proximité des postes de travail.

18.c. Les travailleurs doivent :

- disposer de facilités pour prendre leurs repas dans des conditions satisfaisantes,
- le cas échéant, disposer de facilités pour préparer leurs repas dans des conditions satisfaisantes.

PARTIE B

PRESCRIPTIONS MINIMALES SPECIFIQUES POUR LES POSTES DE TRAVAIL SUR LES CHANTIERS

Remarque préliminaire

Lorsque des situations particulières le requièrent, la classification des prescriptions minimales en deux sections, telles qu'elles sont présentées ci-après, ne doit pas être considérée à ce titre comme impérative.

Section I

Postes de travail sur les chantiers à l'intérieur des locaux

1. Stabilité et solidité

Les locaux doivent posséder une structure et une stabilité appropriées au type d'utilisation.

2. Portes de secours

Les portes de secours doivent s'ouvrir vers l'extérieur.

Les portes de secours ne doivent pas être fermées de telle manière qu'elles ne puissent être ouvertes facilement et immédiatement par toute personne qui aurait besoin de les utiliser en cas d'urgence.

Les portes coulissantes et les portes à tambour sont interdites comme portes de secours.

3. Aération

Si les installations de conditionnement d'air ou de ventilation mécanique sont utilisées, elles doivent fonctionner de telle façon que les travailleurs ne soient pas exposés à des courants d'air gênants.

Tout dépôt et toute souillure susceptibles d'entraîner immédiatement un risque pour la santé des travailleurs par la pollution de l'air respiré doivent être éliminés rapidement.

4. Température

- 4.a. La température des locaux de repos, des locaux pour le personnel en service de permanence, des sanitaires, des cantines et des locaux de premiers secours doit répondre à la destination spécifique de ces locaux.
- 4.b. Les fenêtres, les éclairages zénithaux et les parois vitrées doivent permettre d'éviter un ensoleillement excessif, compte tenu du type de travail et de l'usage du local.

5. Eclairage naturel et artificiel

Les lieux de travail doivent autant que possible disposer d'une lumière naturelle suffisante et être équipés de dispositifs permettant un éclairage artificiel adéquat pour protéger la sécurité et la santé des travailleurs.

6. Planchers, murs et plafonds de locaux

- 6.a. Les planchers des locaux doivent être exempts de bosses, de trous ou de plans inclinés dangereux; ils doivent être fixes, stables et non glissants.
- 6.b. Les surfaces des planchers, des murs et des plafonds dans les locaux doivent être de nature à pouvoir être nettoyées et ravalées pour obtenir des conditions d'hygiène appropriées.
- 6.c. Les parois transparentes ou translucides, notamment les parois entièrement vitrées, dans les locaux ou au voisinage des postes de travail et des voies de circulation doivent être clairement signalées et être constituées de matériaux de sécurité ou bien être séparées de ces postes de travail et voies de circulation, de telle façon que les travailleurs ne puissent entrer en contact avec les parois ni être blessés lorsqu'elles volent en éclat.

7. Fenêtres et éclairages zénithaux des locaux

- 7.a. Les fenêtres, éclairages zénithaux et dispositifs de ventilation doivent pouvoir être ouverts, fermés, ajustés et fixés par les travailleurs de manière sûre.

Lorsqu'ils sont ouverts, ils ne doivent pas être positionnés de façon à constituer un danger pour les travailleurs.

- 7.b. Les fenêtres et éclairages zénithaux doivent être conçus de manière conjointe avec l'équipement ou bien équipés de dispositifs leur permettant d'être nettoyés sans risques pour les travailleurs effectuant ce travail ainsi que les travailleurs présents.

8. Portes et portails

- 8.a. La position, le nombre, les matériaux de réalisation et les dimensions des portes et portails sont déterminés par la nature et l'usage des locaux.

- 8.b. Un marquage doit être apposé à hauteur de vue sur les portes transparentes.

- 8.c. Les portes et portails battants doivent être transparents ou posséder des panneaux transparents.

- 8.d. Lorsque les surfaces transparentes ou translucides des portes et portails ne sont pas constituées en matériel de sécurité et lorsqu'il est à craindre que les travailleurs puissent être blessés si une porte ou un portail vole en éclats, ces surfaces doivent être protégées contre l'enfoncement.

9. Voies de circulation

Dans la mesure où l'utilisation et l'équipement des locaux l'exigent pour assurer la protection des travailleurs, le tracé des voies de circulation doit être mis en évidence.

10. Mesures spécifiques pour les escaliers et trottoirs roulants

Les escaliers et trottoirs roulants doivent fonctionner de manière sûre.

Ils doivent être équipés des dispositifs de sécurité nécessaires.

Ils doivent posséder des dispositifs d'arrêt d'urgence facilement identifiables et accessibles.

11. Dimension et volume d'air des locaux

Les locaux de travail doivent avoir une superficie et une hauteur permettant aux travailleurs d'exécuter leur travail sans risque pour la sécurité, la santé ou le bien-être.

Section II

Postes de travail sur les chantiers à l'extérieur des locaux

1. Stabilité et solidité

1.a. Les postes de travail mobiles ou fixes situés en hauteur ou en profondeur doivent être solides et stables en tenant compte :

- du nombre des travailleurs qui les occupent,
- des charges maximales qu'ils peuvent être amenés à supporter et de leur répartition,
- des influences externes qu'ils sont susceptibles de subir.

Si le support et les autres composants de ces postes n'ont pas une stabilité intrinsèque, il faut assurer leur stabilité par des moyens de fixation appropriés et sûrs afin d'éviter tout déplacement intempestif ou involontaire de l'ensemble ou des parties de ces postes de travail.

1.b. Vérification

La stabilité et la solidité doivent être vérifiées, de façon appropriée et spécialement après une modification éventuelle de la hauteur ou de la profondeur du poste de travail.

2. Installations de distribution d'énergie.

2.a. Les installations de distribution d'énergie présentes sur le chantier, notamment celles qui sont soumises aux influences externes, doivent être régulièrement vérifiées et entretenues.

2.b. Les installations existantes avant le début du chantier doivent être identifiées, vérifiées et nettement signalées.

2.c. Lorsque des lignes électriques aériennes existent, il faut, chaque fois que cela est possible, soit les dévier en dehors de l'aire du chantier, soit les mettre hors tension.

Si cela n'est pas possible, des barrières ou des avis seront prévus pour que les véhicules et les installations soient tenus à l'écart.

Des avertissements appropriés et une protection suspendue doivent être prévus au cas où des véhicules de chantier doivent passer sous les lignes.

3. Influences atmosphériques

Les travailleurs doivent être protégés contre les influences atmosphériques pouvant compromettre leur sécurité et leur santé.

4. Chutes d'objets

Les travailleurs doivent être protégés chaque fois que cela est techniquement possible par des moyens collectifs contre les chutes d'objets.

Les matériaux et équipements doivent être disposés ou empilés de façon à éviter leur éboulement ou renversement.

En cas de besoin, des passages couverts doivent être prévus sur le chantier ou l'accès aux zones dangereuses doit être rendu impossible.

5. Chutes de hauteur

5.a. Les chutes de hauteur doivent être prévenues matériellement au moyen notamment de garde-corps solides, suffisamment hauts et comportant au moins une plinthe de butée, une main courante et une lisse intermédiaire ou un moyen alternatif équivalent.

5.b. Les travaux en hauteur ne peuvent être effectués en principe qu'à l'aide d'équipements appropriés ou au moyen de dispositifs de protection collective tels que garde-corps, plates-formes ou filets de captage.

Au cas où l'utilisation de ces équipements est exclue en raison de la nature des travaux, il faut prévoir des moyens d'accès appropriés et utiliser des harnais ou d'autres moyens de sécurité à ancrage.

6. Echafaudages et échelles

- 6.a. Tout échafaudage doit être convenablement conçu, construit et entretenu de manière à éviter qu'il ne s'effondre ou ne se déplace accidentellement.
- 6.b. Les plates-formes de travail, les passerelles et les escaliers d'échafaudage doivent être construits, dimensionnés, protégés et utilisés de manière à éviter que les personnes ne tombent ou ne soient exposées aux chutes d'objets.
- 6.c. Les échafaudages doivent être inspectés par une personne compétente
  - 1°) avant leur mise en service;
  - 2°) par la suite, à des intervalles périodiques;
  - 3°) après toute modification, période d'inutilisation, exposition à des intempéries ou à des secousses sismiques, ou toute autre circonstance ayant pu affecter leur résistance ou leur stabilité.
- 6.d. Les échelles doivent avoir une résistance suffisante et elles doivent être correctement entretenues.
Elles doivent être correctement utilisées, dans des endroits appropriés et conformément à leur destination.
- 6.e. Les échafaudages mobiles doivent être assurés contre les déplacements involontaires.

7. Appareils de levage

- 7.a. Tout appareil de levage et tout accessoire de levage, y compris leurs éléments constitutifs, leurs attaches, ancrages et appuis doivent être:
  - 1°) bien conçus et construits et avoir une résistance suffisante pour l'usage qui en est fait;
  - 2°) correctement installés et utilisés;
  - 3°) entretenus en bon état de fonctionnement;
  - 4°) vérifiés et soumis à des essais et contrôles périodiques suivant les dispositions légales en vigueur;
  - 5°) manoeuvrés par des travailleurs qualifiés ayant reçu une formation appropriée.
- 7.b. Tout appareil de levage et tout accessoire de levage doivent porter, de façon visible, l'indication de la valeur de sa charge maximale.

7.c. Les appareils de levage de même que leurs accessoires ne peuvent être utilisés à des fins autres que celles auxquelles ils sont destinés.

8. Véhicules en engins de terrassement et de manutention de matériaux

8.a. Tous les véhicules et les engins de terrassement et de manutention des matériaux doivent être :

1°) bien conçus et construits en tenant compte, dans la mesure du possible, des principes de l'ergonomie;

2°) maintenus en bon état de fonctionnement;

3°) correctement utilisés.

8.b. Les conducteurs et opérateurs de véhicules et d'engins de terrassement et de manutention des matériaux doivent être formés spécialement.

8.c. Les mesures préventives doivent être prises pour éviter la chute de véhicules et d'engins de terrassement et de manutention des matériaux dans les excavations ou dans l'eau.

8.d. Lorsque cela est approprié, les engins de terrassement et de manutention des matériaux doivent être équipés de structures conçues pour protéger le conducteur contre l'écrasement, en cas de renversement de la machine, et contre la chute d'objets.

9. Installations, machines, équipements

9.a. Les installations, machines et équipements, y compris les outils à main avec ou sans moteur, doivent être :

1°) bien conçus et construits en tenant compte, dans la mesure du possible, des principes de l'ergonomie;

2°) maintenus en bon état de fonctionnement;

3°) utilisés exclusivement pour les travaux pour lesquels ils ont été conçus;

4°) manœuvrés par des travailleurs ayant reçu une formation appropriée.

9.b. Les installations et les appareils sous pression doivent être vérifiés et soumis à des essais et contrôles réguliers suivant la législation en vigueur.

10. Excavations, puits, travaux souterrains, tunnels, terrassement

10.a. Des précautions adéquates doivent être prises dans une excavation, un puits, un travail souterrain ou un tunnel :

1°) au moyen d'un étaielement ou d'un talutage appropriés;

2°) pour prévenir les dangers liés à la chute d'une personne, de matériaux ou d'objets, ou l'irruption d'eau;

3°) pour assurer une ventilation suffisante à tous les postes de travail de façon à entretenir une atmosphère respirable qui ne soit pas dangereuse ou nuisible pour la santé;

4°) pour permettre aux travailleurs de se mettre en lieu sûr en cas d'incendie ou d'irruption d'eau ou de matériaux.

10.b. Avant le début du terrassement, des mesures doivent être prises pour identifier et réduire au minimum les dangers dus aux câbles souterrains et autres systèmes de distribution.

10.c. Des voies sûres pour pénétrer dans l'excavation et en sortir doivent être prévues.

10.d. Les amas de déblais, les matériaux et les véhicules en mouvement doivent être tenus à l'écart des excavations; des barrières appropriées doivent être construites le cas échéant.

11. Travaux de démolition

Lorsque la démolition d'un bâtiment ou d'un ouvrage peut présenter un danger :

a) des précautions, méthodes et procédures appropriées doivent être acceptées;

b) les travaux ne doivent être planifiés et entrepris que sous la surveillance d'une personne compétente.

12. Charpente métalliques ou en béton, coffrages et éléments préfabriqués lourds

12.a. Les charpentes métalliques ou en béton et leurs éléments les coffrages, les éléments préfabriqués ou les supports temporaires et les étaitements ne doivent être montés ou démontés que sous la surveillance d'une personne compétente.

12.b. Des précautions suffisantes doivent être prévues pour protéger les travailleurs contre les dangers provenant de la fragilité ou de l'instabilité temporaire d'un ouvrage.

12.c. Les coffrages, les supports temporaires et les étaitements doivent être conçus et calculés, mis en place et entretenus, de manière à pouvoir supporter sans risques les contraintes qui peuvent leur être imposées.

13. Batardeaux et caissons

13.a. Tous les batardeaux et caissons doivent être :

1°) bien construits, avec des matériaux appropriés et solides avec une résistance suffisante;

2°) pourvus d'un équipement adéquat pour que les travailleurs puissent se mettre à l'abri en cas d'irruption d'eau et de matériaux.

13.b. La construction, la mise en place, la transformation ou le démontage d'un batardeau ou d'un caisson ne doivent avoir lieu que sous la surveillance d'une personne compétente.

13.c. Tous les batardeaux et les caissons doivent être inspectés par une personne compétente à des intervalles réguliers.

14. Travaux sur les toitures

14.a. Là où cela est nécessaire pour parer à un risque ou lorsque la hauteur ou l'inclinaison dépassent les valeurs fixées aux articles 462, 434.7.1 et 434.9.1 du Règlement général pour la protection du travail, des dispositions collectives préventives doivent être prises pour éviter la chute des travailleurs, des outils ou autres objets ou matériaux.

14.b. Lorsque des travailleurs doivent travailler sur ou à proximité d'un toit ou de toute autre surface en matériaux fragiles à travers lesquels il est possible de faire une chute, des mesures préventives doivent être prises pour qu'ils ne marchent pas, par inadvertance, sur la surface en matériaux fragiles ou ne tombent pas à terre.

Vu pour être annexé à Notre arrêté du

PAR LE ROI :
La Ministre de l'Emploi,

Mme. L. ONKELINX.

ANNEXE IV

Prescriptions minimales visées à l'article 53, § 4, deuxième alinéa

1. Remarque préliminaire : Les obligations prévues par la présente annexe s'appliquent dans le respect des dispositions du présent arrêté et lorsque le risque correspondant existe pour l'équipement de travail considéré.

- 2.a. Pour cette annexe, on entend par :

- 2.b. Zone dangereuse : toute zone à l'intérieur ou autour d'un équipement de travail dans laquelle la présence d'une prsonne exposée soumet celle-ci à un risque pour sa sécurité ou pour sa santé.

- 2.c. Personne exposée lors de l'utilisation d'un équipement de travail : toute personne se trouvant entièrement ou en partie dans une zone dangereuse.

- 2d. Opérateur : la ou les personnes chargée(s) de l'utilisation d'un équipement de travail.

3. Prescriptions minimales générales applicables aux équipements de travail.

- 3.a. Les systèmes de commande d'un équipement de travail qui ont une incidence sur la sécurité doivent être clairement visibles et identifiables et, le cas échéant, faire l'objet d'un marquage approprié.

Les systèmes de commande doivent être disposés en dehors des zones dangereuses sauf pour certains systèmes de commande, si nécessaire, et de façon à ce que leur manoeuvre ne puisse engendrer de risques supplémentaires. Ils ne doivent pas entraîner de risques à la suite d'une manoeuvre non intentionnelle.

Si nécessaire, depuis le poste de commande principal, l'opérateur doit être capable de s'assurer de l'absence de personnes dans les zones dangereuses.

Si cela est impossible, toute mise en marche doit être précédée automatiquement d'un système sûr tel qu'un signal d'avertissement sonore et/ou visuel.

La personne exposée doit avoir le temps et/ou les moyens de se soustraire rapidement à des risques engendrés par le démarrage et/ou l'arrêt de l'équipement de travail.

Les systèmes de commande doivent être sûrs.

Une panne ou un dommage aux systèmes de commande ne doit pas conduire à une situation dangereuse.

- 3.b. La mise en marche d'un équipement de travail ne doit pouvoir s'effectuer que par une action volontaire sur un système de commande prévu à cet effet.

Il en sera de même :

- pour la remise en marche après un arrêt, quelle qu'en soit l'origine;
- pour la commande d'une modification importante des conditions de fonctionnement (par exemple vitesse, pression, etc.);

sauf si cette remise en marche ou cette modification ne présente aucun risque pour les personnes exposées.

La remise en marche ou la modification des conditions de fonctionnement résultant de la séquence normale d'un cycle automatique n'est pas visée par cette exigence.

- 3.c. Chaque équipement de travail doit être muni d'un système de commande permettant son arrêt général dans des conditions sûres.

La commande de ces systèmes doit être placée à portée de main de l'opérateur.

Chaque poste de travail doit être muni d'un système de commande permettant d'arrêter, en fonction des risques existants, soit tout l'équipement de travail soit une partie seulement, de manière que l'équipement de travail soit en situation de sécurité.

L'ordre d'arrêt de l'équipement de travail doit avoir priorité sur les ordres de mise en marche.

L'arrêt de l'équipement de travail ou de ses éléments dangereux étant obtenu, l'alimentation en énergie des actionneurs concernés doit être interrompue.

- 3.d. Si cela est approprié et en fonction des dangers de l'équipement de travail et du temps d'arrêt normal, un équipement de travail doit être muni d'un dispositif d'arrêt d'urgence.

- 3.e. Un équipement de travail constituant des dangers dus à des chutes d'objets ou des projections doit être muni de dispositifs appropriés de sécurité correspondant à ces dangers.

Un équipement de travail constituant des dangers dus à des émanations de gaz, vapeurs ou liquides, ou à des émissions de poussières doit être muni de dispositifs appropriés de retenue et/ou d'extraction près de la source correspondant à ces dangers.

- 3.f. Les équipements de travail et leurs éléments doivent, si cela est nécessaire pour la sécurité ou la santé des personnes, être stabilisés par fixation ou par d'autres moyens.
- 3.g. Dans le cas où il existe des risques d'éclatements ou de ruptures d'éléments d'un équipement de travail, susceptibles de causer des dangers significatifs pour la sécurité ou la santé des personnes exposées les mesures appropriées de protection doivent être prises.

Les outils des machines-outils qui sont soumis à la force centrifuge doivent être fixés de manière qu'ils ne puissent être éjectés.

- 3.h. Lorsque les éléments mobiles d'un équipement de travail présentent des risques de contact mécanique pouvant entraîner des accidents, ils doivent être équipés de protecteurs ou de dispositifs empêchant l'accès aux zones dangereuses ou arrêtant les mouvements d'éléments dangereux avant l'accès aux zones dangereuses.

Les protecteurs et les dispositifs de protection :

- doivent être de construction robuste,
- ne doivent pas occasionner de risques supplémentaires,
- ne doivent pas être facilement escamotés ou rendus inopérants,
- doivent être situés à une distance suffisante de la zone dangereuse,
- ne doivent pas limiter plus que nécessaire l'observation du cycle de travail,
- doivent permettre les interventions indispensables pour la mise en place et/ou le remplacement des éléments ainsi que pour les travaux d'entretien, ceci en limitant l'accès au seul secteur où le travail doit être réalisé et, si possible, sans démontage du protecteur ou du dispositif de protection.

- 3.i. Les zones et points de travail ou de maintenance d'un équipement de travail doivent être convenablement éclairés en fonction des travaux à effectuer.
- 3.j. Les parties d'un équipement de travail à température élevée ou très basse doivent, si cela est approprié, être protégées contre les risques de contacts ou de proximité pour les personnes concernées.

3.k. Les dispositifs d'alerte de l'équipement de travail doivent être perçus et compris facilement et sans ambiguïté.

3.l. Un équipement de travail ne peut pas être utilisé pour des opérations et dans des conditions pour lesquelles il n'est pas approprié.

3.m. Les opérations de maintenance doivent pouvoir s'effectuer lorsque l'équipement de travail est arrêté.

Si cela n'est pas possible, des mesures de protection appropriées doivent pouvoir être prises pour l'exécution de ces opérations ou celles-ci doivent pouvoir s'effectuer en dehors des zones dangereuses.

Pendant la marche des équipements de travail, il est interdit :

- de les nettoyer ou de les réparer;
- de serrer les cales, boulons ou autres pièces analogues quand ces opérations sont susceptibles de produire des accidents ou qu'elles doivent s'effectuer sur ou à proximité des pièces dangereuses en mouvement.

Il est également défendu d'effectuer le graissage des organes dangereux des transmissions, machines motrices ou autres, en marche, à moins que les procédés adoptés ne donnent toutes les garanties désirables de sécurité.

Pour chaque équipement de travail possédant un carnet d'entretien, il faut que celui-ci soit tenu à jour.

3.n. Tout équipement de travail doit être muni de dispositifs clairement identifiables permettant de l'isoler de chacune de ses sources d'énergie.

La reconnexion présuppose l'absence de danger pour les personnes concernées.

3.o. Un équipement de travail doit porter les avertissements et signalisations indispensables pour assurer la sécurité des personnes.

3.p. Pour effectuer les opérations de production, de réglage et de maintenance des équipements de travail, les personnes y affectées doivent pouvoir accéder et rester en sécurité à tous les emplacements nécessaires.

- 3.q. Tout équipement de travail doit être approprié pour protéger les personnes contre les risques d'incendie ou de réchauffement de l'équipement de travail, ou d'émanation de gaz, poussières, liquides, vapeurs ou d'autres substances produites par l'équipement de travail ou utilisées ou stockées dans ce dernier.
- 3.r. Tout équipement de travail doit être approprié pour prévenir les risques d'explosion de l'équipement de travail ou de substances produites par l'équipement de travail ou utilisées ou stockées dans ce dernier.
- 3.s. Tout équipement de travail doit être approprié pour protéger les personnes exposées contre les risques d'un contact direct ou indirect avec l'électricité.

Vu pour être annexé à Notre arrêté du

PAR LE ROI :
La Ministre de l'Emploi,

Mme. L. ONKELINX.